

Ministerstwo Gospodarki

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W POLSCE

Warszawa, sierpień 2008

Opracowanie:

Ministerstwo Gospodarki
Departament Analiz i Prognoz

Przy współdziałaniu departamentów:

Rozwoju Gospodarki, Regulacji Gospodarczych, Instrumentów Wsparcia

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Synteza	6
1. Makroekonomiczna sytuacja Polski w 2007 roku	9
1.1 Wzrost gospodarczy i jego czynniki	10
1.2 Inwestycje	13
1.3 Handel zagraniczny i kurs walutowy	15
1.4 Rynek pracy	19
1.5 Koszty pracy	22
1.6 Finanse publiczne i polityka fiskalna	25
1.7 Inflacja i polityka pieniężna	28
2. Charakterystyka polskich przedsiębiorstw	31
2.1 Liczba i struktura polskich przedsiębiorstw	31
2.2 Sytuacja ekonomiczno-finansowa polskich przedsiębiorstw	34
2.3 Analiza sektora mikroprzedsiębiorstw w roku 2006	47
2.4 Warunki działalności nowo powstałych firm	49
2.5 Innowacyjność polskich przedsiębiorstw	50
2.6 Zarządzanie jakością w przedsiębiorstwach	61
3. Otoczenie instytucjonalne przedsiębiorstw	63
3.1 Otoczenie regulacyjne	66
3.2 Instrumenty rynku finansowego	86
3.3 Finansowanie działalności gospodarczej	93
3.4 Funkcjonowanie sądownictwa	111
3.5 Instytucje wspierające MSP	116
3.6 Dialog społeczny w ramach Komisji Trójstronnej	118
3.7 Infrastrukturalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości	120
3.8 Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na rozwój przedsiębiorczości	127
3.9 Problem korupcji	129
4. Międzynarodowe rankingi konkurencyjności – pozycja Polski	131
Rekomendacje	135

WSTĘP

Przedsiębiorczość utożsamiana jest najczęściej z gotowością do podejmowania ryzyka, chęcią samorealizacji, kreatywnością, elastycznością czy wreszcie innowacyjnością. Świadomość znaczenia przedsiębiorczości dla rozwoju społeczno-gospodarczego jest coraz powszechniejsza. Polska jest przykładem kraju, w którym skłonność do podejmowania własnej działalności gospodarczej jest bardzo duża. Ponad 95% istniejących przedsiębiorstw to mikroprzedsiębiorstwa, będące konsekwencją urzeczywistnienia pomysłu „na swój własny biznes”. Przedsiębiorczość to jednak pojęcie szersze, w zamyśle autorów obejmujące cały sektor polskich przedsiębiorstw i uwarunkowania jego rozwoju.

Tegoroczny raport *Przedsiębiorczość w Polsce* to VI edycja cyklicznego opracowania przygotowanego w Ministerstwie Gospodarki. Dokument ma charakter informacyjny, a jego celem jest wszechstronne ukazanie sytuacji przedsiębiorstw w Polsce. W dokumencie ukazano, na tle sytuacji makroekonomicznej w kraju, ekonomiczne i instytucjonalne warunki funkcjonowania przedsiębiorstw, a także przedstawiono podstawowe dane charakteryzujące polskie firmy. Zaprezentowane informacje dotyczą przede wszystkim 2007 r. i zmian, jakie miały miejsce w środowisku przedsiębiorców od prezentacji poprzedniego raportu. Podobnie jak w poprzednich latach raport zawiera rekomendacje działań sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości.

Ubiegły rok był okresem dynamicznego rozwoju polskiej gospodarki. Produkt krajowy brutto wzrósł o 6,6%. Wzrost gospodarczy był odzwierciedleniem świetnej kondycji polskich przedsiębiorstw, które po raz kolejny wykazały się bardzo dobrymi wynikami finansowymi. Poprawiająca się sytuacja finansowa firm zaowocowała silnym wzrostem inwestycji, również w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw. Odbiciem procesów rozwojowych była wysoka, 5-procentowa dynamika zatrudnienia w przedsiębiorstwach.

Główne bariery kępujące polską przedsiębiorczość jednak pozostały, co nie sprzyja trwałemu wzrostowi gospodarczemu. Do tych barier można zaliczyć m.in. skomplikowane i generujące nadmierne obciążenia dla przedsiębiorców prawo, kosztowne i skomplikowane procedury rozpoczęcia działalności, czy daleko posuniętą reglamentację życia gospodarczego. Pomimo pewnej poprawy w zakresie innowacyjności, postęp w tym zakresie jest wciąż dalece niewystarczający. Jest to w dużym stopniu odbiciem istniejących ramowych warunków prowadzenia działalności gospodarczej. Generowany przez nie koszt i ryzyko prowadzenia biznesu są zbyt duże, aby przedsiębiorcy decydowali się na szerszą skalę uruchamiać procesy innowacyjne.

Celem obecnego rządu w zakresie polityki gospodarczej jest istotna poprawa warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości. Cel ten będzie realizowany w ramach aktualnie tworzonego *Krajowego Programu Reform na lata 2008–2011*. Daleko zaawansowane są również prace nad projektami ustaw w ramach rządowego *Pakietu na rzecz przedsiębiorczości*. Wprowadzane zmiany powinny zaowocować odczuwalnym zwiększeniem swobody prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce.

Raport *Przedsiębiorczość w Polsce*, jako dokument rządowy, został przyjęty przez Komitet Rady Ministrów w dniu 24 lipca 2008 r. i zgodnie z rekomendacją KRM przedstawiony, w dniu 1 sierpnia 2008 r., do wiadomości członkom Rady Ministrów.

SYNTEZA

Wzrost gospodarczy w Polsce w 2007 r. osiągnął 6,6%, wobec 6,2% rok wcześniej. Podstawowym czynnikiem wzrostu był popyt krajowy, a kompozycja jego poszczególnych składników była zbliżona do tej z okresu akcesji. Obok pozytywnego wpływu popytu konsumpcyjnego, będącego wynikiem znacznej poprawy sytuacji dochodowej gospodarstw domowych, zaznaczył się wyraźny wzrost popytu inwestycyjnego. W przeciwieństwie do 2006 r. eksport netto był tym czynnikiem, który negatywnie wpłynął na dynamikę PKB.

W roku 2007 nakłady brutto na środki trwałe wzrosły o 19,3%, wobec spadku średnio o ponad 5% rocznie w latach 2001–2003 i wzrostu na stałym poziomie 6,5% w latach 2004–2005. Stopa inwestycji w 2007 roku drugi rok z rzędu przekroczyła poziom 20%, chociaż było to znacznie mniej niż w latach 1998–99. Niemniej jednak wysoka dynamika inwestycji świadczy o wyraźnym ożywieniu inwestycyjnym w gospodarce. Napływ inwestycji zagranicznych był jednak mniejszy niż rok wcześniej, osiągając poziom 12,8 mld EUR.

Dalsza aprecjacja złotego względem dolara i euro, wraz ze wzrostem jednostkowych kosztów pracy w przemyśle negatywnie wpłynęły na rentowność eksportu. Skutkowało to wyraźnym zmniejszeniem dynamiki eksportu, która osiągnęła 15,8%. Dalsze spowolnienie tempa wzrostu eksportu w stosunku do importu oznaczało wyraźny wzrost deficytu obrotów towarowych i w konsekwencji pogłębienie nierównowagi zewnętrznej.

Procesy rozwojowe w gospodarce przełożyły się na istotną poprawę sytuacji na rynku pracy. W 2007 roku przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw było o 4,7% wyższe niż przed rokiem. Na koniec grudnia 2007 r. stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 11,4% wobec prawie 15% rok wcześniej. Pomimo znaczącej poprawy nadal jednak na polskim rynku pracy występują istotne problemy, przede wszystkim skala niewykorzystania zasobów pracy oraz niski wskaźnik aktywności zawodowej.

W ubiegłym roku stan finansów publicznych uległ wyraźnej poprawie, co wynikało w głównej mierze z czynników koniunkturalnych. Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych wyniósł 2% PKB, a więc znacznie mniej niż w latach 2001–2005. Istotną redukcję zanotowano również w przypadku długu publicznego w relacji do PKB. Udział wydatków sztywnych w strukturze wydatków budżetowych nieznacznie się zmniejszył w stosunku do 2006 r., chociaż nadal pozostawał bardzo wysoki.

Rok 2007 upłynął pod znakiem wyraźnego przyspieszenia inflacji. W ostatnim kwartale inflacja przekroczyła poziom celu inflacyjnego, a jej średnioroczny poziom (2,5%) był wyższy od oczekiwań oraz poziomu założonego w ustawie budżetowej. Nasilenie presji inflacyjnej wpłynęło na decyzje Rady Polityki Pieniężnej, która dokonała czterech podwyżek stóp, każdorazowo o 25 punktów bazowych.

Dobra koniunktura gospodarcza w 2007 r. miała bezpośrednie przełożenie na wyniki finansowe przedsiębiorstw. Przychody z całokształtu działalności przekroczyły kwotę 2 bilionów zł, co oznaczało wzrost o 14%. Wynik finansowy brutto przedsiębiorstw przekroczył wartość 127 mld zł, tym samym wzrósł aż o 26%. Przedsiębiorstwa zanotowały również najwyższą od 10 lat stopę zyskowności, jedynie w grupie firm dużych rok 2004 okazał się pod tym względem lepszy. Odbiciem znakomitej sytuacji finansowej przedsiębiorstw była rekordowa dynamika ponoszonych przez nie nakładów inwestycyjnych. Wzrosły one o 27%, osiągając poziom 126 mld zł.

Obecny poziom innowacyjności polskiej gospodarki nie jest zadowalający. W 2006 roku nakłady na działalność badawczą i rozwojową w Polsce wyniosły 5,89 mld zł i były o ponad 5,7% wyższe niż rok wcześniej, jednak relacja nakładów na działalność B+R do PKB w ostatnich latach kształtowała się praktycznie na niezmiennym poziomie i w 2006 r. wyniosła 0,56%. Wartość tego wskaźnika w większości krajów Unii Europejskiej i OECD jest nieporównywalnie większa. Nadal niekorzystna jest struktura nakładów, które jedynie w 25% finansowane są przez sektor przedsiębiorstw.

Wciąż istniejące słabości otoczenia instytucjonalnego nie sprzyjają rozwojowi przedsiębiorstw. Jedną z głównych barier działalności jest zbyt rozbudowane prawo o niskiej jakości i częste zmiany w przepisach. Obowiązujące prawo gospodarcze generuje liczne obciążenia administracyjne, związane m.in. z obowiązkami informacyjnymi. Przedsiębiorcy w dalszym ciągu zwracają uwagę na takie problemy, jak nadmierna wysokość podatków i opłat przewidzianych prawem, liczne i uciążliwe kontrole, opieszałość sądownictwa gospodarczego czy skomplikowany inwestycyjny proces budowlany. Coraz częściej wskazywany jest również problem braku odpowiednio wykwalifikowanych kadr.

Stan rozwoju infrastruktury w Polsce uważany jest za istotną barierę rozwoju. Zwłaszcza istniejący stan sieci transportowej ogranicza spójność terytorialną i absorpcję procesów rozwojowych. Nadal brak jest dobrze rozwiniętej sieci autostrad i dróg ekspresowych, a sieć drogową cechuje rozproszenie, niska jakość połączeń międzyregionalnych oraz niezadowalający stan nawierzchni.

W oparciu o zdiagnozowane w raporcie problemy, jak również uwzględniając postulaty środowiska przedsiębiorców oraz wspólnotowy kontekst polityki gospodarczej, rekomenduje się działania sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości. Zasadnicze kierunki działań to:

- Działania o charakterze horyzontalnym, na rzecz poprawy jakości i stanowienia prawa, w tym m.in.:
  - zwiększanie wykorzystania zmodyfikowanej oceny skutków regulacji,
  - usprawnienie procesu zasięgania opinii w trakcie tworzenia prawa i przygotowywania innych interwencji publicznych,
  - redukcja obciążeń administracyjnych dla przedsiębiorców na podstawie przeprowadzonych dotychczas pomiarów sektorowych,
  - wdrożenie, przewidzianej w Programie Reformy Regulacji, zasady Najpierw mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.
- Ułatwienia w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej, w tym m.in.:
  - uproszczenie i wydatne skrócenie procedur rejestracji działalności gospodarczej,
  - dalsze ograniczenie i różnicowanie czasu trwania kontroli oraz wzmocnienie pozycji przedsiębiorców w relacjach z instytucjami kontrolnymi,
  - ograniczenie reglamentacji działalności gospodarczej,
  - wprowadzenie instytucji zawieszenia działalności gospodarczej,
  - uproszczenie systemu podatkowego, w tym m.in. zmiana ustawy o podatku od towarów i usług,
  - kontynuacja działań na rzecz usprawnienia sądownictwa gospodarczego,
  - uproszczenie budowlanego procesu inwestycyjnego,
  - udoskonalenie i upowszechnienie zasad Partnerstwa Publiczno-Prywatnego (PPP),
  - dalsze obniżanie pozapłacowych kosztów pracy w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia,
  - promowanie aktywnych postaw przedsiębiorczych oraz kształtowania przedsiębiorczego społeczeństwa.

- Wzmacnianie przyjaznego przedsiębiorcom systemu otoczenia przedsiębiorstw, w tym m.in.:
  - rozwijanie systemu instytucji otoczenia biznesu, w tym również wspieranie rozwoju systemu instytucji finansowych, dostarczających kapitału mikro, małym i średnim przedsiębiorcom,
  - wspieranie przedsiębiorstw, zwłaszcza z sektora MSP, na rynku międzynarodowym oraz rynku wewnętrznym,
  - wzmocnienie procesu konsultacji projektów aktów prawnych ze środowiskiem przedsiębiorców,
  - rozwijanie dobrej współpracy z organizacjami reprezentującymi przedsiębiorców i pracodawców,
  - kontynuowanie działań w celu ograniczenia zjawiska korupcji w gospodarce.

- Wzmocnienie postaw innowacyjnych wśród przedsiębiorców, w tym m.in..
  - budowa systemu długookresowego planowania w zakresie innowacyjności oraz ulepszenie koordynacji instytucjonalnej w zakresie tworzenia i wdrażania polityki innowacyjnej,
  - skoncentrowanie finansowania publicznego na instytutach i organizacjach o największym potencjale przeprowadzania prac badawczych zakończonych sukcesem,
  - rozwój systemu zachęt dla wdrażania przez przedsiębiorców prac badawczo-rozwojowych,
  - wspieranie ochrony praw własności przemysłowej,
  - rozwój sieci instytucji świadczących usługi proinnowacyjne,
  - wspieranie rozwoju i upowszechnienie idei tworzenia klastrów oraz innych powiązań kooperacyjnych ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych,
  - upowszechnienie stosowania technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) oraz inwestycji w te technologie.

1. MAKROEKONOMICZNA SYTUACJA POLSKI W 2007 ROKU

Stan gospodarki na poziomie makro w dużej mierze warunkuje sytuację finansową przedsiębiorstw. To od fazy cyklu koniunkturalnego zależy, jak przedsiębiorstwa prosperują. Korzystne warunki zewnętrzne pobudzają nawet te słabsze przedsiębiorstwa do zwiększania nakładów inwestycyjnych, w związku z chęcią generowania większych zysków. Dobra koniunktura powoduje wzrost popytu, którego zaspokojenie wymaga zwiększenia produkcji dla zapewnienia równowagi rynkowej. Z kolei stagnacja na poziomie makro może być niebezpieczna nawet dla dużych i konkurencyjnych podmiotów. Dlatego zachowanie się agregatów makroekonomicznych, takich jak produkt krajowy brutto czy produkcja przemysłowa i budowlano-montażowa jest pośrednią przesłanką do wyciągania wniosków o wynikach i warunkach działalności przeciętnego podmiotu gospodarczego.

Ostatnie dwa lata to **okres wyraźnego ożywienia**, obejmującego całą gospodarkę. Potwierdzają to ponad 6-procentowy wzrost PKB, dynamicznie rosnąca produkcja przemysłowa i budowlana, wysoki wzrost eksportu i poprawiająca się sytuacja na rynku pracy.

Czynnikami korzystnie wpływającymi na wzrost gospodarczy były konsumpcja oraz inwestycje. Pozytywny wpływ na popyt konsumpcyjny sektora gospodarstw domowych miały przede wszystkim wzrost zatrudnienia i wynagrodzeń, przekładając się na znaczną poprawę sytuacji dochodowej gospodarstw. Na silny wzrost inwestycji wpłynął wysoki stopień wykorzystania mocy produkcyjnych, funduszy unijnych, a także wysoka zyskowność przedsiębiorstw. Z drugiej strony większy popyt wewnętrzny spowodował wzrost deficytu handlowego, jako efekt spadku popytu zewnętrznego, również w wyniku pogorszenia koniunktury globalnej.

Polska poprzez rosnące inwestycje zagraniczne oraz wymianę handlową włączana jest coraz bardziej w zachodzące na świecie **procesy globalizacyjne**. Dzieje się tak głównie dzięki postępowi technologicznemu, który ułatwia komunikację oraz powoduje obniżkę kosztów z tym związanych, co w efekcie prowadzi do wzrostu międzynarodowego handlu oraz inwestycji zagranicznych.

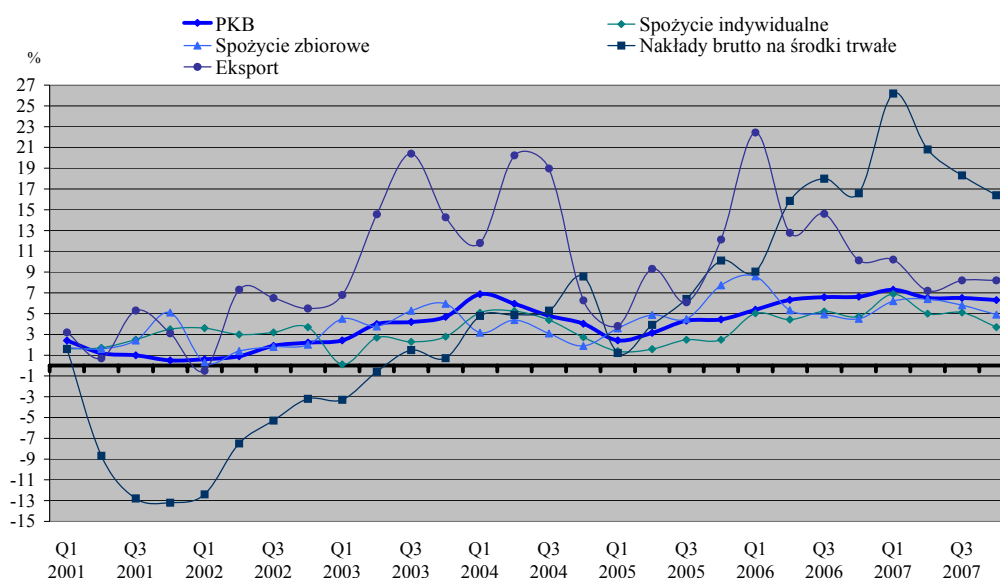
Począwszy od 2004 roku systematycznie rośnie wartość bezpośrednich inwestycji w świecie. Wysokie zyski międzynarodowych korporacji sprzyjają rozwojowi ich działalności i lokowaniu przedsięwzięć poza granicami kraju macierzystego. Polska należy do krajów, które w dużej mierze wykorzystują ten proces. Atrakcyjność naszej gospodarki potwierdzają dane statystyczne. Wielkość napływu **bezpośrednich inwestycji zagranicznych** w 2006 r. wyniosła 15,2 mld EUR, a w 2007 roku 12,8 mld EUR. Warto też podkreślić zmieniającą się strukturę BIZ – więcej środków lokowanych jest w formie inwestycji *greenfield*.

Od 2003 roku obserwowany jest **znaczący wzrost obrotów handlu zagranicznego**. Wartość eksportu w 2007 roku przekroczyła poziom 100 mld EUR, choć ubiegłoroczne tempo wzrostu eksportu było niższe niż importu, a dystans ten zwiększył się wobec 2006 r. W efekcie nierównowaga zewnętrzna utrzymała się na umiarkowanym poziomie i wyniosła ok. 3,7% PKB. Zmieniła się również struktura towarowa w handlu zagranicznym, na korzyść większego udziału wyrobów o wysokim lub średnio wysokim poziomie technologicznym. Z kolei obserwowana aprecjacja złotego względem dolara i euro wpłynęła negatywnie na konkurencyjność cenową polskich towarów na rynkach zagranicznych.

1.1 Wzrost gospodarczy i jego czynniki

Ożywienie obserwowane od 2006 r. miało szeroki zasięg oddziaływania i obejmowało całą gospodarkę, a jego źródeł można upatrywać w akcesji Polski do Unii Europejskiej, skutkującej przyspieszeniem eksportu. Zwiększający się eksport był stymulatorem wzrostu produkcji i zatrudnienia, a w konsekwencji, wzrostu krajowego popytu konsumpcyjnego. Biorąc pod uwagę okres od 1996 roku, wzrost PKB w roku 2007 był niższy jedynie od wyniku uzyskanego w latach bezpośrednio przed kryzysem rosyjskim z 1998 r. Przyspieszenie tempa wzrostu gospodarczego do poziomu 6,6% było wynikiem zwiększenia zarówno konsumpcji, jak i inwestycji, a ukształtowana w 2007 roku struktura popytowych czynników wzrostu daje gospodarce solidne podstawy dalszego rozwoju.

Wykres 1 Wzrost gospodarczy, konsumpcja i nakłady brutto na środki trwałe (zmiana % w relacji do analogicznego okresu roku poprzedniego)

Źródło: Opracowanie DAP MG¹ na podstawie danych GUS.

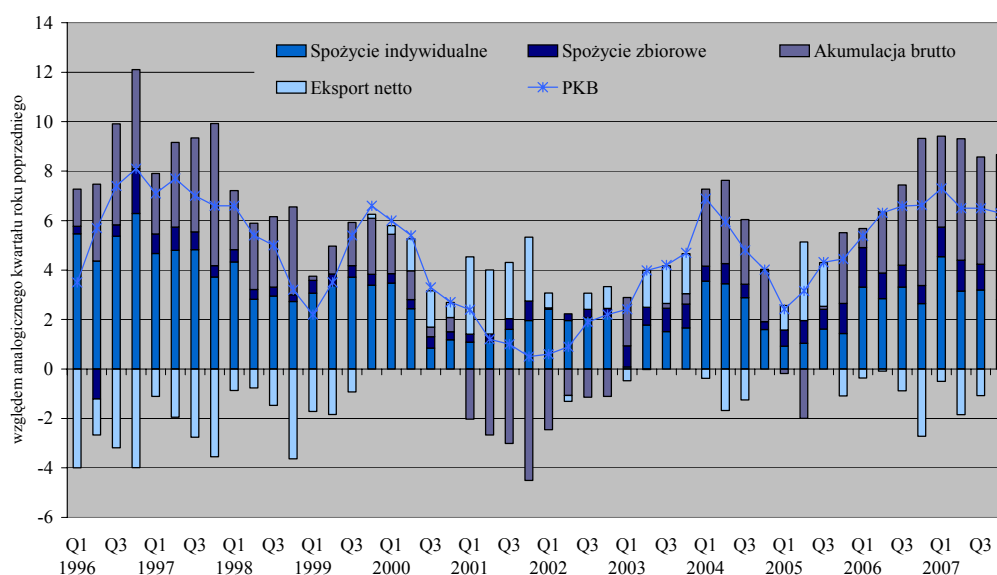
Wyraźnie odmienną niż w poprzednim roku rolę we wzroście odegrały poszczególne składniki zagregowanego popytu. W 2007 r. podstawowym czynnikiem wzrostu był popyt krajowy, a kompozycja jego poszczególnych składników była zbliżona do tej z okresu akcesji. O ile wkład konsumpcji prywatnej był podobny, to konsumpcja zbiorowa po chwilowej zmianie kierunku wpływu w 2004 roku, ponownie oddziaływała stymulująco na kształtowanie się PKB. Z kolei przyspieszenie eksportu stymulowało wzrost produkcji i zatrudnienia, natomiast wyższa dynamika importu związana była z ożywieniem inwestycyjnym. Taka sytuacja miała jednak swoje odzwierciedlenie w deficycie handlowym i ujemnym wpływie eksportu netto na PKB, choć znacznie ograniczonym w ostatnim kwartale roku.

Przyspieszenie tempa wzrostu PKB było obserwowane już od pierwszego kwartału 2006 roku do pierwszego kwartału 2007 r. W dalszej części roku tempo rozwoju gospodarczego nieco spowolniło, jednak utrzymywało się nadal na wysokim poziomie. Przyczyniły się do tego dobre wyniki w przemyśle i budownictwie. Korzystne były również wyniki sprzedaży detalicznej.

¹ Departament Analiz i Prognoz Ministerstwa Gospodarki.

W 2007 r. doszło do przesunięcia akcentu w ramach składników popytowych PKB. Z kwartału na kwartał słabło tempo wzrostu konsumpcji, w ślad za spowolnieniem spożycia indywidualnego, szczególnie w ostatnim kwartale roku. Mimo tego w całym roku obserwowano wysoką dynamikę spożycia indywidualnego, co wynikało przede wszystkim z korzystnych zmian na rynku pracy. Wzrost zatrudnienia i wynagrodzeń w efekcie spowodował przyspieszenie dynamiki realnych dochodów do dyspozycji. Ponadto można było zaobserwować dalszy wzrost na rynku kredytów konsumpcyjnych, przy jednoczesnym niskim przyroście depozytów gospodarstw domowych. Jako dodatkowy impuls do zwiększenia wydatków na konsumpcję można również postrzegać obniżenie stawki składki rentowej płaconej przez pracownika (o 3 pkt proc.), jednak rzeczywisty wpływ tego impulsu będzie możliwy do oceny w dłuższej perspektywie. Warto zwrócić uwagę na fakt, że redukcja składki wpłynie na konsumpcję gospodarstw domowych nie tylko poprzez wzrost dochodów, ale także poprzez oczekiwany w jej wyniku wzrost zatrudnienia.

Wykres 2 Dekompozycja popytowa wzrostu PKB

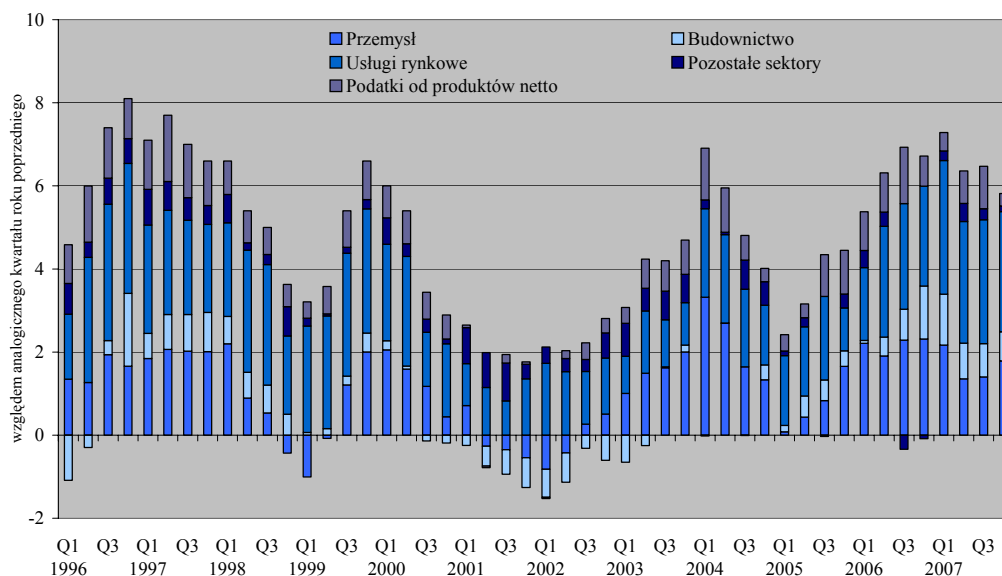
Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych GUS.

W kontekście roli akumulacji brutto jako czynnika wzrostu należy także wspomnieć o kompozycji tej kategorii i zmianach, jakie miały miejsce w tym zakresie w ostatnich latach. Wyniki tej kategorii w 2004 roku były zdeterminowane przez istotny wzrost zapasów, w związku z obawami o wzrost cen po akcesji, jak i na skutek oczekiwanych zmian stawek VAT, co gwarantowało pozytywny wpływ akumulacji na PKB. W kolejnych zaś latach można zaobserwować wpływ korekty w tym obszarze, chociaż już w 2007 roku zauważalna jest odbudowa poziomu zapasów. Jednocześnie z punktu widzenia procesów gospodarczych dużo bardziej interesującą kategorią pozostają inwestycje. Wysoka dynamika nakładów inwestycyjnych w 2007 roku jest po części efektem cyklu koniunkturalnego. Inwestycje stymulowane są przez poprawiające się wyniki finansowe przedsiębiorstw oraz korzystne perspektywy zbytu towarów w przyszłości.

Zmiany w strukturze popytu krajowego i zagranicznego pozostają w ścisłym związku z rolą, jaką we wzroście na przestrzeni kolejnych lat odegrały poszczególne sektory gospodarki. W 2007 roku sektor usługowy, od kilku lat dynamicznie rozwijający się, zwiększył jeszcze swój dodatni wkład w tworzenie wartości dodanej. Na uwagę zasługuje również to, że sektor ten jako jedyny nawet w okresie stagnacji gospodarczej, miał dodatni

wpływ na PKB. Po słabszym wyniku przemysłu w roku 2005, w kolejnych latach nastąpiło wzmocnienie jego wpływu. Z kolei zastój inwestycji w okresie stagnacji gospodarczej, będąc główną przyczyną ujemnego wkładu budownictwa we wzrost PKB w latach 2001–2002, został zahamowany i w latach 2004–2007 zanotowano dodatni wkład tego sektora we wzrost PKB.

Wykres 3 *Dekompozycja sektorowa wzrostu PKB*

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych GUS.

Analizując czynniki wzrostu polskiej gospodarki w oparciu o dekompozycję Solowa² należy zwrócić uwagę na następujące procesy. Przede wszystkim o wzroście gospodarczym w głównej mierze decyduje wzrost produktywności czynników. Wkład kapitału we wzrost gospodarczy jest stabilny i dodatni w całym kresie transformacji, podlega jedynie nieznacznie wpływowi cyklu koniunkturalnego. Dynamiczny wzrost produktywności czynników wynika z luki pomiędzy produktywnością polskiej gospodarki oraz gospodarek rozwiniętych. Produktywność łączna czynników produkcji w Polsce była w 2006 roku o 35% niższa niż dla krajów tzw. „starej” Unii (UE-15). Domykanie tej luki, czyli tzw. proces doganiania, jest stymulowany poprzez poprawę w zakresie technicznego uzbrojenia pracy. W 2006 roku było ono w Polsce nadal na poziomie niższym o 32% niż w krajach UE-15. Z kolei wkład pracy we wzrost gospodarczy w dużej mierze odzwierciedla zmiany strukturalne, jakim podlegała polska gospodarka. W pierwszym etapie przedsiębiorstwa racjonalizowały zatrudnienie, następowały także duże przepływy pomiędzy sektorami gospodarki. Po roku 1993 rosła liczba pracujących w gospodarce. Wzrost ten został przerwany w 1999 roku, co wiązało się w dużej mierze z kryzysem rosyjskim, który wymusił dalszą racjonalizację zatrudnienia. Ten etap zmian strukturalnych zakończył się w 2003 roku. Od 2004 roku obserwujemy trwały trend wzrostu liczby pracujących w gospodarce, czego efektem jest spektakularny spadek bezrobocia w latach 2006–2007.

² W celu dokonania dekompozycji Solowa przyjęto następujące założenia co do funkcji produkcji oraz danych. Funkcja produkcji ma postać Cobba-Douglasa, w której parametr udziału wypłat dla czynnika praca przyjęto na poziomie 0,65, co implikuje parametr udziału wypłat dla kapitału na poziomie 0,35. Zasoby pracy oraz kapitału przyjęto zgodnie z danymi rocznika statystycznego. W przypadku czynnika praca przyjęto liczbę pracujących w gospodarce narodowej, a w przypadku kapitału zmiany w zasobach środków trwałych. Przy czym w tym drugim przypadku zmiany stanu środków trwałych opóźniono o jeden okres. Przyjęto, że nowe nakłady osiągają pełną zdolność produkcyjną dopiero w następnym okresie.

1.2 Inwestycje

W okresie spowolnienia gospodarczego, w latach 2001–2002, doszło do znacznego obniżenia poziomu inwestycji. Pierwsze oznaki ożywienia inwestycyjnego można było zauważyć w II połowie 2003 roku, a rzeczywista odbudowa aktywności inwestycyjnej miała miejsce dopiero w kolejnych latach.

W roku 2007 nakłady brutto na środki trwałe wzrosły o 19,3%, wobec spadku średnio o ponad 5% rocznie w latach 2001–2003 i wzrostu na stałym poziomie 6,5% w latach 2004–2005. Dynamika w kolejnych kwartałach 2007 roku stopniowo spowalniała z 26,2% w I kwartale do 16,4% w ostatnim. Wynik osiągnięty w całym roku był imponujący, tym bardziej, że rok poprzedni również cechował się istotnym wzrostem inwestycji (15,6%).

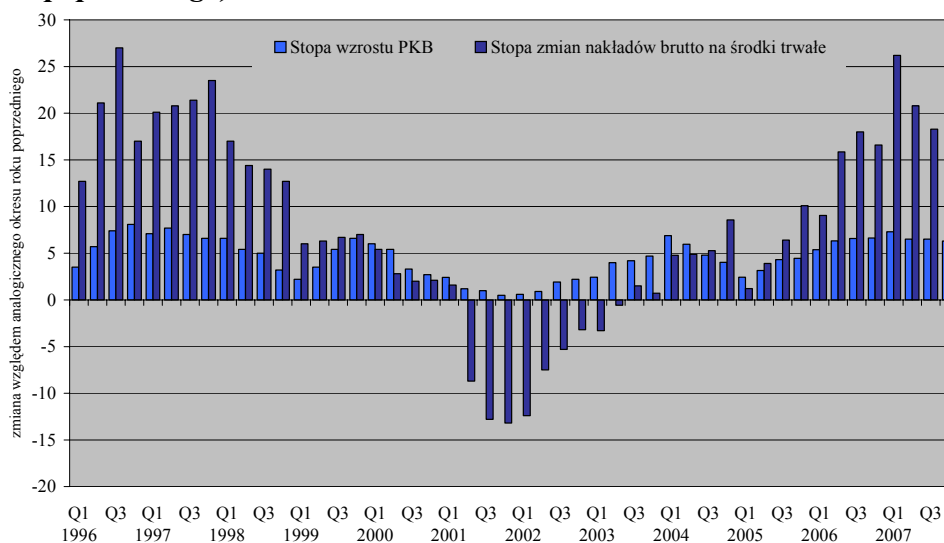
Analizując strukturalne uwarunkowania procesów inwestycyjnych w polskiej gospodarce, zwraca szczególną uwagę niski wskaźnik udziału nakładów inwestycyjnych brutto przedsiębiorstw sektora prywatnego w PKB od początku XXI wieku. Pomimo wyraźnego ożywienia inwestycji w polskiej gospodarce, pozostaje on nadal poniżej średniej dla krajów UE-15. Należy przypuszczać, że w efekcie wysokich nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach prywatnych w końcu XX wieku, możliwości produkcyjne tychże były rozbudowane w tak wysokim stopniu, że nawet w kolejnej fazie ożywienia gospodarczego, mogły one wykorzystywać rezerwy mocy produkcyjnych dla zwiększenia podaży dóbr i usług na rynkach wewnętrznym i zewnętrznym.

Tabela 1 Nakłady inwestycyjne brutto sektora prywatnego jako procent PKB

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Polska	20,9	21,4	17,3	15,3	14,9	14,7	14,8	16,0
EU-15	18,0	18,3	17,8	17,3	17	17,2	17,7	18,1

Źródło: EUROSTAT, STRIND.

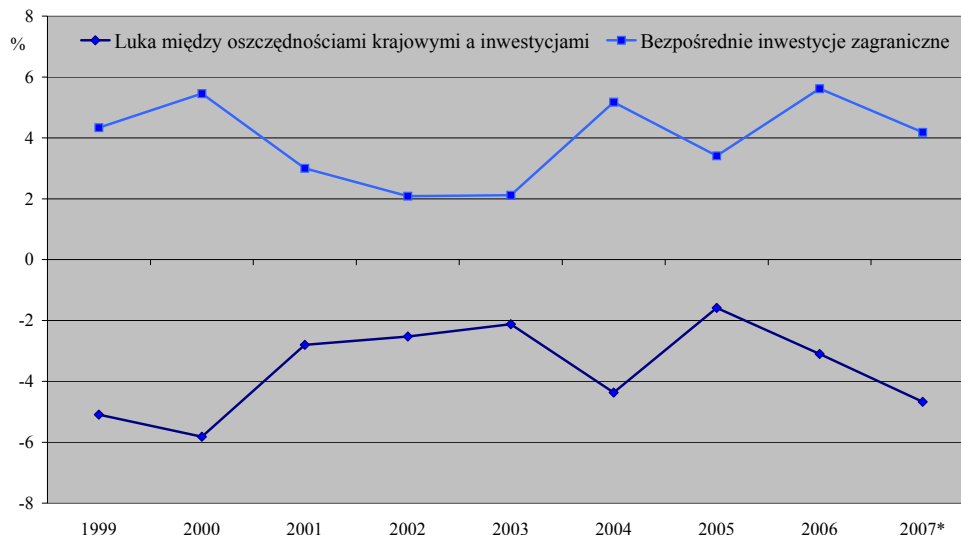
Wykres 4 Nakłady brutto na środki trwałe i PKB (zmiana % w relacji do analogicznego okresu roku poprzedniego)

Źródło: GUS.

Stopa inwestycji (liczona jako relacja akumulacji brutto do PKB) w 2007 roku drugi rok z rzędu przekroczyła poziom 20%, wobec ok. 19% notowanych w roku 2005³. Było to znacznie mniej niż w czasie ożywienia inwestycyjnego w latach 1998–99. Stopa oszczędności krajowych była natomiast nieco wyższa niż rok wcześniej, jednak nadal kształtowała się na niskim poziomie (poniżej 20%).

Wykres 5 Luka między oszczędnościami krajowymi a inwestycjami na tle bezpośrednich inwestycji zagranicznych w latach 1999–2007 (% PKB)

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych NBP i GUS.

Niski stopień technicznego uzbrojenia pracy w Polsce powoduje, że przedsiębiorstwa przy pomocy nakładów inwestycyjnych, mogą uzyskiwać wysoki wzrost produktywności, wynikający z wysokiej krańcowej produktywności kapitału. Proces ten powoduje zwiększone zapotrzebowanie na kapitał, który wobec niskiej stopy oszczędności gospodarstw domowych, musi być importowany z zagranicy.

Znaczna część oszczędności zagranicznych napływa do Polski w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). W 2007 r. napływ BIZ⁴ do Polski wyniósł 12,8 mld EUR. Był tym samym niższy od wyniku uzyskanego w 2006 r., jednak należy zauważyć, że łączna wartość BIZ w 2007 r. nie obejmuje kapitału w tranzycie, który rok wcześniej stanowił znaczącą część BIZ. Wobec tego należy oczekiwać, że ostateczny wynik będzie jeszcze wyższy i największy w ciągu ostatnich dziesięciu lat (z wyjątkiem roku 2004, w którym ponad 100-proc. wzrost napływu inwestycji częściowo odzwierciedlał fakt wstąpienia do Unii). Wskazuje to na wyraźną tendencję wzrostową w napływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski.

³ Jednocześnie warto podkreślić, że relacja nakładów brutto na środki trwałe do PKB uległa dalszej poprawie i wyniosła w 2006 r. 20% wobec 18% w 2005 r.

⁴ W 2006 r. Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych zaprzestała publikowania wielkości napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski. Fakt istnienia kilku źródeł (NBP, PAIiIZ) informacji o inwestycjach zagranicznych, powodował liczne wątpliwości i pytania ze strony opinii publicznej. Dlatego też obie instytucje postanowiły przekazywać informacje tylko w określonym zakresie. Dane o napływie BIZ, jego strukturze i wartościach zobowiązań z tytułu zagranicznych inwestycji podaje NBP. Dlatego też dane dotyczące napływu BIZ do Polski do roku 2003 pochodzą z PAIiIZ.

Tabela 2 Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce (roczne napływy i ich udział w PKB)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
BIZ w mld EUR	4,34	5,68	6,82	10,33	6,37	4,37	4,07	10,45	8,32	15,20	12,83
w % PKB	3,14	3,70	4,33	5,56	3,00	2,09	2,12	5,12	3,40	5,58	4,18

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych NBP i Eurostat.

Inwestycje zagraniczne przyczyniają się nie tylko do tworzenia nowych miejsc pracy, ale także są źródłem napływu nowych technologii produkcji i technik zarządzania. Z napływu kapitału zagranicznego w 2007 roku najwięcej środków zostało ulokowanych w podmiotach prowadzących działalność w zakresie przetwórstwa przemysłowego, obsługi nieruchomości, informatyki, nauki, wynajmu maszyn i pozostałych usług związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, pośrednictwa finansowego oraz handlu i napraw. Czynnikiem, który zwiększył skłonność inwestorów zagranicznych do lokowania kapitału w naszym kraju była integracja z Unią Europejską. Członkostwo w UE stanowi czynnik zwiększający zaufanie zagranicznych przedsiębiorców do polskiej gospodarki. Największymi inwestorami w 2007 roku były kraje Unii Europejskiej, skąd pochodziło 85,3% ogólnej kwoty BIZ, w tym najwięcej z Francji, Niemiec, Austrii, Włoch oraz Szwecji. Ponadto wpływ na zainteresowanie naszym krajem miała poprawiająca się sytuacja ekonomiczna. Dynamiczny rozwój głównych sektorów gospodarki skłonił inwestorów zagranicznych do ulokowania kapitału na naszym rynku. W najbliższej przyszłości należy oczekiwać utrzymania się intensywnej aktywności inwestycyjnej zagranicznych przedsiębiorców, zwłaszcza małych i średnich, którzy do tej pory obawiali się ryzyka związanego z prowadzeniem działalności w naszym kraju.

1.3 Handel zagraniczny i kurs walutowy

Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne polskiej wymiany handlowej z zagranicą w 2007 r. uległy pewnemu pogorszeniu, zwłaszcza po stronie eksportu. Według Międzynarodowego Funduszu Walutowego, tempo wzrostu gospodarki światowej, głównie na skutek spowolnienia wzrostu w krajach rozwiniętych, zmniejszyło się z 5,0% w roku 2006 do ok. 4,9% w roku ubiegłym, a tempo wzrostu wolumenu światowego eksportu obniżyło się z wyjątkowo wysokiego poziomu 9,9% do ok. 7,2%, przy czym po stronie importu spowolnienie było nieco mniejsze (z 9,3% do ok. 7%). Według Komisji Europejskiej tempo wzrostu gospodarczego w UE-27 obniżyło się z 3% w roku 2006 o ok. 0,1 pkt. proc. w roku 2007, w tym w Niemczech z 2,9% do ok. 2,5%.

Tempo wzrostu popytu krajowego w UE-27 również uległo pewnemu spowolnieniu (z 3% do ok. 2,9%), przy czym w Niemczech najwyższe od szeregu lat tempo jego wzrostu odnotowane w 2006 r. (1,9%), uległo w roku ubiegłym osłabieniu o 0,9 pkt. proc.

Wśród najistotniejszych uwarunkowań wewnętrznych polskiego handlu w 2007 r. należałoby wskazać na utrzymujące się wysokie tempo wzrostu popytu krajowego (ok. 8%), kontynuację tendencji aprecjacyjnej złotego w stosunku do dwóch podstawowych walut (o blisko 3% wobec EUR i o blisko 11% wobec USD), a także wzrost jednostkowych kosztów pracy. Szacuje się, że te ostatnie wzrosły w przemyśle w ub. r. o około 4%, co w znaczącym stopniu pogłębiało negatywny wpływ aprecjacji złotego na rentowność eksportu.

Powyższe uwarunkowania przełożyły się na dość znaczące spowolnienie tempa wzrostu obrotów towarowych, zwłaszcza po stronie eksportu. Według danych ostatecznych GUS wartość eksportu wyrażona w EUR w 2007 r. wzrosła o 15,8%, czyli o 7,3 pkt. proc. wolniej

niż rok wcześniej, a tempo wzrostu importu obniżyło się o 4,6 pkt. proc. do 19,5%. Dalsze spowolnienie wzrostu eksportu w stosunku do importu, sięgające 3,7 pkt. proc. (wobec 1,1 pkt. proc. w roku 2006) skutkowało znacznie wyraźniejszym niż przed rokiem **pogłębieniem się deficytu obrotów towarowych** (o prawie 5,8 mld EUR, wobec 3,1 mld EUR w roku poprzednim). Wzrost deficytu obrotów towarowych przełożył się na pogłębienie deficytu na rachunku obrotów bieżących do poziomu – 11,6 mld EUR, co stanowiło ponad 3,7% PKB.

Mimo pewnego spowolnienia, tempo wzrostu obrotów już czwarty rok z rzędu utrzymało się na poziomie dwucyfrowym, zapewniając dalszy postęp w procesie otwierania się polskiej gospodarki na świat. Relacja obrotów towarowych i usługowych (według danych NBP) do PKB wzrosła z 80% w roku 2006 do 84,6% w roku ubiegłym, przy czym eksport towarów i usług sięgnął 40,9% PKB (wobec 40,3% w roku 2006 oraz 29,4% w roku 2000). Eksport towarów i usług w przeliczeniu na mieszkańca wyniósł w ubiegłym roku ponad 3,3 tys. EUR, podczas gdy przed siedmioma laty był ponad trzykrotnie niższy. Mimo tak znacznego postępu **relacja polskiego eksportu do PKB oraz wartość eksportu per capita jest nadal znacząco niższa niż większości pozostałych nowych krajów członkowskich UE**, zwłaszcza Czech, Węgier, Słowenii i krajów nadbałtyckich. Jakkolwiek porównanie Polski ze wspomnianymi krajami nie jest tu miarodajne, z uwagi na naturalną skłonność mniejszych gospodarek do szerszego otwarcia na świat, to jednak należy oceniać, że dalszy dynamiczny wzrost eksportu pozostaje nadal poważnym wyzwaniem stojącym przed polską gospodarką. Stopień otwartości gospodarki polskiej mierzony relacją eksportu do PKB w latach 2000–2007 został przedstawiony w poniższej tabeli.

Tabela 3 Relacja eksportu do PKB w latach 2000–2007 (towary i usługi)

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Dynamika PKB w %	4,0	1,0	1,4	3,8	5,3	3,6	6,2	6,6
PKB w mld PLN	684,9	721,6	781,1	814,7	924,5	983,3	1060,0	1167,8
Eksport w mld PLN	201,5	211	231	280,8	346,4	364,7	427,5	482,7
Eksport /PKB w %	29,4	29,2	29,6	34,5	37,5	37,1	40,3	41,3

Źródło: DAP MG na podstawie danych NBP.

Dominującym obszarem w polskim eksporcie są rynki krajów rozwiniętych. Ich udział w eksporcie Polski wzrósł z 76,3% w 2000 r. do ok. 84% w ostatnich dwóch latach. Szczególnie wyraźny był wzrost pozycji Wspólnego Rynku Europejskiego, o czym zdecydował fakt rozszerzenia UE o rynki Europy Środkowej i Wschodniej. Jednak w przeciwieństwie do kilku ostatnich lat, kiedy z roku na rok odnotowywano systematyczną poprawę salda obrotów towarowych z UE (z -8,7 mld EUR w 2000 r. do 4,4 mld EUR w 2006 r.), w roku ubiegłym nastąpiło odwrócenie tej tendencji i zmniejszenie nadwyżki do poziomu 3 mld EUR. **Łącznie na rynki unijne Polska wyeksportowała w 2007 r. towary na sumę ponad 80 mld EUR. Wartość importu wyniosła w tym okresie 77,3 mld EUR.**

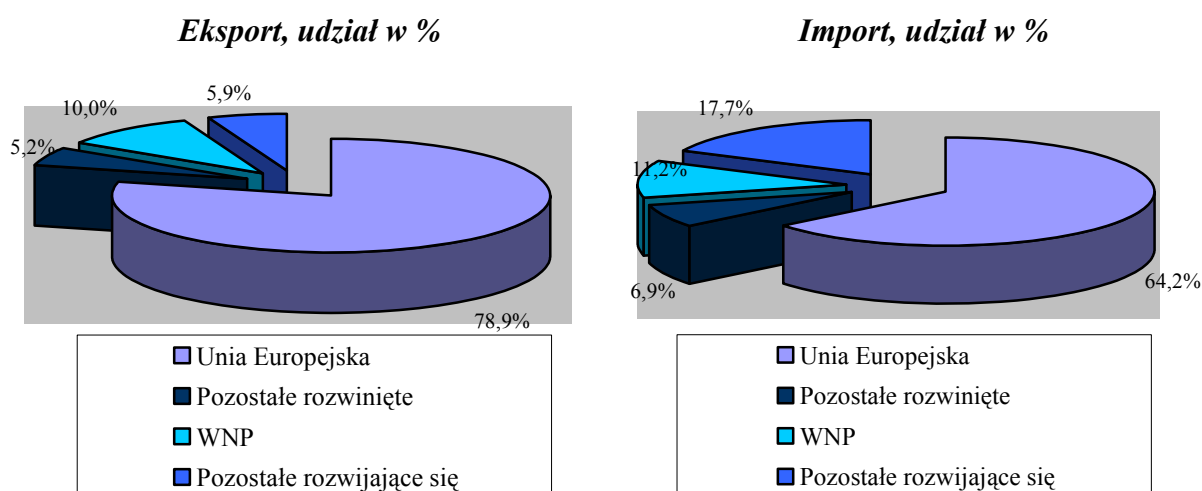
O skali ogólnego deficytu w polskim handlu tradycyjnie decyduje głęboko ujemny bilans wymiany z krajami rozwijającymi się gospodarczo (w 2007 r. -18,6 mld EUR), a zwłaszcza z Chinami i Rosją (łącznie -13,7 mld EUR, czyli 73% ogólnego deficytu w 2007 r.). Jednak sytuacja na tych rynkach była w 2007 r. odmienna.

Tradycyjnie wysoki deficyt w obrotach z Rosją zmniejszył się w ub.r. o ponad 180 mln EUR do poziomu -5,8 mld EUR. Należy podkreślić, że poprawa sytuacji w handlu z Rosją została osiągnięta w głównej mierze dzięki dynamicznemu wzrostowi eksportu pomimo obowiązującego praktycznie przez cały rok embarga na import polskiego mięsa i ograniczeń w imporcie produktów roślinnych na ten rynek. Znaczący wpływ na spadek deficytu miał także

relatywnie umiarkowany (w odniesieniu do roku poprzedniego) wzrost cen importowanych z Rosji surowców energetycznych.

Natomiast w handlu z Chinami, podobnie jak w latach poprzednich, nastąpiło znaczące pogorszenie salda wymiany. Import z tego rynku w 2006 r. osiągnął poziom około 6,2 mld EUR, natomiast w roku ubiegłym wzrósł o dalsze 39% do 8,6 mld EUR. Znaczący wzrost importu przy niewspółmiernie wolniejszym wzroście eksportu skutkowało dalszym pogłębieniem deficytu wymiany z tym krajem (do poziomu ponad -7,8 mld EUR). Tym samym deficyt w handlu tylko z tym jednym rynkiem sięgnął 42,3% ogólnego deficytu polskiej wymiany towarowej z zagranicą w roku ubiegłym.

Wykres 6 Struktura geograficzna polskiego eksportu i importu w 2007 r.

Źródło: DAP MG na podstawie danych GUS.

Rok 2007 był czwartym rokiem uczestnictwa Polski w Unii Europejskiej. Wpływ akcesji na wyniki wymiany towarowej był w znacznym stopniu determinowany przez uwarunkowania koniunkturalne w gospodarce światowej (zwłaszcza na rynkach starych członków UE), wzrost cen światowych (zwłaszcza surowców energetycznych), a także przez czynniki wewnętrzne, głównie te, które bezpośrednio oddziaływały na orientację proeksportową lub proimportową podmiotów gospodarczych uczestniczących w wymianie z zagranicą (zwłaszcza zmiany kursu walutowego, popytu wewnętrznego oraz realnych jednostkowych kosztów pracy).

W kilku latach poprzedzających akcesję, tj. w latach 2001–2003, średnie tempo wzrostu eksportu wyniosło 12,7%, a w dotychczasowym okresie członkostwa uległo przyspieszeniu do 28,2%. Najbardziej dynamicznie rozwijał się polski eksport na rynki nowych członków UE. Średnie tempo jego wzrostu w okresie 3 lat przed akcesją wyniosło 20% (podczas kiedy do UE-15 12%). 4 lata poakcesyjne przyniosły wzrost eksportu średnio o 39,2% do krajów UE-11, 23,7% do UE-15 i 37,5% na pozostałe rynki, w tym aż 52,3% na rynki WNP. Paradoksalnie dynamiczny wzrost eksportu na rynki pozaunijne był w dużej mierze też efektem akcesji.

W ostatnich 4 latach zaszły istotne zmiany jakościowe w strukturze towarowej polskiego eksportu polegające na wzroście udziału relatywnie wysoko przetworzonych produktów przemysłu elektromaszynowego (o 3 pkt. proc. do 42,3%) i chemicznego (o 1,1 pkt. proc. do 11,6%) przy jednoczesnym spadku udziału wyrobów przemysłu lekkiego (o 3,1 pkt. proc. do 3,7%). W imporcie największą zmianą po przystąpieniu Polski do UE był wzrost udziału wyrobów metalurgicznych o 3,1 pkt. proc. do 12,7%.

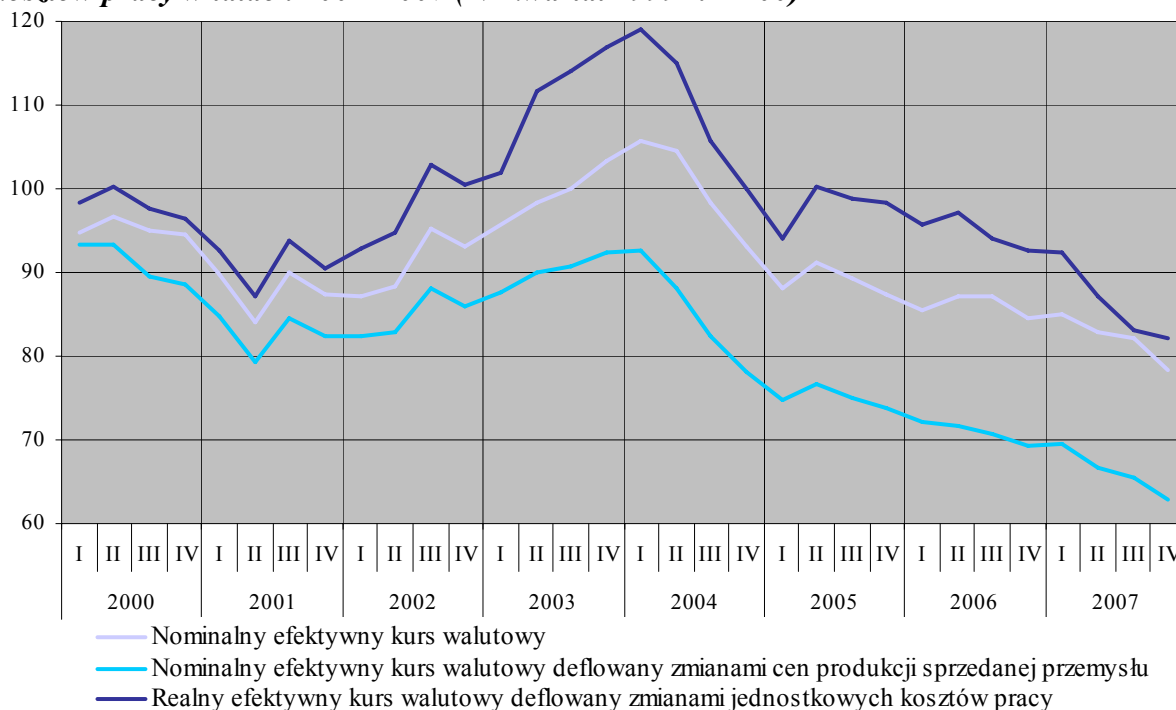
Pod względem wartości eksportu największe zmiany po 2003 r. nastąpiły w grupie wyrobów elektromaszynowych. W okresie ostatnich kilku lat Polska stała się znaczącym producentem i eksporterem pojazdów samochodowych, części i akcesoriów samochodowych i silników samochodowych. W ostatnim roku, w efekcie napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych, dynamiczny wzrost eksportu odnotowano w branży elektronicznej, a zwłaszcza w dziale – aparatura odbiorcza dla telewizji.

Generalnie dobre wyniki w eksporcie osiągnięto przy niezbyt sprzyjającym kursie złotego do dwóch podstawowych walut. W 2007 r. średni nominalny kurs euro wobec złotego wyniósł 3,7829 PLN i w stosunku do roku poprzedniego uległ osłabieniu o 2,9%. W tym samym czasie osłabieniu o 10,8% uległ również średni nominalny kurs USD – z 3,1025 PLN w 2006 r. do 2,7667 PLN w roku ubiegłym.

Ze względu na strukturę walutową polskich obrotów handlowych, gdzie około 2/3 obrotów rozliczanych jest w euro, a około 15% w USD, szacuje się, że w 2007 r. **średnioważone nominalne umocnienie złotego w stosunku do dwóch podstawowych walut wyniosło ok. 4,5%**.

Zmiany nominalnego i realnego poziomu kursu nie dają dostatecznego poglądu na rzeczywistą opłacalność eksportu. Niezbędne jest zatem ich odniesienie do zmian jednostkowych kosztów pracy. Te ostatnie są z kolei funkcją wzrostu wydajności pracy rozpatrywanego w relacji do wzrostu płac realnych. Wyprzedzający wzrost wydajności pracy w latach 2000–2006 w relacji do tempa wzrostu płac realnych przekładał się na systematyczny spadek realnych jednostkowych kosztów pracy. Dzięki temu w latach 2000–2006 tempo rzeczywistej aprecjacji złotego było znacząco niższe niż w wymiarze nominalnym, a jej wpływ na pogorszenie rentowności sprzedaży eksportowej był mniejszy niż wynikałoby to z prostych przeliczeń kursowych. Jednak na skutek przyspieszenia wzrostu wynagrodzeń w roku 2007 obserwuje się zahamowanie spadku, a następnie także wzrost jednostkowych kosztów pracy.

Wykres 7 *Zmiany nominalnego efektywnego kursu walutowego na tle zmian kursu deflowanego zmianami cen produkcji sprzedanej przemysłu oraz zmianami jednostkowych kosztów pracy w latach 2001–2007 (IV kwartał 1999 r. = 100)*

Źródło: DAP MG na podstawie danych NBP i GUS.

Utrzymująca się od II kwartału 2004 roku generalna **tendencja aprecjacyjna złotego** wobec dwóch podstawowych walut (EUR i USD), miała istotne znaczenie, zwłaszcza w odniesieniu do małych i średnich podmiotów funkcjonujących na bazie kapitału krajowego. Według ocen, na takie oddziaływanie kursowe byli szczególnie wrażliwi ci eksporterzy, którzy realizowali eksport towarów o niewielkim zaangażowaniu komponentów z importu, a zarazem mogący łatwo przeorientować swoją sprzedaż na odbiorców krajowych lub wręcz przestawić się z eksportu na import. Hipotezę taką może potwierdzać znaczne zmniejszenie się zbiorowości małych przedsiębiorstw realizujących relatywnie niewielki eksport.

Jak wynika z dostępnych danych, w okresie 2003–2005 liczba podmiotów realizujących roczny eksport o wartości do 1 mln USD, czyli z reguły podmiotów małych, zmniejszyła się z 46.312 jednostek w roku 2003 do 23.795 jednostek w roku 2005. Kolejne lata przyniosły zatrzymanie tej tendencji, a nawet niewielki wzrost ilości podmiotów w tej grupie eksporterów do 24.266 w roku ubiegłym. Natomiast w grupie podmiotów realizujących eksport w granicach od 1 do 10 mln USD, czyli z reguły podmiotów średniej wielkości, w minionych trzech latach liczba eksporterów zwiększyła się z 5.339 jednostek w 2005 r. do 6.340 jednostek w roku 2007.

1.4 Rynek pracy

Utrzymujący się w 2007 roku dynamiczny wzrost gospodarczy, podobnie jak w roku 2006, pozytywnie wpływał także na rynek pracy. O zdecydowanej poprawie w tym segmencie gospodarki świadczyło zwiększenie się liczby pracujących o 647 tys. osób, co stanowiło wzrost o 4,4% w stosunku do roku 2006⁵. Zarówno w ujęciu bezwzględnym, jak i względnym był to największy wzrost obserwowany od 1992 roku. Znalazło to również swoje odzwierciedlenie we wzroście wskaźnika zatrudnienia, który w 2007 roku ukształtował się na poziomie 48,6% i był 2,1 pkt. proc. wyższy od wartości notowanej w roku poprzednim. W latach 1992–2003 wzrost wskaźnika zatrudnienia miał miejsce jedynie w okresie najszybszego wzrostu gospodarczego z lat 1996–1998, przy czym każdorazowo był to wzrost znacznie niższy niż obserwowany w okresie 2005–2007.

Należy jednak zaznaczyć, że mimo kontynuacji pozytywnych zmian w 2007 roku, dystans do innych krajów UE pod względem wszystkich podstawowych charakterystyk rynku pracy w Polsce pozostaje nadal bardzo duży. Równocześnie można zaobserwować pozytywne zmiany. Wskaźnik zatrudnienia nie jest już najniższy w Europie⁶, a węgierski wskaźnik zatrudnienia był zaledwie o 0,3 pkt. proc. wyższy od notowanego w Polsce. Również wskaźnik bezrobocia przestał być najwyższym w krajach UE⁷.

---

⁵ Przytoczone w tej części raportu dane dotyczące rynku pracy pochodzą z badania BAEL i odnoszą się do ludności w wieku 15 lat i więcej. Od I kw. 2006 r. została wprowadzona zmiana metodologii BAEL, polegająca na uściśleniu definicji osoby pracującej. Oficjalne dane historyczne (do 2005 r.), stąd i obliczenia DAP MG dotyczące tego okresu – celem zapewnienia pełnej porównywalności danych w tym okresie – nie uwzględniają wspomnianej zmiany metodologicznej. Niemniej jednak, z uwagi na tę zmianę, porównywalność danych za 2006 r. z danymi wstecz jest ograniczona.

⁶ Niższy wskaźnik zanotowano na Malcie.

⁷ W 2007 roku wyższa stopa bezrobocia została odnotowana na Słowacji.

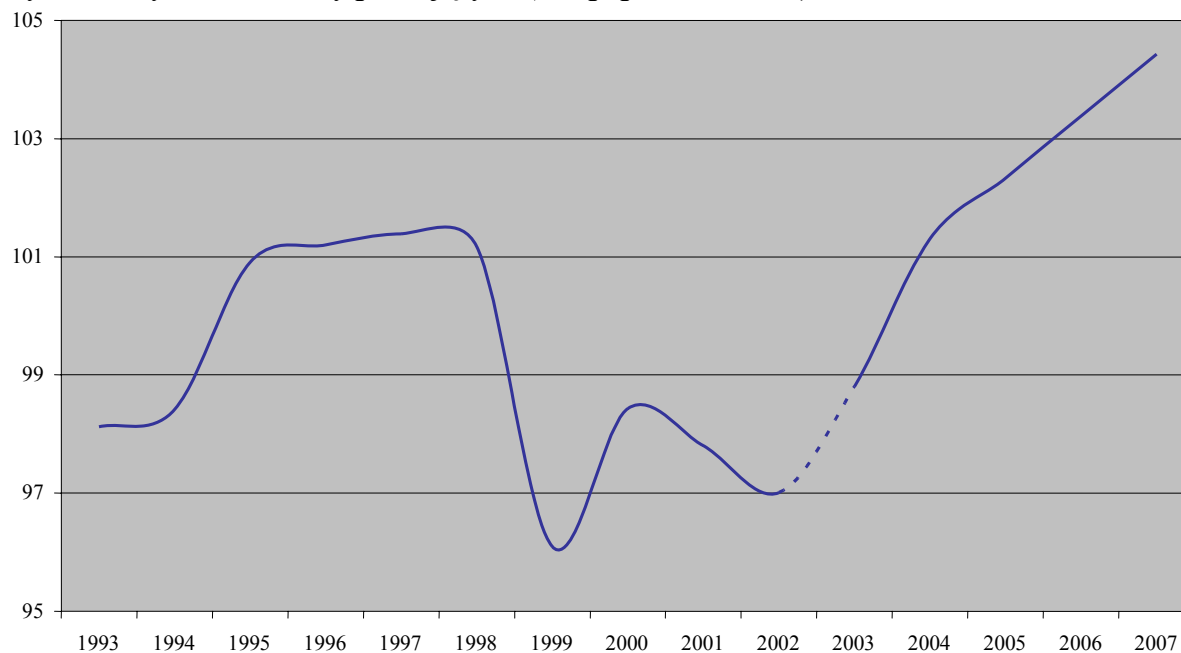
Tabela 4 Sytuacja na rynku pracy w latach 1993–2007 (średniorocznie)⁸

Wyszczególnienie ⁹	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Współczynnik aktywności zawodowej	60,9	60,2	58,8	58,2	57,7	57,3	56,7	56,6	56,3	55,4	54,7	54,7	54,9	54,0	53,7
Wskaźnik zatrudnienia	52,3	51,5	50,9	51,0	51,2	51,3	48,8	47,5	46,1	44,4	44,0	44,3	45,2	46,5	48,6
Stopa bezrobocia BAEL	14,0	14,4	13,3	12,3	11,2	10,6	13,9	16,1	18,2	19,9	19,6	19,0	17,7	13,8	9,6
Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec roku	16,4	16,0	14,9	13,2	10,3	10,4	13,1	15,1	17,5	18,0 20,0	20,0	19,0	17,6	14,9	11,4

W 2002 r. nastąpiła korekta stopy bezrobocia rejestrowanego w oparciu o dane na temat populacji, ludności rolniczej i aktywności uzyskane z Narodowego Spisu Powszechnego. W tabeli dla 2002 r. podano wartość przed (18,0%) i po korekcie (20,0%).

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych BAEL, GUS.

Wykres 8 Dynamika liczby pracujących (rok poprzedni = 100)

W 2003 r. dynamika nieznacznie zaniżona na skutek zmian metodologicznych.

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych BAEL, GUS.

⁸ Z uwagi na zmianę sposobu przeprowadzania badania BAEL w 1999 r., porównywalność danych sprzed 1999 r. z danymi z 1999 r. jest ograniczona. Ponadto ze względu na nieprzeprowadzenie badania w II i III kw. 1999 r., dane dotyczące tego roku są danymi wyliczonymi z dwóch kwartałów.

⁹ Współczynnik aktywności zawodowej to procentowy udział aktywnych zawodowo (osób pracujących oraz bezrobotnych) w ogólnej liczbie ludności danej kategorii (15 lat i więcej), wskaźnik zatrudnienia jest to procentowy udział pracujących w ogólnej liczbie ludności danej kategorii, natomiast stopa bezrobocia jest to procentowy udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo. Bezrobocie rejestrowane obejmuje osoby, które zgodnie z ustawą o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu określone są jako bezrobotne i zarejestrowane w odpowiednim powiatowym urzędzie pracy.

Nowym, pozytywnym symptomem zmian dokonujących się na polskim rynku pracy w 2007 roku stało się zdecydowanie skrócenie się średniego czasu pozostawania osobą bezrobotną. W porównaniu z rokiem 2006 skrócił się on niemal o jeden miesiąc, był także nieznacznie krótszy niż w roku 2005. W ujęciu bezwzględnym pozostaje on jednak dość długi (17,8 miesiąca), co skutkuje istotnym pogorszeniem kwalifikacji (w wielu wypadkach i tak niskich) osób pozostających bez pracy. Tym samym ograniczeniu ulegają szanse na ponowne zatrudnienie bezrobotnych oraz zwiększa się liczba osób biernych zawodowo. Ponadto prowadzi to do pogłębienia niedopasowań między zgłaszanym przez przedsiębiorców popytem na pracę, a podażą pracy ze strony długotrwale bezrobotnych. Bardzo zbliżony mechanizm spowodował także deprecjację umiejętności osób, które nie stały się bezrobotne lecz wycofały się z rynku pracy zastępując dochód z pracy jednym ze świadczeń z systemu zabezpieczenia społecznego. W sytuacji obserwowanego ożywienia gospodarczego oraz dynamicznych przemian dokonujących się w skali całej gospodarki, niska i ulegająca deprecjacji jakość kapitału ludzkiego niektórych grup społecznych, pozostaje bardzo poważną barierą obniżającą mobilność zawodową i przestrzenną osób bezrobotnych.

Problemem rynku pracy pozostają również znaczne nadwyżki siły roboczej na obszarach wiejskich. Powszechny Spis Rolny z 2002 r. wskazał na znaczną nadwyżkę osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych (bezrobocie ukryte). Ponadto w końcu 2007 r. zarejestrowanych było niemal 786 tys. bezrobotnych zamieszkałych na wsi (należy jednak zaznaczyć, że wobec roku 2006 ich liczba zmniejszyła się o ok. 230 tys. osób). Stanowili oni 45,0% ogółu bezrobotnych, co było wielkością wyższą niż przed rokiem. Wynikało to jednak wyłącznie z szybszego spadku liczby bezrobotnych w mieście (o 26,4%) niż na wsi (o 21,6%), który dokonał się w roku 2007.

Rok 2007 był kolejnym z rzędu, w którym odnotowano wzrost przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw. Zwiększyło się ono o 4,7%. Korzystne odwrócenie trendów na rynku pracy obserwowane od 2005 r. wydaje się świadczyć o trwałej poprawie sytuacji, której głównym motorem stała się obserwowana w ostatnich latach poprawa koniunktury gospodarczej. Nie bez znaczenia pozostaje także poprawiająca się jakość kapitału ludzkiego oraz rosnąca produktywność.

Jednocześnie pewne zaniepokojenie może budzić kolejny spadek współczynnika aktywności ekonomicznej odnotowany w 2007 roku. Po serii spadków tej wielkości, notowanych od początku lat 90., w latach 2003–2004 nastąpiło zatrzymanie tej tendencji i ustabilizowanie wskaźnika na poziomie 54,7%. Następnie, w roku 2005, współczynnik wzrósł po raz pierwszy od 1992 roku (do 54,9%), by w 2006 roku obniżyć się do 54,0%, a następnie do 53,7% w roku 2007. Wiązało się to ze wzrostem liczby osób biernych zawodowo (w 2007 roku zwiększyła się ona o 106 tys.)¹⁰ oraz niewielkim spadkiem (o 79 tys.) liczby osób aktywnych zawodowo. Spadek współczynnika aktywności zawodowej w 2007 roku trudno jest oceniać jako początek jakiejś niepokojącej tendencji¹¹, tym bardziej, że w zestawieniu z rokiem 2006 spadek ten wyraźnie wyhamował.

Obok ożywienia gospodarczego, które w znacznym stopniu decydowało o wzroście popytu na pracę – również wstąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku oraz stopniowe otwieranie krajowych rynków pracy przez państwa UE-15 dla pracowników z nowych krajów członkowskich miało wpływ na sytuację na polskim rynku pracy. Obecnie mamy

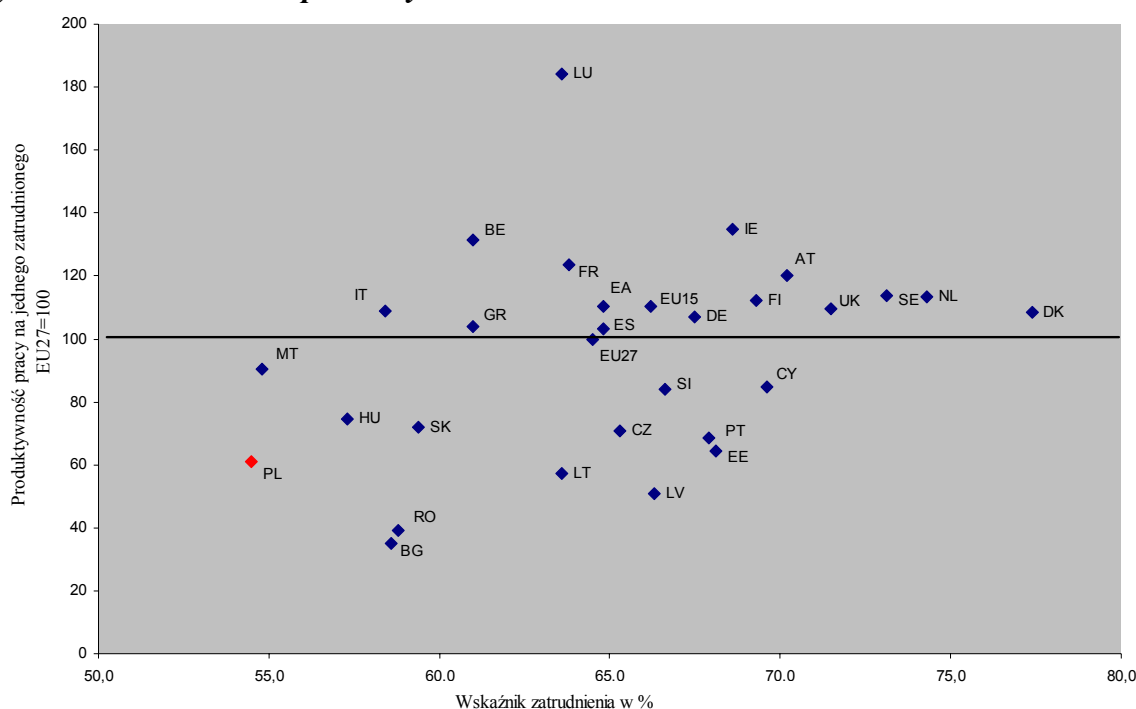
¹⁰ Obliczenia DAP MG na podstawie danych BAEL.

¹¹ Spadek wartości może być skutkiem zmian w metodologii badania, emigracji zarobkowej oraz wycofywania się z rynku pracy osób długotrwale bezrobotnych.

do czynienia z spadkiem bezrobocia, rosnącą liczbą miejsc pracy oferowanych przez krajowe przedsiębiorstwa, wzrostem zapotrzebowania na specjalistów o określonych kwalifikacjach. Z drugiej jednak strony, równocześnie za zjawiskiem zagranicznych wyjazdów zarobkowych polskich pracowników, pogłębiły się istniejące problemy związane z niedopasowaniem w zakresie kwalifikacji na rodzimym rynku pracy¹². Przedłużanie się takiej sytuacji może spowodować spowolnienie rozwoju branż w największym stopniu dotkniętych tym problemem, jak również spowodować zmniejszenie atrakcyjności Polski jako kraju, w którym warto lokować inwestycje. Skala wpływu będzie zależać w dużej mierze od polskiej polityki imigracyjnej oraz skuteczności polityki szkoleń i doskonalenia zawodowego prowadzonej przez publiczne służby zatrudnienia.

Skala zjawiska migracji¹³ polskich pracowników, ze względu na problemy badawcze, jest trudna do oszacowania. Według ostatnich danych opublikowanych przez GUS, na koniec 2006 roku liczba Polaków pozostających poza granicami kraju szacowana jest na 1.950 tys. osób. Z tego blisko 80% przypada na kraje Unii Europejskiej.

Wykres 9 Zatrudnienie i produktywność w 2006 roku

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych Eurostat – structural indicators.

1.5 Koszty pracy

Istotny element decydujący o zdolności konkurencyjnej przedsiębiorstw w średnim i długim okresie stanowią koszty pracy. Składają się na nie z jednej strony wynagrodzenia netto, z drugiej zaś narzuty na płace ze strony podatków i składek na ubezpieczenia społeczne. Należy przy tym

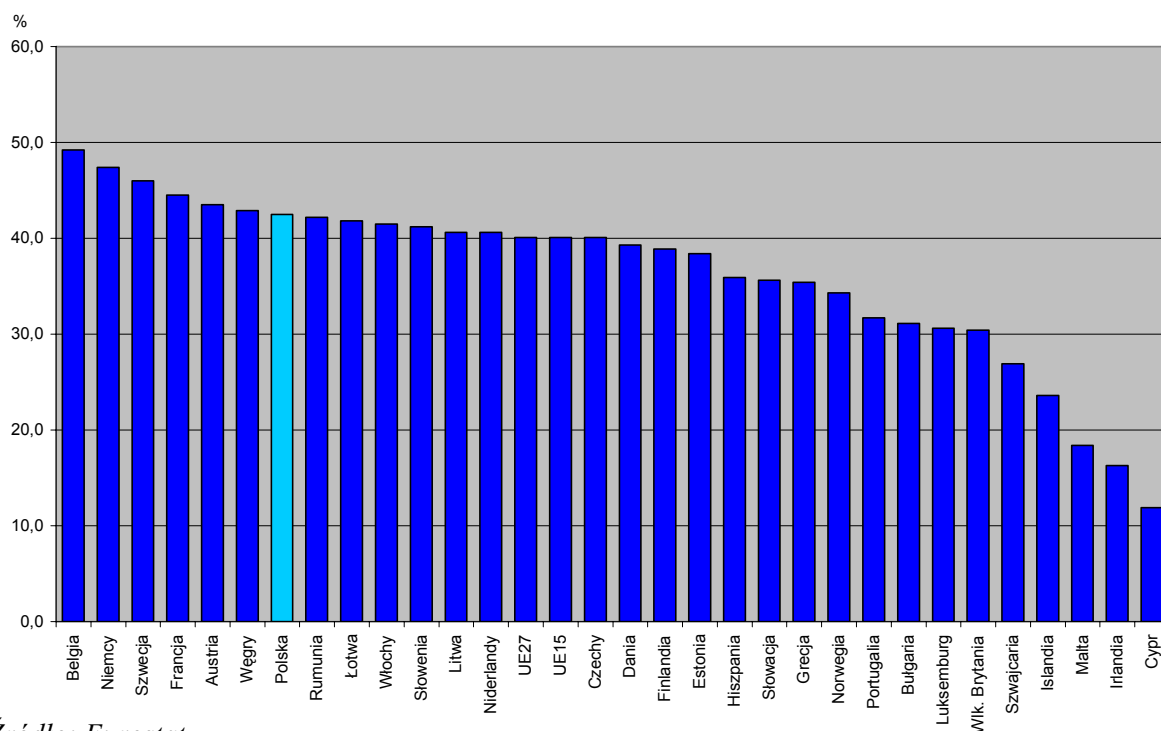
¹² Problemy w zakresie pozyskania pracowników o odpowiednich kwalifikacjach wskazywane są coraz częściej jako bariera rozwoju przedsiębiorstw w badaniach ankietowych przeprowadzanych przez MG, NBP oraz firmy doradcze m.in. KPMG. Szerzej na ten temat w rozdziale 3.

¹³ Pojęcie to nie w pełni oddaje istotę zjawiska. Pojęcie „emigracji” powinno być odnoszone jedynie do wyjeżdżających, których pobyt zagranicą wynosi ponad 1 rok. W Raporcie dotyczy ono wszystkich wyjeżdżających w celach zarobkowych.

podkreślić, że pierwszy z wymienionych składników kosztów pracy, na poziomie poszczególnych przedsiębiorstw oraz gospodarki jako całości, jest przede wszystkim pochodną produktywności pracy determinującej poziom wypłacanych wynagrodzeń. Z kolei pozapłacowe koszty pracy¹⁴ (wraz z innymi podatkami, w tym także podatkami pośrednimi) wpływają bardziej na wielkość zatrudnienia niż na całkowity poziom kosztów pracy. Dla konkurencyjności poszczególnych przedsiębiorstw oraz gospodarki jako całości, większe znaczenie ma jednak relacja między produktywnością pracy a kosztami pracy, a nie same koszty.

Z jednej strony koszty pracy, w ujęciu wartościowym, w Polsce kształtują się na niskim poziomie w relacji do innych krajów UE¹⁵. Z drugiej strony obciążenia podatkowe i parapodatkowe w stosunku do całości kosztów pracy stawiają Polskę nieco powyżej średniej unijnej. Poprzez to tworzona jest bariera ograniczająca wzrost zatrudnienia w Polsce. Rosnąca dynamika wynagrodzeń powoduje zwiększenie różnicy pomiędzy wzrostem płac, a wzrostem wydajności pracy. W 2007 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej wzrosło w stosunku do roku 2006 o 8,7%. W sektorze przedsiębiorstw wzrost ten był jeszcze większy i wyniósł 9,2%. Warto równocześnie podkreślić, że przyspieszenie tempa wzrostu wynagrodzeń ponad dynamikę wydajności pracy powoduje zmniejszenie dochodów przedsiębiorstw. W konsekwencji obniża się ich konkurencyjność.

Wykres 10 Klin podatkowy w Polsce i innych krajach UE oraz EFTA w 2006 roku¹⁶

Źródło: Eurostat.

W 1999 r., w wyniku reformy systemu emerytalnego, modyfikacji uległa struktura kosztów placowych i pozapłacowych. Jednak nie miały one wpływu na całkowity poziom opodatkowania pracy. W 2007 r. nie zaszły istotne zmiany w systemie podatkowym oraz finansowaniu systemu

¹⁴ Rozumiane jako nadwyżka całkowitego kosztu pracy nad wynagrodzeniem brutto.

¹⁵ Zagadnienie to powinno być jednak rozpatrywane w kontekście równie niskiego poziomu produktywności. Pomimo stopniowej poprawy relacji przeciętnej produktywności do kosztów pracy, która wynika z szybszego w ostatnich latach wzrostu produktywności pracy od realnego wzrostu wynagrodzeń, to jest ona gorsza od przeciętnej w UE. Może to świadczyć o niższej konkurencyjności polskiej gospodarki.

¹⁶ Dla osoby samotnej osiągającej 2/3 przeciętnego wynagrodzenia.

zabezpieczenia społecznego, dlatego też poprawa sytuacji na rynku pracy nie była bezpośrednio wywołana przez system podatkowy. Co prawda zmniejszeniu uległo obciążenie wynagrodzeń składką z tytułu ubezpieczenia rentowego, jednak dokonało się ono wyłącznie po stronie składek opłacanych przez pracownika. W efekcie koszty pracy ponoszone przez pracodawcę nie zmieniły się, a wzrosty jedynie płace netto (o 3,6% w przypadku średniej krajowej). W efekcie udział obciążeń podatkowych i parapodatkowych w kosztach pracy (tzw. klin podatkowy) pozostaje znaczny (szczególnie dla wynagrodzeń niskich) i należy do jednego z wyższych w Europie. W Polsce klin podatkowy (nie uwzględniając podatków pośrednich) dla 2/3 przeciętnego wynagrodzenia wynosi 42,5% (2006) i mimo tego, że jest wyższy od przeciętnej w Unii Europejskiej i na poziomie średniej w strefie euro, jest porównywalny z innymi państwami regionu – Czechami i Węgrami. Warto również zauważyć, że jego specyfika (mniej niż proporcjonalny wzrost wraz ze wzrostem uposażeń¹⁷) wskazuje na znaczną skalę opodatkowania również osób o najniższych wynagrodzeniach. W rezultacie przeprowadzonej w ubiegłym roku¹⁸ obniżki składki na ubezpieczenie rentowe, szacuje się, że klin obliczony dla przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce obniży się z 44% w 2006 r. do 39,9% w 2008 r. i 39,5% w 2009 r. Należy dodać, że wprowadzona w 2007 r. ulga na wychowanie dziecka doprowadziła do znacznego obniżenia klina podatkowego dla rodzin z dziećmi.

W 2007 roku wprowadzono także zmiany dotyczące waloryzacji wysokości rent i emerytur.¹⁹ Zgodnie z nowymi przepisami, od 2008 roku nie będą one jak dotychczas podwyższane, gdy skumulowana inflacja od ostatniej podwyżki przekroczy 5%, ale waloryzacja będzie miała miejsce co rok. Dodatkowo wskaźnik waloryzacji będzie uwzględniał nie tylko wzrost cen, ale też co najmniej 20% realnego wzrostu płac w gospodarce narodowej. Ponadto ewentualne zwiększenie ponad 20% wzrostu płac, będzie przedmiotem negocjacji w Komisji Trójstronnej, które mają odbywać się w lutym każdego roku po ogłoszeniu przez GUS danych koniecznych do wyliczenia wskaźnika waloryzacji.

Zwiększenie presji na płace (i koszty pracy), stwarza problemy na rynku pracy przede wszystkim dla grup o niskiej produktywności i o niskim potencjale jej wzrostu, tzn. dla osób niewykwalifikowanych i części osób starszych, w pewnym stopniu także dla osób młodych, bez doświadczenia zawodowego, wchodzących na rynek pracy. Dla tych grup zbyt wysokie koszty pracy, wynikające przede wszystkim z obecnej konstrukcji systemu ubezpieczeń społecznych i (w mniejszym stopniu) systemu podatkowego, stwarzają istotną barierę utrudniającą wzrost legalnego zatrudnienia, potęgując presję na podejmowanie przez nie pracy w szarej strefie oraz emigracji do krajów Unii. W tym kontekście trudno jednoznacznie ocenić decyzję dotyczącą wzrostu płacy minimalnej w 2008 roku z 936 zł do 1126 zł. Taka podwyżka zwiększa koszty osobowe w firmach zatrudniających osoby wynagradzane minimalną płacą, a więc często pracowników o niskich kwalifikacjach. Może ona także zwiększyć presję na wzrost wynagrodzeń z uwagi na to, że pracownicy zarabiający niewielkie kwoty odnoszą poziom swoich zarobków do płacy minimalnej²⁰.

¹⁷ Zasadniczą część kosztów pracy – obok samego wynagrodzenia netto – stanowią składki na ubezpieczenie społeczne płacone przez pracodawcę i pracownika. Rola podatku dochodowego jest w niższych przedziałach dochodowych nieznaczna.

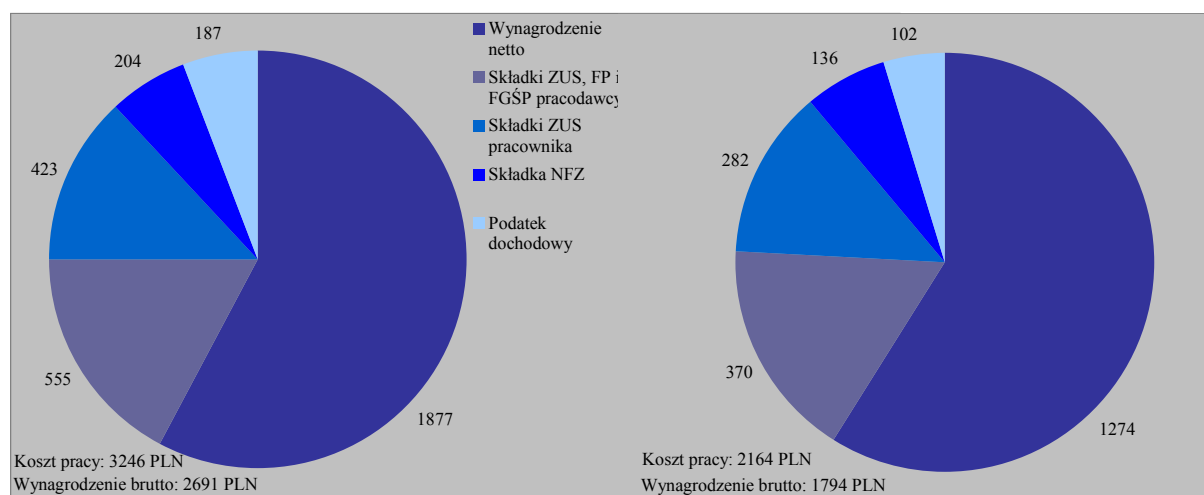
¹⁸ Obniżka została przeprowadzona dwuetapowo – część zmian weszła w życie z dniem 1 stycznia 2008 r. Bliższe informacje na ten temat zawarto w podrozdziale 3.1.7 Prawo pracy i ubezpieczenia społeczne.

¹⁹ *Ustawa z 7 września 2007 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych* (Dz. U. z 2007 r., nr 191, poz. 1368).

²⁰ Prawdziwy jest jednak również pogląd, że wzrost płacy minimalnej jest właściwy, gdyż przy niskiej kwocie minimalnego wynagrodzenia ludziom często nie opłaca się pracować, a relacja płacy minimalnej do przeciętnego wynagrodzenia w wysokości 40% nie jest poziomem ryzykownym dla gospodarki.

Negatywne oddziaływanie pozapłacowych kosztów pracy na zatrudnianie osób o najniższych kwalifikacjach wynika jednak przede wszystkim ze współzależności między wysokością narzutów na płace, a wysokością i dostępnością transferów socjalnych. Świadczenia społeczne współfinansowane z tych składek stanowią bowiem szczególnie atrakcyjne źródło dochodu dla osób o niskich kwalifikacjach. Stopa zastąpienia obliczona jako stosunek potencjalnie osiągalnego dochodu ze świadczeń a płacą netto jest dla osób o niskich kwalifikacjach szczególnie wysoka, stanowiąc tym samym istotny bodziec do ich dezaktywizacji. Pierwotne znaczenie ma w tym wypadku wysokość, a przede wszystkim dostępność świadczeń, a nie sposób ich finansowania.

Wykres 11 Struktura kosztów pracy dla przeciętnego wynagrodzenia oraz 2/3 (przeciętnego wynagrodzenia) w gospodarce narodowej w 2007 r.

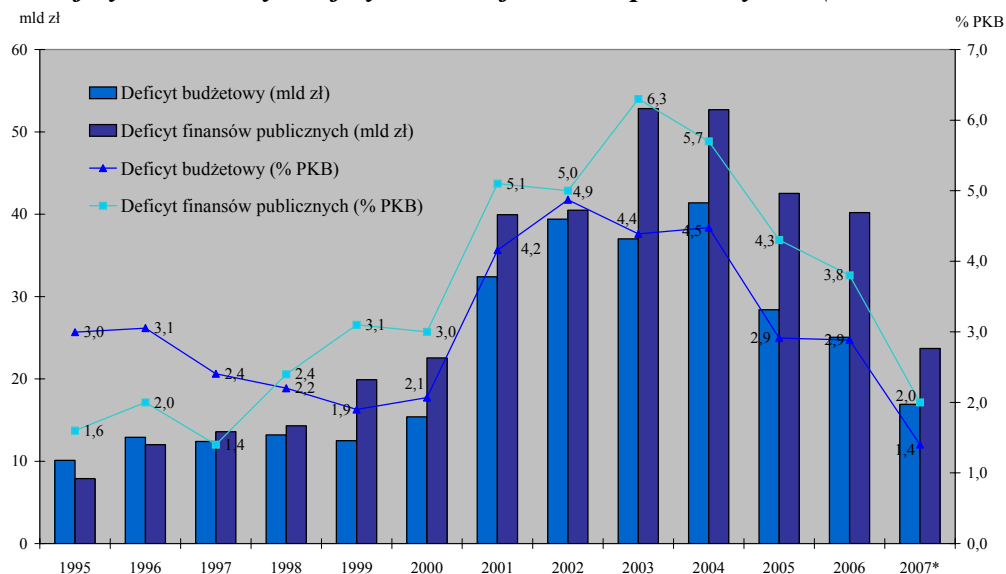

Źródło: Opracowanie DAP MG.

1.6 Finanse publiczne i polityka fiskalna

Istotnym wyzwaniem polityki gospodarczej jest poprawa stanu finansów publicznych w Polsce. Zmiany w tym obszarze winny gwarantować możliwość elastycznego kształtowania wydatków, wzrostu udziału wydatków o charakterze prorozwojowym, przy zapewnieniu stabilnych dochodów budżetowych. Sytuacja w tym zakresie jest ważna dla sektora przedsiębiorstw nie tylko z punktu widzenia tworzenia stabilnego i trwałego otoczenia makroekonomicznego, ale również rosnących potrzeb pożyczkowych państwa. Konieczność finansowania zadłużenia publicznego wiąże się z pozyskiwaniem przez państwo środków z sektora finansowego poprzez zwiększenie sprzedaży papierów skarbowych. To zatem ogranicza możliwość skorzystania z tych środków przez podmioty gospodarcze. Ponadto oczekiwane przez przedsiębiorstwa wprowadzenie udogodnień podatkowych, które ograniczają wpływy do budżetu, są trudne do zrealizowania szczególnie w przypadku zwiększonych potrzeb wydatkowania zasobów finansowych budżetu państwa.

Wykres 12 Deficyt budżetowy i deficyt sektora finansów publicznych²¹ (mld zł i % PKB)

* szacunki GUS.

Źródło: GUS.

Rok 2007 r. to wyraźna poprawa w zakresie charakterystyk finansów publicznych, wynikająca jednak w głównej mierze z czynników koniunkturalnych. W latach 2001–2005 **deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych** był bardzo wysoki i kształtował się na poziomie 4,3–6,3% PKB. W 2006 r. zmniejszył się on do 3,8% PKB. W 2007 r. nastąpiło ograniczenie tego deficytu do poziomu 2,0% PKB, tj. aż o 1,8 pkt proc. w stosunku do roku 2006. Redukcji deficytu była możliwa dzięki dobrej sytuacji gospodarczej kraju, skutkującej dużymi wpływami podatkowymi oraz ze składek na ubezpieczenia społeczne. Mniejsze niż planowano były też wydatki. Korzystna sytuacja finansowa dotyczyła zwłaszcza budżetu państwa (deficyt kasowy ukształtował się poniżej 17 mld zł wobec założonych 30 mld zł) oraz Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Pierwsze szacunki wyniku jednostek samorządu terytorialnego za 2007 r. również wskazują na nadwyżkę.

W 2007 r. **dług sektora instytucji rządowych i samorządowych** w relacji do PKB został znacznie zmniejszony z 47,6% PKB w roku 2006 do 44,9% PKB. Główne przyczyny tak dużej redukcji to ograniczenie potrzeb pożyczkowych i aprecjacja złotego.

²¹ W 2004 r. zmianie uległ sposób klasyfikowania w budżecie państwa transferów rekompensujących ubytek składki w FUS. Do 2003 r. transfer z budżetu państwa rekompensujący FUS ubytek składki z tytułu przekazania części składek osób objętych reformą emerytalną do OFE, finansowany był w formie dotacji z budżetu państwa. Przepisy ustawowe pozwalają na finansowanie kosztów reformy emerytalnej wpływami z prywatyzacji, tj. „spod kreski”. W związku z powyższym od 2004 r. kwota rekompensująca ubytek księgowana jest po stronie rozchodów budżetu państwa, natomiast w FUS pojawiła się nowa pozycja przychodów „refundacja z tytułu przekazania składek do OFE”. Powyższa zmiana wpłynęła bezpośrednio na poziom wydatków budżetu państwa, a tym samym na jego wynik. W związku z tym dane z 2004 r. nie są w pełni porównywalne z latami poprzednimi.

Tabela 5 Dług publiczny (mld zł i % PKB)

		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*
Dług publiczny	mld zł	264,4	266,8	283,9	327,9	378,9	402,9	440,2	478,5	501,5
	% PKB	39,7	35,8	36,4	40,6	44,9	43,6	44,8	45,1	43,0
Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych	% PKB		36,8	37,6	42,2	47,1	45,7	47,1	47,6	45,2

* szacunki MF.

Dane w pełni porównywalne w latach 2001–2004.

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Tabela 6 Struktura wydatków budżetu państwa (%)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Wydatki zdeterminowane	58,2	61,1	66,8	73,5	74,9	71,3	72,5	74,3	73,1
Wydatki elastyczne	41,8	38,9	33,2	26,5	25,1	28,7	27,5	25,7	26,9

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Obecna struktura wydatków budżetowych implikuje ograniczoną swobodę rządu w kształtowaniu wielkości deficytu budżetowego. Zdecydowaną i ponownie wzrastającą większość wydatków stanowią wydatki zdeterminowane, związane z obsługą długu publicznego, subwencjami dla jednostek samorządu terytorialnego czy wspieraniem funduszy celowych oraz ich dysponentów, szczególnie ZUS i KRUS. Transfery społeczne, określone ramami prawnymi, wymagają zaangażowania dominującej części wydatków w polskim systemie finansów publicznych. W związku z tym, jedynie ograniczoną ich część rząd może przeznaczyć na inwestycje infrastrukturalne, badania i rozwój, aktywne polityki rynku pracy oraz poprawę jakości służb publicznych.

Ramka 1 Program konwergencji – Aktualizacja 2007

25 marca 2008 roku Rada Ministrów zaakceptowała Program Konwergencji – Aktualizacja 2007. Priorytetem polityki gospodarczej rządu jest stworzenie warunków do szybkiego wzrostu gospodarczego oraz zwiększenie odporności gospodarki na zagrożenia zewnętrzne i wewnętrzne. Działania Rządu skierowane będą na obniżanie obciążeń fiskalnych i wzrost wydatków rozwojowych i uzasadnionych wydatków socjalnych, tak aby deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych utrzymywał się poniżej 2% PKB w latach 2009–2010, przy jednoczesnym zmniejszaniu się tempa przyrostu długu publicznego. Ponadto realizowane będą działania zmierzające do przyspieszenia prywatyzacji i liberalizacji gospodarki oraz wzrostu aktywizacji zawodowej. Jako istotne określono również przygotowanie polskiej gospodarki do wprowadzenia euro.

Polska przedstawiła Komisji Europejskiej Program Konwergencji – Aktualizacja 2007, prezentujący trzyletnią perspektywę rozwoju gospodarczego kraju. Zgodnie z najnowszymi prognozami, utrzymanie spadkowej tendencji relacji deficytu do PKB umożliwi osiągnięciu w 2011 r. średniookresowego celu budżetowego (MTO, -1%PKB).

Celem strategii zarządzania długiem w latach 2008–2010 będzie minimalizacja kosztów obsługi długu w długim horyzoncie czasu przy przyjętych ograniczeniach co do poziomu: ryzyka refinansowania, ryzyka kursowego, ryzyka stopy procentowej, ryzyka płynności budżetu państwa, pozostałych rodzajów ryzyka (w szczególności kredytowego i operacyjnego) oraz rozkładu kosztów obsługi długu w czasie.

Szacowany wynik sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB w latach 2007–2010, wynosi odpowiednio: -2,0%PKB; -2,5%PKB; -2,0%PKB; -1,5%PKB. Oszacowany wg tej samej metodologii dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w latach 2007–2010 kształtować się będzie odpowiednio na poziomie: 44,9%PKB; 44,2%PKB; 43,3%PKB; 42,3%PKB.

Zgodnie z notyfikacją fiskalną kwiecień 2008 deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2007 r. wyniósł 2,0% PKB, natomiast dług ukształtował się na poziomie 45,2% PKB.

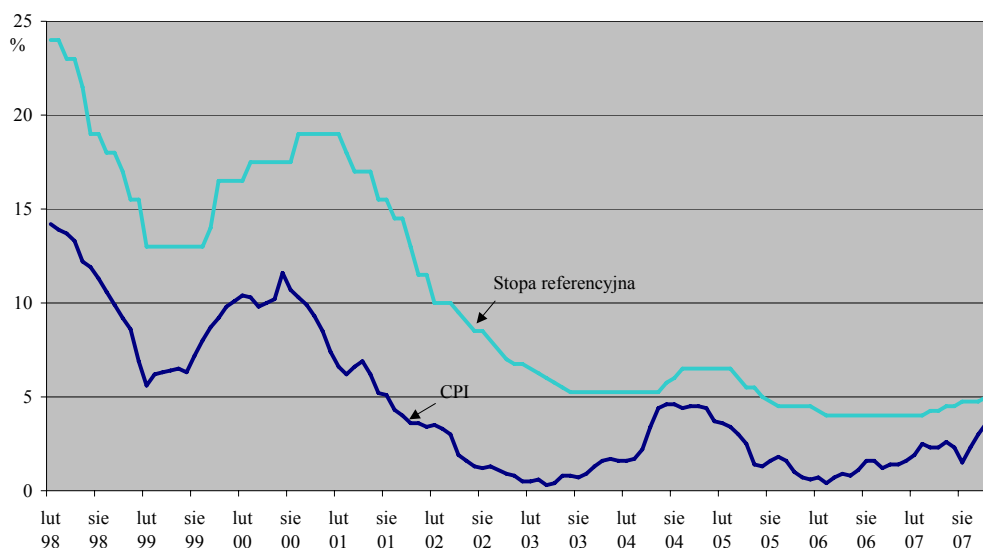
1.7 Inflacja i polityka pieniężna

Wśród czynników charakteryzujących otoczenie przedsiębiorstw jednym z ważniejszych pozostaje stabilność cen. Wpływa ona bowiem na decyzje przedsiębiorców dotyczące wielkości produkcji, a co za tym idzie także zatrudnienia i nakładów inwestycyjnych. Na przebieg procesów inflacyjnych wpływają jednak różne czynniki wewnętrzne i zewnętrzne. Podczas, gdy pierwsze znajdują się pod wpływem władz monetarnych, to oddziaływanie na przebieg drugich jest bardzo ograniczone. Problemem pozostaje także rozpoznanie ich charakteru. **W 2007 roku na przebieg procesów inflacyjnych wpływały w przeważającej mierze czynniki zewnętrzne związane z globalizacją.**

W roku 2007 inflacja nie stwarzała zagrożenia dla prowadzenia działalności gospodarczej. Jednak w ujęciu miesięcznym wskaźniki cen znacznie rosły z poziomu 1,6% w styczniu do 4,0% w grudniu (względem analogicznego okresu roku poprzedniego). W efekcie średnioroczna inflacja na poziomie 2,5% była wyższa od oczekiwań i od poziomu założonego w ustawie budżetowej. W ostatnim kwartale 2007 r. inflacja przekroczyła też poziom celu inflacyjnego. Główną przyczyną tak szybkiego tempa wzrostu cen szczególnie w ostatnim kwartale były rosnące ceny żywności i paliw na świecie. Stąd też rosnące ceny żywności i opłat za użytkowanie mieszkania miały największy wpływ na kształtowanie się cen w 2007 roku. *Obuwie i odzież* były główną kategorią, której ceny w 2007 roku spadały. Towary te podlegają w największym stopniu naciskowi presji globalizacyjnej, głównie poprzez konkurencję ze strony producentów w krajach o niskich kosztach wytwarzania. Proces ten oddziałuje już w dłuższym okresie. Także wzrost światowych cen surowców wymusza dostosowania ze strony

polskiej gospodarki, a więc także przedsiębiorstw. W 2007 roku ujawnił się kolejny obszar znajdujący się pod wpływem procesów globalizacyjnych, tj. rynek żywności.

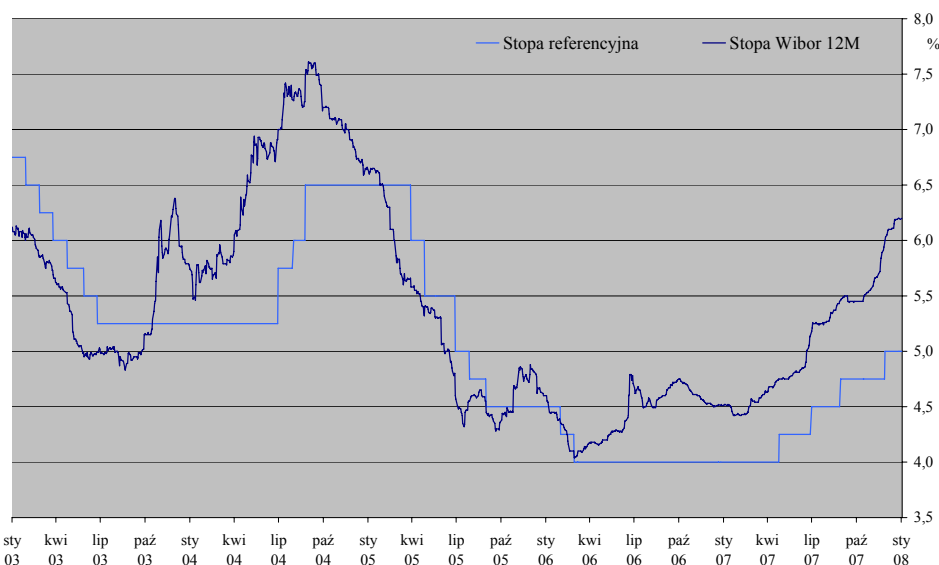
Wykres 13 Stopa referencyjna NBP a inflacja

Źródło: NBP.

Utrzymujący się wysoki wzrost PKB i narastanie napięć na rynku pracy, spowodowały pojawienie się ryzyka związanego z nasileniem presji inflacyjnej oraz wzrostu oczekiwań inflacyjnych. Sytuacja ta wpłynęła na decyzje Rady Polityki Pieniężnej, która stopniowo zacieśniała politykę pieniężną. W całym ubiegłym roku stopy procentowe podwyższono czterokrotnie o 25 punktów bazowych. W wyniku tego główne stopy procentowe NBP ukształtowały się na poziomie: referencyjna 5,00%, lombardowa 6,50% depozytowa 3,50%, a redyskontowa weksli 5,25%. Rada postanowiła zacieśnić politykę pieniężną oceniając bardziej prawdopodobne ukształtowanie się inflacji w średnim okresie powyżej celu inflacyjnego niż poniżej. Istotne znaczenie dla decyzji miał fakt, że w październiku roczne tempo wzrostu cen konsumpcyjnych było nieco wyższe od oczekiwań i wyniosło 3,0%.

Wykres 14 Kształtowanie się indeksu WIBOR 12 M i stopy referencyjnej

Źródło: NBP.

Poprzez kształtowanie stopy procentowej bank centralny pośrednio oddziałuje na wysokość oprocentowania kredytów i depozytów w bankach komercyjnych. Na koniec 2007 roku średnie oprocentowanie złotych kredytów dla przedsiębiorstw wzrosło z 5,8% na koniec 2006 r. do 6,5%, zgodnie z nową metodyką według standardów ECB. Znacznie wzrósł popyt na kredyty wśród dużych przedsiębiorstw, zwłaszcza na kredyty długoterminowe, nawet mimo zaostreżenia kryteriów przyznawania kredytów w ostatnim kwartale. Zauważalny wzrost zainteresowania nastąpił również wśród przedsiębiorstw sektora MŚP, przy stopniowym łagodzeniu warunków przyznawania kredytów. Było to w znacznej części wynikiem zapotrzebowania na finansowanie inwestycji, a także kapitału obrotowego i zapasów. Nieznaczne ograniczenie popytu związane było z wykorzystaniem alternatywnych źródeł finansowania (w tym rynki finansowe i środki własne). Na koniec roku 2007 wartość kredytów złotych udzielonych przedsiębiorstwom zwiększyła się o 28,4% (wobec wzrostu o 15,6% w 2006 r.), natomiast wartość kredytów walutowych wzrosła o 5,6% (wobec wzrostu o 9,4% w 2006 r.).

Wysoki poziom depozytów przedsiębiorstw, pozwalający na finansowanie inwestycji ze środków własnych, w pewnej mierze ogranicza skuteczność polityki pieniężnej w ograniczaniu presji związanej z ożywieniem popytu wewnętrznego. Wzrost stóp procentowych ma jednak wpływ na napływ kapitału do Polski, powodujący presję na umocnienie złotego. Zwiększona presja konkurencyjna ze strony importu oraz ograniczenie konkurencyjności polskiego eksportu, mogą w głównej mierze przyczynić się do ograniczenia presji inflacyjnej w 2008 roku.

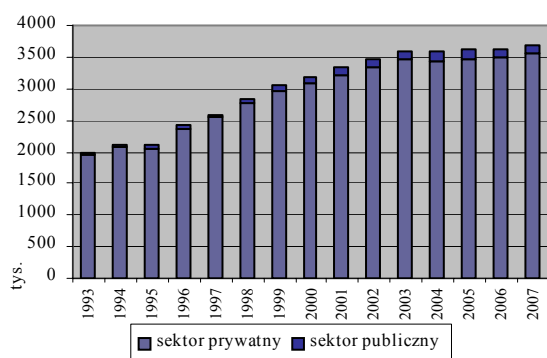
2. CHARAKTERYSTYKA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW

2.1 Liczba i struktura polskich przedsiębiorstw

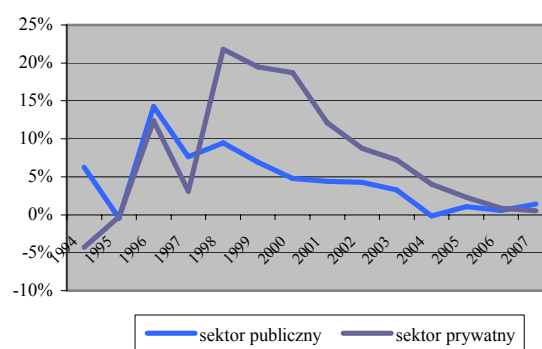
Na koniec 2007 roku w systemie REGON zarejestrowanych było 3.685,6 tys. podmiotów gospodarki narodowej, było to blisko 50 tys. więcej niż na koniec roku 2006²². Spośród zarejestrowanych podmiotów 139,5 tys. należało do sektora publicznego (było to o 0,5% więcej niż w roku 2006), zaś 3.546,1 tys. do sektora prywatnego (wzrost o 1,4%). Liczba przedsiębiorstw państwowych zmniejszyła się z 913 do 572. Z kolei liczba podmiotów zarejestrowanych jako osoby fizyczne wyniosła 2.787 tys. i była najwyższa od 2003 r. (w porównaniu z rokiem 2006 przybyło ponad 20 tys. takich podmiotów). Rok ubiegły był kolejnym, w którym dynamicznie wzrosła liczba spółek handlowych (o 6,1%). Liczba spółek akcyjnych, która w poprzednich latach w zasadzie się nie zmieniała, na koniec 2007 roku zwiększyła się o ponad 200 podmiotów w stosunku do końca 2006 roku.

Liczba zarejestrowanych podmiotów najbardziej wzrosła w województwach: mazowieckim (o 2,9%), opolskim (2,2%), oraz wielkopolskim (1,9%), natomiast spadek liczby podmiotów wystąpił w województwach łódzkim oraz podlaskim.

Wykres 15 Liczba przedsiębiorstw w latach 1993–2007

Wykres 16 Dynamika liczby przedsiębiorstw według sektora własności

Źródło: GUS, *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2007 r.*

W niektórych sektorach gospodarki liczba podmiotów rosła szybciej niż w pozostałych. Były to: górnictwo (wzrost liczby o 6,6%), wytwarzanie energii (7,5%) oraz budownictwo (6,9%). W przetwórstwie przemysłowym liczba podmiotów nie uległa zmianie. Zmniejszenie liczby podmiotów odnotowano natomiast w rybactwie oraz handlu.

²² Należy mieć na uwadze, że stan rejestru REGON nie w pełni oddaje skalę przedsiębiorczości w Polsce – tylko około 50% podmiotów zarejestrowanych w systemie rzeczywiście prowadzi działalność gospodarczą. Dane dot. przedsiębiorstw „aktywnych” prezentowane przez GUS pojawiają się z opóźnieniem (1 rok).

Tabela 7 Przedsiębiorstwa według liczby pracujących oraz wybranych sekcji PKD

Wyszczególnienie		Ogółem	0-9	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej
a – 31.12.2007							
b – dynamika (2006=100)							
górnictwo i kopalnictwo	a	2 424	1 982	305	102	21	14
	b	106,6	107,9	102,3	100,0	95,5	100,0
przetwórstwo przemysłowe	a	375 015	333 426	32 100	7 864	1 406	219
	b	100,0	99,9	100,9	99,6	99,6	96,9
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	a	4 018	2 551	836	484	106	41
	b	107,5	110,8	102,3	101,3	109,3	95,3
budownictwo	a	392 844	376 254	14 367	2025	182	16
	b	106,9	107,0	106,1	100,9	102,2	94,1
handel i naprawy	a	1 149 810	1 115 953	30 125	3 355	333	44
	b	99,0	99,0	101,3	99,8	105,7	102,3
hotele i restauracje	a	113 263	108 017	4 912	295	31	8
	b	100,5	100,3	103,4	101,4	124,0	100,0
transport, gospodarka magazynowa i łączność	a	263 423	257 645	4 829	714	194	41
	b	101,5	101,5	106,1	98,2	100,0	105,1
Ogółem	a	3 685 608	3 502 303	150 128	28 462	3 911	804
	b	101,4	101,4	101,9	100,2	101,2	99,0

Źródło: GUS, Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2007 r.

Tabela 8 Zmiany w liczbie podmiotów o różnych formach organizacyjno-prawnych w latach 1995–2007 (wg rejestru REGON)

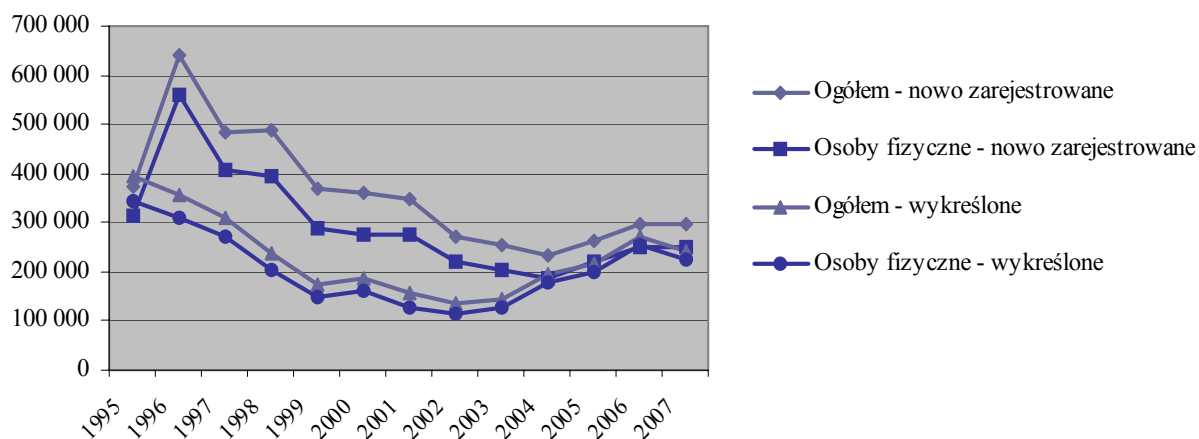
Wyszególnienie a-liczba podmiotów (w tys.) b-dynamika (koniec roku poprzedniego=100)	stan na 31.12.1996	stan na 31.12.1997	stan na 31.12.1998	stan na 31.12.1999	stan na 31.12.2000	stan na 31.12.2001	stan na 31.12.2002	stan na 31.12.2003	stan na 31.12.2004	stan na 31.12.2005	stan na 31.12.2006	stan na 31.12.2007
sektor publiczny	a 55,5 b 112,4	57,2 103,1	69,7 121,8	83,3 119,5	98,9 118,7	110,9 112,1	120,6 108,7	129,3 107,2	134,5 104,0	137,6 102,3	138,8 100,9	139,5 100,5
sektor prywatny	a 2.356,5 b 114,3	2.539,6 107,8	2.772,5 109,2	2.956,1 106,6	3.086,1 104,4	3.214,6 104,2	3.347,6 104,1	3.452,3 103,1	3.442,3 99,7	3.478,0 101,0	3.497,2 100,6	3.546,1 101,4
przedsiębiorstwa państwowe	a 3,8 b 88,3	3,4 87,6	2,9 86,3	2,6 89,4	2,3 87,3	2,1 90,6	1,9 95,0	1,7 89,0	1,3 75,2	1,0 78,8	0,9 90,0	0,6 66,7
przedsiębiorstwa komunalne	a 0,4 b 92,3	0,3 59,7	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -
spółki prawa handlowego	a 115,7 b 110,3	126,5 109,3	136,5 107,9	146,9 107,6	159,7 108,7	177,1 110,9	196,7 111,1	208,8 106,1	220,2 105,5	230,6 104,8	234,3 101,6	258,3 110,2
spółki cywilne	a 223,1 b 107,8	245,0 110,0	272,0 110,8	288,9 106,2	302,7 104,8	290,9 96,1	280,5 96,4	279,2 99,5	276,9 99,7	277,4 100,2	278,3 100,3	280,9 100,9
spółki pozostałe	a 1,2 b 120,0	1,4 112,0	1,5 108,8	1,6 103,6	1,6 105,1	1,7 102,4	1,7 103,7	1,8 101,9	1,9 104,7	1,9 101,2	1,9 100,0	1,9 100,0
spółdzielnie	a 19,9 b 100,2	19,8 99,5	19,6 99,3	19,3 98,4	19,0 98,4	18,8 99,0	18,7 99,3	18,5 99,3	18,4 99,4	18,3 99,3	18,2 99,5	18,1 99,4
zakłady osób fizycznych	a 1.950,0 b 115,2	2.090,0 107,2	2.274,5 108,8	2.417,7 106,3	2.500,9 103,4	2.600,1 104,0	2.714,1 104,8	2.795,9 103,0	2.763,4 98,8	2.776,4 100,5	2.765,3 99,6	2.787,7 100,8
ogółem	a 2.412,0 b 114,3	2.596,9 107,7	2.842,3 109,4	3.039,5 106,9	3.185,0 104,8	3.392,3 106,5	3.468,2 104,3	3.581,6 103,2	3.576,8 99,9	3.615,6 101,1	3.636,0 100,6	3.685,6 101,4

Źródło: GUS, Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2007 r.

2.1.1 Podmioty nowo zarejestrowane

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w 2007 roku była nieco niższa niż w roku 2006 i wyniosła 295 tysięcy. Spadek ten wynikał z mniejszej liczby nowo rejestrowanych fundacji i stowarzyszeń, częściej rejestrowano spółki oraz działalność gospodarczą osób fizycznych. Znacząco spadła liczba podmiotów wyrejestrowanych – z 271 tysięcy²³ w 2006 roku do 242 tys. w roku 2007.

Wykres 17 Podmioty nowo zarejestrowane i wykreślone z rejestru REGON

Źródło: GUS: *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2007 roku.*

Wzrost liczby podmiotów nowo rejestrowanych miał miejsce w województwach: pomorskim, lubelskim oraz mazowieckim (wzrost odpowiednio o 7,1%, 2,7% oraz 1,7%). W pozostałych województwach liczba nowo rejestrowanych podmiotów była niższa niż w roku 2006.

W województwach: zachodniopomorskim oraz pomorskim liczba nowo zarejestrowanych firm w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców wynosiła powyżej dziesięciu, natomiast w podkarpackim, opolskim i świętokrzyskim niecałe sześć.

2.2 Sytuacja ekonomiczno-finansowa polskich przedsiębiorstw²⁴

W 2007 roku dynamika przychodów w przedsiębiorstwach była nieznacznie wyższa niż w roku 2006. Przy niezmiennym wskaźniku cen produkcji przemysłowej oznaczało to, że przedsiębiorstwa rozwijały się w stabilnym tempie. Miało to przełożenie na poziom inwestycji, które rosły szybciej niż przychody. Przedsiębiorstwa poprawiały również rentowność sprzedaży, wskaźniki płynności oraz zadłużenia. Dynamika zapasów była nieco wyższa niż przychodów, jednak nie na tyle, aby świadczyło to o przegrzaniu gospodarki.

2.2.1 Sytuacja finansowa podmiotów gospodarczych wg sektora własnościowego

Przychody i koszty

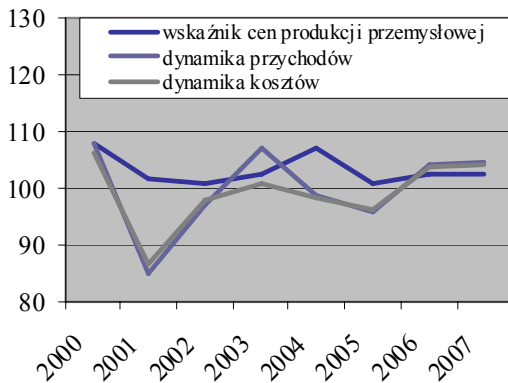
W 2007 roku przychody z całokształtu działalności w przedsiębiorstwach przekroczyły kwotę 2 bilionów zł. Na sektor prywatny przypadło 86% tej kwoty, pozostałą część wypracowały

²³ Duży wzrost liczby wyrejestrowanych podmiotów w 2006 r. mógł w dużej mierze wynikać z zakrojonej w ubiegłym roku na szeroką skalę operacji uporządkowania rejestrów.

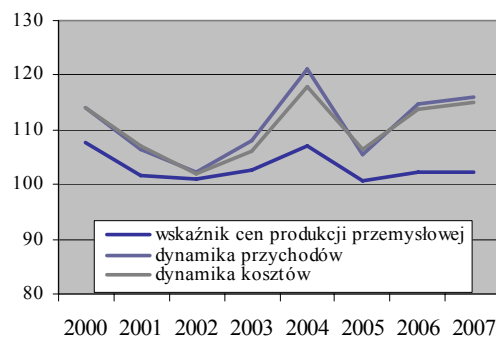
²⁴ Przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 9 pracowników.

firmy sektora publicznego. Przychody rosły w tempie zbliżonym do roku 2006 i podobnie jak rok wcześniej w sektorze publicznym wolniej niż w prywatnym. Najwyższą dynamikę przychodów zaobserwowano w budownictwie (wzrost o 27%), przychody mocno wzrosły również w obsłudze nieruchomości, ochronie zdrowia oraz rolnictwie. Najslabiej radziły sobie firmy działające w sekcjach: górnictwo, wytwarzanie energii (wzrost przychodów po 3%), pośrednictwo finansowe (7%) oraz firmy transportowe (9%).

Wykres 18 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw sektora publicznego

Wykres 19 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw sektora prywatnego

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych PONTINFO na bazie F-02 (1999–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

Wyniki finansowe

W 2007 roku wynik finansowy brutto w przedsiębiorstwach był o 26% wyższy niż w 2006 roku i dynamika ta była nieco niższa niż rok wcześniej. W grupie firm sektora prywatnego wynik finansowy wyniósł 112 mld zł, zaś wśród firm z sektora publicznego 15,6 mld zł.

Wynik finansowy brutto (a tym samym netto) wzrósł najszybciej w grupie firm zajmujących się pośrednictwem finansowym (ponad dwukrotnie), w budownictwie (o 65%) oraz w hotelarstwie (o 48%). Spadek wyniku finansowego odnotowano w rybactwie oraz w wytwarzaniu energii (odpowiednio o 14% i 12%).

Zarówno firmy z sektora publicznego jak i prywatnego poprawiły stopy zysku (zarówno brutto jak i netto) a także wskaźniki rentowności. Zwiększa się także liczba firm rentownych, w roku 2007 było ich już ponad 80%.

Tabela 9 Dane finansowe przedsiębiorstw wg sektora własności

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>przychody z całokształtu działalności (mld zł)</i>							
sektory razem	1 213,4	1 225,5	1 322,0	1 540,6	1 600,6	1 810,3	2 067,7
sektor publiczny	264,5	256,4	275,1	272,1	260,6	272,0	284,6
sektor prywatny	948,8	969,1	1 046,9	1 268,5	1 340,0	1 538,2	1 783,0
<i>koszty całokształtu działalności (mld zł)</i>							
sektory razem	1 206,1	1 219,5	1 279,1	1 455,6	1 522,4	1 709,1	1 940,1
sektor publiczny	267,4	261,4	263,2	258,9	248,6	258,2	269,1
sektor prywatny	938,7	958,0	1 015,9	1 196,7	1 273,8	1 450,9	1 671,0
<i>wynik finansowy brutto (mld zł)</i>							
sektory razem	7,4	6,5	41,1	88,4	78,6	101,2	127,7
sektor publiczny	-3,0	-4,9	10,1	16,3	12,1	13,8	15,6
sektor prywatny	10,4	11,4	31,0	72,0	66,5	87,4	112,1
<i>wynik finansowy netto (mld zł)</i>							
sektory razem	-3,7	-3,2	27,0	71,5	62,6	82,1	105,7
sektor publiczny	-5,5	-6,7	6,9	12,2	8,6	9,9	12,4
sektor prywatny	1,8	3,5	20,1	59,3	54,0	72,2	93,3
<i>stopa zysku brutto (%)</i>							
sektory razem	0,4	0,5	3,1	5,7	4,9	5,6	6,2
sektor publiczny	-1,2	-1,9	3,7	6,0	4,7	5,1	5,5
sektor prywatny	0,9	1,2	3,0	5,7	5,0	5,7	6,3
<i>stopa zysku netto (%)</i>							
sektory razem	-0,5	-0,3	2,0	4,6	3,9	4,5	5,1
sektor publiczny	-2,2	-2,6	2,5	4,5	3,3	3,6	4,3
sektor prywatny	0,0	0,4	1,9	4,7	4,0	4,7	5,2
<i>stopa rentowności aktywów (%)</i>							
sektory razem	-0,4	-0,3	2,4	6,0	4,8	5,8	6,3
sektor publiczny	-1,9	-2,2	2,2	4,0	2,6	2,9	3,1
sektor prywatny	0,3	0,5	2,5	6,7	5,6	6,7	7,4
<i>udział jednostek rentownych (%)</i>							
sektory razem	64,1	66,5	68,9	76,0	75,0	78,6	81,8
sektor publiczny	55,7	65,7	60,9	66,9	68,9	71,3	73,1
sektor prywatny	64,9	68,1	69,6	76,7	75,5	79,1	82,4

Źródło: PONTINFO na bazie F-02 (2001–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

Zobowiązania i płynność finansowa

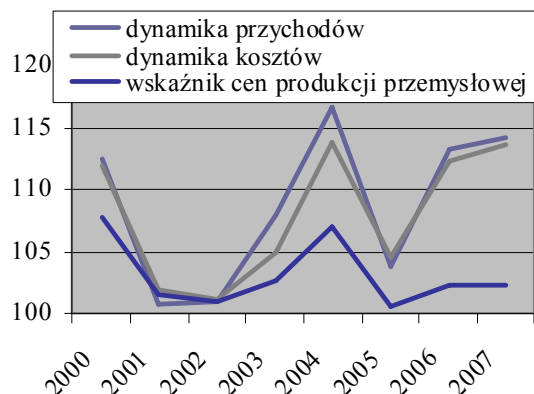
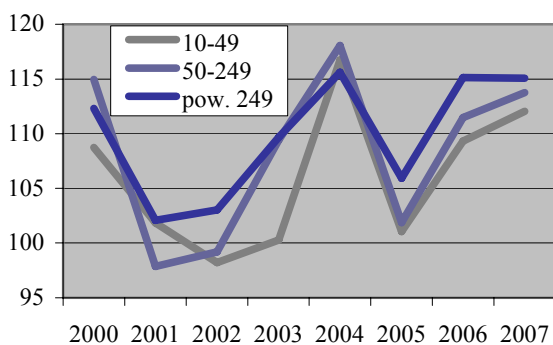
Wielkość zobowiązań długoterminowych wzrosła w przedsiębiorstwach o 11%. O wzroście tym zdecydowały przedsiębiorstwa sektora prywatnego, bowiem w sektorze publicznym (podobnie jak w latach wcześniejszych) poziom zobowiązań długoterminowych spadł. Zobowiązania krótkoterminowe rosły w tempie podobnym jak w roku poprzednim, przy czym ich poziom zwiększał się zarówno w sektorze prywatnym jak i publicznym.

2.2.2 Analiza sytuacji finansowej w przedsiębiorstwach wg liczby pracujących

Przychody, koszty i rentowność

W 2007 roku przychody we wszystkich grupach firm (zarówno małych, średnich jak i dużych) wzrosły. Podobnie jak w roku 2006 najwyższa dynamika przychodów wystąpiła w grupie firm dużych (zatrudniających powyżej 249 pracowników), najniższa zaś w firmach małych. Koszty w przedsiębiorstwach rosły w tempie podobnym do przychodów.

Wykres 20 Porównanie dynamiki przychodów przedsiębiorstw według liczby pracowników
Wykres 21 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 9 osób

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych PONTINFO na bazie F-02 (1999–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

We wszystkich grupach firm przychody oraz wynik finansowy przypadający na jednego pracującego wzrósł, przy czym dynamika przychodów była najwyższa w grupie firm średnich, czyli tam gdzie są one najniższe.

Tabela 10 Przychody i wynik finansowy netto na 1 przedsiębiorstwo i na 1 pracującego

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>przychody z całokształtu działalności na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	25 070,3	27 811,9	31 221,0	35 650,4	36 779,2	40 652,0	45 852,6
10–49	7 097,3	7 916,8	8 492,0	9 567,9	9 621,4	10 261,8	11 516,4
50–249	26 710,9	27 311,6	29 280,4	34 976,2	35 365,1	39 011,9	43 161,8
pow. 249	222 165,0	235 988,5	271 478,8	306 528,9	316 109,5	341 799,3	364 502,2
<i>wynik finansowy netto na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	-76,1	-71,7	637,3	1 654,8	1 438,3	1 843,9	2 345,0
10–49	-5,5	-61,6	352,6	357,7	354,5	428,5	618,7
50–249	113,4	133,2	367,7	1 294,6	1 114,8	1 685,7	2 026,2
pow. 249	-1 771,9	-1 140,1	4 882,6	16 715,1	13 859,9	16 239,0	19 157,5
<i>przychody z całokształtu działalności na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	271,7	283,3	315,3	360,3	364,5	392,1	425,6
10–49	338,8	352,2	362,9	403,1	393,9	414,9	448,8
50–249	252,9	257,8	296,1	343,8	342,8	372,6	408,0
pow. 249	263,8	279,5	313,9	357,6	368,5	396,5	428,7
<i>wynik finansowy netto na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	-0,8	-0,7	6,4	16,7	14,3	17,8	21,8
10–49	-0,3	-2,7	15,1	15,1	14,5	17,3	24,1
50–249	1,1	1,3	3,7	12,7	10,8	16,1	19,2
pow. 249	-2,1	-1,3	5,6	19,5	16,2	18,8	22,5

Źródło: PONTINFO na bazie F-02 (2001–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

Nieco ponad połowę przychodów wypracowały firmy duże (ich udział w przychodach przedsiębiorstw ogółem powoli się zwiększa). Stopy zysku brutto (jak i netto) w 2007 roku były w przedsiębiorstwach najwyższe od dziesięciu lat, jedynie w grupie firm największych rok 2004 okazał się pod tym względem lepszy. Wtedy jednak mniejszy był w tej grupie udział jednostek rentownych.

Tabela 11 Dane finansowe przedsiębiorstw wg liczby pracujących

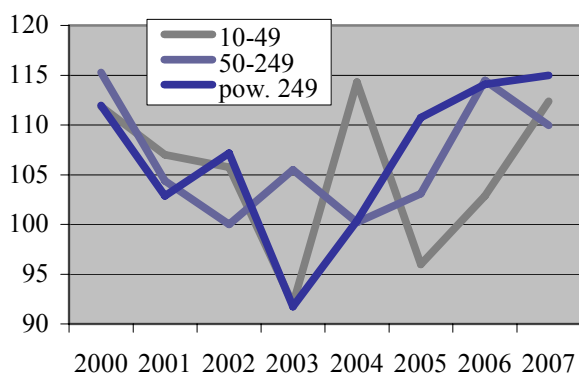
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>przychody z całokształtu działalności (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 213,4	1 225,5	1 322,0	1 540,6	1600,6	1810,3	2 067,7
10–49	228,9	224,8	225,4	263,1	265,9	290,7	325,7
50–249	355,7	352,9	386,2	456,0	464,5	517,8	589,0
pow. 249	628,7	647,8	710,5	821,5	870,2	1001,8	1 152,9
<i>koszty całokształtu działalności (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 206,1	1 219,5	1 279,1	1 455,6	1522,4	1709,1	1 940,1
10–49	227,2	225,4	212,1	251,3	254,0	276,2	305,7
50–249	350,6	348,4	378,1	435,6	446,0	490,6	556,4
Pow. 249	628,3	645,7	688,9	768,6	822,4	942,3	1 078,4
<i>wynik finansowy brutto (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	7,4	6,5	41,1	88,4	78,6	101,2	127,7
10–49	1,7	-0,4	11,1	11,8	11,9	14,5	20,5
50–249	5,2	4,6	8,2	20,8	18,6	27,2	32,6
pow. 249	0,5	2,3	21,8	55,7	48,2	59,5	74,6
<i>wynik finansowy netto (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	-3,7	-3,2	27,0	71,5	62,6	82,1	105,7
10–49	-0,2	-1,7	9,4	9,8	9,8	12,1	17,5
50–249	1,5	1,7	4,9	16,9	14,6	22,3	27,6
Pow. 249	-5,0	-3,1	12,8	44,8	38,2	47,6	60,6
<i>stopa zysku brutto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	0,43	0,53	3,11	5,74	4,91	5,59	6,18
10–49	0,28	-0,19	4,94	4,49	4,46	5,00	6,29
50–249	1,20	1,29	2,13	4,56	4,00	5,25	5,54
pow. 249	0,06	0,36	3,07	6,78	5,53	5,94	6,47
<i>stopa zysku netto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	-0,51	-0,26	2,04	4,64	3,91	4,54	5,11
10–49	-0,58	-0,78	4,15	3,74	3,68	4,18	5,37
50–249	0,18	0,48	1,26	3,70	3,15	4,32	4,69
Pow. 249	-0,85	-0,48	1,80	5,45	4,38	4,75	5,26
<i>stopa rentowności aktywów (%)</i>							
pow. 9 pracujących	-0,37	-0,30	2,39	6,03	4,84	5,79	6,35
10–49	-0,11	-1,01	5,80	5,31	4,95	5,81	6,97
50–249	0,54	0,62	1,59	5,33	4,41	6,05	6,23
pow. 249	-0,89	-0,52	1,93	6,55	5,00	5,68	6,24
<i>udział jednostek rentownych (%)</i>							
pow. 9 pracujących	64,1	66,5	68,9	76,0	75,0	78,6	81,8
10–49	63,3	65,7	67,8	75,1	74,4	77,9	81,3
50–249	66,2	68,1	69,9	76,9	75,5	79,4	82,6
pow. 249	63,4	67,2	74,6	81,2	79,3	81,7	82,9

Źródło: PONTINFO na bazie F-02 (2001–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

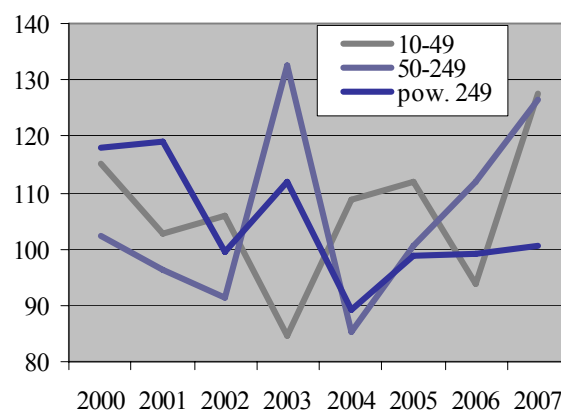
Zobowiązania i płynność finansowa

Zobowiązania krótkoterminowe w przedsiębiorstwach rosły w tempie zbliżonym do okresu poprzedniego. W grupie firm małych dynamika była jednakże znacznie wyższa niż rok wcześniej, w grupie firm średnich nieco niższa, zaś w grupie firm dużych zbliżona do tej z okresu poprzedniego. Z kolei zobowiązania długoterminowe znacząco wzrosły w grupie firm małych i średnich (dwukrotnie szybciej niż zobowiązania krótkoterminowe), co bez wątpienia jest związane z dużą aktywnością inwestycyjną przedsiębiorstw w 2007 roku. Z kolei poziom zobowiązań długoterminowych dużych firm, mimo wysokiej dynamiki inwestycji w tej grupie przedsiębiorstw, utrzymał się na poziomie z roku 2006.

Wykres 22 Porównanie dynamiki zobowiązań krótkoterminowych wg wielkości przedsiębiorstwa

Wykres 23 Porównanie dynamiki zobowiązań długoterminowych wg wielkości przedsiębiorstwa

Źródło: Obliczenia DAP MG na podstawie danych PONTINFO na bazie F-02 (2000–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

Różnice w dynamice zobowiązań długoterminowych pomiędzy firmami o różnej wielkości spowodowały, że ich wartość w przeliczeniu na jednego zatrudnionego jest obecnie najwyższa w przedsiębiorstwach małych.

Tabela 12 Zadłużenie przedsiębiorstw

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>zobowiązania krótkoterminowe (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	335,3	351,7	335,7	345,3	364,6	408,8	462,4
10–49	62,5	66,1	60,8	69,5	66,7	68,6	77,1
50–249	94,5	94,5	99,7	99,9	103,0	118,0	129,7
pow. 249	178,3	191,1	175,3	175,9	194,8	222,2	255,6
<i>zobowiązania długoterminowe (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	163,4	161,5	180,1	163,2	165,3	167,2	186,0
10–49	25,6	27,1	22,9	24,9	27,9	26,2	33,4
50–249	35,9	32,8	43,5	37,1	37,3	41,7	52,8
pow. 249	102,0	101,6	113,7	101,3	100,1	99,2	99,8
<i>zobowiązania długoterminowe na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	3 377,1	3 664,4	4 252,7	3 776,5	3 798,2	3 753,9	4 126,1
10–49	792,5	955,1	863,1	904,2	1 011,4	925,3	1 182,0
50–249	2 695,5	2 536,4	3 294,6	2 843,8	2 838,5	3 142,8	3 870,1
pow. 249	36 038,8	37 003,6	43 453,1	37 783,3	36 346,6	33 859,4	31 557,0
<i>zobowiązania długoterminowe na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	36,6	37,3	42,9	38,2	37,6	36,2	38,3
10–49	37,8	42,5	36,9	38,1	41,4	37,4	46,1
50–249	25,5	23,9	33,2	28,0	27,5	30,0	36,6
pow. 249	42,8	43,8	50,2	44,1	42,4	39,3	37,1

Źródło: PONTINFO na bazie F-02 (2001–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

Przedsiębiorstwa starają się zmniejszać udział zadłużenia zewnętrznego w pasywach. Począwszy od 2005 roku we wszystkich grupach firm jest już ono mniejsze od kapitałów własnych. Również relacja zadłużenia długoterminowego do kapitałów własnych jest rekordowo niska. Z jednej strony jest to sytuacja korzystna, gdyż świadczy o dobrej kondycji finansowej firm i tym samym ich możliwościach uzyskiwania nowych kredytów. Z drugiej jednak strony finansowanie działalności kapitałem obcym poprawia rentowność kapitału własnego²⁵. Uważa się zazwyczaj, że wskaźnik zobowiązań długoterminowych do kapitału własnego powinien wahać się w przedziale od 0,5 do 1, a więc obecnie w polskich przedsiębiorstwach jest on trochę zbyt niski.

²⁵ Pod warunkiem, że rentowność kapitału przedsiębiorstwa (liczonego jako iloraz zysku przed spłatą odsetek i opodatkowaniem do kapitału ogółem), będzie wyższa od stopy oprocentowania kapitału obcego.

Tabela 13 Współczynniki charakteryzujące zadłużenie podmiotów

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>współczynnik długu (zobowiązania/aktywa)</i>							
pow. 9 pracujących	0,57	0,55	0,46	0,43	0,41	0,41	0,39
10–49	0,63	0,59	0,52	0,51	0,48	0,45	0,44
50–249	0,53	0,51	0,47	0,43	0,42	0,43	0,41
pow. 249	0,58	0,57	0,44	0,41	0,39	0,38	0,37
<i>zobowiązania/kapitał własny</i>							
pow. 9 pracujących	1,34	1,24	0,96	0,85	0,79	0,78	0,72
10–49	1,69	1,42	1,16	1,13	0,99	0,89	0,85
50–249	1,14	1,03	0,96	0,83	0,79	0,82	0,76
pow. 249	1,38	1,30	0,91	0,79	0,74	0,73	0,67
<i>zobowiązania długoterminowe /kapitał własny</i>							
pow. 9 pracujących	0,39	0,34	0,33	0,27	0,25	0,23	0,21
10–49	0,44	0,38	0,32	0,30	0,29	0,25	0,26
50–249	0,28	0,24	0,29	0,22	0,21	0,22	0,22
pow. 249	0,43	0,39	0,36	0,29	0,25	0,23	0,19
<i>zobowiązania długoterminowe/przychody ze sprzedaży produktów i usług podstawowych</i>							
pow. 9 pracujących	0,24	0,23	0,24	0,19	0,18	0,16	0,16
10–49	0,32	0,35	0,31	0,29	0,31	0,26	0,29
50–249	0,20	0,18	0,22	0,17	0,16	0,16	0,18
pow. 249	0,25	0,23	0,24	0,18	0,17	0,15	0,13

Źródło: PONTINFO na bazie F-02 (2001–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

Płynność finansowa

W 2007 roku wskaźniki charakteryzujące płynność finansową przedsiębiorstw uległy poprawie, wyjątkiem były tu tylko wartości wskaźników podwyższonej oraz wysokiej płynności finansowej w grupie firm zatrudniających powyżej 249 pracowników, które to uległy nieznacznemu obniżeniu. Firmy osiągnęły poziomy płynności uznawane za optymalne (między 1,2 a 2 dla wskaźnika płynności oraz około 1 dla wskaźnika podwyższonej płynności). W przypadku firm małych i średnich do poprawy wskaźnika płynności najbardziej przyczyniły się zapasy, których to dynamika była najwyższa spośród składników aktywów obrotowych.

Tabela 14 Wskaźniki płynności finansowej

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>wskaźnik płynności</i>							
pow. 9 pracujących	0,86	1,05	1,20	1,31	1,38	1,41	1,44
10–49	0,90	1,05	1,18	1,14	1,32	1,45	1,52
50–249	0,97	1,15	1,21	1,32	1,37	1,40	1,46
pow. 249	0,78	1,01	1,20	1,37	1,40	1,41	1,41
<i>wskaźnik podwyższonej płynności finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,61	0,77	0,87	0,93	0,98	1,01	1,01
10–49	0,65	0,77	0,86	0,80	0,95	1,02	1,05
50–249	0,70	0,83	0,88	0,93	0,99	1,00	1,02
pow. 249	0,56	0,74	0,86	0,98	1,00	1,02	0,99
<i>wskaźnik wysokiej płynności finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,16	0,19	0,24	0,29	0,32	0,35	0,34
10–49	0,16	0,23	0,24	0,22	0,28	0,31	0,32
50–249	0,19	0,20	0,23	0,26	0,28	0,31	0,33
pow. 249	0,14	0,18	0,25	0,34	0,35	0,38	0,36

Źródło: PONTINFO na bazie F-02 (2001–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

Działalność eksportowa

Pomimo negatywnego z punktu widzenia eksporterów umacniania się złotego względem euro oraz dolara, w 2007 roku w przedsiębiorstwach wzrósł udział przychodów ze sprzedaży na eksport w przychodach ze sprzedaży ogółem. O wzroście tym zdecydowały firmy duże, wśród firm małych i średnich nastąpił bowiem nieznaczny spadek tego wskaźnika.

Tabela 15 Wskaźniki działalności eksportowej

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>udział sprzedaży eksportowej w przychodach netto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	11,0	12,0	14,8	16,0	16,0	17,0	18,0
10–49	4,0	6,0	7,3	8,0	8,0	8,0	7,0
50–249	7,0	9,0	11,9	12,0	12,0	13,0	12,0
pow. 249	14,0	16,0	18,9	20,0	21,0	23,0	23,0
<i>dynamika przychodów z całokształtu działalności (%)</i>							
pow. 9 pracujących	100,8	101,0	107,9	116,3	103,9	113,1	114,4
10–49	101,8	98,2	100,3	116,7	101,1	109,3	112,0
50–249	97,9	99,2	109,4	118,0	101,8	111,5	113,7
pow. 249	102,1	103,0	109,7	115,6	105,9	115,1	115,1
<i>dynamika sprzedaży eksportowej (%)</i>							
pow. 9 pracujących	102,9	122,6	131,2	125,0	105,5	119,7	114,0
10–49	109,4	209,8	121,6	107,8	92,0	115,7	105,9
50–249	102,9	144,5	143,9	112,2	103,6	114,4	115,0
pow. 249	100,5	120,1	126,1	130,2	107,0	121,2	114,3

Źródło: PONTINFO na bazie F-02 (2001–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

Przedsiębiorstwa zlokalizowane w województwach Polski zachodniej mają znacznie wyższy udział przychodów ze sprzedaży na eksport w przychodach ze sprzedaży ogółem – najwyższy jest on w województwach lubuskim oraz dolnośląskim (odpowiednio 32% oraz 29%), a także

zachodniopomorskim i śląskim (po 25%). Najniższy jest on w województwach: podlaskim (9%), lubelskim i mazowieckim (po 12%).

Zdecydowaną większość eksportu (78%) realizowały przedsiębiorstwa duże, firmy średnie 18%, zaś małe jedynie 4%. Podobnie jak w latach poprzednich, w roku 2007 zdecydowaną większość eksportu (85% wartości sprzedaży produktów i usług), zrealizowały przedsiębiorstwa przemysłowe, warto jednak zaznaczyć, że dynamika sektorów zajmujących się usługami (jak ochrona zdrowia, hotelarstwo czy działalność usługowo-komunalna) była znacząco wyższa niż w przemyśle.

W 2007 roku przedsiębiorstwa zaimportowały produkty i usługi w kwocie 364 mld zł i było to o 18% więcej niż w roku 2006. Na przedsiębiorstwa z sekcji przetwórstwo przemysłowe i handel przypadało 93% tej kwoty. Firmy działające w przetwórstwie przemysłowym importowały głównie surowce i materiały w celu ich dalszego przetworzenia, natomiast firmy handlowe dokonywały importu towarów w celu ich dalszej odsprzedaży. Aż 40% wartości importu zrealizowały przedsiębiorstwa z województwa mazowieckiego.

Aktywność inwestycyjna

W 2007 roku nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 pracowników wzrosły aż o 27% r/r, do poziomu 126 mld zł. Jednak w odróżnieniu od roku 2006, w roku ubiegłym inwestycje najszybciej rosły w firmach największych, najwolniej zaś w firmach zatrudniających od 10 do 49 pracowników. W efekcie udział inwestycji poniesionych przez firmy duże w nakładach inwestycyjnych przedsiębiorstw ogółem wzrósł do 64%. Firmy średnie partycypowały w jednej czwartej nakładów, zaś małe w 11%.

Największy udział (36%) w poniesionych nakładach inwestycyjnych miały firmy z sekcji przetwórstwo przemysłowe, udziały firm handlowych, transportowych oraz zajmujących się obsługą nieruchomości wyniosły po 12%. Firmy z wymienionych powyżej sekcji poniosły trzy czwarte ogółu nakładów inwestycyjnych. Najbardziej, bo aż blisko dwukrotnie, nakłady inwestycyjne wzrosły w hotelarstwie, wysoka dynamika inwestycji miała również miejsce w działalności usługowej, ochronie zdrowia, obsłudze nieruchomości oraz budownictwie. Najwolniej inwestycje rosły w handlu, górnictwie oraz transporcie.

Nieco ponad 40% nakładów inwestycyjnych zostało poniesionych na maszyny i urządzenia techniczne, 37% na budynki i lokale, zaś 16% na środki transportu. Udział zakupów z importu w ogólnej wartości nakładów inwestycyjnych na nowe środki trwałe wyniósł 14% i był podobny jak w roku 2006. W przedsiębiorstwach przetwórstwa przemysłowego udział ten był dwa razy wyższy (zaś w przypadku wydatków na maszyny i urządzenia techniczne udział ten wyniósł 40%).

Tabela 16 Aktywność inwestycyjna przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 pracowników

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>wartość nakładów inwestycyjnych (mld zł)²⁶</i>							
pow. 9 pracujących	67,2	65,6	64,7	73,8	79,7	99,3	126,3
10–49	8,3	7,6	7,6	9,5	9,4	12,2	14,3
50–249	15,9	15,5	15,3	18,3	19,9	25,1	31,1
pow. 249	43,0	42,4	41,7	46,0	50,4	62,0	80,9
<i>wartość nakładów inwestycyjnych na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 388,8	1 488,1	1 526,9	1 707,8	1 830,8	2 230,5	2 802,0
10–49	257,2	269,1	287,0	345,5	339,1	430,2	504,2
50–249	1 195,1	1 200,6	1 161,2	1 403,6	1 515,2	1 890,1	2 281,6
pow. 249	15 195,5	15 451,3	15 944,0	17 164,2	18 308,8	21 171,7	25 594,9
<i>wartość nakładów inwestycyjnych na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	15,1	15,2	15,4	17,3	18,1	21,5	26,0
10–49	12,3	12,0	12,3	14,6	13,9	17,4	19,6
50–249	11,3	11,3	11,7	13,8	14,7	18,0	21,6
pow. 249	18,0	18,3	18,4	20,0	21,3	24,6	30,1
<i>relacja nakładów inwestycyjnych do przychodów ze sprzedaży produktów i usług podstawowych (%)</i>							
pow. 9 pracujących	9,98	9,49	8,68	8,47	8,73	9,64	10,77
10–49	10,45	9,98	10,22	10,93	10,37	11,90	12,50
50–249	8,94	8,69	7,91	8,23	8,74	9,83	10,73
pow. 249	10,34	9,73	8,75	8,19	8,52	9,22	10,53
<i>udział nakładów inwestycyjnych w nadwyżce finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,70	0,72	0,68	0,52	0,60	0,64	0,68
10–49	0,81	0,59	0,48	0,57	0,56	0,64	0,57
50–249	0,65	0,73	0,78	0,56	0,65	0,65	0,68
pow. 249	0,71	0,75	0,70	0,50	0,59	0,64	0,71
<i>udział nakładów inwestycyjnych w amortyzacji</i>							
pow. 9 pracujących	1,41	1,31	1,27	1,37	1,41	1,68	2,01
10–49	1,80	1,73	1,85	2,16	2,03	2,47	2,76
50–249	1,64	1,54	1,48	1,59	1,68	2,04	2,30
pow. 249	1,28	1,20	1,14	1,21	1,26	1,48	1,83

Źródło: PONTINFO na bazie F-02 (2001–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

Zatrudnienie i wynagrodzenia

Liczba pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 pracowników wyniosła w 2007 roku 4,8 mln i była wyższa o 5% r/r (wzrost na podobnym poziomie zanotowano rok wcześniej). Największy wzrost miał miejsce w firmach dużych (6%), w firmach małych i średnich liczba pracujących wzrosła o 4%. Liczba pracujących w największym stopniu wzrosła w hotelarstwie (o 10%) oraz w handlu, budownictwie i obsłudze nieruchomości (o 8%). Spadła natomiast nieznacznie w rolnictwie, rybactwie, górnictwie oraz wytwarzaniu energii, najsilniej zaś w pośrednictwie finansowym (o 6%)²⁷.

²⁶ Razem z używanymi środkami trwałymi.

²⁷ Spadek ten należy jednak wiązać z zaobserwowanym w 2006 r. bardzo silnym (być może zbyt dużym, bo sięgającym 20%) wzrostem liczby pracujących w tej sekcji.

Tabela 17 Liczba podmiotów zatrudniających powyżej 9 pracowników i liczba pracujących w nich osób

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>liczba badanych podmiotów gospodarczych</i>							
pow. 9 pracujących	48 398	44 064	42 344	43 214	43 518	44 531	45 094
10–49	32 250	28 398	26 537	27 496	27 632	28 328	28 284
50–249	13 318	12 921	13 190	13 038	13 133	13 272	13 647
pow. 249	2 830	2 745	2 617	2 680	2 753	2 931	3 163
<i>liczba pracujących</i>							
pow. 9 pracujących	4 465 527	4 325 484	4 192 806	4 276 422	4 391 288	4 617 257	4 858 398
10–49	675 499	638 414	620 971	652 567	674 898	700 631	725 715
50–249	1 406 499	1 369 011	1 308 661	1 326 328	1 354 773	1 389 699	1 443 514
pow. 249	2 383 529	2 318 059	2 263 174	2 297 527	2 361 617	2 526 927	2 689 169
<i>liczba pracujących na 1 przedsiębiorstwo</i>							
pow. 9 pracujących	92,3	98,2	99,0	99,0	100,9	103,7	107,7
10–49	20,9	22,5	23,4	23,7	24,4	24,7	25,6
50–249	105,6	106,0	99,2	101,4	103,2	104,7	105,8
pow. 249	842,2	844,5	864,8	857,3	857,8	862,1	850,2

Źródło: PONTINFO na bazie F-02 (2001–2002) oraz CISG na bazie GUS F-01 (2003–2007).

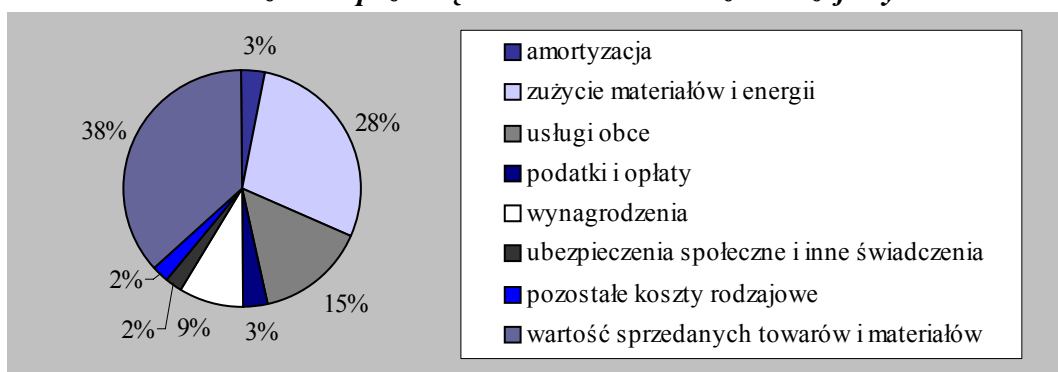
Przeciętne wynagrodzenie²⁸ w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 pracowników wyniosło w 2007 roku 2.928 zł i było o 9% wyższe niż w roku poprzednim. Najwyższą płacę zanotowano w województwie mazowieckim (3.572 zł), najniższą zaś w warmińsko-mazurskim oraz podkarpackim (odpowiednio 2.293 i 2.337 zł).

Podobnie jak w roku poprzednim, w ujęciu sektorowym najwyższy poziom płac zaobserwowano w górnictwie (4.909 zł) oraz energetyce (3.846 zł), najniższy zaś w hotelarstwie (2.142 zł), handlu (2.525 zł) oraz ochronie zdrowia (2.623 zł). Przepiętne wynagrodzenie wzrosło najsilniej w pośrednictwie finansowym (o 19%) oraz ochronie zdrowia (o 18%), najsłabiej zaś w działalności komunalnej (o 3%) i transporcie (o 6%).

Koszty w układzie rodzajowym.

Struktura kosztów działalności operacyjnej przedsiębiorstw na przestrzeni ostatnich lat pozostaje stabilna. Choć dynamika wynagrodzeń była wyższa niż kosztów operacyjnych ogółem, różnica była na tyle niewielka, że ich udział nie uległ zmianie.

Wykres 24 Struktura kosztów w przedsiębiorstwach w układzie rodzajowym

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie CISG na bazie F-01(2007).

²⁸ Ujęcie nominalne. Obliczenia w oparciu o dane F-01; koszty przedsiębiorstw na wynagrodzenia. Policzone jako iloraz sumy wynagrodzeń oraz przeciętnego zatrudnienia.

2.3 Analiza sektora mikroprzedsiębiorstw w roku 2006

2.3.1 Zmiany w liczbie mikroprzedsiębiorstw

W 2006 roku liczba aktywnych przedsiębiorstw zatrudniających do 9 pracowników wyniosła 1,65 mln, co oznacza wzrost w stosunku do poprzedniego roku o 2,4%. Jest to bardzo pozytywny sygnał, bowiem w latach 2002–2005 z roku na rok liczba aktywnych mikroprzedsiębiorstw spadała. Najwięcej firm przybyło w rolnictwie, edukacji (wzrost po 7%) oraz budownictwie (o 6%). Liczba firm zmalała w sekcjach: wytwarzanie energii, rybactwo, górnictwo i ochrona zdrowia (spadki odpowiednio o 14%, 12%, 8% i 6%), jednocześnie były to branże, w których w 2005 roku odnotowano największe przyrosty w liczbie działających firm. Może to świadczyć o tym, że sektory te okazały się nie tak rozwojowe jak zakładali przedsiębiorcy wchodzący na te rynki i część firm powstałych w 2005 roku nie utrzymała się (bądź też wypierały one istniejące do tej pory firmy).

Tabela 18 Liczba mikroprzedsiębiorstw w wybranych sekcjach PKD (w tys.)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Osoby prawne	60	68	69	81	85	85
Osoby fizyczne	1 545	1 624	1 592	1 570	1 525	1 563
Przemysł	179	189	178	186	169	172
Budownictwo	166	176	165	154	154	163
Handel i naprawy	596	608	602	593	572	589
Hotele i restauracje	51	54	55	55	55	54
Transport, gospodarka magazynowa, łączność	137	150	144	139	133	139
Obsługa nieruchomości i firm, nauka	241	260	267	271	261	265
Ogółem	1 605	1 692	1 661	1 651	1 610	1 648

Źródło: Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób w 2006 r., GUS, Warszawa, 2007 r.

W 2006 roku najwięcej mikroprzedsiębiorstw przybyło w województwie świętokrzyskim (o 10%), dolnośląskim (9%), lubuskim i małopolskim (po 8%). Spadek najmniejszych firm miał miejsce w trzech województwach: łódzkim, śląskim i lubelskim.

2.3.2 Zatrudnienie i wynagrodzenia

Liczba pracujących w mikroprzedsiębiorstwach na koniec 2006 roku wyniosła 3,49 mln osób i była o 2,3% większa niż w roku 2005 (wzrost ten był podobny, jak w przypadku liczby mikroprzedsiębiorstw). Liczba pracujących najsilniej wzrosła w województwach zachodnich: lubuskim, dolnośląskim, pomorskim i zachodniopomorskim, spadła zaś w łódzkim, opolskim i śląskim.

W porównaniu z rokiem 2005, w roku 2006 przeciętne miesięczne wynagrodzenie w mikroprzedsiębiorstwach wzrosło o 8% (w 2005 roku było niższe niż w roku 2004). Płace były znacznie zróżnicowane w poszczególnych województwach – najwyższe były w województwie mazowieckim (1.911 zł), najniższe w świętokrzyskim (1.186 zł) oraz podkarpackim (1.195 zł). Różnice w wynagrodzeniu występowały również pomiędzy sektorami gospodarki – w wytwarzaniu energii było to 2.369 zł, w edukacji i obsłudze nieruchomości nieco ponad 2 tys. zł, zaś w hotelarstwie i rolnictwie niewiele ponad 1 tys. zł.

Tabela 19 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w mikroprzedsiębiorstwach na tle wynagrodzeń w całym sektorze przedsiębiorstw w latach 1999–2006 (w zł)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Sektor przedsiębiorstw	1 835	2 057	2 203	2 277	2 342	2 439	2 516	2 644
Mikroprzedsiębiorstwa	1 025	1 107	1 255	1 218	1 348	1 391	1 352	1 454

Źródło: GUS: *Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób (lata 1999–2006)* oraz *Komunikaty i obwieszczenia GUS*.

2.3.3 Przychody i koszty

Przychody mikroprzedsiębiorstw w 2006 roku wyniosły 622 mld zł i były wyraźnie wyższe (o blisko 16%) niż w roku 2005, koszty rosły jednak jeszcze szybciej (z 474 mld zł w 2005 r. do 552 mld zł w roku 2006). Mimo tego faktu oraz pomimo wzrostu liczby aktywnych mikroprzedsiębiorstw, dochód przypadający na jeden zakład wzrósł z 39 tys. zł w roku 2005 do 42 tys. w roku 2006.

Dynamika przychodów w mikroprzedsiębiorstwach różniła się znacznie pomiędzy sekcjami gospodarki. W pośrednictwie finansowym przychody były aż o 70% wyższe, w transporcie o 26%, w budownictwie o 19%. Z kolei w górnictwie przychody spadły o 25%, w rybactwie o 20%, zaś w wytwarzaniu energii o 17%.

Tabela 20 Przychody, koszty, dochody oraz nakłady inwestycyjne mikroprzedsiębiorstw (wartości nominalne)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Przychody ogółem w mld. zł	452,6	477,3	479,6	533,9	536,9	621,6
Przychody na 1 zakład w tys. zł	282,1	282,2	288,7	323,4	333,6	377,1
Koszty ogółem w mld. zł	407,3	436,9	435,6	478,2	474,6	552,5
Koszty na 1 zakład w tys. zł	253,8	258,2	262,2	289,7	294,9	335,2
Dochód ogółem	45,3	40,3	44,0	55,7	62,3	69,0
Dochód na 1 zakład w tys. zł	28,3	23,8	26,5	33,7	38,7	41,9
Rentowność brutto sprzedaży %	10,0	8,4	9,2	10,4	11,6	11,1
Nakłady inwestycyjne ogółem w mld zł	10,3	10,0	10,1	11,4	11,4	13,8

Źródło: *Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób (2000–2005)*, GUS, Warszawa, 2007 r.

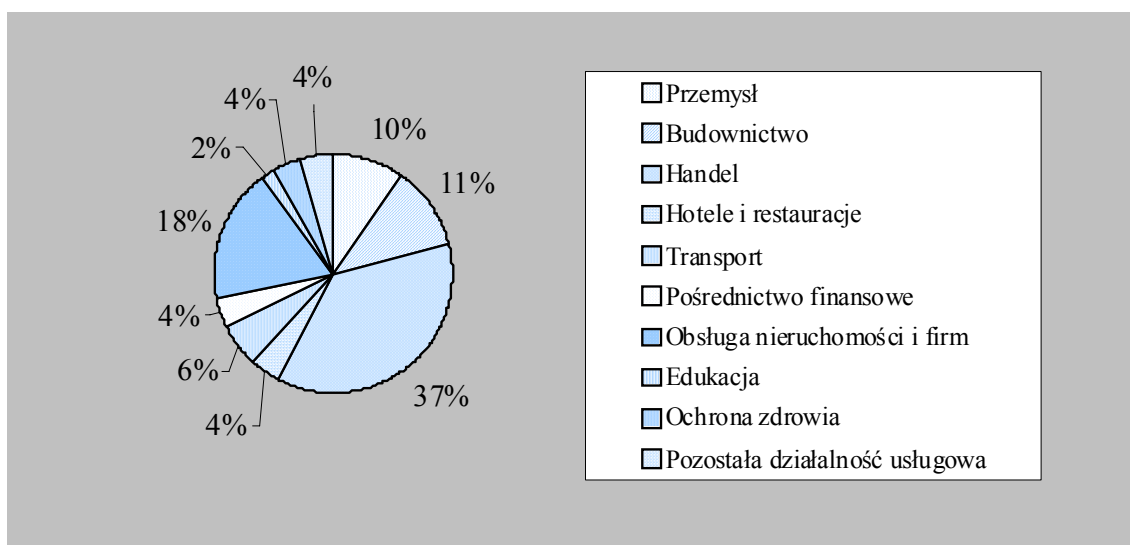
W latach 2001–2005 mikroprzedsiębiorstwa co roku inwestowały mniej więcej stałą kwotę, około 10–11 mld zł. W 2006 roku natomiast w ślad ze wzrostem przychodów przedsiębiorstwa zaczęły też więcej inwestować, w konsekwencji wartość nakładów inwestycyjnych osiągnęła blisko 14 mld zł i była o 20% wyższa niż w roku 2005. Po części wzrost ten był spowodowany tym, że poszczególne przedsiębiorstwa inwestowały większe kwoty, po części zaś wynikał ze wzrostu liczby firm, które ponosiły nakłady inwestycyjne.

Najwyższy udział firm inwestujących zanotowano w rybactwie (30%), górnictwie (27%) oraz wytwarzaniu energii (26%), najniższy zaś w pośrednictwie finansowym i ochronie zdrowia (po 10%), a także handlu i edukacji (po 11%).

2.4 Warunki działalności nowo powstałych firm

W 2005 roku zarejestrowano 211,1 tys. przedsiębiorstw²⁹ o liczbie zatrudnionych nie większej niż 49 osób. Większość z nich stanowiły przedsiębiorstwa osób fizycznych. Podobnie jak w grupie przedsiębiorstw powstałych w 2004 roku, w zdecydowanej większości przypadków (84%), źródłem finansowania podjętej przez firmy w 2005 roku działalności, były środki własne. Jedynie niecałe 6% przedsiębiorców sfinansowało powstanie firmy poprzez pożyczkę od rodziny lub znajomych, zaś 4% zaciągnęło w tym celu kredyt bankowy. Osoby w wieku do 40 lat były założycielami dwóch trzecich firm. Najmłodszy przedsiębiorcy najchętniej zakładali firmy zajmujące się edukacją, transportem oraz pozostałą działalnością usługową.

Wykres 25 Struktura nowo powstałych przedsiębiorstw w 2005 roku i aktywnych w 2006 roku.

Źródło: *Warunki powstania i działania oraz perspektywy rozwojowe polskich przedsiębiorstw powstałych w latach 2001–2004*, GUS, Warszawa, 2006 r.

Wskaźnik przeżywalności przedsiębiorstw³⁰ w 2006 roku wyniósł 67,6% i był wyraźnie wyższy niż w roku poprzednim. Najlepiej radziły sobie pod tym względem przedsiębiorstwa działające w sekcjach: edukacja, ochrona zdrowia oraz firmy przemysłowe. Wskaźnik przeżywalności był najniższy w przedsiębiorstwach hotelarskich, a także zajmujących się pośrednictwem finansowym.

²⁹ Na podstawie badania GUS *Warunki powstania i działania oraz perspektywy rozwojowe polskich przedsiębiorstw powstałych w latach 2001–2005*. Badanie obejmuje tylko przedsiębiorstwa zatrudniające w momencie powstania do 49 pracowników oraz wybrane sekcje gospodarki.

³⁰ Udział firm aktywnych w danym roku i zarejestrowanych rok wcześniej.

Tabela 21 Liczba przedsiębiorstw powstałych w latach 2004 i 2005 oraz ich przeżywalność w pierwszym roku działalności w wybranych sekcjach PKD

	Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w 2004 r. (w tys.)	% przeżycia 2004/05	Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w 2005 r. (w tys.)	% przeżycia 2005/06
Przemysł	17,5	68,9	20,5	72,3
Budownictwo	17,2	59,0	23,9	64,4
Handel i naprawy	69,3	58,9	77,3	67,5
Hotele i restauracje	8,8	54,7	9,2	61,7
Transport, gospodarka magazynowa, łączność	11,6	65,3	11,8	66,8
Obsługa nieruchomości i firm, nauka	33,6	65,8	37,9	65,3
Przedsiębiorstwa ogółem	175,3	62,3	221,1	67,6

Źródło: Warunki powstania i działania oraz perspektywy rozwojowe polskich przedsiębiorstw powstałych w latach 2001–2005, GUS, Warszawa, 2007 r.

Firmy, którym udało się przetrwać pierwszy rok prowadzenia działalności, zazwyczaj kończyły go dodatnim wynikiem finansowym (81% firm). Najlepsze pod tym względem okazały się firmy budowlane (92%), zajmujące się edukacją (89%) oraz obsługą nieruchomości (88%). Podobnie jak w przypadku wskaźnika przeżycia najsłabsze okazały się firmy hotelarskie (zysk w pierwszym roku działalności osiągnęło bowiem niecałe trzy czwarte firm).

W małych przedsiębiorstwach powstałych w 2005, w 2006 roku pracowało 362 tys. osób, rok wcześniej nowe firmy zatrudniły 342 tys. osób. Najwięcej osób znalazło zatrudnienie w handlu (blisko 110 tys. osób), przemyśle (63 tys.) oraz budownictwie (56 tys.).

2.5 Innowacyjność polskich przedsiębiorstw

2.5.1 Ocena innowacyjności polskich przedsiębiorstw³¹

Poziom innowacyjności polskiej gospodarki jest stosunkowo niski, co wyraża się jednym z najniższych wskaźników innowacyjności³² w Europie. Z badań *Community Innovation Survey*³³ wynika, że wskaźnik innowacyjności określający udział firm innowacyjnych w populacji badanych przedsiębiorstw przemysłowych, spadł z poziomu 37,6%³⁴ w latach 1994–1996 do 17,1%³⁵ dla okresu 1998–2000 z tym zastrzeżeniem, że tak znaczny spadek tego wskaźnika był w pewnym

³¹ Tam gdzie nie zaznaczono inaczej dane pochodzą z publikacji GUS *Nauka i Technika w 2006 r.*

³² Wskaźnik innowacyjności określa udział w badanej populacji przedsiębiorstw przemysłowych, które w okresie 3-letnim wprowadziły innowacje techniczne.

³³ System prowadzonych przez GUS badań statystycznych działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w przemyśle (oparty na metodologii badań statystycznych opracowanych przez OECD i Eurostat) składa się z dwóch rodzajów badań: skróconego badania rocznego, które obejmuje jednostki zatrudniające powyżej 49 osób oraz poszerzonego badania cyklicznego w ramach kolejnych rund międzynarodowego programu badawczego CIS (*Community Innovation Survey*). Dotychczas odbyły się dwie rundy takich badań i obejmowały one okresy za lata 1994–1996, 1998–2000 oraz 2002–2004. Badanie w ramach CIS obejmuje również podmioty gospodarcze zatrudniające powyżej 10 osób.

³⁴ GUS: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 1998–2000*, tabl. 2.9

³⁵ GUS: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 2002–2004*, tabl. 2.1 (dot. przedsiębiorstw liczących powyżej 9 pracujących).

stopniu spowodowany dostosowaniem metodyki krajowej do międzynarodowej poprzez wyłączenie innowacji organizacyjno-technicznych z ogólnego katalogu innowacji, a także osłabieniem koniunktury gospodarczej i związanym z tym spadkiem nakładów inwestycyjnych w przemyśle. W latach 2002–2004 udział firm innowacyjnych wzrósł do poziomu 25,6%, by w latach 2004–2006 nieznacznie zmaleć do 23,2%. Dla porównania w tym samym okresie w krajach UE wartość tego wskaźnika wynosiła średnio około 41,5%.

O poziomie innowacyjności gospodarki świadczy również wartość wskaźnika mierzonego udziałem produkcji sprzedanej wyrobów nowych i zmodernizowanych w produkcji sprzedanej wyrobów w przemyśle. Wskaźnik ten, choć z wahaniami, systematycznie wzrasta, z poziomu 16,7% w latach 2000–2002 do 18,0% w latach 2004–2006³⁶.

W 2006 r. nie nastąpiły istotniejsze zmiany w strukturze produkcji sprzedanej przedsiębiorstw według poziomów techniki. Odnotować jednak należy postępujący wzrost łącznego udziału wyrobów wysokiej i średnio-wysokiej techniki: z 28,5% w roku 2003 do 31,6% w 2006 r., przy jednoczesnym odpowiednim spadku udziału wyrobów średnio-niskiej i niskiej techniki.

Podobnie jak procesy innowacyjne w przedsiębiorstwach, mierzone są procesy innowacyjne w ich otoczeniu. Do podstawowych wskaźników w tym zakresie zalicza się m.in.: udział nakładów brutto na działalność B+R w PKB, bilans płatniczy w dziedzinie techniki, handel wyrobami wysokiej techniki gospodarki danego kraju z zagranicą oraz liczba wynalazków zgłoszonych do ochrony.

W 2006 r. wartość nakładów na działalność B+R w cenach bieżących wzrosła w stosunku do 2005 r. o 5,7% i wyniosła 5.892,8 mln zł. Jednocześnie wskaźnik relacji nakładów na działalność B+R do PKB w latach 2002–2006 utrzymywał się w zasadzie na niezmiennym, niskim poziomie (w 2006 r. 0,56%). Z kolei pozytywnie należy ocenić utrzymującą się tendencję wzrostu nakładów przedsiębiorstw na działalność B+R, choć skala nadal rozczarowuje. W latach 2002–2006 udział nakładów sektora przedsiębiorstw na B+R w PKB (BERD/PKB) wzrósł z 0,12% do 0,18%.

Porównując wskaźnik relacji nakładów na B+R do PKB w Polsce ze wskaźnikami krajów UE i OECD (w 2005 r.: UE-27 – 1,84%, Szwecja – 3,86%, Hiszpania – 1,12%) można stwierdzić, iż Polska wypada pod tym względem niekorzystnie. Również na tle krajów, które zostały w 2004 r. członkami UE Polska nie wypada pod tym względem zadowalająco (w 2005 roku odpowiednie dane wynosiły dla Czech – 1,42%, Węgier – 0,94%).

W Polsce udział środków budżetowych w nakładach ogółem przeznaczonych na działalność B+R wynosił w 2006 roku 57,5% (w 2005 r. 57,7%, 2004 r. 61,7%, 2003 r. 62,7%, w 2002 r. 61,9%)³⁷. Był on zdecydowanie wyższy niż przeciętnie w krajach OECD, gdzie udział tych środków wynosił w 2004 r. 30,2%, a w krajach UE-25 35,3%³⁸. Z kolei udział wydatków podmiotów gospodarczych na ten cel to tylko 25%³⁹. Potwierdza to, że wysoki

---

³⁶ W międzyczasie był on nawet wyższy i wynosił 20,7% w latach 2001–2003, 20,9% w latach 2002–2004, a dla okresu 2003–2005 aż 21,8%.

³⁷ GUS: Nauka i Technika w 2005 r.

³⁸ ibidem.

³⁹ W 2004 r. udział środków podmiotów gospodarczych wynosił przeciętnie w krajach OECD 62,2%, a w krajach UE – 54,2%.

udział środków budżetowych w finansowaniu działalności B+R jest cechą krajów słabiej rozwiniętych.

Poziom innowacyjności gospodarki dobrze oddaje wielkość udziału importu i eksportu wysokiej techniki (na podstawie listy dziedzinowej OECD z 1995 r.) w imporcie i eksporcie ogółem. W Polsce w ostatnich 10 latach udział wysokiej techniki w obrotach handlu zagranicznego utrzymywał się w zasadzie na niezmiennym poziomie i w 2006 r. udział tych wyrobów w eksporcie wynosił 3,1%, a w imporcie 9,2%. Dla UE analogiczne wartości wynosiły: dla eksportu – 16,7% (2006 r.), a dla importu – 19,5% (2005 r.)

Ważnymi miarami procesów innowacyjnych są wskaźniki dotyczące ochrony własności przemysłowej. Liczba wynalazków zgłaszanych rocznie do ochrony patentowej w Urzędzie Patentowym RP przez tzw. rezydentów wykazuje od szeregu lat tendencję malejącą. W roku 2006 zgłoszono do ochrony w UP RP 2157 wynalazków (dla porównania w 2005 r. wynalazków 2.028 w 2004 r. – 2.381, w 2003 r. – 2.268, w 2002 r. – 2.313, w 1995 r. – 2.595, a w 1990 r. – 4.105).

Ważnym wskaźnikiem trendu procesów innowacyjnych jest liczba wynalazków zgłoszonych do ochrony do Europejskiego Urzędu Patentowego (EPO), przypadająca na 1 milion mieszkańców. Dla Polski wartość tego wskaźnika w 2003 r. wyniosła 4,2 (w 2002 r. – 2,7), a średnia wartość tego wskaźnika dla krajów UE – odpowiednio 128,0 i 133,6. W przypadku liczby udzielonych patentów przez Amerykański Urząd Patentowy (USPTO) na milion mieszkańców, dla Polski w 2003 r. wartość wskaźnika wynosiła 0,6 (w 2002 r. – 0,4). Dla krajów UE wskaźnik ten kształtował się w 2003 r. na poziomie 52,2 (w 2002 r. – 59,9).⁴⁰

---

⁴⁰ Najbardziej aktualne dane znane są za 2003 r. (za EIS 2007).

Tabela 22 Kształtowanie się wskaźników innowacyjności w Polsce na przestrzeni lat 2002–2006

Lp.	Rok:	2002	2003	2005	2006	Zmiana (%) 2006 do 2002
	Badany wskaźnik:					
1	Nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw (w mln zł)	13 848,1	15 511,6	14 669,4	16 558,1	+19,6
2	Liczba przedsiębiorstw przemysłowych prowadzących działalność innowacyjną ⁴¹	8448	7997	8119	9091	+7,6
3	Nakłady wewnętrzne na B+R ⁴² w sektorze przedsiębiorstw (w mln zł)	980,5	1249,7	1770,1	1858,3	+89,5
4	Udział nakładów wewnętrznych na B+R sektora przedsiębiorstw w nakładach na B+R ogółem (%)	21,4	27,4	31,7	31,5	+47,2
5	Liczba jednostek zaliczonych do sektora przedsiębiorstw ponoszących nakłady na B+R ⁴³	428	548	699	676	+57,7
6	Liczba pracowników naukowo – badawczych zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw (w EPC) ⁴⁴	4686,4	6828,5	11403,0	9344,3	+99,4
7	Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle ⁴⁵ (%)	33,1	45,6	41,5	42,5	+28,4
8	Udział sprzedaży wyrobów wysokiej i średnio-wysokiej techniki w sprzedaży ogółem przemysłu (%)	26,6	28,5	30,6	31,6	+18,8
9	Udział eksportu wyrobów wysokiej techniki w eksporcie ogółem (%)	2,2	2,6	3,2	3,1	+40,9
10	Produkcja sprzedana wyrobów nowych i zmodernizowanych w sprzedaży ogółem przemysłu	16,7	20,7	21,8	18,0	+7,8

Źródło: Opracowanie własne MG na podstawie: Główny Urząd Statystyczny – Nauka i Technika.

Powyższa tabela prezentuje jak zmieniła się sytuacja przedsiębiorstw na przestrzeni ostatnich 5 lat w odniesieniu do ich innowacyjności. Za brzegowe wskazano lata 2002 oraz 2006. Wszystkie wskaźniki zanotowały wzrosty, nawet do ok. 100%, np.: o 99,4% zwiększyła się liczba pracowników naukowo-badawczych zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw, a o 89,5% nakłady wewnętrzne na B+R w sektorze przedsiębiorstw.

⁴¹ Przedsiębiorstwa przemysłowe (sekcje: C, D i E, liczące powyżej 49 pracujących) ponoszące nakłady na działalność innowacyjną.

⁴² Nakłady wewnętrzne na działalność B+R to nakłady poniesione na prace B+R wykonane w jednostce sprawozdawczej, niezależnie od źródła pochodzenia środków. Nakłady wewnętrzne na prace B+R obejmują nakłady bieżące oraz nakłady inwestycyjne na środki trwałe związane z działalnością B+R.

⁴³ Zgodnie z klasyfikacją sektorów instytucjonalnych do sektora przedsiębiorstw zaliczane są przedsiębiorstwa oraz inne jednostki (np. JBR-y).

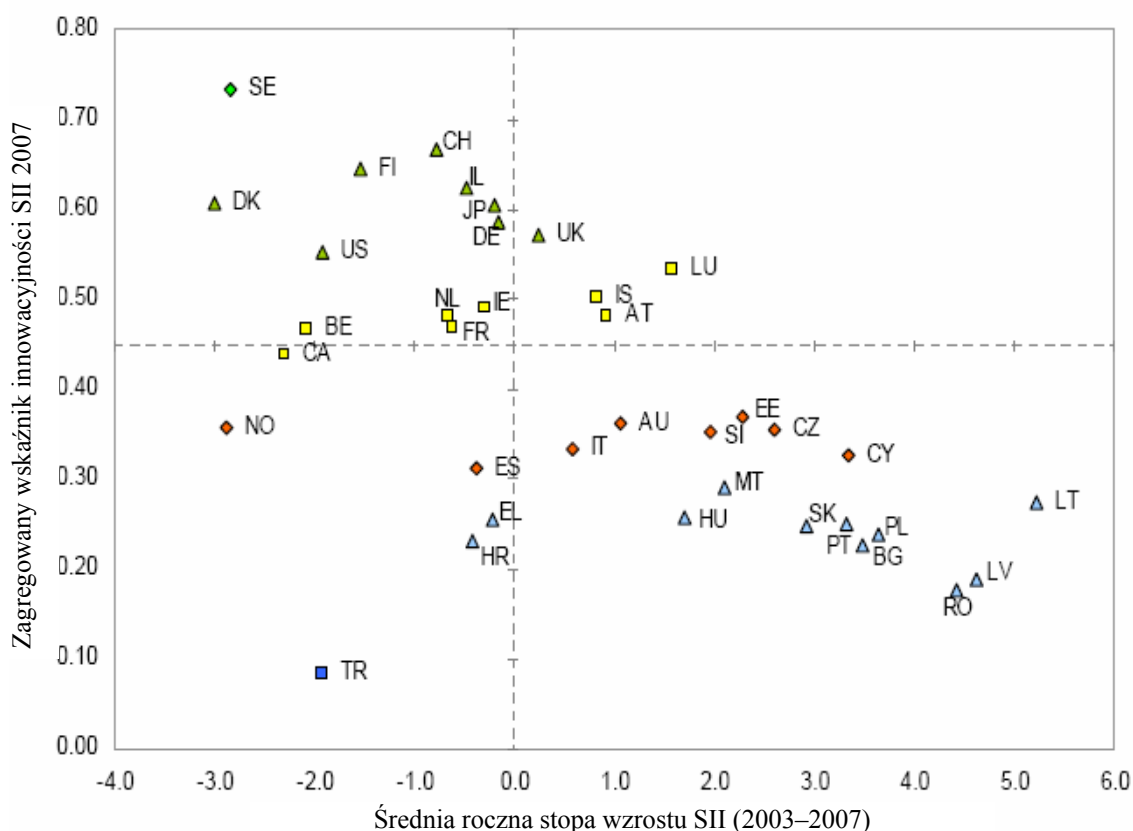
⁴⁴ EPC – ekwiwalenty pełnego czasu pracy to jednostki przeliczeniowe służące do ustalania faktycznego zatrudnienia w działalności B+R, przy czym jeden ekwiwalent pełnego czasu pracy oznacza jeden osobo-rok poświęcony wyłącznie na działalność B+R.

⁴⁵ Przedsiębiorstwo innowacyjne – w rozumieniu *metodologii Oslo* – jest to przedsiębiorstwo, które w badanym okresie (najczęściej 3-letnim) wprowadziło na rynek przynajmniej jedną innowację techniczną. W tym przypadku wskaźnik dotyczy przedsiębiorstw, w których liczba pracujących przekracza 49 osób.

Ocena innowacyjności polskiej gospodarki wg badania EIS 2007

Jednym z najważniejszych opracowań dotyczących innowacyjności gospodarek państw członkowskich UE jest *European Innovation Scoreboard* (EIS). W EIS 2007, w porównaniu do poprzedniego badania z roku 2006, poziom innowacyjności polskiej gospodarki został oceniony nieznacznie wyżej. W EIS 2007, podobnie jak w EIS 2006, Polska zaliczała się do grupy krajów doganiających (*catching up*) – wraz z Czechami, Litwą, Łotwą, Portugalią, Grecją, Słowenią i Bułgarią. Grupę tą charakteryzuje szczególnie wysoki wskaźnik przyrostu zagregowanego wskaźnika SII (*Summary Innovation Index*). Wyniki badania innowacyjności polskiej gospodarki uległy nieznacznej poprawie.

Wykres 26 *Pozycja Polski na tle innych krajów pod kątem wartości i przyrostów wskaźnika SII (Summary Innovation Index)*

Legenda: Oś pionowa przedstawia wyniki SII. Oś pozioma przedstawia relację wzrostu SII w poszczególnych krajach względem wzrostu UE. Pozioma linia przerywana wyznacza średnią wartość wskaźnika SII w UE, a pionowa linia przerywana wyznacza średni poziom wzrostu wskaźnika SII dla UE, przyjmując jego wartość bazową jako 0,0.

Źródło: European Innovation Scoreboard 2007.

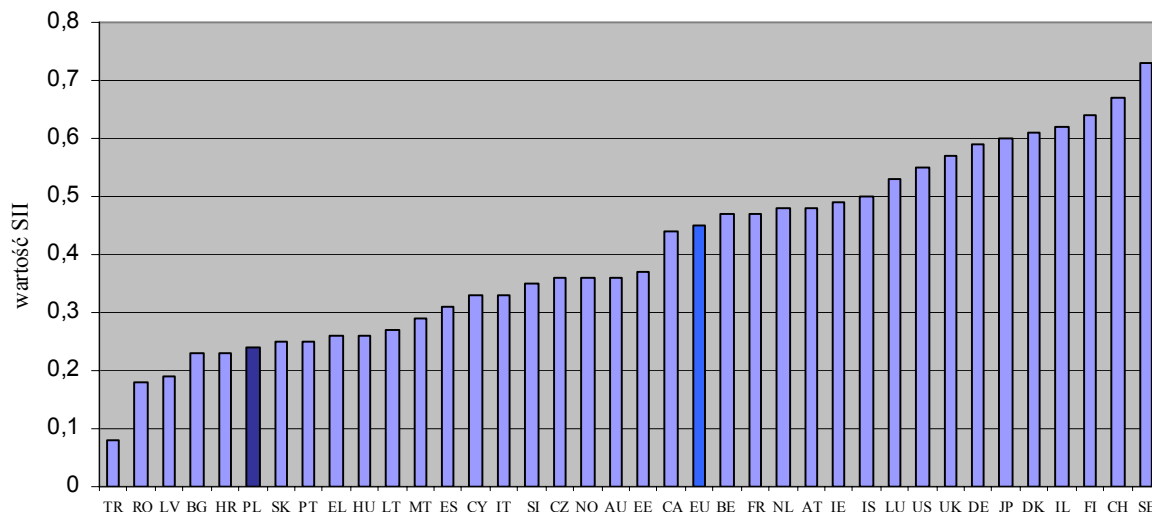
4 wskaźniki EIS 2007 (w porównaniu z poprzednim badaniem EIS 2006) uległy znacznej poprawie. Wystąpił:

- ponad 2-krotny wzrost wskaźnika „Liczba stałych łączy internetowych (z przepustowością co najmniej 144 Kbit/s) na 100 mieszkańców” (*Broadband penetration rate*),
- ponad 20-proc. wzrost wskaźnika „Liczba nowych wspólnotowych wzorów przemysłowych na 1 milion mieszkańców” (*Community industrial designs per milion population*),
- prawie 15-proc. wzrost wskaźnika „Udział (%) eksportu wyrobów wysokiej techniki w eksporcie ogółem” (*Exports of high technology products*),

- ponad 11-proc. wzrost wskaźnika „Liczba nowych wspólnotowych znaków towarowych na 1 milion mieszkańców” (*Community trademarks per milion population*).

Z pozytywną tendencją mamy również do czynienia w przypadku wskaźników powiązanych z nakładami na działalność innowacyjną – wzrosły one w stosunku do roku poprzedniego aż o 12,9%. Jednocześnie, w przypadku 11-stu pozostałych wskaźników badanych w EIS 2007 odnotowano umiarkowany wzrost ich wartości.

Wykres 27 Ranking krajów badanych w ramach European Innovation Scoreboard 2007 pod względem wartości wskaźnika Summary Innovation Index

Źródło: *European Innovation Scoreboard 2007*.

Należy zauważyć, że w porównaniu z pozostałymi krajami członkowskimi polska gospodarka rozwijała się bardzo szybko (na przestrzeni ostatnich 4 lat Polska notowała regularny coroczny wzrost wartości zagregowanego wskaźnika SII), jednak i tak pod względem wartości wskaźnika SII zajmuje przedostatnie miejsce wśród krajów objętych badaniem.

Tabela 23 Porównanie wskaźników innowacyjności dla Polski oraz rozszerzonej UE w oparciu o badanie EIS 2006 i EIS 2007

Nr	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika		
		Polska (2006)	Polska (2007)	UE-27 (2007)
1	<i>Sily sprawcze innowacji</i>			
1.1	Liczba absolwentów kierunków ścisłych i technicznych na 1000 mieszkańców w grupie wiekowej 20–29	9,4	11,1	12,9
1.2	Udział (%) osób z wykształceniem wyższym w grupie wiekowej 25–64	16,8	17,9	23
1.3	Liczba stałych łączy internetowych (z przepustowością co najmniej 144 Kbit/s) na 100 mieszkańców	1,9	3,9	14,8
1.4	Udział (%) osób w kształceniu ustawicznym w przedziale wiekowym 25–64	5,0	4,7	9,6
1.5	Udział (%) osób w grupie wiekowej 20–24, które ukończyły edukację co najmniej na poziomie szkoły średniej	90,0	91,7	77,8
2	<i>Tworzenie wiedzy</i>			
2.1	Udział wydatków publicznych na B+R w PKB (w %)	0,39	0,39	0,65
2.2	Udział wydatków przedsiębiorstw na B+R w PKB (w %)	0,18	0,18	1,17
2.3	Udział (%) wydatków na B+R w przemyśle średnio-wysokiej i wysokiej techniki w wydatkach na B+R w przemyśle ogółem	80,0	80,0	85,2
2.4	Udział (%) przedsiębiorstw otrzymujących pomoc publiczną na innowacje w liczbie przedsiębiorstw ogółem	3,1	3,1	9,0
3	<i>Innowacje i przedsiębiorczość</i>			
3.1	Udział (%) MSP wprowadzających własne innowacje w ogólnej liczbie MSP	12,5	13,8	21,6
3.2	Udział (%) MSP kooperujących w zakresie innowacji w ogólnej liczbie MSP	9,1	9,1	9,1
3.3	Udział (%) nakładów na innowacje w wartości sprzedaży ogółem	1,56	1,56	2,15
3.4	Udział (%) inwestycji venture capital w przedsięwzięcia będące na wczesnym stadium rozwoju w PKB	0,000	0,001	0,053
3.5	Udział wydatków (%) na ICT w PKB	7,2	7,2	6,4
3.6	Udział (%) MSP wykorzystujących innowacje organizacyjne w ogólnej liczbie MSP	19,3	19,3	34,0
4	<i>Zastosowanie innowacji w praktyce</i>			
4.1	Udział (%) zatrudnionych w sektorze usług wysokiej techniki w stosunku do ogółu zatrudnionych w gospodarce	2,15	2,37	3,26
4.2	Udział (%) eksportu wyrobów wysokiej techniki w eksporcie ogółem	2,7	3,1	16,7
4.3	Udział (%) sprzedaży nowych lub zmodernizowanych wyrobów dla rynku (new-to-market) w sprzedaży przedsiębiorstw ogółem	8,1	8,1	7,3
4.4	Udział (%) sprzedaży nowych lub zmodernizowanych wyrobów dla przedsiębiorstw (new-to-firm) w sprzedaży przedsiębiorstw ogółem	5,4	5,4	6,2
4.5	Udział (%) zatrudnionych osób w sektorach przemysłu średnio-wysokiej i wysokiej techniki w liczbie osób zatrudnionych w przemyśle i usługach	5,08	5,13	6,63
5	<i>Własność intelektualna</i>			
5.1	Liczba wynalazków zgłoszonych do ochrony do EPO na milion mieszkańców	4,2	4,2	128,0
5.2	Liczba udzielonych patentów przez US PTO na milion mieszkańców	1,2	0,6	52,2

Nr	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika		
		Polska (2006)	Polska (2007)	UE-27 (2007)
5.3	Liczba tzw. <i>triadic patents</i> ⁴⁶ na milion mieszkańców	0,3	0,2	20,8
5.4	Liczba nowych wspólnotowych znaków towarowych na milion mieszkańców	22,2	24,7	108,2
5.5	Liczba nowych wspólnotowych wzorów przemysłowych na milion mieszkańców	25,0	30,2	109,4

Źródło: *European Innovation Scoreboard 2006 i 2007*.

2.5.2 Instrumenty wspierające innowacyjność przedsiębiorstw

Polska polityka innowacyjna na lata 2007–2013 została określona w dokumencie strategicznym – *Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007–2013*. Za strategiczny cel polityki innowacyjnej w dokumencie uznano „wzrost innowacyjności przedsiębiorstw dla utrzymania gospodarki na ścieżce szybkiego rozwoju i dla tworzenia nowych, lepszych miejsc pracy”. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez wdrożenie następujących kierunków działań: 1. Kadra dla nowoczesnej gospodarki, 2. Badania na rzecz gospodarki, 3. Własność intelektualna dla innowacji, 4. Kapitał na innowacje, 5. Infrastruktura dla innowacji. Istotą zapisanych kierunków jest proces wzajemnego wynikania w cyklu procesów innowacyjnych, w których centrum znajduje się przedsiębiorstwo i jego potrzeby.

Strategia ta jest wdrażana poprzez szereg inicjatyw na poziomie rządu i władz regionalnych. Realizacji celów w zakresie zwiększania nakładów na B+R ze środków prywatnych oraz wzrostu poziomu innowacyjności przedsiębiorstw służą **instrumenty wsparcia stworzone na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej**. Są to: kredyt technologiczny, ulga podatkowa na nowe technologie oraz nadawanie przedsiębiorcom statusu Centrum Badawczo-Rozwojowego (CBR).

W ostatnich latach **kredyt technologiczny**⁴⁷ był instrumentem intensywnie wykorzystywanym przez przedsiębiorców. Ustawa stanowi podstawę prawną i określa warunki do przyznawania działającym na terenie Polski przedsiębiorcom pomocy publicznej w formie umorzenia części kredytu przeznaczonego na sfinansowanie innowacyjnej inwestycji. Od III kwartału 2007 r., w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw, pomoc publiczna udzielana jest jako pomoc indywidualna w ramach wyłączeń grupowych na podstawie rozporządzenia KE. W przypadku dużych przedsiębiorstw pomoc publiczna udzielana jest jako indywidualna pomoc inwestycyjna na podstawie notyfikacji do KE.

W 2007 roku oddziały Banku Gospodarstwa Krajowego przyjęły łącznie 130 wniosków o kredyt technologiczny na łączną kwotę 426,28 mln zł, z czego 51 wniosków na kwotę 149,30 mln zł uzyskało akceptację pod względem zgodności przedmiotu inwestycji

⁴⁶ *Triadic patents families* – termin odnosi się do wynalazku, który został opatentowany w Europejskim Urzędzie Patentowym (EPO), Japońskim Urzędzie Patentowym (JPO) oraz w Urzędzie Patentowym Stanów Zjednoczonych (USPTO).

⁴⁷ Kredyt technologiczny przeznaczony jest dla przedsiębiorców na sfinansowanie inwestycji polegającej na zastosowaniu nowej technologii, zarówno własnej, jak i nabytej oraz uruchomieniu produkcji nowych wyrobów lub modernizacji wyrobów produkowanych w oparciu o tę technologię. Przedsiębiorca, który udokumentuje sprzedaż towarów i usług powstałych w wyniku inwestycji ma możliwość ubiegania się przez pięć kolejnych lat o umorzenie maksymalnie 50% wartości kredytu.

planowanej do realizacji z ustawowymi wymogami dla inwestycji technologicznej (nabór wniosków prowadzony był od dnia 2 lipca 2007 r.). Zakwalifikowane wnioski zostały skierowane do dalszej procedury kredytowej. W efekcie w 2007 roku udzielono 7 kredytów technologicznych na łączną kwotę 21,14 mln zł.

W I kwartale 2008 r. nie były przyjmowane nowe wnioski o kredyt. Kredyty udzielane były na podstawie wniosków przyjętych w lipcu i październiku 2007 r. Udzielonych zostało 7 kredytów na łączną kwotę ok. 19,7 mln zł.

Ogółem, w okresie funkcjonowania Funduszu, udzielono 62 kredytów technologicznych na kwotę ok. 164 mln zł.

Kredyt technologiczny został włączony do Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka⁴⁸ (PO IG) w ramach osi priorytetowej 4 – „Inwestycje w innowacyjne przedsiębiorstwa”, działanie 4.3 „Kredyt technologiczny”. Zgodnie z zapisami PO IG, udzielanie kredytu technologicznego zostanie ograniczone do przedsiębiorców małych i średnich, którzy o kredyt będą się ubiegać już nie w BGK, ale w bankach komercyjnych. Otrzymywana pomoc publiczna będzie miała formę premii technologicznej wypłacanej przez BGK do banku kredytującego. Premia będzie pokrywała część rat kapitałowych kredytu. W dniu 30 maja 2008 r. Sejm uchwalił ustawę *o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej*⁴⁹, regulującą m.in. nowe zasady udzielania kredytu technologicznego i wypłaty premii technologicznej.

Fundusz Kredytu Technologicznego realizowany w ramach PO IG – w ramach perspektywy finansowej 2007–2013 – zostanie zasilony kwotą stanowiącą równowartość ok. 410 mln euro.

Kolejnym narzędziem wspierającym prowadzenie działalności B+R jest **ulga podatkowa na zakup nowej technologii**. Z rozliczeń podatku dochodowego od osób prawnych za 2006 r. wynika, że 12 podatników skorzystało z odliczeń od dochodów na kwotę blisko 9,8 mln zł. Do korzystania z tej ulgi uprawnieni byli również podatnicy podatku PIT – w roku 2006 skorzystało z niej 5.297 podatników podatku dochodowego od osób fizycznych na kwotę 3.441 tys. zł.

Nadawanie przedsiębiorcom **statusu Centrum Badawczo-Rozwojowego** jest instrumentem ukierunkowanym na rozwój prywatnego sektora B+R oraz wzrost popytu na usługi B+R przez powiązanie statusu Centrum z zachętami podatkowymi. Ze względu na konieczność spełniania konkretnych wymogów związanych z wielkością przychodów i ich strukturą należy uznać, że status CBR stanowi propozycję, m.in. dla: zagranicznych inwestorów chcących zlokalizować swoje centra B+R w Polsce, krajowych przedsiębiorstw o charakterze prywatnych instytucji badawczych oraz dla przekształconych i skomercjalizowanych jednostek badawczo-rozwojowych (jbr). Wprowadzenie przepisów wykonawczych do ustawy o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej – rozporządzenia Ministra Gospodarki w *sprawie szczegółowych warunków wykorzystywania środków funduszu innowacyjności* – umożliwi korzystanie przez CBR z ulgi w podatku dochodowym.

---

⁴⁸ Jest to jeden z programów realizowanych w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007–2013 (NSRO), mający kluczowe znaczenie dla podniesienia innowacyjności polskich przedsiębiorstw. Bliższe informacje na temat PO IG zamieszczono w podrozdziale 3.3.8 *Środki funduszy strukturalnych szansą na rozwój przedsiębiorstw*.

⁴⁹ Ustawa została podpisana przez Prezydenta w dniu 18 czerwca 2008 r. i weszła w życie 17 lipca 2008 r.

W związku z potrzebą dalszego usprawniania wyżej opisanego systemu wsparcia, w roku 2007 oraz na początku roku 2008 przeprowadzono nowelizację ustawy *o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej*. Chodziło o dostosowanie przepisów dotyczących udzielania kredytu technologicznego do nowych wspólnotowych zasad dotyczących udzielania krajowej pomocy regionalnej, jak również o wcześniej opisaną zmianę systemu udzielania kredytu technologicznego. Ponadto, w odniesieniu do przepisów regulujących nadawanie statusu CBR, zmniejszono poziom przychodu netto ze sprzedaży wytworzonych przez przedsiębiorcę usług B+R z 50% do 20% całkowitego przychodu ze sprzedaży.

W 2007 r. **Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP)** we współpracy z Ministerstwem Gospodarki zrealizowała 3 projekty pilotażowe wobec instrumentów Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, dotyczące wsparcia technostarterów, klastrów oraz ochrony własności przemysłowej przez przedsiębiorców.

Celem nowego programu pilotażowego **wsparcia dla technostarterów**⁵⁰ był wzrost liczby nowo tworzonych innowacyjnych przedsiębiorstw. Program kierowany był do osób, które planowały podjąć działalność gospodarczą na podstawie innowacyjnego rozwiązania, którego były twórcami, lub do którego posiadały prawa. Wsparcie stanowiło pomoc *de minimis* i było udzielane zgodnie z przepisami rozporządzenia Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy *de minimis*.

Realizacja projektów została objęta dwuetapowym wsparciem. W I etapie, który został zrealizowany w 2007 r., wsparcie udzielane było ośrodkowi KSU świadczącemu usługi doradcze lub informacyjne w zakresie podejmowania działalności innowacyjnej. Ośrodek finansował sporządzenie analiz innowacyjnego pomysłu w zakresie: badania prawa własności przemysłowej, biznes planu wraz z analizą rynku i potencjału rynkowego innowacyjnego rozwiązania. Wybrany ośrodek doradzał, gdzie ulokować siedzibę przedsiębiorstwa oraz pomagał w rejestracji działalności gospodarczej. W ramach Programu w 2007 r. zgłoszono 44 wnioski na łączną kwotę ok. 1,3 mln zł. W efekcie postępowania konkursowego do realizacji wybrano 40 projektów na łączną kwotę 1.247.000 zł.

II etap jest realizowany w 2008 r. i dotyczy bezpośredniego wsparcia technostartera w formie bezzwrotnej dotacji na rozpoczęcie działalności innowacyjnej. Maksymalna kwota wsparcia dla technostartera wynosi 180 tys. zł (do 90% kosztów kwalifikowanych). Dotacje mogą zostać udzielone także ośrodkom KSU na świadczenie bezpłatnych usług doradczych związanych z bieżącym zarządzaniem przedsiębiorstwem oraz informacyjnych w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej dla technostartera, który uzyskał wsparcie z tego programu.

Projekt ***Wsparcie na rozwój klastra*** ukierunkowany był na rozwój i wzmocnienie konkurencyjności istniejących struktur klastrów, które w sposób pośredni lub bezpośredni miały wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny całego regionu. Projekt pilotażowy miał służyć pobudzeniu i uaktywnieniu istniejących klastrów w celu skutecznego i efektywnego wykorzystania znaczących środków finansowych pochodzących z funduszy strukturalnych, przewidzianych do wykorzystania w latach 2007–2013.

---

⁵⁰ Pod pojęciem technostartera należy rozumieć przedsiębiorcę, który wykonuje działalność gospodarczą na terenie parku technologicznego lub inkubatora przedsiębiorczości oraz zamierza podjąć działalność innowacyjną zgodnie z biznes planem opracowanym przez ośrodek KSU w ramach usług objętych wsparciem.

O wsparcie na rozwój klastra, mógł ubiegać się tzw. koordynator klastra. Koordynatorem klastra mogła być osoba prawna działająca jako fundacja, stowarzyszenie zarejestrowane, spółka akcyjna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub organizacja przedsiębiorców. Składane projekty musiały dotyczyć współpracy krajowej lub międzynarodowej klastra, promocji, doskonalenia kwalifikacji koordynatora klastra lub podmiotów funkcjonujących w ramach klastra oraz działań zwiększających innowacyjność klastra.

Kwota wsparcia na rozwój klastra nie mogła być niższa niż 150.000 zł oraz nie mogła przekroczyć 550.000 zł. Wielkość wsparcia na rozwój klastra nie mogła przekroczyć 95% wydatków kwalifikujących się do objęcia wsparciem, pozostałe 5% wydatków kwalifikujących się do objęcia wsparciem stanowiło finansowy wkład własny Wnioskodawcy. Koordynator klastra mógł złożyć wyłącznie jeden wniosek o udzielenie wsparcia na rozwój klastra.

W 2007 r. w ramach programu otrzymano 49 aplikacji, na kwotę 18,2 mln zł. Ostatecznie wybrano 5 projektów na kwotę 1,6 mln zł:

- Kocioł Pleszewski – Eurocentrum Innowacji i Przedsiębiorczości,
- Górnośląska Agencja Przekształceń Przedsiębiorstw SA,
- Fundacja Rozwoju Rolnictwa, Wsi i Obszarów Wiejskich,
- LIFE SCIENCE – Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o.,
- Lubelski klaster drzewny – Lubelska Izba Rzemieślnicza.

Osiągnięciu zakładanego celu służyło udzielenie koordynatorom klastrów pomocy finansowej w formie bezzwrotnego wsparcia na realizację projektu dotyczącego niektórych obszarów działalności klastrów, ze szczególnym uwzględnieniem podnoszenia innowacyjności i atrakcyjności ich produktów, zacieśnienia współpracy między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi, edukacyjnymi oraz przedstawicielami władz lokalnych i regionalnych, a także wzmocnienie potencjału eksportowego poprzez realizację wspólnych przedsięwzięć.

Wsparcie polegało na finansowaniu wydatków na zakup niektórych usług związanych z przygotowaniem opracowań, dokumentów, analiz lub raportów, finansowaniu promocji i internacjonalizacji działań klastra. Ważnym elementem wsparcia były także wybrane inwestycje niezbędne do podniesienia poziomu komunikacji i wymiany informacji oraz stworzenia sprawnej infrastruktury badawczej na potrzeby klastra technologicznego jako struktury.

W ramach programu **Wsparcie na ochronę własności przemysłowej** o wsparcie na ochronę własności przemysłowej mogli ubiegać się mikroprzedsiębiorcy, mali lub średni przedsiębiorcy posiadający siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Wsparcie udzielane było na pokrycie kosztów opłat urzędowych związanych ze zgłoszeniem: wynalazku, wzoru użytkowego, wzoru przemysłowego lub znaku towarowego do właściwego organu w celu uzyskania ochrony przyznawanej przez krajowe, regionalne lub międzynarodowe organy ochrony praw własności przemysłowej. Wsparcie stanowiło pomoc *de minimis* i było udzielane zgodnie z przepisami rozporządzenia Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy *de minimis*.

Wsparcie udzielane było wyłącznie na pokrycie kosztów opłat urzędowych, poniesionych przez wnioskodawcę najwcześniej 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku o udzielenie wsparcia do dnia jego złożenia, związanych ze zgłoszeniem wynalazku, wzoru użytkowego, wzoru przemysłowego do właściwego organu w celu uzyskania ochrony przyznawanej przez krajowe, regionalne lub międzynarodowe organy ochrony praw własności przemysłowej.

Kwota wsparcia nie mogła być niższa niż 4 tys. zł na jeden wniosek oraz nie mogła przekroczyć 80% wydatków kwalifikujących się do objęcia wsparciem.

W 2007 r. zostało złożonych 71 wniosków o udzielenie wsparcia, z czego 47 uzyskało rekomendację do udzielenia wsparcia. Podpisano 47 umów na kwotę ok. 494,3 tys. zł.

2.6 Zarządzanie jakością w przedsiębiorstwach

Globalizacja wymusza na przedsiębiorstwach poszukiwanie nowych źródeł przewag konkurencyjnych. Jedną z nich jest wysoka jakość produktów i usług. Wdrożenie systemu zarządzania jakością stanowi informację dla odbiorcy o spełnieniu określonych norm, budując tym samym większe zaufanie do produktu bądź usługi. Należy nadmienić, że w niektórych branżach taki system coraz częściej traktowany jest nie jako dodatkowy atut, ale niejednokrotnie czynnik obowiązkowy, aby w ogóle móc funkcjonować na danym rynku.

Historia jakości ma swój początek w połowie ubiegłego wieku, kiedy zaczęto postrzegać jakość nie tylko w kontekście cechy finalnego produktu, ale procesu dotyczącego pełnego cyklu życia produktu. W takim rozumieniu dążono przede wszystkim do eliminacji pojawiających się błędów. W dzisiejszych czasach zarządzanie jakością stanowi istotny element w strategii rozwojowej przedsiębiorstw, który opierając się m.in. na satysfakcji klienta oraz aktywnym uczestnictwie pracowników wpływa na długofalowe powodzenie przedsięwzięcia. Zarządzanie jakością wspierane jest przez systemy prezentujące zestaw norm jakościowych, a wdrażane na podstawie indywidualnych rozwiązań opracowywanych dla danej organizacji, procesu produkcyjnego bądź usługi. Najbardziej popularna jest norma ISO 9001:2000, natomiast norma ISO 14001 opiera się na podobnych zasadach systemu zarządzania, lecz jest związana z ochroną środowiska.

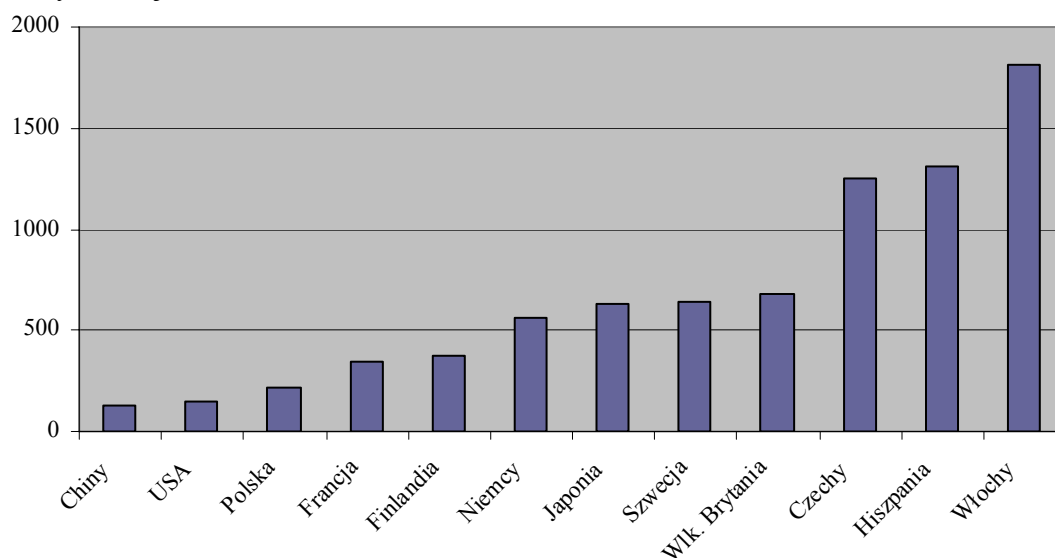
System zarządzania jakością na bazie normy ISO 9001:2000 koncentruje się na potrzebach klienta, odpowiedzialności kierownictwa, wysokim zaangażowaniu pracowników, podejściu procesowym w organizacji i systemowym w zarządzaniu, ciągłym doskonaleniu i pozytywnymi relacjami z dostawcami. Z kolei norma ISO 14001 stanowi bazę dla systemu zarządzania środowiskowego. Istota jej wdrażania opiera się na wnikliwej analizie cyklu życia produktu i na tej podstawie opracowania działań zmniejszających i przeciwdziałających zanieczyszczeniom.

Wg raportu The ISO Survey 2006⁵¹ do końca 2006 roku wydano na świecie prawie 900 tys. certyfikatów, poświadczających wdrożenie systemu zarządzania jakością zgodnego z normą ISO 9001:2000, podczas gdy na koniec 2002 roku liczba wydanych certyfikatów była kilkukrotnie mniejsza (ok. 123 tys.). Najwięcej certyfikatów wydano w Chinach (ok. 162 tys.), we Włoszech (ok. 106 tys.) oraz Japonii (ok. 80,5 tys.). W tym samym okresie wydano ok. 130 tys. certyfikatów ISO 14001:2004. Kraje z największą liczbą tych systemów to: Japonia (ok. 22,5 tys.) i Chiny (ok. 19 tys.).

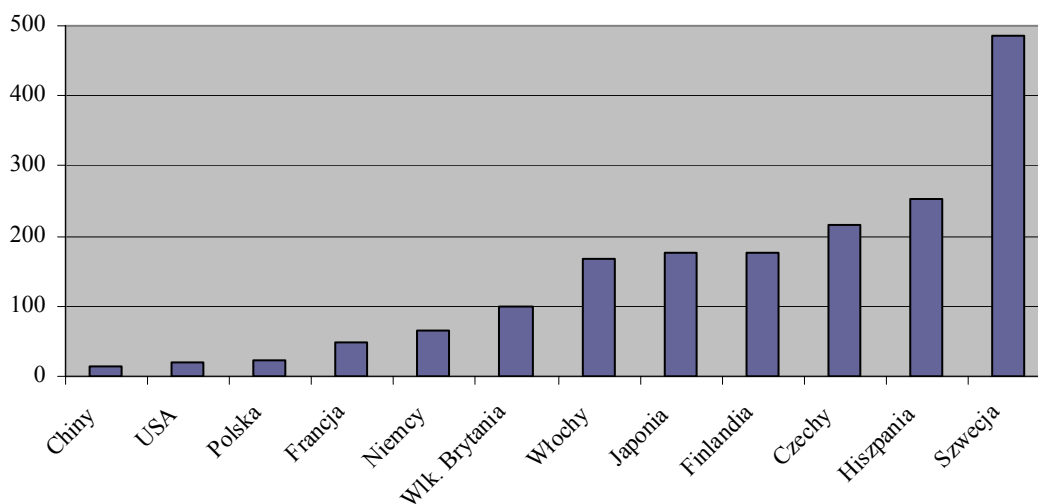
⁵¹ www.iso.org

Wykres 28 Liczba certyfikatów ISO 9001:2000 w przeliczeniu na milion mieszkańców w wybranych krajach na koniec 2006 roku

Źródło: Opracowanie DAP MG na podst. The ISO Survey 2006.

Wykres 29 Liczba certyfikatów ISO 14001:2004 w przeliczeniu na milion mieszkańców w wybranych krajach na koniec 2006 roku

Źródło: Opracowanie DAP MG na podst. The ISO Survey 2006.

3. OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE PRZEDSIĘBIORSTW

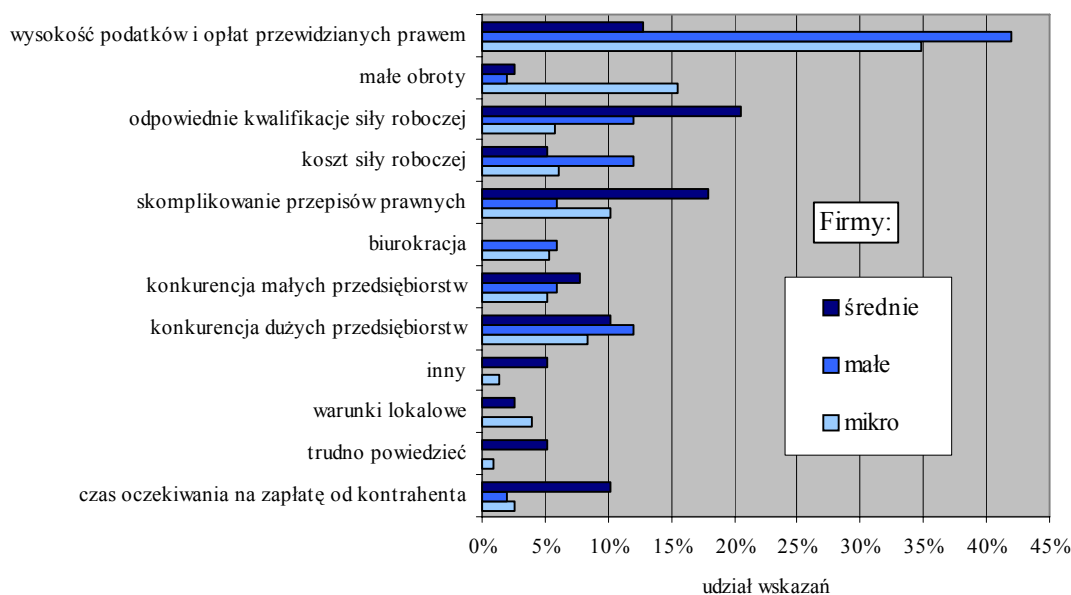
Bariery z jakimi borykają się przedsiębiorcy zmieniają się wraz ze zmianą sytuacji gospodarczej. W czasach słabej koniunktury przedsiębiorcy wskazują na słaby popyt na ich towary, lecz w miarę poprawy sytuacji ważniejsze stają się bariery podażowe – koszty pracy czy też surowców.

Wyniki badania ankietowego sektora małych i średnich przedsiębiorstw prowadzone przez Ministerstwo Gospodarki pokazują, że obecnie coraz więcej przedsiębiorców wskazuje właśnie na problemy związane z zatrudnianiem nowych pracowników. W najgorszej sytuacji są pod tym względem właściciele firm średnich, dla nich bowiem problem ze znalezieniem pracownika o odpowiednich kwalifikacjach jest obecnie najważniejszą barierą. Z kolei wysokie koszty pracy dotyczą częściej firm małych niż średnich. Na problem małego popytu wskazują w zasadzie tylko mikroprzedsiębiorcy.

Wagę tego problemu potwierdzają też badania przeprowadzone przez firmę doradczą KPMG. 59% respondentów wskazało, iż w 2007 roku spotkało się bezpośrednio z problemem braku pracowników. Problem ten pogłębił się w porównaniu z rokiem 2006, kiedy to 52% przedsiębiorców wskazywało na tego rodzaju trudności. Obok braku kandydatów do pracy, firmy w wyniku migracji pracowników spotkały się także z nowym zjawiskiem, jakim jest dobrowolna rezygnacja z pracy związana z wyjazdem zagranicznym. Wysoko wykwalifikowani pracownicy decydują się na podejmowanie lepiej płatnej pracy w krajach UE, dającej im większe możliwości rozwojowe.

Podobne wnioski wynikają z kwartalnych badań koniunktury prowadzonych przez NBP. Wg danych na koniec IV kwartału 2007 roku, 11,7% przedsiębiorstw wskazywało brak wykwalifikowanej siły roboczej jako barierę w ich dalszym rozwoju. Spośród wszystkich wskazanych w badaniu przeszkód, trudności z zatrudnianiem nowych pracowników zostały wskazane jako druga pod względem znaczenia bariera w prowadzeniu działalności gospodarczej.

Wykres 30 Najważniejsze bariery rozwoju przedsiębiorczości w drugiej połowie 2007 r.

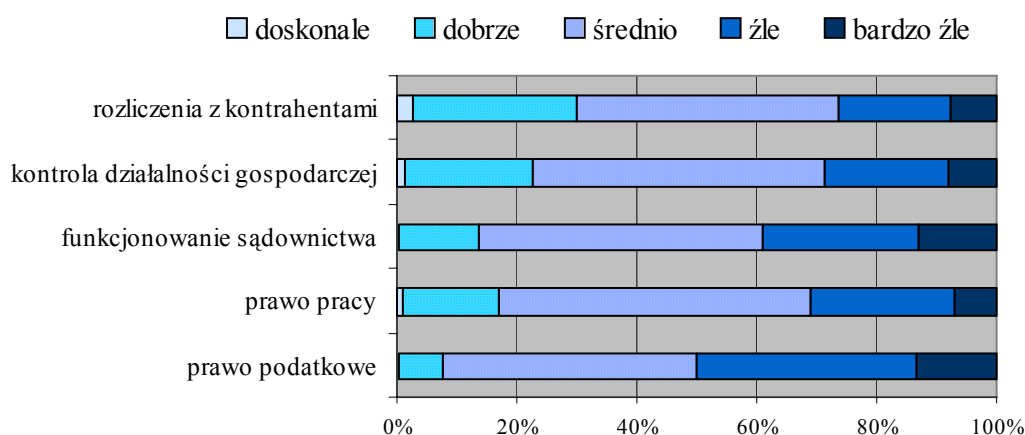
Źródło: Badanie ankietowe sektora MSP. Ministerstwo Gospodarki, styczeń 2008.

Oprócz wahań koniunktury, które mają charakter cykliczny, na sytuację i sukces przedsiębiorstw duży wpływ wywiera otoczenie instytucjonalne. Dużą rolę odgrywa tutaj działalność państwa,

które w dużym stopniu może kształtować to otoczenie. Dobra polityka gospodarcza może stymulować konkurencyjność przedsiębiorstw i prowadzić do ich sukcesu, zła zaś jest hamulcem przedsiębiorczości. Dlatego też w prowadzonym przez Ministerstwo Gospodarki badaniu ankietowym, ważną rolę odgrywają pytania dotyczące relacji przedsiębiorca – administracja.

Podobnie jak we wcześniejszych badaniach, w drugiej połowie 2007 roku ankietowani przedsiębiorcy najlepiej ocenili funkcjonowanie regulacji w zakresie rozliczeń z kontrahentami oraz kontroli działalności gospodarczej⁵². Połowa ankietowanych źle natomiast oceniła funkcjonowanie prawa podatkowego, a 40% negatywnie oceniła funkcjonowanie sądownictwa (złych ocen było jednakże mniej niż w roku poprzednim).

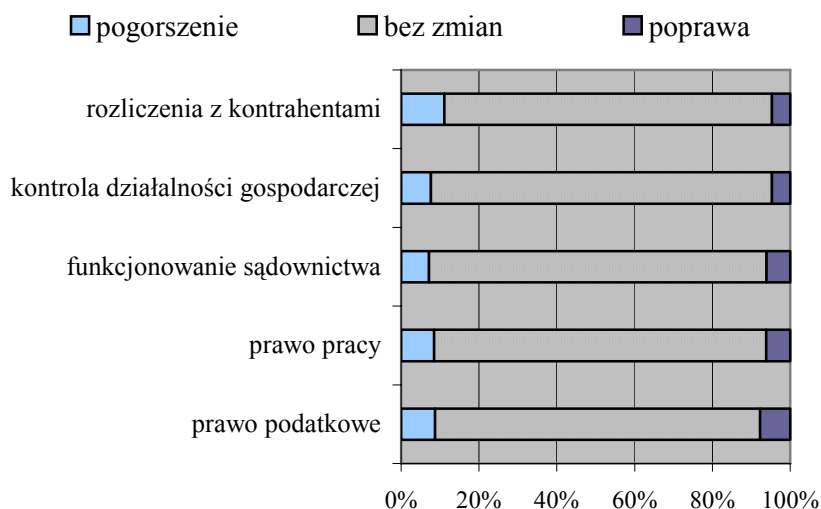
Wykres 31 Jak ocenia Pan/i obowiązujące przepisy i procedury w zakresie

Źródło: Badanie ankietowe sektora MSP. Ministerstwo Gospodarki, styczeń 2008.

O zbyt powolnym w stosunku do potrzeb wprowadzaniu reform świadczy fakt, że zdecydowana większość ankietowanych przedsiębiorców nie dostrzega zmian w przepisach i procedurach dotyczących funkcjonowania życia gospodarczego. Nawet jeśli przedsiębiorcy wskazują na zmiany, to w ich opinii równie często wpływają one na pozytywnie co negatywnie na prowadzenie działalności.

Wykres 32 Jak ocenia Pan/i zmiany jakie zaszły w 2006 roku w obowiązujących przepisach i procedurach?

Źródło: Badanie ankietowe sektora MSP. Ministerstwo Gospodarki, styczeń 2008.

⁵² Może to wynikać z relatywnie małej liczby skontrolowanych MSP.

Ankietowani przez NBP⁵³ przedsiębiorcy w pierwszym kwartale bieżącego roku w mniejszym stopniu niż w roku 2007 wskazywali na brak wykwalifikowanych pracowników częściej zaś na presję płacową (najwyższy udział wskazań w historii badania), co może wskazywać, że firmy zaakceptowały fakt, że chcąc znaleźć dobrego pracownika muszą zaoferować mu wysokie wynagrodzenie. Pojawiły się również nowe bariery, które we wcześniejszych latach występowały dużo rzadziej (jak wahania kursów walutowych czy wysokość cen surowców i materiałów).

Tabela 24 Bariery rozwoju (w tabeli wyróżniono momenty, w którym wskaźniki przyjmują maksymalne wartości w okresie badania)

Częstotliwość pojawiania się problemów zgłoszonych w:	Kursy walutowe, w tym wahania kursowe	Wzrost cen surowców i materiałów	Brak wykwalifikowanych pracowników	Niski popyt	Presja płacowa, wysokie koszty pracy	Duża konkurencja	Wzrost stóp procentowych	Trudności związane z procesem inwestycyjnym
Wartości maksymalne w historii badań ankietowych	26,8	14,7	14,2	28,2	7,4	21,2	18,6	4,4
III kw. 2005 r.	20,1	11,1		11,2		11,3	2,6	
IV kw. 2005 r.	21,4	9,0	1,8	10		10,6	2,6	
I kw. 2006 r.	18,9	6,4	3,0	9,7	3,5	9,8	1,2	
II kw. 2006 r.	16,6	10,5	5,3	8,9	3,6	9,9	1,3	
III kw. 2006 r.	11,2	10,1	10,1	7	4,3	8,2	1,4	
IV kw. 2006 r.	15,2	9,8	10,7	5,9	5,2	9,0	0,8	
I kw. 2007 r.	10,7	9,7	10,7	5,3	5,1	7,2	0,8	
II kw. 2007 r.	10,6	10,1	12,7	4,3	5,6	5,4	1,9	
III kw. 2007 r.	10,4	9,9	14,2	5,1	4,0	7,1	3,2	
IV kw. 2007 r.	15,0	11,3	11,7	5,8	7,2	6,9	3,0	
I kw. 2008 r.	17,7	14,7	10,9	7,8	7,4	6,7	4,4	4,3

Źródło: Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w II kwartale 2008, NBP.

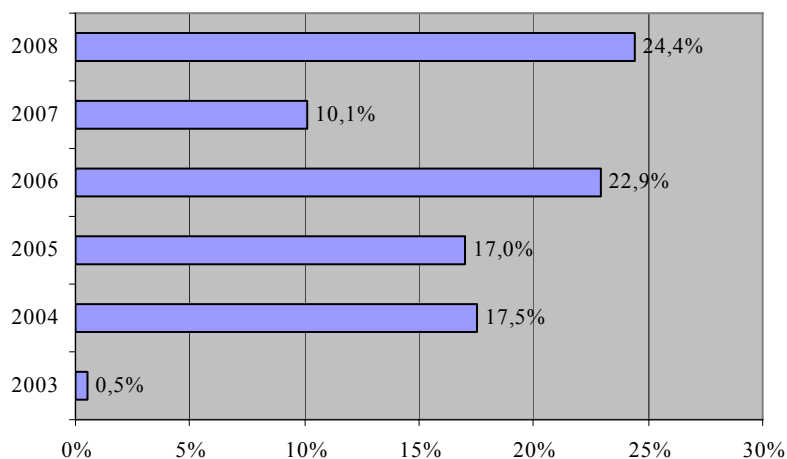
Innym ciekawym badaniem polskich przedsiębiorców jest coroczna ankieta⁵⁴ prowadzona przez Krajową Izbę Gospodarczą oraz EUROCHAMBRES. W 2007 roku wszystkie wskaźniki mierzące przewidywania przedsiębiorców odnośnie poszczególnych obszarów ich funkcjonowania poprawiły się w stosunku do badania z roku 2006, niektóre zaś osiągnęły swoje wartości maksymalne. Blisko trzy czwarte polskich przedsiębiorców oczekiwało wzrostu całkowitych obrotów w 2008 roku, wzrostu eksportu spodziewała się połowa ankietowanych, również połowa planowała zwiększenie zatrudnienia.

⁵³ Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w II kwartale 2008. NBP.

⁵⁴ Badanie ankietowe przedsiębiorstw prowadzone przez KIG jest częścią europejskiego panelu przedsiębiorczości. Pytania zadane przedsiębiorcom w ramach panelu są takie same we wszystkich krajach, stąd możliwe jest porównanie warunków prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce w stosunku do innych krajów europejskich. Omawiane w tekście badanie zostało przeprowadzone we wrześniu i październiku 2007 roku.

Po obserwowanym w 2006 roku pogorszeniu wskaźnika mierzącego przewidywania przedsiębiorców w obszarze warunków prowadzenia działalności gospodarczej, w 2007 roku wskaźnik ten znacząco wzrósł (i był na niemal identycznym poziomie jak w całej UE).

Wykres 33 Wskaźnik przewidywań⁵⁵ na lata 2003–2008 – warunki prowadzenia działalności gospodarczej.

Źródło: *Badanie klimatu biznesowego w Polsce w ramach EUROCHAMBRES European Economic Survey 2007, Warszawa, grudzień 2007.*

Porównanie Polski na tle pozostałych krajów europejskich wypada bardzo pozytywnie. Wskaźnik mierzący oczekiwania dotyczące obrotów był jednym z najwyższych w Europie (wyprzedziły nas Cypr, Litwa, Dania i Słowenia). Szczególnie pozytywnie polscy przedsiębiorcy wypadają jeśli chodzi o inwestycje. Wskaźnik przewidywań na 2008 rok był najwyższy w Europie – aż dwie trzecie ankietowanych polskich przedsiębiorców planowało bowiem ponieść nakłady inwestycyjne w 2008 roku.

3.1 Otoczenie regulacyjne

Zbyt rozbudowane i skomplikowane prawo o niskiej jakości w sposób istotny utrudnia procesy rozwojowe w gospodarce. Istniejące bariery, zwłaszcza biurokracja, ograniczają przedsiębiorczość polskich obywateli, utrudniają prowadzenie działalności biznesowej i zniechęcają zagranicznych inwestorów. Przedsiębiorcy coraz częściej postulują wyeliminowanie konkretnych barier prawnych prowadzenia działalności gospodarczej. Nowy rząd kontynuuje politykę poprawy otoczenia regulacyjnego określoną w Programie Reformy Regulacji z sierpnia 2006 r. Jednak w celu zwiększenia dynamiki poprawy jakości prawa zaproponowane zostały istotne modyfikacje założeń reformy.

3.1.1 Program „Lepsze prawo”

Program „Lepsze prawo” stanowi modyfikację działań określonych w Programie Reformy Regulacji. Intencją jest zwiększenie dynamiki poprawy otoczenia regulacyjnego, dlatego też realizację procesu podzielono na trzy okresy. Pierwszy okres zmian przewiduje działania związane z naprawą prawa. Zmiany te mają na celu zwiększenie wolności gospodarczej poprzez szybkie, jednostkowe zmiany, m.in. nowelizację ustawy o swobodzie działalności

⁵⁵ Wskaźnik stanowi procentową przewagę firm przewidujących poprawę w otoczeniu biznesu w kolejnym roku nad firmami przewidującymi pogorszenie warunków prowadzenia firmy.

gospodarczej⁵⁶. Dodatkowo przewidziano przygotowanie ustawy derogacyjnej usuwającej poszczególne przepisy, a nawet całe ustawy szkodzące rozwojowi przedsiębiorczości oraz przygotowanie ustawy deregulacyjnej usuwającej zbędne regramentacje (zezwozenia, pozwolenia, licencje) działalności gospodarczej.

Docelowo rząd określił, że najważniejsze zmiany w okresie 2007–2008 obejmą:

- 1) Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej (2 etapy)
  - Wprowadzenie „jednego okienka”,
  - Umożliwienie przedsiębiorcom zawieszania działalności gospodarczej,
  - Wprowadzenie domniemania działalności zgodnej z prawem,
  - Wprowadzenie wiążących interpretacji przepisów innych niż podatkowe,
  - Wprowadzenie zmian dotyczących ograniczenia kontroli przedsiębiorców.
- 2) Ustawa o Partnerstwie Publiczno Prawnym
  - Uproszczenie zasad realizacji przedsięwzięć z zakresu zadań publicznych realizowanych przez podmioty niepubliczne.
  - Ramowe określenie obowiązków stron umowy i odesłanie regulacyjne do prawa cywilnego, a ewentualnych sporów do rozstrzygnięcia przez sądy.
- 3) Ustawa zmieniająca obowiązek składania zaświadczeń na prawo składania oświadczeń
  - Kultura „zaświadczeń” miałaby być zastąpiona kulturą „oświadczeń”. Ustawa ma realizować zasadę budowania zaufania państwa do obywatela, w tym przedsiębiorcy. Wszędzie tam, gdzie względy bezpieczeństwa lub prawo międzynarodowe nie nakładają obowiązków dokumentowania pewnych stanów prawnych lub faktycznych zaświadczeniem, wystarczające będzie oświadczenie obywatela o spełnieniu określonego obowiązku lub potwierdzające określony stan prawny lub faktyczny.
- 4) Ustawa deregulacyjna
  - Założeniem jest usunięcie z polskiego systemu prawa wszelkich zbędnych regramentacji dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej (zezwozenia, pozwolenia, licencje...). Kryterium zachowania danej instytucji regramentacyjnej powinno wiązać się z kwestiami bezpieczeństwa lub prawa międzynarodowego.
- 5) Ustawa derogująca (tzw. czyszcząca).
  - Ustawa mająca na celu usuwanie z systemu prawa barier zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej innych niż regramentacja działalności gospodarczej. Celem jest zwiększenie wolności gospodarczej i uproszczenie prawa. Równocześnie mogą być podejmowane inicjatywy eliminujące całe ustawy z systemu prawa.
- 6) Ustawa o systemie promocji polskiej gospodarki.
  - Projekt ustawy miałby na celu stworzenie sprawnego i optymalnego systemu promocji wykorzystującego wszystkie dostępne instrumenty na rzecz stworzenia i lansowania marki – „Polska” – a także promocji polskiej gospodarki, ściągania inwestycji zagranicznych do Polski oraz wspierania polskich przedsiębiorców, w tym inwestorów, za granicą.
- 7) Ustawa o rachunkowości
  - Podniesienie progu, powyżej którego małe i średnie firmy zobowiązane są rozliczać się na podstawie pełnej księgowości.
- 8) Ordynacja podatkowa
  - Wprowadzenie zasady zapłaty podatku dopiero w przypadku, gdy decyzja stała się ostateczna lub prawomocna,
  - Modyfikacja zasad wydawania wiążących interpretacji prawa podatkowego.

---

⁵⁶ Dz.U. z 2004 r. Nr 173, poz. 1807 z późn. zm.

- 9) Kodeks pracy
  - Skrócenie okresu, za który pracodawca wypłaca wynagrodzenie za czas zwolnienia chorobowego,
  - Doprecyzowanie definicji stosunku pracy,
  - Wprowadzenie odrębnych regulacji dotyczących zatrudniania przez osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej i mikroprzedsiębiorców.
- 10) Kodeks spółek handlowych
  - Zniesienie obowiązku przekształcenia spółek cywilnych w spółki jawne,
  - Obniżenie minimalnej wysokości kapitału zakładowego spółek.
- 11) Prawo dewizowe
  - Wprowadzenie możliwości rozliczania się przedsiębiorców w euro na terytorium RP .
- 12) Ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary
  - Ograniczenie zakresu odpowiedzialności podmiotów zbiorowych,
  - Zmniejszenie wysokości kar grożących podmiotom zbiorowym,
  - Wprowadzenie prawa do kasacji dla podmiotu zbiorowego.
- 13) Ustawa o stażu absolwenckim
  - Ułatwienia w przyjmowaniu przez pracodawców absolwentów do pracy w celu uzyskania doświadczenia niezbędnego do wykonywania określonej pracy.
- 14) Ustawa o nowelizacji ustawy o Izbach Gospodarczych
  - Ustawa wprowadzająca m.in. prawo nabywania, wzorem ustawy o stowarzyszeniach, osobowości prawnej przez oddziały izb gospodarczych, w celu ułatwienia prowadzenia działalności, w tym działalności gospodarczej przez izby gospodarcze.

Drugi okres zmian będzie dotyczył kontynuacji zmiany systemu stanowienia prawa. W tym zakresie przewidziano m.in.:

- Ujednoczenie obowiązków związanych z przygotowaniem projektu ustawy, bez względu na podmiot posiadający inicjatywę legislacyjną,
- Usprawnienie planowania procesu legislacyjnego,
- Zmianę przepisów dotyczących procesu legislacyjnego w ramach działania Sejmu i Senatu (m.in. zmiany zasad składania projektów ustaw i poprawek do projektów),
- Usprawnienie konsultacji społecznych na etapie tworzenia założeń projektów ustaw,
- Zapewnienie realizacji obowiązku dokonywania przed przygotowaniem założeń projektów ustaw znowelizowanej oceny skutków regulacji – OSR, w tym również dokonywania wyceny kosztów wprowadzania obowiązków administracyjnych dla adresatów prawa.

Równolegle będą realizowane programy edukacyjne i promocyjne polegające na edukacji społecznej i promocji zasad pozytywnego działania, np. poprzez:

- promocję przedsięwzięć realizowanych w formie Partnerstwa Publiczno Prawnego, w tym demonopolizacji administracji publicznej,
- promocję i wsparcie dla sądów polubownych i arbitrażu,
- promocję norm etycznych i moralnych w prowadzeniu biznesu.

Działania tego etapu obejmą również odejście od rozszerzania systemu nakazów, zakazów i kar na rzecz dialogu społecznego i konsultacji oraz realizacji projektów edukacyjnych dotyczących podnoszenia świadomości społecznej, np. w zakresie praw obywatelskich, praw przedsiębiorców i praw konsumenckich.

3.1.2 Obciążenia administracyjne

W 2007 roku kontynuowano realizację zadań określonych w Krajowym Programie Reform na lata 2005–2008 w zakresie identyfikacji, pomiaru, a następnie redukcji obciążeń

administracyjnych. W ramach Reformy Regulacji kontynuowano wdrażanie do polskiego systemu holenderskiej metodologii Modelu Kosztu Standardowego.

W 2007 r. Ministerstwo Gospodarki prowadziło we współpracy z resortami Środowiska, Budownictwa oraz Zdrowia trzy projekty identyfikacji i pomiaru obciążeń administracyjnych. Objęły one obszary środowiska (przepisy, które nie zostały objęte badaniem w 2006 r.), zagospodarowania przestrzennego i zabezpieczenia społecznego. Ministerstwo Gospodarki badało również obciążenia administracyjne wynikające z przepisów prawnych będących w gestii resortu. Pomiarów te objęły takie obszary jak: prawo działalności gospodarczej/swoboda działalności gospodarczej, prawo probiercze oraz część przepisów z obszaru środowiska, będących w kompetencjach ministra właściwego ds. gospodarki. Łącznie zbadano 50 ustaw. Zidentyfikowano w nich ponad 700 obowiązków informacyjnych nałożonych na przedsiębiorców. Dotyczy to takich obowiązków jak m.in. wypełnianie kwestionariuszy, składanie wniosków o uznanie zdolności do prowadzenia określonej działalności, wywiązywanie się z obowiązków sprawozdawczych, wykonywanie rejestracji/pomiarów w celu udokumentowania przebiegów procesów w przedsiębiorstwie, ubieganie się o zezwolenie, sporządzanie (okresowych) raportów, udział w przeprowadzanych kontrolach w przedsiębiorstwie.

W czwartym kwartale 2007 r., odpowiadając na zobowiązania podjęte na szczycie Rady Europejskiej w marcu 2007 r. rozpoczęto przygotowania mające na celu wyznaczenie wskaźnika redukcji obciążeń administracyjnych. Zaproponowano, aby cel redukcji został przyjęty przez rząd dla obszarów, dla których dokonano już identyfikacji i pomiaru obciążeń. Ostatecznie rząd określił cel redukcji na 25%, a termin jego osiągnięcia wyznaczył na koniec 2010 r. Zgodnie z decyzją rządu redukcja obejmie następujące dziedziny prawa: środowisko, planowanie i zagospodarowanie przestrzenne, zabezpieczenie społeczne, prawo działalności gospodarczej, prawo probiercze, usługi turystyczne oraz prawo pracy.

Zintensyfikowano przygotowania do pomiaru bazowego obciążeń administracyjnych, który ma rozpocząć się w 2008 roku. Określona została wstępnie przestrzeń prawna, która zostanie objęta pomiarem – zidentyfikowano ok. 450 aktów prawnych (ok. 200 ustaw i ok. 250 rozporządzeń). Wstępne szacunki wskazują, że powyższe akty prawne zawierają ok. 3.800 obowiązków informacyjnych.

3.1.3 Ocena skutków regulacji (OSR)

W 2007 r. kontynuowano na szeroką skalę szkolenia w administracji centralnej poświęcone stosowaniu narzędzia oceny skutków regulacji. Szkolenia objęły wybranych pracowników administracji, zaangażowanych w proces legislacyjny w zakresie sporządzania OSR oraz pracowników departamentów analitycznych, którzy wspierają merytorycznie opracowywanie pogłębionych analiz kosztów i korzyści proponowanych przepisów. Do końca 2007 r. w szkoleniach uczestniczyło prawie 600 osób.

Istotnym osiągnięciem jest opracowanie założeń do nowych zasad konsultowania z partnerami społecznymi przygotowywanych aktów prawnych i dokumentów strategicznych. Wprowadzenie jasnych reguł zasięgnięcia opinii oraz uporządkowanie stanu prawnego w tym zakresie przyczyni się do poprawy jakości procesu tworzenia prawa.

W 2007 r. Ministerstwo Gospodarki przeprowadziło badanie wśród przedsiębiorców, przedstawicieli związków zawodowych, urzędników oraz parlamentarzystów, dotyczące ich oceny sposobu konsultowania przygotowywanych aktów prawnych. Jednym z najpoważniejszych

zastrzeżeń ankietowanych było przekazywanie do konsultacji gotowych projektów dokumentów, a nie ich założeń. Partnerzy społeczni uważali też, że nie są dostatecznie informowani o wynikach przeprowadzanych konsultacji, przez co nie odczuwali swojego wpływu na ostateczny kształt dokumentu. Postulowano także potrzebę wydłużenia czasu przeznaczanego na analizę i zgłaszanie uwag oraz rozszerzenia kręgu uczestników konsultacji. W opinii badanych, obowiązkowe konsultacje aktów prawnych nie są traktowane przez administrację jako źródło informacji, a jedynie jako dodatkowe obciążenie nałożone przez ustawę. Wymienione nieprawidłowości sprawiały też, że proces konsultacji był dla partnerów społecznych nieprzejrzysty i zniechęcał do brania w nim udziału.

W celu ustalenia najlepszego sposobu rozwiązania problemu nieprawidłowości w przeprowadzaniu konsultacji, Ministerstwo Gospodarki opracowało ocenę skutków (OSR). Eksperti resortu przeanalizowali kilka opcji, m.in. opracowanie wytycznych do konsultacji oraz przygotowanie ustawy o konsultacjach. Ostatecznie podjęto decyzję, że opracowane zostaną wytyczne do procesu konsultacji.

3.1.4 Obowiązki sprawozdawcze przedsiębiorców

Oprócz czynników utrudniających działalność gospodarczą takich jak skomplikowane regulacje prawne, częste zmiany w przepisach czy nadmierna reglamentacja życia gospodarczego, przedsiębiorcy muszą również respektować dodatkowe regulacje, które również mogą stanowić dla nich obciążenie. Do takich zaliczyć można obowiązki wynikające z ustawy o statystyce publicznej (Dz.U. z 1995 r. Nr 88, poz. 439 z późn. zm.). Zgodnie z jej art. 30 każdy podmiot gospodarki narodowej musi przekazywać – jednorazowo, systematycznie lub okresowo – informacje i dane statystyczne dotyczące prowadzonej działalności i jej wyników. W przypadku badań obowiązkowych, podmioty zobowiązane są do udzielania pełnych i wyczerpujących informacji i podawania danych statystycznych w określonym zakresie, formie i terminie⁵⁷. Obowiązki statystyczne nie są tak obciążające dla przedsiębiorców jak pozostałe bariery ich działalności, jednak wciąż stanowią według nich pracochłonny i kłopotliwy obowiązek.

Prowadzone badania statystyczne są bardzo obszerne i na tyle szczegółowe, że ustawa ich nie reguluje. W 2007 roku obowiązki sprawozdawcze przedsiębiorców określał Program Badań Statystycznych Statystyki Publicznej wprowadzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 5 września 2006 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2007 (Dz.U. z 2006 r., Nr 170, poz. 1219 z późn. zm.) Zawierał on łącznie 218 tematów badawczych (w roku 2006 było to 211 tematów, w 2005 r. – 210, w 2004 r. – 209), z tego 128 realizowanych przez służby statystyki publicznej, 49 przez ministerstwa i urzędy centralne oraz NBP, 41 wykonywanych przez GUS we współpracy z resortami i innymi urzędami centralnymi oraz NBP. Zakres badań wzbogacony został kilkoma istotnymi tematami, m.in. dotyczącymi: kwartalnych rachunków finansowych według sektorów instytucjonalnych; należności, zobowiązań, poręczeń i gwarancji jednostek sektora finansów publicznych; struktury gospodarstw rolnych; indeksów cen eksportu i importu; sytuacji ekonomicznej podmiotów prowadzących działalność związaną z turystyką; oddziaływania procesów inflacyjnych na kształtowanie się popytu konsumpcyjnego, skłonności do oszczędzania i zadłużania się gospodarstw domowych.

---

⁵⁷ Są one szczegółowo określone w programie badań statystycznych statystyki publicznej, ustalonym corocznie rozporządzeniem Rady Ministrów oraz w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów w sprawie określenia wzorów formularzy sprawozdawczych, objaśnień co do sposobu ich wypełniania oraz wzorów kwestionariuszy i ankiet statystycznych stosowanych w badaniach ustalonych w programie badań.

W rezultacie w roku 2007 przedsiębiorcy realizowali swe obowiązki informacyjne w oparciu o ponad 400 wzorów formularzy sprawozdawczych, kwestionariuszy i ankiet statystycznych⁵⁸. Program badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2007 był nowelizowany trzykrotnie rozporządzeniami Rady Ministrów, natomiast rozporządzenie w sprawie określenia wzorów formularzy było nowelizowane czterokrotnie rozporządzeniami Prezesa Rady Ministrów.

Do niedawna realizacja obowiązków sprawozdawczych wiązała się z koniecznością wypełnienia i przesłania dokumentów w formie papierowej. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom sprawozdawców podjęto prace mające na celu usprawnienie procesu przekazywania danych statystycznych.

Od września 2007 roku Główny Urząd Statystyczny udostępnił tzw. Portal Sprawozdawczy stanowiący dla sprawozdawców nowe zintegrowane środowisko obsługi sprawozdawczości statystycznej drogą on-line. Ma on przyjazny interfejs oraz bogatą funkcjonalność, która umożliwia realizację obowiązków sprawozdawczych oraz czynności im towarzyszących drogą elektroniczną.

Wdrożenie Portalu Sprawozdawczego ma przebieg dwuetapowy. W pierwszej fazie udostępniona została dla wybranych formularzy statystycznych funkcjonalność formularzy elektronicznych oraz funkcje wspomagające pracę z formularzami. Główny Urząd Statystyczny prowadzi jednocześnie zaawansowane prace mające na celu cykliczne udostępnianie kolejnych aplikacji formularzowych. W drugim etapie zapewniona zostanie możliwość transferu danych w postaci zbioru o zdefiniowanej strukturze oraz zakresie informacyjnym. Zastosowana forma sprawozdawczości elektronicznej ma zapewnione bezpieczeństwo przesyłania danych. Wszystkie połączenia odbywają się w tak zwanym kanale bezpiecznym.

Możliwość sprawnej i szybkiej realizacji obowiązków sprawozdawczych oraz innych czynności im towarzyszących powoduje, że korzystanie z Portalu Sprawozdawczego wpływa na zmniejszenie ponoszonych kosztów działalności. Jednocześnie warto zwrócić uwagę na to, że portal stanowi także dla podmiotu sprawozdawczego źródło cennej wiedzy o wynikach działalności, zapewniając stały łatwy dostęp do danych archiwalnych.

Ponadto w GUS planowane jest podjęcie prac w zakresie pomiaru kosztów ponoszonych przez respondentów przy kolejnym PBSSP, a także co ważniejsze, ograniczenia tych kosztów i obciążeń zarówno przez prowadzących badania jak i respondentów m.in. poprzez:

- ograniczenie zakresu badań (priorytetyzacja),
- prowadzenie badań reprezentacyjnych,
- szersze wykorzystanie źródeł administracyjnych,
- zmianę częstotliwości,
- zmianę technologii prac statystycznych,
- udostępnianie kolejnych formularzy elektronicznych.

---

⁵⁸ Ustalone rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 2006 r. w sprawie określenia wzorów formularzy sprawozdawczych, objaśnień co do sposobu ich wypełniania oraz wzorów kwestionariuszy i ankiet statystycznych stosowanych w badaniach statystycznych, ustalonych w programie badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2007 (Dz.U. Nr 245, poz. 1781 z późn. zm.).

3.1.5 System podatkowy

Zasadnicze zmiany mające na celu poprawę otoczenia regulacyjnego i redukcję zbędnych obciążeń administracyjnych przedsiębiorców z zakresu podatków, które weszły w życie w 2007 r., wprowadzono następującymi przepisami prawnymi:

- ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 2006 r. Nr 217, poz. 1590),
- ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. nowelizująca ustawę o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2006 r. Nr 217, poz. 1588),
- ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2006 r. Nr 217, poz. 1589),
- ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług z dnia 19 września 2007 r. oraz ustawy o zwrocie osobom fizycznym niektórych wydatków związanych z budownictwem mieszkaniowym (Dz.U. z 2007 r. Nr 192, poz. 1382),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2007 r. w sprawie udzielania przez gminy zwolnień od podatku od nieruchomości, stanowiących regionalną pomoc inwestycyjną (Dz.U. z 2007 r. Nr 138, poz. 969),
- Konwencja między Rzeczypospolitą Polską a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i od zysków majątkowych, podpisana w Londynie dnia 20 lipca 2006 r.

Przepisy **ustawy – Ordynacja podatkowa** uchwalone w 2006 r. w większości weszły w życie z dniem 1 stycznia 2007 r. (za wyjątkiem przepisów dotyczących, interpretacji przepisów prawa podatkowego, które weszły w życie od dnia 01.07.2007 r.). W rezultacie wprowadzonych tą ustawą zmian, poprawie uległy relacje między podatnikami a organami podatkowymi, a podatnikom istotnie ułatwiono wykonywanie ich obowiązków wynikających z przepisów prawa podatkowego.

Ustawa wprowadziła centralizację wydawania wiążących interpretacji przepisów prawa podatkowego. Obowiązek wydawania interpretacji indywidualnych został przeniesiony z naczelników urzędów skarbowych i celnych na ministra właściwego do spraw finansów publicznych. Wprowadzenie centralnego modelu wydawania interpretacji zapobiega rozbieżnościom, jakie powstawały w związku z wydawaniem odmiennych opinii na podstawie jednakowego stanu faktycznego. Poza tym, zmniejszenie ilości organów uprawnionych do wydawania interpretacji przyczyniło się do ujednoczenia stosowania prawa przez aparat skarbowy. W ustawie rozszerzono także zakres wydawania wiążących interpretacji w indywidualnych sprawach na interpretacje dotyczące zdarzeń przyszłych. Wskutek takiego rozszerzenia wiążącą interpretację prawa podatkowego może uzyskać podmiot, który dopiero planuje działania gospodarcze na terytorium RP.

W ustawie dopuszczono także możliwość podpisywania deklaracji podatkowych przez pełnomocnika podatnika przy jednoczesnym zwolnieniu podatnika z obowiązku podpisania deklaracji, która została podpisana przez jego pełnomocnika. Rozwiązanie to ułatwiło podatnikom wywiązywanie się z ich obowiązków podatkowych (obowiązku składania deklaracji).

Dalsze ułatwienia w spełnianiu obowiązków podatkowych wprowadzono **ustawą o urzędach i izbach skarbowych**. 1 stycznia 2008 r. weszły w życie przepisy znoszące wszelkie ograniczenia podmiotowe w składaniu deklaracji za pomocą środków komunikacji

elektronicznej. Możliwość składania deklaracji podatkowych za pomocą środków komunikacji elektronicznej istniała już od 11 września 2006 r., ale w 2007 r. deklaracje w tej formie mogły przysyłać tylko niektóre podmioty (podmioty wymienione w art. 5 ust. 9b pkt 7 lit. a ustawy).

W roku 2007 wprowadzono też przepisy redukujące obciążenia podatkowe. 1 stycznia 2007 r. weszły w życie nowelizacje **ustaw o podatkach dochodowych** z 2006 r. Uzasadnieniem dla wprowadzenia nowych regulacji podatkowych było – obok wprowadzenia ułatwień w realizacji obowiązków podatkowych dla wszystkich przedsiębiorców – m.in. pobudzenie przedsiębiorczości, w szczególności ułatwienia dla małych podatników oraz podatników rozpoczynających działalność gospodarczą.

Ramka 2 Najważniejsze zmiany wprowadzone ustawami o podatkach dochodowych

I. Wszyscy przedsiębiorcy

1. **Różnice kursowe** (art. 9b i art. 15a updop oraz art. 14b i art. 24c updof).⁵⁹ Wprowadzono rozwiązania umożliwiające podatnikom wybór metody rozliczania różnic kursowych według reguł wynikających z przepisów o rachunkowości albo na podstawie uregulowań podatkowych. Możliwość wyboru mają podatnicy, których sprawozdania finansowe będą badane przez podmioty do tego uprawnione, pozostali będą rozliczać różnice kursowe na zasadach wskazanych w ustawie podatkowej.
2. **Koszty uzyskania przychodów** (art. 15 ust. 1, 4, 4b–4e updop oraz art. 22 updof). Zrezygnowano z dotychczasowego podziału reklamy publicznej i niepublicznej oraz zlikwidowano limit wydatków na reklamę niepubliczną zaliczanych do kosztów uzyskania przychodów. W wyniku tych zmian wydatki na reklamę zaliczane mogą być do kosztów podatkowych bez względu na charakter reklamy (art. 16 updop oraz art. 23 updof).
3. **Pobór podatku** (art. 25 updop oraz art. 44 updof).
Zlikwidowano obowiązek składania deklaracji w trakcie roku podatkowego.

II. Przedsiębiorstwa małe i przedsiębiorstwa rozpoczynające działalność⁶⁰

1. **Kwartalny sposób wpłacania zaliczek na podatek dochodowy** (art. 25 ust. 1b updop oraz art. 44 ust. 3g updof)
2. **Nowa metoda jednorazowej (przyspieszonej) amortyzacji**. Nowe zasady amortyzacji umożliwiają zaliczanie do kosztów podatkowych dokonywanych jednorazowo odpisów amortyzacyjnych od środków trwałych z grupy 3–8 Klasyfikacji Środków Trwałych. Metoda może być stosowana gdy w roku podatkowym łączna kwota dokonanych według tej metody odpisów amortyzacyjnych od środków trwałych wprowadzonych w tym roku do ewidencji środków trwałych nie przekroczyła równowartości kwoty 50.000 EUR (art. 16k ust 7–12 updop oraz art. 22k ust. 7–12 updof).

III. Osoby prawne

1. **Odliczanie darowizn** (art. 18 updop). Wprowadzono możliwość odliczania darowizn przekazywanych na rzecz organizacji zajmujących się prowadzeniem działalności społecznie użytecznej, określonej w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie prowadzących taką działalność w innym niż Polska państwie Unii Europejskiej lub w państwie należącym do Europejskiego Obszaru Gospodarczego.
2. **Zwolnienia od opodatkowania dywidend** (art. 22 updop). Od 2007 r. dywidendy uzyskiwane przez spółki z siedzibą w Polsce lub w innym niż Polska państwie członkowskim UE lub EOG, wypłacane przez spółki polskie, podlegają zwolnieniu, przy spełnieniu warunku posiadania przez spółkę otrzymującą dywidendę udziałów w kapitale spółki polskiej w wysokości 15% (docelowo, począwszy od dnia 1 stycznia 2009 r. udział ten będzie wynosił 10%) oraz okresu posiadania takiego udziału nieprzerwanie przez okres co najmniej 2 lat.
3. **Ulga dla producentów biokomponentów** (art. 19a updop). Przepisami ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. Nr 165 poz.1169) wprowadzona została dla producentów biokomponentów okresowa ulga, która obejmuje lata 2007–2014. Regulacje dotyczące ulgi będą stosowane od dnia ogłoszenia pozytywnej decyzji Komisji Europejskiej o zgodności pomocy publicznej ze wspólnym rynkiem.

⁵⁹ Updop: skrót od ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, updof: skrót od ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych.

⁶⁰ Zgodnie z definicją zawartą w ustawach podatkowych, mały podatnik to taki, u którego przychody ze sprzedaży wraz z podatkiem VAT, nie przekroczyły w poprzednim roku podatkowym kwoty odpowiadającej równowartości 800.000 euro (art. 4a pkt 10 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz art. 5a pkt 20 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych).

Do redukcji obciążeń podatkowych i pobudzenia przedsiębiorczości powinny przyczynić się także przepisy **rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie udzielania przez gminy zwolnień od podatku od nieruchomości, stanowiących regionalną pomoc inwestycyjną**.⁶¹ Uchwały rady gminy zgodne z warunkami udzielania pomocy określonymi w rozporządzeniu nie będą podlegały notyfikacji Komisji Europejskiej ani opiniowaniu przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, co oznacza uproszczenie procedury i zmniejszenie barier formalno-biurokratycznych. W rezultacie oczekiwany jest wzrost liczby gmin zainteresowanych wykorzystaniem zwolnień podatkowych w polityce pobudzenia przedsiębiorczości. Ponadto, w porównaniu do uprzednio obowiązującego aktu prawnego⁶² dotyczącego pomocy regionalnej, w aktualnym rozporządzeniu:

- rozszerzono zakres przedmiotowy o przetwórstwo produktów rolnych i obrót nimi (z pozostawieniem poza zakresem rozporządzenia jedynie wytwarzania i obrotu produktami mającymi zastępować lub imitować mleko i przetwory mleczne),
- wprowadzono inny zakres pomocy wymagający notyfikacji, w szczególności brak wymogu notyfikacji pomocy dla przedsiębiorcy znajdującego się w okresie restrukturyzacji lub w trudnej sytuacji ekonomicznej,
- wprowadzono upoważnienia dla rady gminy do skrócenia okresu, w jakim udzielana jest pomoc w porównaniu do okresów przewidzianych w rozporządzeniu,
- z 5 na 3 lata skrócono okres przez jaki musi być utrzymana inwestycja lub nowo utworzone miejsca pracy w przypadku małych i średnich przedsiębiorców.

W ustawie o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz ustawy o zwrocie osobom fizycznym niektórych wydatków związanych z budownictwem mieszkaniowym rozszerzono zakres podmiotów, które mogą być zwolnione od płacenia podatku od towarów i usług. Do 31 grudnia 2007 r. wartość sprzedaży uprawniającej do zwolnienia od podatku od towarów i usług określana była jako kwota wyrażona w złotych stanowiąca równowartość 10.000 EUR, natomiast od 1 stycznia 2008 r. ww. ustawą kwotę tę zwiększono do wysokości 50.000 zł. Rozwiązanie to jest korzystne dla przedsiębiorców również z tego względu, że kwota wyrażona w złotych ma charakter stały, w przeciwieństwie do kwoty bazującej na równowartości określonej w EUR, obliczanej według kursu euro ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski. Stanowi to zatem dla przedsiębiorcy uproszczenie dające mu możliwość odstąpienia od ciągłego monitorowania kwoty limitu uprawniającego do zwolnienia.

W ustawie została również określona definicja budownictwa społecznego, umożliwiająca stosowanie od 1 stycznia 2008 r. obniżonej stawki podatku od towarów i usług w budownictwie mieszkaniowym. Obniżona stawka podatku jest stosowana do robót we wszystkich obiektach budownictwa mieszkaniowego oraz dostawy wszystkich lokali mieszkalnych oraz budynków mieszkalnych jednorodzinnych niezależnie od ich metrażu⁶³.

⁶¹ Rozporządzenie tworzy tzw. program ogólnokrajowy, w którym określone są ramowe warunki udzielania regionalnej pomocy inwestycyjnej w formie zwolnienia od podatku od nieruchomości, zgodnie z przepisami rozporządzenia Komisji (WE) nr 1628/2006 z dnia 24 października 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu w odniesieniu do regionalnej pomocy inwestycyjnej (Dz. Urz. UE L 302 z 1.11.2006, str. 29).

⁶² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2006 r. w sprawie udzielania przez gminy pomocy regionalnej na wspieranie nowych inwestycji lub tworzenie nowych miejsc pracy związanych z nową inwestycją (Dz.U. z 2006 r. Nr142, poz.1017).

⁶³ W związku z przedłużeniem w grudniu 2007 r. derogacji w zakresie stosowania stawki obniżonej w budownictwie mieszkaniowym do 31 grudnia 2010 r. – rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 24 grudnia 2007 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług (Dz.U. Nr 249, poz. 1861) wprowadzono przepisy umożliwiające stosowanie stawki obniżonej w budownictwie mieszkaniowym, w zakresie, w jakim miała ona zastosowanie do 31 grudnia 2007 r.

W 2007 roku weszły w życie przepisy mające na celu redukcję obciążeń podatkowych przedsiębiorców działających na rynkach polskim i brytyjskim i pozytywnie wpływające na klimat inwestycyjny w Polsce. *Konwencja między Rzeczypospolitą Polską a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i od zysków majątkowych*, podpisana w Londynie dnia 20 lipca 2006 r. zastąpiła poprzednią umowę z 1976 r.

Tabela 25 Zmiany wprowadzone Konwencją między Rzeczypospolitą Polską a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej

	Umowa z 1976 r.	Konwencja z 2006 r.
Opodatkowanie dywidend „u źródła”	Podatek pobierany „u źródła” nie mógł przekroczyć: a) 5% kwoty dywidendy brutto, jeżeli jej właściciel był spółką rozporządzającą bezpośrednio lub pośrednio co najmniej 10% akcji z prawem głosu w spółce wypłacającej dywidendy, b) 15% kwoty dywidendy brutto we wszystkich pozostałych przypadkach.	Dywidendy; a) są zwolnione z opodatkowania w Umawiającym się Państwie, w którym spółka wypłacająca dywidendy ma swoją siedzibę, jeśli osoba uprawniona do dywidend jest spółką mającą siedzibę w drugim Umawiającym się Państwie i posiada w dniu wypłaty nie mniej niż 10% akcji w kapitale spółki wypłacającej dywidendy oraz posiada lub będzie posiadać takie akcje przez nieprzerwany 24 miesięczny okres, w którym dokonano wypłaty; b) mogą być także opodatkowane w tym Umawiającym się Państwie, w którym spółka wypłacająca dywidendy ma swoją siedzibę, ale jeżeli osoba uprawniona do dywidend ma miejsce zamieszkania lub siedzibę w drugim Umawiającym się Państwie, to podatek w ten sposób ustalony nie może przekroczyć 10% kwoty dywidend brutto.
Opodatkowanie odsetek	Odsetki podlegały opodatkowaniu wyłącznie w miejscu zamieszkania lub siedziby osoby uprawnionej.	Możliwe jest opodatkowanie „u źródła” w wysokości 5%
Opodatkowanie licencji, wysokość podatku „u źródła”	10%	5%

3.1.6. Kontrole i nadzór nad przedsiębiorcami

Istotną cechą otoczenia formalno-prawnego przedsiębiorstw w Polsce są nadal **relatywnie częste i uciążliwe kontrole**. Pomimo zmian, jakie wprowadziła ustawa o swobodzie gospodarczej z 2004 r., stan prawny regulujący istnienie poszczególnych inspekcji i innych instytucji kontrolnych nie uległ istotnym zmianom i przedsiębiorcy nadal muszą się liczyć z kontrolami ze strony ponad 40 instytucji⁶⁴, chociaż duża część z nich to podmioty wybitnie wyspecjalizowane, jak np. okręgowe inspektoraty rybołówstwa morskiego. Problem kontroli w dalszym ciągu wskazywany jest przez przedsiębiorców jako jedna z głównych barier prowadzenia działalności gospodarczej.

⁶⁴ W ciągu ostatnich 10 lat liczba instytucji mających uprawnienia kontrolne wobec przedsiębiorców wzrosła o połowę.

Podstawowym aktem normatywnym regulującym kwestie kontroli jest **ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej**, w szczególności rozdział 5 ustawy. **W zakresie nieuregulowanym w ustawie SDG, stosuje się przepisy ustaw szczególnych.** Ustawy te, odnoszące się do określonych rodzajów kontroli, zawierają szczegółowe przepisy, które regulują specyficzne aspekty kontroli właściwe dla jej rodzaju, ustalają zakres przedmiotowy kontroli, organy do jej przeprowadzania itp. Każda kontrola wymaga bowiem metodyki właściwej dla jej charakteru i rodzaju. W tym zakresie ustawy szczególne uzupełniają przepisy ustawy SDG.

Ramka 2 Normy postępowania kontrolnego

<p>Zgodnie z ustawą SDG, wszystkie postępowania kontrolne podlegają ustalonym ogólnym normom:</p> <ul style="list-style-type: none">
– Czynności kontrolnych dokonuje się po okazaniu legitymacji służbowej i doręczeniu upoważnienia do przeprowadzenia kontroli. Ustawa określa szczegółowo dane, które powinny być zawarte w upoważnieniu, w tym datę rozpoczęcia i przewidywany termin zakończenia kontroli.
– Czynności kontrolnych dokonuje się w obecności kontrolowanego lub osoby przez niego upoważnionej (z uwzględnieniem pewnych wyjątków)⁶⁵.
– Kontrolowany jest obowiązany do pisemnego wskazania osoby upoważnionej do reprezentowania go w trakcie kontroli, w szczególności w trakcie jego nieobecności.
– Ograniczony został czas trwania wszystkich kontroli organu kontrolującego w jednym roku kalendarzowym w stosunku do danego przedsiębiorcy, z uwzględnieniem preferencji dla mniejszych firm. Czas ten nie może przekraczać w odniesieniu do mikro-, małych i średnich przedsiębiorców – 4 tygodni; w odniesieniu do pozostałych przedsiębiorców – 8 tygodni.
– Ustawa wprowadziła zakaz jednoczesnego prowadzenia więcej niż jednej kontroli działalności przedsiębiorcy⁶⁶. Jeżeli działalność przedsiębiorcy objęta jest już kontrolą innego organu, organ kontroli odstąpi od podjęcia czynności kontrolnych oraz ustali z przedsiębiorcą termin przeprowadzenia kontroli.
– Czas trwania kontroli określony w upoważnieniu może ulec przedłużeniu, wymaga to jednak uzasadnienia na piśmie.
– Jeżeli wyniki kontroli wykazały rażące naruszenie przepisów prawa przez przedsiębiorcę, można przeprowadzić powtórny kontrolę w tym samym zakresie przedmiotowym w danym roku kalendarzowym, a czasu jej trwania nie wlicza się do limitu czasu trwania kontroli.
– Ograniczeń dotyczących czasu trwania i równoczesności kontroli nie stosuje się wobec działalności przedsiębiorców w zakresie objętym: szczególnym nadzorem podatkowym, nadzorem nad rynkiem kapitałowym i towarowym, bankowym, ubezpieczeniowym, emerytalnym i weterynaryjnym.
– Przedsiębiorca jest obowiązany prowadzić i przechowywać w swojej siedzibie książkę kontroli oraz upoważnienia i protokoły kontroli, a także udostępniać je na żądanie organu kontroli. Książka kontroli zawiera wpisy dokonywane przez organ kontroli. Służy ona przedsiębiorcy do dokumentowania liczby i czasu trwania kontroli jego działalności.
--

Od czasu wejścia w życie ustawy SDG w sierpniu 2004 r., zarówno przedsiębiorcy, jak i organy kontroli sygnalizowały **problemy wynikające ze stosowania przepisów tej ustawy**. Do ówczesnego Ministerstwa Gospodarki i Pracy napływały od organizacji przedsiębiorców

⁶⁵ 1) ratyfikowane umowy międzynarodowe stanowią inaczej; 2) przeprowadzenie kontroli jest niezbędne dla prowadzonego przeciwko przedsiębiorcy śledztwa lub dochodzenia; 3) odrębne przepisy przewidują możliwość przeprowadzenia kontroli w toku prowadzonego postępowania dotyczącego przedsiębiorcy; 4) przeprowadzenie kontroli jest uzasadnione zagrożeniem życia, zdrowia lub środowiska naturalnego.

⁶⁶ Odstępstwa od ustalonych zasad mają zastosowanie tylko w szczególnych przypadkach wymienionych w ustawie, np. gdy: 1) ratyfikowane umowy międzynarodowe stanowią inaczej (np. Konwencja nr 81 Międzynarodowej Organizacji Pracy w zakresie Państwowej Inspekcji Pracy); 2) przeprowadzenie kontroli jest niezbędne dla prowadzonego przeciwko przedsiębiorcy śledztwa lub dochodzenia; 3) odrębne przepisy przewidują możliwość przeprowadzenia kontroli w toku postępowania prowadzonego przez organ; 4) przeprowadzenie kontroli jest uzasadnione zagrożeniem życia, zdrowia lub środowiska naturalnego; 5) kontrola dotyczy zasadności dokonania zwrotu podatku od towarów i usług przed dokonaniem tego zwrotu; 6) przeprowadzenie kontroli jest realizacją obowiązków wynikających z przepisów prawa wspólnotowego o ochronie konkurencji lub przepisów prawa wspólnotowego w zakresie ochrony interesów finansowych Wspólnoty Europejskiej.

niepokojące informacje dotyczące nieprzestrzegania tych przepisów. Zgłaszano, że organy kontroli wywierają nacisk na przedsiębiorców i skłaniają ich do wyrażania zgody na przeprowadzanie kilku kontroli równocześnie. Ponadto wydłużano kontrole do kilku miesięcy, co stoi w sprzeczności z przyjętą w ustawie zasadą ograniczonego czasu trwania kontroli.

Uciążliwość kontroli dla przedsiębiorców potwierdziła *Analiza barier regulacyjnych działalności gospodarczej*⁶⁷ z marca 2006 r. Okazało się w niej, że istniejące normy postępowania kontrolnego, w tym przede wszystkim liczne wyjątki od ogólnych zasad postępowania kontrolnego, ale również sama praktyka urzędów kontrolnych, wzbudzają szereg kontrowersji. W tym zakresie **organizacje przedsiębiorców wskazały m.in. na:**

- częste naruszanie przez organy kontroli przepisów dotyczących zakazu równoczesności prowadzenia kontroli u przedsiębiorcy oraz nierespektowanie ograniczeń czasu trwania kontroli u przedsiębiorcy w jednym roku kalendarzowym,
- liczne wyłączenia spod przepisów ustawy SDG kontroli dokonywanych przez organy kontroli takie jak Państwowa Inspekcja Pracy, Państwowa Inspekcja Sanitarna, Inspekcja Weterynaryjna, urzędy kontroli skarbowej w zakresie zwrotu podatku VAT, co praktycznie powoduje, że przepisy SDG dotyczące kontroli nie działają,
- przedłużające się w czasie postępowania podatkowe prowadzone po zakończeniu kontroli u przedsiębiorcy, co utrudnia działalność firmy,
- zbyt dużą liczbę instytucji kontrolujących, których zadania niejednokrotnie się dublują,
- fakt, że zasada jednej kontroli u przedsiębiorcy jest fikcją; stosowanie tego przepisu zależy od uznania kontrolującego, który w wielu przypadkach powołuje się na sytuacje szczególne, takie jak zagrożenie życia, zdrowia, środowiska naturalnego itp.,
- uciążliwości związane z dostarczaniem dodatkowych dokumentów i wyjaśnień, co może trwać nawet wiele miesięcy po zakończeniu formalnej kontroli; sytuacja ta dotyczy postępowania podatkowego prowadzonego po zakończeniu kontroli podatkowej.
- powoływanie się przez organy kontroli w pierwszej kolejności na przepisy ustaw, na podstawie których zostały powołane⁶⁸.

Biorąc pod uwagę wielość podmiotów mogących kontrolować przedsiębiorców i trudności z uogólnieniem tendencji w tym zakresie poniżej przedstawiono dane postępowań kontrolnych wybranych instytucji.

W zakresie przestrzegania prawa pracy, w szczególności przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy obowiązki nadzoru i kontroli sprawuje Państwowa Inspekcja Pracy. W 2007 r. inspektorzy PIP przeprowadzili ponad 80,5 tys. kontroli u ponad 61 tys. pracodawców. W związku ze stwierdzonymi naruszeniami prawa wydanych zostało ok. 370 tys. decyzji, głównie w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy. Przeszło 12 tys. spośród wydanych decyzji dotyczyło natychmiastowego wstrzymania prac w warunkach bezpośredniego zagrożenia zdrowia i życia pracowników.

Najczęstszy rodzaj sankcji stanowiły grzywny (na łączną kwotę ok. 19 mln zł).⁶⁹ Do sądów grodzkich skierowano 3,6 tys. wniosków o ukaranie, do prokuratury trafiło ponad 980

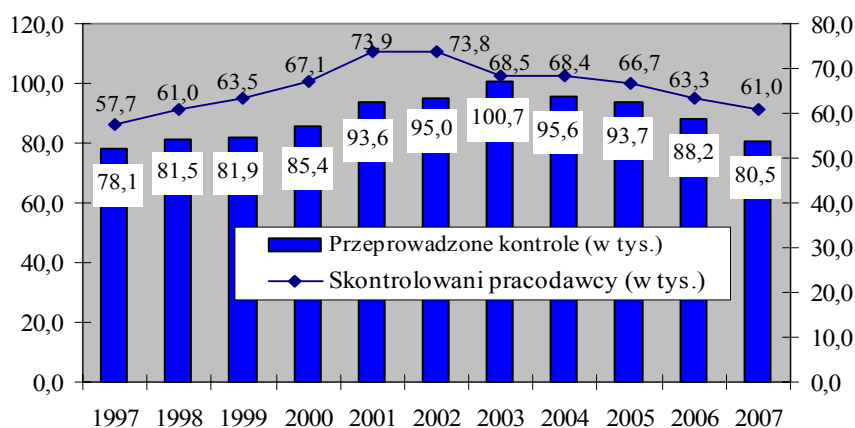
⁶⁷ Analiza barier regulacyjnych działalności gospodarczej, Ministerstwo Gospodarki, marzec 2006 r.

⁶⁸ Opinie zgłoszone Ministrowi Gospodarki przez organizacje przedsiębiorców na przełomie 2005 i 2006 r. Przedstawione opinie i postulaty przedsiębiorców można w dużym stopniu uznać za wciąż aktualne.

⁶⁹ Informacja nt. *Sprawozdanie Głównego Inspektora Pracy z działalności Państwowej Inspekcji Pracy w 2007 r.*, Warszawa 2008.

zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Pomimo wzrostu w stosunku do roku poprzedniego: łącznej kwoty nałożonych grzywn i średniej wysokości mandatu, to ogólna liczba mandatów nałożonych przez inspektorów pracy spadła – z blisko 24 tys. w 2006 r. do 21,5 tys. w 2007 r. Wynika to z faktu, że inspektorzy PIP częściej stosują inne pozafinansowe środki. Wobec blisko 5 tys. sprawców naruszeń prawa o niewielkiej szkodliwości społecznej, szczególnie gdy nie wynikały one ze złej woli pracodawcy i usuwano je podczas kontroli, zastosowano pouczenia czy wyjaśnienia.

Wykres 34 Liczba kontroli przeprowadzonych przez PIP i liczba skontrolowanych pracodawców w latach 1997–2007

Źródło: Opracowanie MG na podstawie Sprawozdania Głównego Inspektora Pracy z działalności Państwowej Inspekcji Pracy w 2006 r. oraz informacji o kontrolach PIP za 2007 r.

Ramka 3 Ustawa o Państwowej Inspekcji Pracy

Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy, która weszła w życie z dniem 1 lipca br.⁷⁰, radykalnie zaostrza odpowiedzialność pracodawcy za wykroczenia przeciwko prawom pracowniczym. Ustawa wprowadza możliwość nakładania grzywnien do 30 tys. zł, a także rozszerza katalog wykroczeń przeciwko prawom pracowników. Ponadto rozszerza zakres podmiotów, które mogą być kontrolowane przez PIP. Oprócz pracodawców, kontrole będą podlegać również przedsiębiorcy niebędący pracodawcami, na rzecz których jest świadczona praca przez osoby fizyczne, w tym przez osoby wykonujące na własny rachunek działalność gospodarczą, bez względu na podstawę świadczenia tej pracy.

W opinii środowiska pracodawców nowe regulacje grożą osłabieniem pozycji ekonomicznej polskich firm i ich konkurencyjności w stosunku do zagranicznych podmiotów. W opinii pracodawców inspekcja powinna w pierwszym rzędzie pełnić rolę prewencyjną i edukacyjną, a dopiero przy drugiej kontroli nakładać kary. Ponadto zaostrzenie sankcji zdaniem pracodawców wpłynie negatywnie na rynek pracy, m.in. z tego powodu, że nie uzależnia się sankcji od kondycji ekonomicznej firmy⁷¹.

W zakresie ochrony interesów i praw konsumentów oraz interesów gospodarczych państwa – obowiązki kontrolne realizują wojewódzkie inspektoraty Inspekcji Handlowej, które

⁷⁰ Za wyjątkiem art. 108, który wszedł w życie z dniem 1 czerwca 2007 r.

⁷¹ Źródło opinii: PKPP „Lewiatan” (www.prywatni.pl); M. Rachuba, *Pracodawcy chcą zróżnicowanych sankcji za swoje wykroczenia*, Gazeta Prawna, 13.02.2007 r. Z kolei PIP w swoim sprawozdaniu z działalności za 2007 r. jako efekt działania nowej ustawy wskazuje poprawę w zakresie kontroli legalności zatrudnienia, a wśród nich wyegzekwowanie zaległych składek na Fundusz Pracy na kwotę ponad 2 mln zł za 12,5 tys. pracowników i na ubezpieczenie społeczne na łączną kwotę 6 mln zł za 6,5 tys. pracowników.

w 2007 przeprowadziły łącznie **24,5 tys. kontroli**⁷² (przed rokiem 25,2 tys.). W porównaniu z rokiem poprzednim:

- zwiększyły się w strukturze ilościowej kontrole w obszarze nadzoru rynku z 8,2% w roku 2006 do 12,8% w roku ubiegłym,
- zwiększyła się ilość kontroli z ustawy o ogólnym bezpieczeństwie produktów z 9,5% do 18,5%,
- zmniejszyły się w strukturze ilościowej kontrole artykułów żywnościowych z 51,3% do 36,8%.

Ujawnione w wyniku ubiegłorocznych kontroli w segmencie artykułów rolno-spożywczych nieprawidłowości dały podstawę do następujących działań o charakterze sanacyjnym:

- przekazanie prawie 2.000 wystąpień do Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Inspekcji Sanitarnej oraz Weterynaryjnej,
- wydanie ponad 650 decyzji o różnym charakterze, dotyczących eliminacji stwierdzonych nieprawidłowości,
- skierowanie do organów ścigania 87 powiadomień oraz nałożenia ponad 5.100 mandatów.

Ramka 4 Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy (AEO)

1 stycznia 2008 r. weszły w życie przepisy umożliwiające funkcjonowanie instytucji upoważnionego przedsiębiorcy (AEO). Z tą datą przedsiębiorcy zainteresowani uzyskaniem statusu AEO mogą składać do organów celnych wnioski o wydanie świadectwa AEO, a po jego uzyskaniu korzystać z ułatwień odnoszących się do kontroli celnej dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony i/lub z uproszczeń przewidzianych w ramach przepisów celnych.

W zakresie kontroli celnej dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony przedsiębiorca będzie mógł skorzystać z następujących ułatwień:

- będzie podlegał mniejszej niż inni przedsiębiorcy liczbie kontroli fizycznej i kontroli dokumentów,
- w przypadku wytypowania go do kontroli będzie ona przeprowadzana w sposób priorytetowy,
- uprawnienia do wcześniejszego powiadomienia o wytypowaniu przesyłki do kontroli,
- uprawnienia do składania przywózowej deklaracji skróconej z ograniczonym zakresem danych bezpieczeństwa,
- możliwości wnioskowania o przeprowadzenie kontroli w innym miejscu niż urząd celny.

Status AEO może zostać udzielony każdemu przedsiębiorcy posiadającemu siedzibę na obszarze celnym Wspólnoty (wyjątki określają przepisy Rozporządzenia Wykonawczego) spełniającemu warunki i kryteria, o których mowa w art. 5a ust. 2 Wspólnotowego Kodeksu Celnego. Są to:

- odpowiednie przestrzeganie wymogów celnych,
- odpowiedni system zarządzania ewidencjami handlowymi i, gdzie zachodzi taka potrzeba, ewidencjami transportowymi, który umożliwia właściwą kontrolę celną,
- udokumentowana wypłacalność,
- gdzie ma zastosowanie, odpowiednie standardy bezpieczeństwa i ochrony.

Status AEO przyznany w jednym państwie członkowskim Unii Europejskiej będzie uznawany w całej Wspólnocie.

3.1.7. Prawo pracy i ubezpieczenia społeczne

Analiza przygotowanego przez OECD w 2003 roku indeksu EPL (*Employment Protection Legislation*) wskazuje na niższy niż w większości państw poziom restrykcyjności regulacji prawnych rynku pracy w Polsce. Najbardziej restrykcyjne są one w odniesieniu do zwolnień

⁷² Za 2007 r. dane wstępne na podstawie sprawozdań WIIH.

grupowych. Indeks indywidualnej ochrony przez zwolnieniem pracownika zatrudnionego na czas nieokreślony kształtuje się w Polsce na poziomie średnim. Ponadto uregulowania dotyczące pracy na czas określony oraz pracy tymczasowej cechują się wartością wskaźnika niższą niż średnia wśród krajów OECD, choć z drugiej strony najwyższą spośród krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Wyniki wskazują więc, że wbrew rozpowszechnionym opiniom, polskie prawo pracy, w kontekście porównań międzynarodowych, uznawane jest za relatywnie elastyczne i w stosunkowo nieznacznym stopniu hamujące rozwój działalności gospodarczej i ograniczające swobodę zatrudniania i zwalniania⁷³.

Inną ocenę przedstawiają uczestnicy polskiego życia gospodarczego. Krytyce ze strony przedsiębiorców podlegają m.in. zapisy Kodeksu Pracy. Postulują oni jego uproszczenie tak, aby służył on określeniu jedynie ogólnych granic współpracy pracowników i pracodawców. Natomiast uzupełnienie powinny stanowić negocjowane między stronami porozumienia, np. płacowe czy układy zbiorowe pracy, czy też zapisy zawierane w samej umowie o pracę. Istniejący system przepisów prawa pracy jest postrzegany przez przedsiębiorców jako utrudniający likwidację bezrobocia, głównie ze względu na brak uregulowań prawnych zachęcających przedsiębiorców do zatrudniania pracowników w nowych, przede wszystkim elastycznych, formach organizacji pracy.

Należy jednak zaznaczyć, że w ostatnim okresie doszło do pewnych zmian w tym zakresie. W Kodeksie Pracy wprowadzono zapisy definiujące telepracę i określające ramy i warunki wykorzystania tej formy zatrudnienia. W *ustawie z dnia 24 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw*⁷⁴ telepraca została zdefiniowana jako praca wykonywana regularnie poza zakładem pracy, z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej. Zapisy stanowią, iż zgodę na zatrudnienie telepracownika w przedsiębiorstwie będą musiały wyrazić związki zawodowe (jeśli u pracodawcy nie działają związki zawodowe, warunki stosowania telepracy powinien ustalić on w regulaminie, po konsultacji z przedstawicielami pracowników). Ponadto firma nie może też zmusić pracownika do wykonywania pracy w tej formie. Telepracownikami będą mogły zostać zarówno nowo zatrudniane osoby, jak i dotychczasowi pracownicy. Zmianę formy zatrudnienia może zaproponować pracodawca, jak również sam pracownik. Dodatkowo pracodawca jest zobowiązany do dostarczania telepracownikom niezbędnego sprzętu. Ma też pokrywać koszty związane z jego instalacją, serwisem, eksploatacją i konserwacją. Na rozwiązaniach tych mogą zyskać pracownicy, zwłaszcza niepełnosprawni lub osoby wychowujące dzieci.

Zapisy Kodeksu pracy przewidują również inne podstawy świadczenia pracy kwalifikowane jako elastyczne, np. umowa o pracę na czas określony, w tym zawierana w celu zastępstwa nieobecnego pracownika w czasie jego usprawiedliwionej nieobecności, umowa o pracę w niepełnym wymiarze czasu pracy. Również *ustawa z dnia 9 lipca 2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych*⁷⁵ przewiduje kolejną podstawę elastycznego zatrudnienia na podstawie umowy o pracę zawartej przez pracownika tymczasowego z agencją pracy tymczasowej w celu wykonywania pracy u pracodawcy użytkownika. Także w tym zakresie wprowadzone zostały w 2007 roku zmiany mające na celu poniesienie ochrony pracownika tymczasowego. Przy zatrudnianiu pracowników tymczasowych ustawodawca nałożył na pracodawcę użytkownika obowiązek dostarczania pracownikowi tymczasowemu odzieży, obuwia roboczego, środków ochrony indywidualnej, zapewniania napojów i posiłków

⁷³ OECD Employment Outlook 2006.

⁷⁴ Dz.U. z 2007 r. Nr 181, poz. 1288.

⁷⁵ Dz.U. z 2003 r. Nr 166, poz. 1608 z późn. zm.

profilaktycznych, przeprowadzania szkolenia w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, ustalania okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy oraz przeprowadzania oceny ryzyka zawodowego i informowania o tym ryzyku. Ponadto w umowie zawieranej pomiędzy agencją pracy tymczasowej a pracodawcą użytkownikiem powinien być określony zakres przejęcia przez pracodawcę użytkownika pozostałych obowiązków dotyczących BHP.

Skutkiem nowych procesów w gospodarce jest wzrost znaczenia elastycznej organizacji pracy i zastosowania elastycznego czasu pracy, prowadzące do zwiększenia ilości zadaniowych i okresowych umów o pracę. Aby przedsiębiorstwo mogło skutecznie reagować na zmieniającą się sytuację rynkową, niezbędne są działania zmierzające do wzrostu elastyczności, również w zakresie zatrudnienia. Elastyczność ta powinna umożliwiać zawarcie właściwych porozumień na szczeblu danego zakładu lub branży. Pewną alternatywę stanowi możliwość zawierania układów zbiorowych pracy i innych porozumień zbiorowych⁷⁶.

W tym też kierunku poszły zmiany w Kodeksie pracy wprowadzone w pierwszych miesiącach 2008 roku. Zgodnie z jego nowelizacją na podstawie *ustawy z 28 marca 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz ustawę o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw* umożliwiono zawieranie z pracownikami ponadzakładowych układów zbiorowych przez ministrów i organy samorządu terytorialnego po 2008 roku. Według obowiązujących od 2001 r. przepisów, układy ponadzakładowe dotyczące tych grup pracowników powinny być zawierane przez organizacje pracodawców, działające w ich imieniu. Zgodnie z przepisami, pierwotnie do końca 2005 roku układy mogły być zawierane także przez ministrów i organy samorządu terytorialnego. Na mocy późniejszej zmiany termin przedłużono do końca 2008 r. Jednak w przewidzianym przepisami okresie do tej pory nie został zawarty żaden układ ponadzakładowy, którego stroną byłaby organizacja pracodawców, działająca w imieniu jednostek sfery budżetowej. Organizacje pracodawców nie są zainteresowane zrzeszaniem się w nich przedstawicieli sfery budżetowej.

Inna nowelizacja Kodeksu Pracy z 24 sierpnia 2007 r. (Dz.U. Nr 176, poz. 1239) wprowadziła zakaz pracy w placówkach handlowych w 12 określonych dni w roku. W te dni świąteczne działalność mogą prowadzić jedynie placówki handlowe przy wykonywaniu prac koniecznych ze względu na ich użyteczność społeczną i codzienne potrzeby ludności.

Obok przepisów regulujących stosunki pomiędzy pracodawcą a pracownikiem, za kolejny czynnik w znacznym stopniu determinujący niski poziom zatrudnienia oraz jego małą elastyczność, uznawane są wysokie pozapłacowe koszty zatrudnienia ponoszone przez pracodawców⁷⁷. Uderzają one przede wszystkim w osoby młode i słabiej wykwalifikowane. Osoby te mają duże trudności ze znalezieniem pracy, ponieważ są dla pracodawców zbyt dużym obciążeniem finansowym, co powoduje, iż właśnie w tych grupach bezrobocie jest najwyższe. Według danych GUS, osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym według stanu na koniec grudnia 2007 roku, stanowiły 32,3% ogółu bezrobotnych (włączając osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym było to łącznie 61,9% wszystkich bezrobotnych). Pod względem struktury wiekowej osoby w wieku do 24 lat stanowiły 19,0% osób pozostających bez pracy, co było wynikiem lepszym o 1,6 pkt. proc. w zestawieniu z rokiem 2006.

⁷⁶ opartych np. na ustawie z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn nie dotyczących pracowników (Dz. U. Nr 90, poz. 844 z późn. zm.).

⁷⁷ Problem klina podatkowego został bardziej szczegółowo opisany w podrozdziale 1.5 Koszty pracy.

W celu pobudzenia popytu na pracę podjęto decyzję o wprowadzeniu zmian mających na celu zmniejszenie obciążeń z tytułu zatrudnienia pracownika. Zgodnie z przyjętą ustawą⁷⁸, od 1 lipca 2007 r. zmniejszeniu uległa składka na ubezpieczenie rentowe, która obniżyła się z dotychczasowych 13% do 10%. Obniżka dotyczyła wyłącznie części składki opłacanej przez pracownika. Zmniejszyła się ona do 3,5% w miejsce wcześniejszych 6,5%. Ponadto od 1 stycznia 2008 roku składka na ubezpieczenie rentowe uległa dalszemu obniżeniu, tym razem w formule 2+2. Oznacza to, że o 2 pkt. proc. zmniejszyła się część składki opłacanej przez pracownika (do 1,5%), jak i pracodawcę (do 4,5%).

Jednocześnie 1 stycznia 2007 roku o 0,25 pkt. proc., do 9%, zwiększyła się składka na ubezpieczenie zdrowotne. Łączny efekt przeprowadzonych zmian w wysokości składek na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne skutkował zmniejszeniem się pozapłacowych kosztów pracy.

Zwiększaniu elastyczności i łagodzeniu skutków strukturalnych niedopasowań na rynku pracy oraz promocji zatrudnienia wśród przedsiębiorców służyć mają także działania podejmowane przez wyznaczone do tego instytucje rynku pracy (publiczne służby zatrudnienia, agencje pracy) w ramach aktywnych polityk rynku pracy.

Większość z zainicjowanych działań przewidzianych zostało także w opracowywanych corocznie, od 2005 roku, Krajowych Planach Działań na rzecz Zatrudnienia (KPDZ). Dokument ten definiuje zadania państwa w zakresie polityki zatrudnienia. Każde państwo członkowskie UE przygotowuje taki plan działań w dziedzinie zatrudnienia, opisujący jak polityka zatrudnienia odpowiada na wyzwania wynikające z wytycznych Europejskiej Strategii Zatrudnienia. Ponadto KPDZ stanowi roczny plan operacyjny służący wdrażaniu Krajowego Programu Reform na lata 2005–2008 w zakresie polityki rynku pracy oraz jest umocowany prawnie w ustawie z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁷⁹.

---

⁷⁸ Ustawa z dnia 15 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr. 115, poz. 792).

⁷⁹ Dz.U. z 2004 r. Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.

Ramka 5 Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na rok 2008

Działania zaplanowane na 2008 r. w ramach KPDZ koncentrują się na osiągnięciu następujących celów ilościowych:

- Wzrost zatrudnienia – osiągnięcie w IV kwartale 2008 roku wskaźnika zatrudnienia dla ludności w wieku 15–64 lata (według BAEL) w wysokości 59% (wzrost o 3,3 pkt. proc., tj. wzrost liczby pracujących o ok. 841 tys. osób, wobec IV kwartału 2006 r., przyjętego za okres bazowy),
- Ograniczenie bezrobocia – zmniejszenie na koniec 2008 roku ogólnej stopy bezrobocia (według BAEL) do poziomu 8% (zakładany spadek o 4,2 pkt., tj. spadek poziomu bezrobocia o 706 tys. osób w stosunku do okresy bazowego).

Podstawowe kierunki działań, wskazane jako główne, dla osiągnięcia celów założonych w KPDZ/2007, to:

- Promowanie zatrudnienia poprzez rozwój przedsiębiorczości oraz stymulowanie inwestycji infrastrukturalnych i rozwój budownictwa mieszkaniowego,
- Wdrożenie nowych rozwiązań organizacyjno-finansowych zapewniających zwiększenie dostępu do usług rynku pracy świadczonych na rzecz bezrobotnych, poszukujących pracy i pracodawców,
- Wzbogacenie oferty i podwyższenie jakości usług świadczonych przez instytucje rynku pracy i jednostki organizacyjne z nimi współpracujące,
- Poprawa informacji o rynku pracy,
- Aktywizacja osób z grup znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy,
- Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych,
- Promowanie elastycznych form zatrudnienia i organizacji pracy,
- Inwestowanie w kapitał ludzki.

W związku z niską aktywnością zawodową osób w wieku ponad 50 lat planowane jest podjęcie działań, które miałyby sprzyjać efektywnemu wykorzystaniu tej grupy wiekowej jako perspektywicznego zasobu pracy. Działaniom tym ma służyć opracowany przez rząd projekt programu *Solidarność pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+*. Program zawiera działania rządowe zmierzające do zwiększenia zatrudnienia osób powyżej 50. roku życia – są to zarówno zachęty dla przedsiębiorców do zatrudniania osób w tym wieku, jak również działania sprzyjające poprawie kwalifikacji, umiejętności i efektywności pracy takich pracowników.

Celem programu jest osiągnięcie w perspektywie do 2020 r. wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 55–64 lata na poziomie 50%, określonym tak w Strategii Lizbońskiej. Wiązać się z tym będą także oszczędności budżetu państwa związane z mniejszymi wypłatami z tytułu świadczeń emerytalnych.

Zakłada się, iż osiągnięcie celu będzie możliwe dzięki:

- poprawie warunków pracy i promocji zatrudnienia pracowników po 50. roku życia,
- poprawie kompetencji i kwalifikacji pracowników 50 plus,
- zmniejszeniu kosztów pracy związanych z zatrudnianiem takich pracowników,
- aktywizacji osób bezrobotnych lub zagrożonych utratą pracy po 50. roku życia,
- aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych,
- zwiększeniu możliwości zatrudnienia kobiet poprzez rozwój usług pozwalających godzić obowiązki wynikające z pracy i życia rodzinnego,
- działaniom ograniczającym dezaktywizację pracowników.

Wiele z przewidzianych projektem działań wpisuje się w koncepcję flexicurity, która stanowi obszar polityki zatrudnienia w UE. Na flexicurity składają się cztery filary: elastyczny system

zatrudnienia, całościowe strategie kształcenia ustawicznego, efektywne polityki rynku pracy i nowoczesne systemy zabezpieczenia społecznego. Działania w tym zakresie mają służyć poprawie elastyczności i bezpieczeństwa na rynku pracy w odpowiedzi na przyspieszające tempo zmian strukturalnych. Koncepcja ta jest pozytywnie oceniana przez polskich pracodawców, którzy podkreślają, że flexicurity to kompleksowe podejście do tworzenia polityki rynku pracy, łączące dostateczną elastyczność umów z zapewnieniem pracownikom bezpieczeństwa w zakresie możliwości zachowania miejsca pracy bądź znalezienia w krótkim czasie nowej pracy, a także z zapewnieniem odpowiedniego dochodu w okresie przed jej podjęciem. Przy zastosowaniu tych rozwiązań bezpieczeństwo oferowane jest nie tylko pracownikom, ale również firmom, ponieważ poprawa kwalifikacji pracowników zwiększa bezpieczeństwo i korzyści pracodawcy.

W zakresie koniecznych zmian mogących poprawić sytuację na polskim rynku pracy, środowisko przedsiębiorców postuluje również dalsze obniżenie kosztów składki na ubezpieczenia społeczne. Krok taki, w ich opinii, byłby istotnym stymulatorem wzrostu zatrudnienia. Podkreśla się, że w systemie ubezpieczeń społecznych brak jest ekwiwalentności płaconych składek w stosunku do otrzymywanych z tego tytułu świadczeń. Przedsiębiorcy opowiadają się więc za ograniczeniem możliwości korzystania z wcześniejszych emerytur oraz za ścisłym uzależnieniem wysokości emerytury od wysokości wkładu do systemu i przewidywanego czasu pobierania emerytury. Wśród postulatów pracodawców pojawia się także rezygnacja z poboru składki na Fundusz Pracy (wynoszącej obecnie 2,45%) i całkowite przejęcie jej finansowania przez budżet państwa. Mogłoby to stanowić obniżenie pozapłacowych kosztów pracy. Środowisko przedsiębiorców krytycznie odnosi się również do przepisów o obowiązku pokrywania z własnych środków pracodawcy wynagrodzeń pracowników za 33 dni niezdolności do pracy. Dlatego też postulują oni jest skrócenie tego okresu, przy jednoczesnym obniżeniu składki na ubezpieczenie chorobowe płacone przez pracowników.

Wobec nasilającego się problemu braku kadr i trudności ze znalezieniem pracowników o odpowiednich kwalifikacjach na rynku krajowym, spowodowanego istotnej skali emigracją Polaków do Europy Zachodniej, podjęto działania ułatwiające obcokrajowcom pracę w Polsce. Obok liberalizacji dostępu do polskiego rynku pracy dla obywateli Bułgarii i Rumunii, państw które przystąpiły do Unii Europejskiej, wprowadzono również przepisy sprzyjające świadczeniu pracy przez obywateli państw graniczących z Polską, nie należących do Unii Europejskiej, takich jak Ukraina, Białoruś i Federacja Rosyjska. Dla Ukraińców, Białorusinów i Rosjan z 3 miesięcy do 6 miesięcy w ciągu roku wydłużony został okres, w którym mogą pracować w Polsce w sposób ciągły bez obowiązku uzyskiwania zezwolenia na pracę.⁸⁰ Ponadto osoby posiadające Kartę Polaka⁸¹ zwolnione zostały z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę oraz uzyskały prawo do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej na takich samych zasadach jak obywatele polscy.

3.1.8. Inwestycyjny proces budowlany

Skomplikowane przepisy, podejście uważane przez inwestorów za uznaniowe oraz wysoka czaso- i kosztochłonność – to cechy opisujące obecny stan inwestycji budowlanych. Dla osiągnięcia poprawy w tym zakresie niezbędne wydaje się daleko idące uproszczenie wszelkich procedur hamujących inwestycyjny proces budowlany.

⁸⁰ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykonywania pracy przez cudzoziemców bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę.

⁸¹ Ustawa o Karcie Polaka z dnia 7 września 2007 r., Dz.U. z 2007 r. Nr 180, poz. 1280.

W projekcie nowelizacji ustawy o zmianie ustawy *Prawo zamówień publicznych oraz niektórych innych ustaw* przyjętym przez Radę Ministrów 1 kwietnia 2008 r. planowane są zmiany dot. racjonalizacji procedur przetargowych poprzez eliminację elementów administracyjnej ingerencji władzy publicznej oraz usprawnienia procedur przetargowych. Ponadto celem jest również zmniejszenie liczby odrzucanych ofert oraz unieważnionych postępowań.

W polityce mieszkaniowej planowana jest gruntowna reforma systemu legislacyjnego w celu stworzenia bardziej przyjaznych warunków dla inwestorów. Zgodnie z zapowiedziami Ministerstwa Infrastruktury reformy mają dążyć do uproszczenia procedur inwestycyjnych oraz usprawnienia budowy i eksploatacji zorganizowanych kompleksów mieszkalnych.

Jedną z ważniejszych inicjatyw legislacyjnych Ministerstwa Infrastruktury wspierających inwestycyjny proces budowlany jest projekt *Ustawy o koncesjach na roboty budowlane i usługi*, który przewiduje uproszczenie instrumentów wyłonienia partnera prywatnego w ramach PPP. Ponadto projekt odnosi się również do kwestii wyboru partnera prywatnego do realizacji inwestycji drogowych oraz w bardziej przejrzysty i konkurencyjny sposób wybiera partnera prywatnego.

W projekcie ustawy o zmianie ustawy dla racjonalizacji procesu inwestycyjnego planowane jest przydzielenie nadzorowi budowlanemu kompetencji „straży budowlanej” w trakcie budowy i eksploatacji. Ponadto projektowane zmiany w *Prawie budowlanym*⁸² i w *ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*⁸³ mają na celu zastąpienie decyzji o pozwoleniu na budowę formułą zgłoszenia – rejestracji projektu budowlanego i zgłoszenia inwestycji wraz z informacją publiczną. Dodatkowo sprawdzenie projektu przez osobę posiadającą równoważne do projektanta uprawnienia oraz solidarna odpowiedzialność projektanta i sprawdzającego wpłynie na poprawę bezpieczeństwa inwestycji.

3.2 Instrumenty rynku finansowego

Jednym z najważniejszych wydarzeń w gospodarce światowej, jakie miały miejsce w ciągu ostatnich kilkunastu lat, jest dynamiczny rozwój rynku finansowego. Rynek finansowy, w swojej definicji jest rynkiem, na którym przedmiotem wymiany jest kapitał w formie finansowej. Jego uczestnikami są: reprezentujący podaż kapitału w formie pieniężnej inwestorzy finansowi, reprezentujący popyt na ten kapitał inwestorzy rzeczowi (np. gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo i instytucje samorządowe) oraz pośrednicy finansowi – banki, fundusze inwestycyjne, towarzystwa ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne, biura maklerskie.

Z uwagi na zróżnicowanie terminu zwrotu kapitału w ramach rynku finansowego rozróżnia się rynek kredytowy i rynek kapitałowy, pozostające w ścisłej zależności. Wynika ona z faktu, że kształtowanie się cen kapitału (stóp procentowych i kursów papierów wartościowych) determinuje sposób lokowania rezerw pieniężnych – na rynku kredytowym bądź na rynku kapitałowym. Zmiany tych cen powodują, że uczestnicy rynku finansowego zmieniają swoje zachowania i przenoszą swój popyt i podaż z jednego rynku na drugi. Ważniejszym jednak podziałem rynku finansowego jest podział ze względu na kryteria regulacyjno organizacyjne. Biorąc pod uwagę taką przesłankę rynek ten możemy podzielić na:

⁸² Dz.U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.

⁸³ Dz.U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.

- rynek kapitałowy (wraz z rynkiem pieniężnym),
- rynek bankowy (wraz z rynkiem walutowym),
- rynek ubezpieczeniowo-emerytalny.

3.2.1 Instrumenty rynku finansowego jako źródło finansowania działalności przedsiębiorstw

Z uwagi na fakt, iż jednym z celów raportu Przedsiębiorczość w Polsce jest analiza warunków funkcjonowania polskich przedsiębiorców, charakterystykę przedstawionych regulacji należy odnieść do bieżących potrzeb podmiotów gospodarczych. Przedsiębiorcy, jako strona popytowa rynku finansowego, widzą w nim czasami jedyną drogę dla zrealizowania swoich zamierzeń inwestycyjnych (finansowania bieżącej działalności firmy).

Przedsiębiorca może finansować swoją działalność pozyskując środki z wielu różnorodnych źródeł. Wybór zależy od takich czynników jak forma działania przedsiębiorstwa, stopień jego rozwoju, czy pożądana struktura i koszt kapitału. W początkowym okresie działalność przedsiębiorstwa finansowana jest najczęściej ze środków własnych założycieli oraz z wypracowywanych zysków. W miarę rosnących potrzeb inwestycyjnych źródła te okazują się jednak niewystarczające i właściciele muszą podjąć decyzję o pozyskaniu środków zewnętrznych.

Dotychczasowe doświadczenia transformacji ustrojowej dowodzą, że podstawowym źródłem finansowania inwestycji stało się finansowanie właśnie ze środków własnych przedsiębiorstwa, lub za pośrednictwem kredytu bankowego. Stosunkowo niewielka ilość środków jest pozyskiwana bezpośrednio bądź pośrednio z rynku finansowego/kapitałowego oraz innych alternatywnych (wobec kredytu bankowego) źródeł finansowania.

Instrumentarium finansowe w celach inwestycyjnych rozwija się w każdym roku coraz szybciej. Pojawiają się nowe sposoby działań alternatywnych. Niestety, nie każdy sposób finansowania jest już ściśle określony i uregulowany odpowiednimi przepisami prawnymi. Regulacjom szczególnym towarzyszą także przepisy natury ogólnej (np. Kodeks Cywilny), zaś nierzadko nowe zjawiska finansowe egzystują w praktyce gospodarczej na zasadzie umów nienazwanych. Nie stanowi to jednak przeszkody w ich – prawnie dopuszczalnym – skutecznym wykorzystaniu.

3.2.1.1 Instrumenty finansowe rynku kapitałowego

Na rynku kapitałowym mamy do czynienia z papierami wartościowymi oraz z instrumentami finansowymi, które takimi papierami nie są. Wszystkie one działają w oparciu o specyficzne dla nich podstawy prawne, podlegając regulacjom z obszaru rynku kapitałowego. Zdarza się jednak, że dany instrument, mimo wykorzystywania go w praktyce rynku kapitałowego, nie został odrębnie uregulowany. W takim przypadku zwykle stosuje się przepisy ogólne kodeksu cywilnego, bądź kodeksu spółek handlowych.

Wśród instrumentów rynku kapitałowego najczęściej wykorzystywanych przez przedsiębiorców i służących pozyskaniu kapitału z rynku finansowego pozostają: akcje, prawa do akcji, prawa do poboru, obligacje

Ramka 6 Instrumenty finansowe rynku kapitałowego

Akcja⁸⁴ – papier wartościowy łączący w sobie prawa o charakterze majątkowym i niemajątkowym, wynikające z uczestnictwa akcjonariusza w spółce akcyjnej. Także ogół praw i obowiązków akcjonariusza w spółce lub część kapitału akcyjnego. Akcje są podstawowym papierem wartościowym dzięki któremu przedsiębiorstwo może pozyskiwać środki z rynku finansowego. Akcje mogą być imienne lub na okaziciela, jednak tylko te drugie mogą być przedmiotem obrotu giełdowego. Jest to związane z charakterem obrotu giełdowego, którego przedmiotem są jedynie wystandaryzowane instrumenty finansowe, a więc pozbawione cech indywidualnych.

Prawa do akcji (PDA)⁸⁵ – prawo majątkowe, mające status papieru wartościowego, skraca okres długiego oczekiwania na notowanie akcji na giełdzie. PDA mogą być przedmiotem obrotu wkrótce po przydziale akcji, a przed ich zarejestrowaniem w sądzie. PDA umożliwiają wycofanie się z dokonanej inwestycji tym, którym przydzielono nowo emitowane akcje, a jednocześnie umożliwiają ich nabycie tym, którzy nie dokonali tego w publicznej subskrypcji, zanim akcje zadebiutują na giełdzie.

Prawo poboru (PP) – to zasada umożliwiająca co najmniej zachowanie przez dotychczasowych akcjonariuszy proporcjonalnego udziału w kapitale akcyjnym danej spółki akcyjnej po nowej emisji jej akcji. Według tej reguły objęcie przez akcjonariuszy odpowiedniej ilości nowych akcji zależy ściśle od już posiadanego ich stanu ilościowego, i odbywa się w terminie specjalnie wyznaczonym im przez spółkę. Akcjonariusze niezainteresowani nowo emitowanymi walorami tej spółki mogą zbywać swoje prawa poboru osobom trzecim – gotowym wejść w skład jej akcjonariatu albo też chcącym powiększyć swój w nim udział.

Obligacja⁸⁶ jest dłużnym papierem wartościowym, co oznacza, że potwierdza zaciągnięcie przez emitenta określonej kwoty pożyczki i zobowiązuje do jej zwrotu obligatariuszowi w określonym terminie. Emitent nie traci więc kontroli nad spółką, zaciąga jedynie swoisty kredyt, którego kosztem jest koszt emisji oraz odsetki wypłacane obligatariuszom. Obligacje są szczególnie wykorzystywane przez podmioty, posiadające wysokie zapotrzebowanie na kapitał długookresowy. Są uważane za tańsze źródło finansowania działalności firmy w porównaniu np. do akcji, bowiem odsetki z tytułu oprocentowania płacone obligatariuszom (obligatariusz to wierzyciel – osoba, która może żądać spełnienia świadczenia od innej osoby, czyli dłużnika, z którą łączy ją stosunek zobowiązaniowy lub inaczej właściciel obligacji) są klasyfikowane jako koszty finansowe i odliczane od podstawy opodatkowania wyniku przedsiębiorstwa podatkiem dochodowym. Emisja obligacji może być niezabezpieczona i takie też dominują na rynkach kapitałowych, a czasami może posiadać zabezpieczenie. Emisję obligacji uważa się za zaciągnięcie długu pozabankowego.

Coraz większego znaczenia nabierają także **krótkoterminowe papiery dłużne przedsiębiorstw (KPDP)**. Są to instrumenty finansowe z terminem zapadalności poniżej jednego roku, należące do rynku papierów pozaskarbowych. Terminologia prawna dotycząca KPDP ma jednakże charakter zróżnicowany, a co za tym idzie także i podstawa prawna ich emisji. Na rynkach zagranicznych instrument ten jest określany mianem *commercial paper* albo *euro-commercial paper*. W Polsce, w zależności od podstawy prawnej emisji, stosuje się różne nazwy. KPDP emitowane na podstawie prawa wekslowego nazywane się weksłami (przemysłowymi, komercyjnymi, krótkoterminowymi, obrotowo-inwestycyjnymi itd.). Terminem – bony – określa się kpdp, których podstawą prawną stanowią przepisy Kodeksu cywilnego natomiast zgoda ustawodawcy na przeprowadzanie emisji omawianych instrumentów finansowych na bazie obligacji daje podstawę do ich określania mianem krótkoterminowych obligacji.

⁸⁴ Podstawa prawna – ustawa z 15 września 2000r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.).

⁸⁵ Podstawa prawna – ustawa z 15 września 2000r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.).

⁸⁶ Podstawa prawna – ustawa z 29 czerwca 1995r. o obligacjach (Dz.U. z 2001, Nr 120, poz. 1300 z późn. zm.).

Inne instrumenty finansowe, nie będące papierami wartościowymi⁸⁷:

- tytuły uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania,
- instrumenty rynku pieniężnego,
- finansowe kontrakty terminowe,
- umowy *forward* dotyczące stóp procentowych,
- prawa majątkowe (pochodne instrumenty towarowe),
- swapy akcyjne, walutowe, na stopy procentowe

3.2.1.2 Instrumenty finansowe rynku bankowego – finansowanie kapitałem dłużnym

Przedsiębiorstwa z sektora MŚP najczęściej finansują swoją działalność za pomocą zaciągnięcia długu. Należy pamiętać, że nie oznacza to tylko zaciągnięcia przez przedsiębiorcę kredytu (czy też pożyczki) w banku lub innej instytucji finansowej. Nowoczesny rynek finansowy pokazuje też inne instrumenty dłużne, które mogą zostać użyte, aby zapewnić firmie finansowanie. Najbardziej powszechnym jednak sposobem finansowania swojej działalności przez przedsiębiorstwo jest zaciągnięcie kredytu bankowego.

Ramka 7 Kredyt bankowy⁸⁸

Kredyt bankowy jest swoistą umową pomiędzy bankiem a kredytobiorcą zawieraną w formie pisemnej. Bank zobowiązuje się udostępnić określoną kwotę na określony cel oraz czas a kredytobiorca zobowiązuje się wykorzystać kredyt zgodnie z jego przeznaczeniem oraz zwrócić pobraną kwotę wraz z należnym bankowi wynagrodzeniem w postaci prowizji i odsetek. Należy dodać, że poza kredytami bankowymi występują tzw. **kredyty kupieckie**. Udzielają ich sobie wzajemnie firmy. W przypadku użycia takiego instrumentu – sprzedawca godzi się wydać towar, przed otrzymaniem zapłaty, a więc kredytuje nabywcę, dzięki temu przyciąga więcej klientów, którzy nie mogą, bądź nie chcą płacić od razu gotówką, a nie opłaca im się korzystać z kredytów bankowych.

Kredyty odgrywają ważną rolę w gospodarce. Umożliwiają akumulację i alokację kapitału, czyli przepływ pieniądza tam, gdzie może zostać z zyskiem wykorzystany. Zapewniają dochód posiadającym kapitał, oraz możliwość rozwoju tym, którzy chcą inwestować Kredyty są najczęściej stosowanym przez MŚP zewnętrznym źródłem finansowania. Służą zarówno finansowaniu potrzeb rozwojowych (kredyty inwestycyjne) jak i działalności bieżącej (kredyty obrotowe). Nie istnieje jeden rodzaj kredytu, z którego przedsiębiorca może skorzystać. Banki rozwijając stale swój wachlarz produktów udostępniają inne formy kredytów, posiadające odmienne cechy tak rozliczeniowe jak i proceduralne. Wśród dostępnych kredytów na rynku możemy rozróżnić następujące:

- kredyt inwestycyjny;
- kredyt na zakup środków trwałych;
- kredyty obrotowe;
- kredyt nieodnawialny wypłacany jednorazowo;
- linia kredytowa;
- linia kredytowa odnawialna;
- kredyt w rachunku bieżącym;
- kredyt pod zastaw należności;
- kredyt dyskontowy.

Nie są to jedyne możliwości wykorzystania rynku bankowego w finansowaniu inwestycji. Wymienić tu należy formalne możliwości zabezpieczeń i gwarancji kredytowych, o których jest mowa w Prawie bankowym i kodeksie cywilnym, ale także o instytucji pożyczki i poręczenia.

⁸⁷ Z uwagi na to, że nie stanowią one bezpośredniego źródła kapitału dla przedsiębiorcy nie zostaną szczegółowo scharakteryzowane. Podstawa prawna – ustawa z 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2005 r., Nr 183, poz. 1538 z późn. zm.).

⁸⁸ Podstawą prawną jest ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 j.t. z późn. zm.).

3.2.1.3 Alternatywne instrumenty rynku finansowego

Pomimo kilkunastoletniego już wykorzystywania różnych sposobów finansowego działania gospodarczej nie wszystkie one doczekały się własnego umocowania prawnego. Charakterystycznym przykładem może być tu instytucja **leasingu**, której początki wykorzystywania przypadają na rok 1989⁸⁹.

Ramka 8 Instytucja leasingu w polskim prawie

Leasing jest umownym stosunkiem cywilnoprawnym w ramach którego jedna ze stron umowy (finansujący, leasingodawca) przekazuje drugiej stronie (korzystającemu, leasingobiorcy) prawo do korzystania z określonego dobra materialnego na pewien uzgodniony w umowie leasingu okres, w zamian za ustalone ratalne opłaty (raty leasingowe).

Długo czas funkcjonował on w postaci umowy nienazwanej. Dopiero od niedawna umowa leasingu jako tytuł XVIII funkcjonuje w Kodeksie cywilnym (art. 709¹–709¹⁸). W polskim systemie prawa umowa leasingu jest regulowana przez Kodeks cywilny w następujący sposób: „Przez umowę leasingu finansujący zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, nabyć rzecz od oznaczonego zbywcy na warunkach określonych w tej umowie, i oddać tę rzecz korzystającemu do używania, albo używania i pobierania pożytków przez czas oznaczony, a korzystający zobowiązuje się zapłacić finansującemu, w uzgodnionych ratach, wynagrodzenie pieniężne, równe co najmniej cenie, lub wynagrodzeniu z tytułu nabycia rzeczy przez finansującego.” Dla celów podatkowych pojęcie umowy leasingu określane jest w szerszy sposób, niż definicja przyjęta w Kodeksie cywilnym. Przez umowę leasingu – rozumie się umowę nazwaną w kodeksie cywilnym, a także każdą inną umowę, na mocy której jedna ze stron, zwana dalej „finansującym”, oddaje do odpłatnego używania albo używania i pobierania pożytków na warunkach określonych w ustawie drugiej stronie, zwanej dalej „korzystającym”, podlegające amortyzacji środki trwałe lub wartości niematerialne i prawne, a także grunty.

Nadal jednak istnieją inne instytucje tego typu mające status umów nienazwanych prawie cywilnym, pomimo szerokiego ich wykorzystywania przez podmioty gospodarcze. Należy tu wymienić zwłaszcza **forfaiting** i **faktoring**. W kategoriach ekonomicznych **faktoring** jest konkurencyjnym wobec kredytu bankowego sposobem zapewnienia przedsiębiorstwu środków finansowych o charakterze obrotowym, a czasem również sposobem zabezpieczenia przed nieściągalnością należności. W kategoriach prawnych natomiast specyficznym stosunkiem prawnym, w którym uczestniczą co najmniej trzy podmioty – faktor, przedsiębiorca (faktorant), który w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej zbywa towary lub świadczy usługi za odroczonym terminem płatności, oraz klienci faktoranta (dłużnicy). Dopuszczalność zawierania umów faktoringowych wynika z zasady swobody umów (art. 353¹ Kodeksu cywilnego). Faktoring uważany jest za umowę łączącą elementy różnych umów, np. cesji wierzytelności i umowy zlecenia, jednakże bez całkowitego utożsamienia jej z którąkolwiek z tych umów. Faktor w ramach umowy zobowiązuje się do wykonania czynności dodatkowych, niezwiązanych już bezpośrednio z samą cesją.

Z kolei **forfaiting** to forma operacji rozliczeniowej polegająca na skupie należności terminowych w postaci weksli, z wyłączeniem prawa regresu wobec odstępującego weksel. Forfaiting najczęściej wykorzystywany jest przy operacjach zagranicznych i jest formą bezgotówkowej zapłaty w rozliczeniach zagranicznych. Operacje takie są dosyć kosztowne w porównaniu z operacjami wekslowo-kredytowymi. Instytucja przeprowadzająca forfaiting liczy odsetki według wyższej niż nominalna stopy procentowej, stąd nierzadko forfaitingiem

⁸⁹ Należy zaznaczyć, że wcześniej, tj. w latach siedemdziesiątych i wczesnych osiemdziesiątych leasing był sporadycznie wykorzystywany jedynie w transakcjach związanych z handlem zagranicznym.

zajmują się banki. Przykład transakcji forfaitingowej może przebiegać następująco: bank importera poręcza weksel (awal) importerowi, który przekazuje go eksporterowi jako formę zapłaty. Eksporter nie chcąc czekać do dnia wykupu weksla, odstępuje taki weksel instytucji forfaitingowej, która natychmiast wypłaca środki eksporterowi. Wykup weksla następuje w terminie płatności wskazanym na wekslu za pośrednictwem banku importera, od którego wykupuje weksel sam importer.

Kolejną metodą na pozyskanie (wyodrębnienie) kapitału dla przedsiębiorstwa jest proces **sekurytyzacji**. Polega ona na wykupie wierzytelności ze środków uzyskanych z emisji obligacji. Proces ten daje możliwości przekształcenia wierzytelności pieniężnych wynikających z konkretnej umowy w papier dłużny, którego wykup jest zabezpieczony przez owe wierzytelności. Celem sekurytyzacji jest umożliwienie podmiotom gospodarczym, mającym w swoich bilansach wysokie kwoty wierzytelności, korzystniejszego kosztowo pozyskania kapitału na rynku finansowym w stosunku do alternatywnych metod finansowania, np. kredytów inwestycyjnych. Sekurytyzacja wierzytelności bankowych stała się w Polsce możliwa wraz z wejściem w życie w 2004 roku nowych przepisów zawartych w ustawie Prawo bankowe (w szczególności art. 92a–92c oraz art. 104) oraz ustawie o funduszach inwestycyjnych (w szczególności art. 183–195 oraz art. 326)⁹⁰.

W sytuacji, gdy firmie są potrzebne środki na rozwój, a banki nie chcą udzielić kredytu, może stracić ona o pozyskanie kapitału od nowych wspólników. Przedsiębiorstwa, które nie są wystarczająco duże i zyskowne (czyli nie mają szans wejść na giełdę), mogą pozyskiwać środki m.in. z funduszy **private equity** i **venture capital** (PE/VC).

Pojęcie Private equity (PE) można zdefiniować jako inwestycje na niepublicznym rynku kapitałowym (zakup udziałów/akcji w spółkach nie notowanych na giełdzie), co ma pozwolić inwestorowi na wypracowanie dochodu poprzez średnio- i długoterminowe zyski z przyrostu wartości kapitału. Inwestor (fundusz PE/VC poprzez swoją firmę zarządzającą funduszem) włącza się w zarządzanie przedsiębiorstwem będącym przedmiotem inwestycji, wskutek czego przedsiębiorstwo korzystające ze wsparcia funduszu traci częściowo niezależność, zyskując jednak w zamian, oprócz środków finansowych na rozwój, pomoc w realizacji strategii rozwoju i w rozwiązywaniu problemów. Najczęściej inwestora tego rodzaju pozyskuje się w celu rozwoju nowego produktu lub technologii, zwiększenia kapitału obrotowego, poprawy bilansu. Inwestycje typu PE wykorzystywane są także do rozwiązywania kwestii związanych z dziedziczeniem i innymi zmianami właścicieli albo przy wykupie udziałów przez grupę zarządzającą (tzw. wykupie menedżerskim).

Venture capital (VC) jest jedną z odmian private equity. Są to inwestycje dokonywane we wczesnych stadiach rozwoju przedsiębiorstw, które służą uruchomieniu przedsiębiorstwa lub jego ekspansji. Venture capital jest istotnym źródłem finansowania inwestycji dla firm o dużym potencjale rozwojowym, szczególnie w obszarze nowych technologii. Fundusz typu PE/VC gromadzi środki od inwestorów, a następnie inwestuje je w udziały przedsiębiorstw, które najczęściej nie są notowane na publicznym rynku papierów wartościowych. W niektórych przypadkach działalność funduszu PE/VC ogranicza się do konkretnego kraju lub regionu, do konkretnej branży, lub rodzaju transakcji. Fundusze PE/VC powierzają zgromadzone środki na inwestycje w zarządzanie zespołowi profesjonalistów (zarządzającym funduszem). Jest to grupa analityków (czasami także prawników i ekspertów branżowych), która ma za zadanie wyszukiwać, przygotowywać i przedstawiać inwestorom propozycje inwestycyjne w oparciu o pewne dokładnie określone kryteria.

---

⁹⁰ Ustawa ta dała możliwość tworzenia funduszy sekurytyzacyjnych, które stwarzają bankom zupełnie nowe możliwości odzyskiwania swoich należności.

Zainwestowany kapitał pozwala zazwyczaj na bardzo szybki wzrost firmy, a tym samym generuje wysokie zyski dla inwestora, który po okresie szybkiego wzrostu odsprzedaje swoje udziały w firmie założycielom lub wprowadza je na giełdę. Fundusze VC mogą realizować zyski również w inny sposób, np. poprzez sprzedaż udziałów w spółce inwestorowi branżowemu/finansowemu, sprzedaż innemu funduszowi venture capital, a także poprzez spisanie inwestycji (tj. jej likwidację). Charakterystyczne dla funduszy PE/VC jest to, że inwestując w daną spółkę biorą na siebie część ryzyka niepowodzenia przedsięwzięcia, oczekując wyższych niż przeciętne możliwych do osiągnięcia zysków.

Jednym z oferowanych przez instytucje finansowe instrumentów kierowanych do projektodawców biznesowych oraz instytucji wdrażających innowacyjne projekty, obok oferty PE/VC jest instrument **Business Angel Investing**. W przedsięwzięciach typu BAI zazwyczaj wyróżnić można dwie podstawowe grupy uczestników przedsięwzięcia. Pierwszą z nich stanowią Aniołowie Biznesu – Inwestorzy – osoby dysponujące własnymi środkami finansowymi i doświadczeniem, zaangażowane w zarządzanie i posiadające kontakty biznesowe, inwestujący w projekty charakteryzujące się dużym ryzykiem i potencjalnie ponadprzeciętną stopą zwrotu. W skład drugiej wchodzi projektodawcy/pomysłodawcy – osoby prywatne, przedsiębiorcy, jednostki badawczo-rozwojowe dysponujące innowacyjnymi projektami z różnych branż, np. informatyka, budownictwo, chemia, telekomunikacja, medycyna itp., których realizacja zapowiada osiągnięcie sukcesu. W tym gronie znajdują się także firmy będące na wczesnym etapie rozwoju, mające utrudniony dostęp do kredytów bankowych, pożyczek itp., ale charakteryzujące się dużym potencjałem wzrostu, ludźmi mającymi silną motywację do osiągania sukcesów i posiadającą biznesplan swojej działalności lub chęci jego stworzenia.

3.2.2 Inicjatywy w kierunku rozwoju rynku finansowego

Usprawnieniu prac legislacyjnych i tworzenia nowych aktów prawa finansowego ma służyć powołanie Rady Rozwoju Rynku Finansowego jako organu opiniodawczy i doradczy w sprawach rynku finansowego. Utworzenie tego gremium realizuje postulat udziału szeroko rozumianego środowiska rynku finansowego w procesie konsultacji dotyczących kształtowania polityki wobec rynku finansowego. Tworzone forum wymiany poglądów wzmocni udział instytucji rynku finansowego w stanowieniu ram prawnych dla działania mechanizmów rynku w wymiarze lokalnym oraz umożliwi prezentowanie jednolitego stanowiska na forum europejskim. Nowa formuła konsultacji zakłada pracę profesjonalistów w ramach grup i zespołów roboczych opracowujących zagadnienia istotne dla prac Rady. Skład Rady, ze względu na charakter tego forum i reprezentatywność, obejmuje przedstawicieli uczestników rynku finansowego, w tym także instytucji nadzorujących ten rynek.

Jednocześnie w działaniach prowadzonych przez Ministerstwo Gospodarki w ramach Reformy Regulacji planowane jest uproszczenie regulacji istniejących na rynku finansowych. Zakłada się, iż obecne uwarunkowania prawne determinujące procesy inwestycyjne są zbyt skomplikowane i niezrozumiałe dla przedsiębiorców (głównie tych z sektora MŚP). W celu poprawy jakości otoczenia regulacyjnego w odniesieniu do MŚP realizowane działania na rynku finansowym będą zmierzały do ułatwienia przedsiębiorcom dostępu do zewnętrznego kapitału inwestycyjnego. Szczególna uwaga zostanie poświęcona podmiotom, które w naturalny sposób wspomagają ten proces ekonomiczny tj. funduszom wysokiego ryzyka i warunkom ich działalności. Po identyfikacji barier nastąpi przejście do etapu, na którym zostaną wypracowane możliwe rozwiązania dla pojawiających się postulatów

rynkowych. Po rozpoznaniu rynku i przeprowadzeniu analizy zostanie stworzony raport, w którym znajdą się konkretne postulaty zmian w prawie.

Niezależnie od inicjatyw podejmowanych przez administrację polską, na szczeblu wspólnotowym trwają intensywne prace zmierzające do zunifikowania oraz poprawy jakości wewnętrznego rynku usług finansowych. W związku ze zbliżającym się zakończeniem wprowadzania **Planu Działania wobec Usług Finansowych (*Financial Services Action Plan – FSAP*)**, przyjętego przez Komisję Europejską w 1999 r., którego głównym celem było stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju jednolitego rynku usług finansowych, Komisja Europejska podjęła prace związane z opracowaniem założeń przyszłej polityki wobec tego sektora. W tym celu, KE opublikowała w dniu 1 grudnia 2005 r. **Białą Księgę** dotyczącą strategii wobec usług finansowych na najbliższe 5 lat (*White Paper – Financial Services Policy 2005–2010*). Opracowanie Białej Księgi poprzedzono opublikowaniem w dniu 3 maja 2005 r. **Zielonej Księgi** (*Green Paper*), zawierającej zarys głównych celów polityki wobec usług finansowych.

Ramka 9 *Financial Services Action Plan (FSAP)*

Financial Services Action Plan (FSAP) został przygotowany w odpowiedzi na podnoszoną coraz częściej, z powodu przewlekłości procesu legislacyjnego, potrzebę zreformowania sektora usług finansowych, szczególnie w kontekście jego funkcjonowania w ramach jednolitego rynku wewnętrznego. FSAP można określić jako harmonogram przyjęcia przez Unię Europejską do końca 2005 r. ponad 40 aktów prawnych, wyznaczający 4 cele: stworzenie jednolitego rynku przepływów finansowych, utworzenie otwartego i bezpiecznego rynku detalicznego, ustanowienie nowoczesnych regulacji ostrożnościowych i systemu nadzoru rynków finansowych, zmniejszenie różnic w systemach podatkowych i nadzoru korporacyjnego.

Większość istotnych inicjatyw w ramach FSAP została już zrealizowana w formie dyrektyw lub rekomendacji.

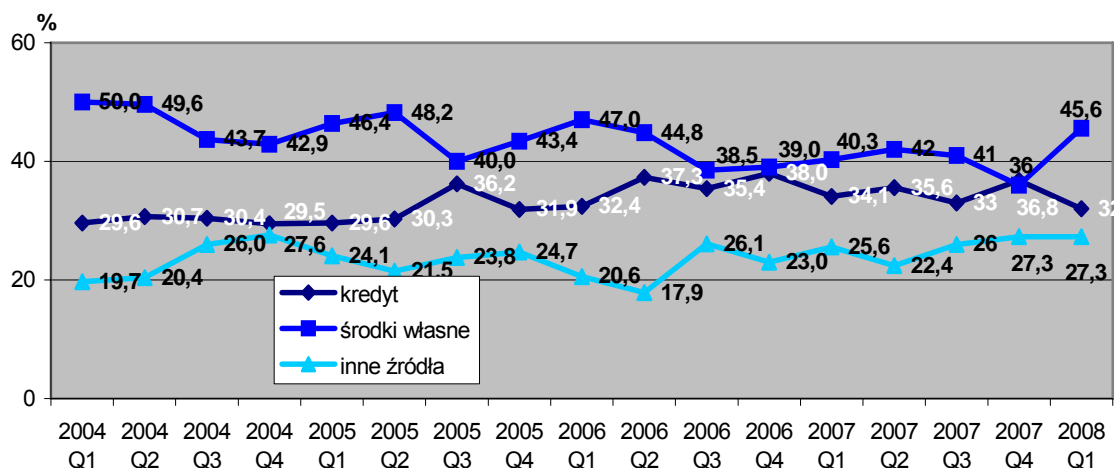
3.3 Finansowanie działalności gospodarczej

Dostęp do finansowania działalności gospodarczej, na odpowiednio korzystnych warunkach, jest jednym z podstawowych warunków funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstwa na rynku. Stopień dostępności środków finansowych oraz warunki, na których przedsiębiorcy mogą z nich korzystać wpływają dość istotnie na koszty i ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej, w tym szczególnie działalności inwestycyjnej.

Wciąż najpopularniejszym źródłem finansowania działalności przez polskie przedsiębiorstwa są kapitały własne, jednak rola kapitału zewnętrznego systematycznie rośnie. Obok kredytów bankowych, coraz bardziej popularne staje się wykorzystanie instrumentów rynku kapitałowego, funduszy typu PC/VC, leasingu czy faktoringu. Akcesja do UE umożliwiła również przedsiębiorcom dostęp do pokaźnych środków z funduszy strukturalnych.

Badania NBP wskazują na dość ustabilizowany, w okresie III kw. 2006 r. – III kw. 2007 r., udział przedsiębiorstw deklarujących finansowanie nowo planowanych inwestycji środkami własnymi oraz kredytami. Średni udział firm deklarujących sfinansowanie zamierzeń inwestycyjnych ze środków własnych wynosił w tym okresie 40,2%, przewyższając tym samym o 5 pkt. proc. udział przedsiębiorców bazujących na kredycie. W IV kw. 2007 r. po raz pierwszy w historii badania kredyt okazał się bardziej popularny od środków własnych (36,8 vs 36,0% przedsiębiorców), jednak w I kw. 2008 r. proporcje te gwałtownie się odwróciły, a przewaga deklarujących sfinansowanie inwestycji ze środków własnych wyniosła 14 pkt. proc.

Wykres 35 Deklarowane główne źródło finansowania nowo planowanych inwestycji. Grupa inwestorów⁹¹

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych NBP (Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w I kwartale 2008 r.).

3.3.1 Sytuacja na rynku depozytowo-oszczędnościowym

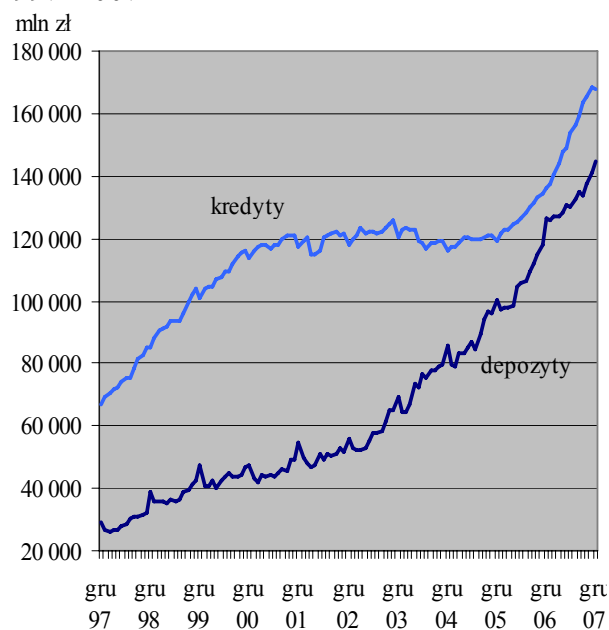
Rok 2007 był kolejnym z rzędu, w którym przedsiębiorstwa wykazały znakomite wyniki finansowe, jednak towarzysząca temu dynamika depozytów złożonych w bankach była prawie dwukrotnie mniejsza niż rok wcześniej. W końcu grudnia 2007 r. nominalna wartość zobowiązań banków wobec przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 osób wyniosła 144,5 mld zł, co oznacza wzrost o 14% r/r. Kolejny rok z rzędu dość wysoką, choć niższą niż w 2006 r., dynamiką wykazały się mikroprzedsiębiorstwa. Na koniec grudnia 2007 r. wartość ich depozytów zwiększyła się o 22%, osiągając wartość 21,3 mld zł.

Nominalna wartość kredytów udzielonych przedsiębiorstwom większym wzrosła w ubiegłym roku o 23%, osiągając na koniec roku poziom 167,9 mld. Jest to największy od 1998 r. procentowy przyrost depozytów, znacznie przekraczający dynamikę z lat 1999–2006⁹². Z kolei wartość kredytów udzielonych mikroprzedsiębiorstwom wzrosła aż o 29%, czyli znacznie bardziej niż w 2006 r. (18,5%). Tym samym osiągnęła ona wartość 25,5 mld zł.

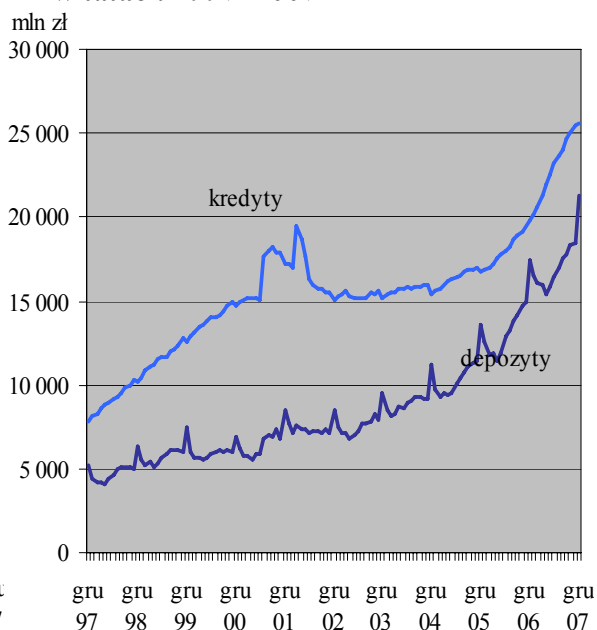
⁹¹ Przedsiębiorstwa planujące dokonanie inwestycji w ciągu najbliższego kwartału (następującego po kwartale, w którym przeprowadzono ankietę).

⁹² Dynamika ta była szczególnie niska w latach 2001–2005 (średnio 0,9% rocznie), a w 2004 była nawet ujemna (-3,7% r/r).

Wykres 36 Depozyty i kredyty przedsiębiorstw większych w bankach w latach 1997–2007

Wykres 37 Depozyty i kredyty mikroprzedsiębiorstw w bankach w latach 1997–2007

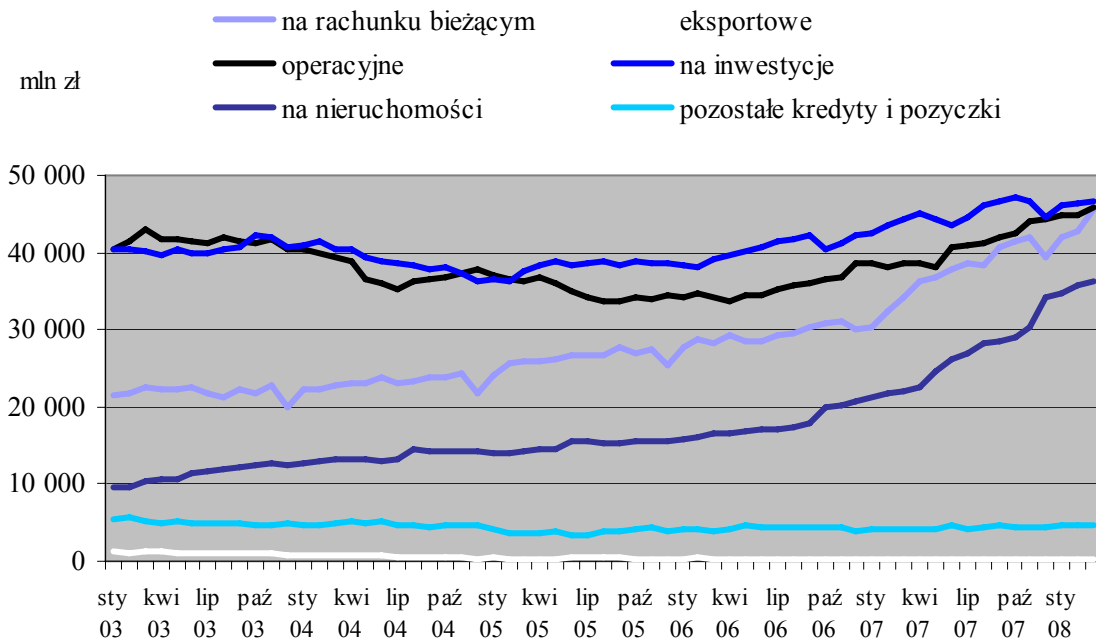
Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych NBP.

Wśród kredytów udzielonych w 2007 r. przedsiębiorstwom większym dominują kredyty na inwestycje (26,6%), operacyjne (26,3%) oraz na rachunku bieżącym (23,5%). Uwagę zwraca bardzo silny (65-proc.) wzrost kredytów na nieruchomości. Ich udział w strukturze udzielonych kredytów osiągnął tym samym 20,4%. Po raz kolejny z rzędu spadła wartość udzielonych kredytów eksportowych, osiągając marginalny (0,1%) udział w całości udzielonych kredytów i pożyczek.

Struktura kredytów udzielonych mikroprzedsiębiorstwom nie uległa istotnym zmianom w stosunku do 2006 r. Wg stanu na 31 grudnia 2007 r. najczęściej kredytów udzielono na cele inwestycyjne (34,3%), a ich wartość wzrosła o 22% r/r. Kolejne miejsca, pod względem udziału w strukturze, zajmują kredyty: na rachunku bieżącym (24,4%), operacyjne (15,9%), pozostałe kredyty i pożyczki (14,8%), kredyty na nieruchomości (10,3%) oraz eksportowe (0,2%). Mimo relatywnie niskiego udziału kredytów na nieruchomości, ich wartość wzrosła aż o 51% r/r.⁹³

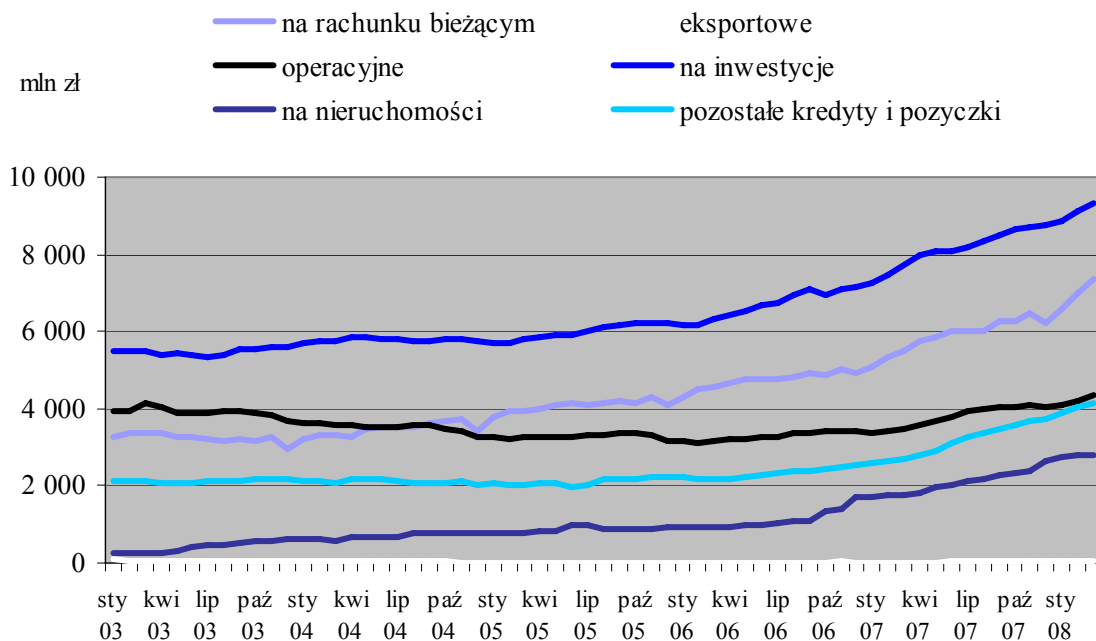
⁹³ Wartość udzielonych kredytów eksportowych wzrosła jeszcze silniej (o 99%), niemniej jednak jest ona wciąż znikoma (46,5 mln).

Wykres 38 Kredyty udzielone przedsiębiorstwom większym, wg kategorii

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych NBP.

Wykres 39 Kredyty udzielone mikroprzedsiębiorstwom, wg kategorii

Z ankiety przeprowadzonej przez Ministerstwo Gospodarki wśród MSP wynika, że w drugiej połowie 2007 r. z kredytu bankowego korzystał co trzeci przedsiębiorca (w tym co czwarty mikroprzedsiębiorca, połowa firm małych oraz 60% średnich firm). Najczęściej firmy korzystały z kredytu na rachunku bieżącym (ok. 20% MSP).

Jeśli chodzi o firmy, które poniosły wydatki inwestycyjne, 2/3 z nich sfinansowało je ze środków własnych, ok. 10% z kredytu bankowego, prawie 5% posiłkowało się leasingiem, natomiast 3% ankietowanych firm korzystało ze środków unijnych.

Udział przedsiębiorców, którzy występowali o otrzymanie kredytu w drugiej połowie 2007 roku wyniósł 20% i był nieco niższy niż w ankietyzacjach poprzednich, kiedy to wnioski kredytowe zgłaszał co czwarty ankietowany. Pozytywnie rozpatrzono połowę wniosków (w tym 43% spośród wniosków kredytowych złożonych przez mikroprzedsiębiorstwa, 58% wniosków małych firm i aż 92% firm średnich).

Po raz pierwszy w historii prowadzonego badania przeciętne oprocentowanie kredytów udzielonych przedsiębiorcom wzrosło w porównaniu do ankiety wcześniejszej i wyniosło 10% (pod koniec 2006 roku było ono na poziomie 9%).

3.3.2 Leasing

Leasing jest obecnie jedną z najbardziej popularnych form finansowania inwestycji przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora MSP. W latach 1995–1999 rynek leasingowy charakteryzował się wysoką dynamiką. Dogodne i mało sformalizowane warunki finansowania oferowane w ramach umowy leasingowej wychodziły naprzeciw potrzebom sektora MSP, wykazującego wówczas duże zapotrzebowanie na zewnętrzne źródła finansowania⁹⁴. Późniejsza recesja gospodarcza, na którą nałożyły się również problemy wynikające z braku systemowych uregulowań prawnych dotyczących leasingu, wpłynęła na spadek wartości środków oddanych w leasing w latach 2000–2001. Począwszy od 2002 r. obserwuje się ponowny, dynamiczny rozwój rynku leasingowego.

Konsekwencją świetnej koniunktury gospodarczej w 2007 r., a szczególnie silnego wzrostu popytu inwestycyjnego, były rekordowe w ubiegłym roku wyniki branży leasingowej. Wartość nowego portfela wyleasingowanych środków wzrosła o 50%, osiągając poziom 32,7 mld zł⁹⁵. Z kwoty tej na rynek ruchomości przypadało 29,6 mld zł, a na rynek nieruchomości 3,1 mld zł, co w obu przypadkach oznaczało wzrost o 50% w stosunku do 2006 r.⁹⁶ Największą część zakupów inwestycyjnych sfinansowanych w ramach leasingu ruchomości stanowiły środki transportu drogowego – 19,5 mld zł (wzrost o 59%) oraz maszyny i urządzenia przemysłowe – 8,9 mld zł (wzrost o 37%). Z kolei największy wzrost zanotowano w przypadku leasingu samochodów osobowych (68%). Obok segmentu ciągników siodłowych i naczep był on głównym motorem rozwoju leasingu środków transportu drogowego. Najniższym udziałem w ramach leasingu ruchomości charakteryzowały się segmenty: komputerów i sprzętu biurowego (476,5 mln zł), środków transportu kolejowego, powietrznego i wodnego (583,4 mln zł) oraz inne środki trwałe (222,5 mln zł).

Jeśli chodzi o leasing nieruchomości, największy udział miały obiekty handlowe i usługowe (46%) oraz budynki biurowe (27%), a ich średnia wartość wyniosła odpowiednio 16 mln zł i 12 mln zł. Obiekty przemysłowe stanowiły 17% wyleasingowanych nieruchomości, natomiast hotele i obiekty rekreacyjne – 2%. W ubiegłym roku po raz kolejny obniżyła się średnia wartość umowy zawieranej w ramach leasingu nieruchomości, co może świadczyć o wzrastającym zainteresowaniu tą formą leasingu wśród małych i średnich przedsiębiorstw.

Ubiegły rok nie przyniósł istotnych zmian, jeśli chodzi o pozycję największych firm leasingowych. Czołówkę w dalszym ciągu tworzą: Europejski Fundusz Leasingowy (11,4% udziału w rynku), Raiffeissen Leasing Polska (10,2%) oraz BRE Leasing (8,5%).

⁹⁴ Por. M.Kruk, *Leasing w Polsce – stan prawny i perspektywy rozwoju* [w:] Bank i kredyt, nr 3/2006, str. 94.

⁹⁵ Źródło: Związek Przedsiębiorstw Leasingowych (www.leasing.org.pl).

⁹⁶ W 2006 r. leasing ruchomości wzrósł o 32%, a nieruchomości spadł o 17%.

3.3.3 Faktoring

Z usług faktoringowych korzysta wciąż znikomy odsetek przedsiębiorców. Mimo swoich zalet, jest to wciąż instrument mało znany wśród przedsiębiorców. Niemniej jednak faktoring rozwija się w ostatnim okresie bardzo dynamicznie. W 2006 r. podmioty zajmujące się faktoringiem wykupiły wierzytelności za 25,6 mld zł, z czego na firmy faktoringowe przypadło 14,3 mld, a na banki 11,3 mld zł⁹⁷. W 2007 r. obroty rynku faktoringowego osiągnęły wartość 30,3 mld zł (wzrost o 18%). Grupa pozabankowych spółek faktoringowych wykupiła wierzytelności za 19 mld zł, z czego na banki przypadło 11,4 mld zł wykupionych wierzytelności⁹⁸.

Ramka 10 Faktoring

Z ekonomicznego i prawnego punktu widzenia (definicja Ottawska, 1988), firma faktoringowa wykonuje co najmniej dwie z czterech czynności:

- finansuje bezsporne i niewymagalne należności
- prowadzi sprawozdawczość i konta dłużników
- egzekwuje należności
- przejmuje ryzyko wypłacalności odbiorcy

Firmy świadczące usługi faktoringowe (faktorzy) dostarczają przedsiębiorstwom środki finansowe pod nieuregulowane faktury, odnoszące się zarówno do sprzedaży krajowej, jak i eksportowej. Przedsiębiorstwa mogą uzyskać do 90% wartości wystawionych faktur w momencie wysłania towarów (lub świadczenia usług), a wypłata pozostałej części następuje po zapłacie odbiorcy na konto faktora.

Typowy adresat faktoringu to firma:

- prowadząca sprzedaż z odroczoną płatnością
- o dużym zapotrzebowaniu na elastyczne finansowanie
- utrzymująca stałą współpracę z odbiorcami
- realizująca ekspansywną strategię zwiększenia obrotów m.in. poprzez stosunkowo długie terminy płatności.

Firma korzystająca z faktoringu uzyskuje natychmiastowe finansowanie, dzięki czemu może spłacać swoje zobowiązania, planować zarządzanie finansami, w znaczący sposób minimalizować ryzyko ściągnięcia należności i przeciwdziałać negatywnym skutkom różnic kursowych w eksporcie⁹⁹.

3.3.4 Publiczny rynek kapitałowy

Publiczny rynek kapitałowy jest z założenia przeznaczony dla dojrzałych przedsiębiorstw, spełniających odpowiednie wymogi z zakresu ładu korporacyjnego oraz mających dobre perspektywy rozwoju. Notowanie walorów danej spółki na giełdzie znacznie zwiększa jej wiarygodność wobec banków i instytucji finansowych, ułatwiając pozyskanie kapitału również z innych źródeł i czyniąc go mniej kosztownym (np. niższe odsetki od kredytów dzięki zwiększonemu ratingowi). Status spółki giełdowej to również lepsza rozpoznawalność marki, większa wiarygodność przy zdobywaniu nowych kontraktów i kontrahentów, a także możliwość pozyskania inwestora strategicznego na korzystnych warunkach.

Ostatnie lata to okres dynamicznego rozwoju Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW). W konsekwencji GPW jest coraz częściej brana pod uwagę przez dojrzałe spółki, jako forma pozyskania kapitału na dalszy rozwój. Niemniej jednak wymogi publicznego rynku kapitałowego oraz wysokie koszty, jakie wiążą się z wejściem na giełdę, znacznie ograniczają grono potencjalnych uczestników publicznego rynku kapitałowego.

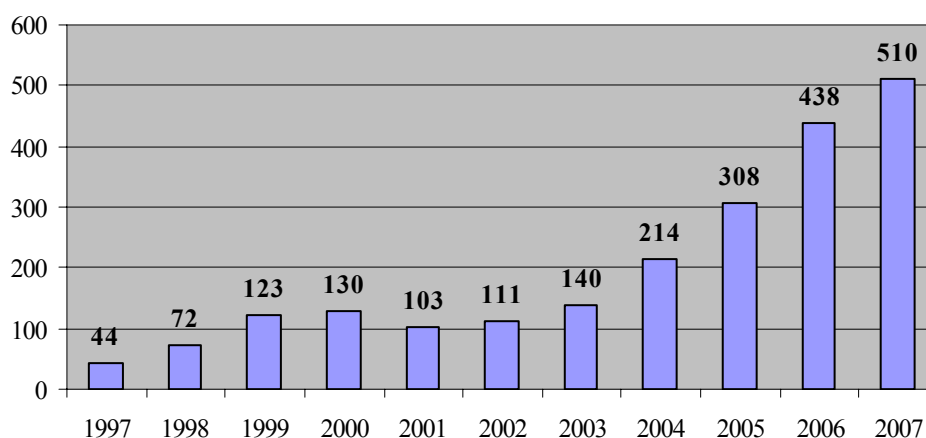
⁹⁷ *Działalność faktoringowa przedsiębiorstw finansowych w 2006 r.*, GUS, 2007.

⁹⁸ *Działalność faktoringowa w 2007 r.*, GUS, 2008.

⁹⁹ Źródło: Polski Związek Faktorów (www.factoring.pl).

Rok 2006, na który przypadło 15-lecie istnienia GPW, okazał się dotychczas najlepszym w historii warszawskiej giełdy. Indeks WIG wzrósł o 42% w stosunku do 2006 r., osiągając poziom 50.412 pkt, a kapitalizacja notowanych spółek wzrosła o prawie 50%. Tempo wzrostu indeksów giełdowych w 2007 r. było już znacznie niższe – indeks WIG wzrósł o 10%, niemniej jednak ubiegły rok był pod wieloma względami rekordowy. Zadebiutowało aż 81 spółek, czyli ponaddwukrotnie więcej niż w 2006 r. Zasadniczej zmianie uległa struktura kapitału występującego na GPW. O ile w 2006 r. dominowały jeszcze spółki krajowe, których udział w kapitalizacji stanowił prawie 70%, to w 2007 r. przewagę uzyskały spółki zagraniczne z udziałem 53%. Było to jednak spowodowane w znacznej mierze wejściem na giełdę banku UniCredit¹⁰⁰.

Wykres 40 Kapitalizacja spółek krajowych notowanych na GPW (w mld zł)

Źródło: GPW.

Tabela 26 Podstawowe dane o GPW

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Indeks WIG	17 848	13 922	14 367	20 820	26 636	35 601	50 412	55 649
zmiana r/r (%)	-	-22,0%	3,2%	44,9%	27,9%	33,7%	41,6%	10,4%
Liczba notowanych spółek	225	230	216	203	230	255	284	351
zmiana r/r (%)	-	2%	-6%	-6%	13%	11%	11%	24%
Liczba debiutujących spółek	13	9	5	6	36	35	38	81
zmiana r/r (%)	-	-31%	-44%	20%	500%	-3%	9%	113%
Liczba wycofań	9	4	19	19	9	10	9	14
zmiana r/r (%)	-	-56%	375%	0%	-53%	11%	-10%	56%
Kapitalizacja ogółem (mln zł)*	130 085	103 370	110 565	167 717	291 698	424 900	635 909	1 080 257
zmiana r/r (%)	-	0,2%	-15%	52%	74%	46%	50%	70%
w tym kapitalizacja spółek krajowych	130 085	130 370	110 565	140 002	214 313	308 418	437 719	509 887
zmiana r/r (%)	-	0,2%	-15%	27%	53%	44%	42%	16%

* spółki krajowe i zagraniczne (bez obligacji krajowych i obligacji zagranicznych).

Źródło: GPW.

¹⁰⁰ Kapitalizacja giełdy przed debiutem banku włoskiego (w połowie grudnia) wynosiła ok. 800 mld zł. Debiut banku włoskiego skutkowało wzrostem kapitalizacji o ponad 1/3 oraz zasadniczymi zmianami w jej strukturze.

W sierpniu 2007 r. na Giełdzie Papierów Wartościowych uruchomiony został alternatywny system obrotu (ASO) o nazwie **New Connect**. Ma on status rynku zorganizowanego, lecz działa poza rynkiem regulowanym. Nowy rynek stanowi platformę finansowania i obrotu wtórnego dla małych i średnich przedsiębiorstw o wysokim potencjale wzrostu, które nie byłyby w stanie sprostać kryteriom rynku regulowanego. New Connect jest zasadniczo przeznaczony dla firm działających w obszarze wysokich technologii, choć nie wyklucza się również przedsiębiorstw działających w innych sektorach. Zakłada się, że skupienie w jednym miejscu młodych, dynamicznych spółek przyniesie konkretne rezultaty w postaci wzrostu nakładów na działalność w obszarze B+R oraz we wdrażaniu efektów badań w projektach biznesowych. New Connect powinien również wpłynąć korzystnie na rozwój segmentu inwestorów instytucjonalnych i indywidualnych akceptujących wyższe ryzyko w zamian za potencjalnie wyższe zyski z inwestycji¹⁰¹.

Jeśli chodzi o liczbę notowanych instrumentów, zdecydowanie dominującym segmentem CeTO jest obrót instrumentami dłużnymi, mimo że w założeniu rynek ten był przeznaczony dla spółek niespełniających odpowiednich standardów giełdowych. W ubiegłym roku mimo 3-krotnego spadku liczby notowanych akcji, ich udział w wartości obrotu wzrósł ponad 5-krotnie. Jednocześnie po raz kolejny spadła wartość obrotu obligacjami. Wartość obrotu całego rynku CeTO wzrosła o 132%, do 415 mln zł, niemniej jednak stanowi to jedynie ok. 4% wartości obrotu z 2003 r.

Tabela 27 Roczne wskaźniki rynku CeTO

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>Rynek papierów wartościowych CeTO</i>								
Wartość obrotu (tys. zł)	567 089	314 191	625 885	9 594 438	3 341 919	1 449 383	179 318	415 352
Liczba notowanych instrumentów	43	25	27	40	95	101	98	84
<i>Rynek akcji</i>								
Wartość obrotu ogółem (tys. zł)	436 242	103 133	97 266	63 236	57 118	73 690	53 262	343 043
Liczba notowanych akcji	21	21	21	22	18	18	15	5
<i>Rynek obligacji</i>								
Wartość obrotu ogółem (tys. zł)	105 426	1 301	410 531	9 471 785	3 162 240	1 375 680	119 682	68 358
Liczba notowanych obligacji	3	3	6	15	74	77	76	68
<i>Rynek listów zastawnych</i>								
Wartość obrotu (tys. zł)	-	-	-	59 140	122 520	-	6 374	3 950
Liczba notowanych listów zastawnych	-	-	-	2	2	5	6	11
<i>Rynek certyfikatów</i>								
Wartość obrotu (tys. zł)	618	209 758	118 088	276	41	14	-	-
Liczba notowanych certyfikatów	1	1	-	-	1	1	1	-

Źródło: MTS-CeTO (www.mts-ceto.pl).

¹⁰¹ Źródło: GPW (www.newconnect.pl).

3.3.5 Private Equity/Venture Capital

W 2006 r. polskie firmy PE/VC pozyskały rekordową (937 mln EUR) wartość nowych kapitałów do funduszy. Z kolei inwestycje polskich firm zarządzających funduszami typu PE/VC wyniosły 294 mln EUR, co stanowiło wzrost aż o 91% w porównaniu do 2005 r.¹⁰² Liczba zrealizowanych inwestycji wzrosła w tym okresie z 32 do 46, przy jednoczesnym wzroście średniej wartości transakcji – z 4,8 do 6,4 mln EUR¹⁰³. Jeśli chodzi o strukturę branżową inwestycji, nastąpiła istotna zmiana w stosunku do 2005 r. O ile rok wcześniej koncentrowały się one na branżach dóbr konsumpcyjnych, w 2006 r. nastąpił powrót do sektora komunikacji i mediów. Polskie firmy zarządzające PE/VC ulokowały w nim 165 mln EUR, czyli 56% inwestycji. Nie odnotowano żadnej inwestycji w sektorze IT, niemniej jednak wzrost inwestycji w sektorze zaawansowanych technologii był bardzo wyraźny (56-proc. udział w strukturze inwestycji wobec 24-proc. w 2005 r.).

Największa część zainwestowanych środków dotyczyła refinansowania lub wykupu od poprzednich właścicieli (94%). Pozostałą część stanowiły inwestycje w przedsiębiorstwa na etapie ekspansji (5,2%), start-up (0,4%) oraz kapitału załączkowego (0,4%).

Rynek PE/VC jest w Polsce jest jeszcze stosunkowo mało rozwinięty, ale należy spodziewać się, że jego znaczenie dla gospodarki, w szczególności wpływ na rozwój przedsiębiorstw innowacyjnych, będzie coraz większe.

Krajowy Fundusz Kapitałowy

Krajowy Fundusz Kapitałowy został utworzony w 2005 r. na mocy ustawy z dnia 4 marca 2005 r. o Krajowym Funduszu Kapitałowym.

Krajowy Fundusz Kapitałowy S.A. (KFK) jest polskim funduszem funduszy venture capital/private equity (VC/PE). Działalność KFK polega na inwestowaniu w fundusze VC/PE, które zasilają kapitałowo małe i średnie przedsiębiorstwa. KFK został utworzony w celu ograniczania luki kapitałowej, polegającej na niskiej podaży kapitału VC/PE w segmencie małych i średnich przedsiębiorstw.

Zadaniem Funduszu jest wspieranie finansowe funduszy kapitałowych inwestujących w przedsiębiorców mających siedzibę na terytorium RP, w szczególności w przedsiębiorców innowacyjnych lub prowadzących działalność badawczo-rozwojową.

Wsparcie finansowe realizowane jest w postaci inwestycji KFK w fundusze VC/PE oraz w formie świadczeń bezzwrotnych na pokrycie części kosztów zarządzania. Inwestycja KFK polegać może na zasileniu kapitałów własnych funduszu lub na udzieleniu funduszowi długoterminowego długu.

W 2007 r. Krajowy Fundusz Kapitałowy został zasilony dotacją celową z budżetu państwa w kwocie ok. 54,3 mln zł.

W lipcu 2007 r. KFK ogłosił pierwszy Otwarty Konkurs Ofert na udzielenie wsparcia finansowego funduszom kapitałowym, na który wpłynęło 5 ofert. W wyniku przeprowadzonej procedury weryfikacyjnej do udzielenia wsparcia finansowego wybrano 3 fundusze. Do dnia

¹⁰² Rekordowo wysoka aktywność inwestycyjna funduszy PE/VC była widoczna w całej Europie – poziom inwestycji osiągnął w 2006 r. 71 mld euro (wzrost o 51%).

¹⁰³ Źródło: EVCA 2007 Yearbook.

31 grudnia 2007 r. podpisane zostały umowy z dwoma funduszami kapitałowymi na łączną kwotę 55,0 mln zł.

Krajowy Fundusz Kapitałowy został wskazany jako instytucja wdrażająca dla jednego z poddziałań (Poddziałanie 3.2. Wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka w ramach działania „Kapitał dla innowacji”) w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, lata 2007–2013. Projektowana alokacja na wsparcie funduszy inwestycyjnych przez KFK S.A. wynosi 180 mln EUR.

3.3.6 Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe

Fundusze pożyczkowe¹⁰⁴

Na koniec czerwca 2007 r. funkcjonowało w Polsce 76 funduszy pożyczkowych, które dysponowały kapitałem pożyczkowym o wartości 767,6 mln zł oraz udzieliły od początku działalności 142 tys. pożyczek o wartości 2 174,0 mln zł.

W porównaniu ze stanem na dzień 31.12.2006 r. obserwuje się kontynuację systematycznego przyrostu kapitału pożyczkowego oraz udzielonych pożyczek zarówno w ujęciu ilościowym jak i wartościowym. W analizowanym okresie kapitał pożyczkowy wzrósł o 53,5 mln zł (o 7,5%), liczba pożyczek o 10,9 tys. (o 8,3%), a ich wartość o 205,9 mln zł (o 10,5%). Przeciętna wartość dla wszystkich pożyczek udzielonych do 30.06.2007 r. wyniosła 15,3 tys. zł, w tym dla pożyczek, które wypłacono w I półroczu 2007 r. – 18,9 tys. zł.

Wśród pożyczek udzielonych od początku działalności funduszy do 30.06.2007 r. dominowały pożyczki:

- przeznaczone na cele inwestycyjne – stanowiły one około dwóch trzecich wszystkich pożyczek zarówno w ujęciu ilościowym jak i wartościowym,
- udzielane przedsiębiorstwom handlowym i usługowym – pożyczki na działalność handlową stanowiły połowę ogólnej liczby udzielonych pożyczek,
- o kwocie do 10 tys. zł- ponad dwie trzecie ogólnej liczby wypłaconych pożyczek i prawie jedna trzecia ich wartości,
- udzielane przedsiębiorstwom zatrudniającym do 9 osób – 96,3% ogólnej liczby udzielonych pożyczek i 84,1% ich wartości.

Bezpośrednim efektem wsparcia finansowego małych i średnich przedsiębiorstw przez fundusze pożyczkowe są nowe miejsca pracy. Począwszy od 1992 r. do 30 czerwca 2007 r. fundusze udzieliły pożyczek na łączną kwotę 2.174 mln zł umożliwiając tym samym utworzenie 49,5 tys. nowych miejsc pracy. W samym pierwszym półroczu 2006 r. angażując kwotę 205,9 mln zł fundusze przyczyniły się do utworzenia 3,5 tys. miejsc pracy.

Obserwuje się systematyczne zmiany w strukturze finansowania kapitału pożyczkowego. Dominujący udział w jego finansowaniu miały środki pieniężne w kwocie 233,9 mln zł otrzymane w latach 2005–2006 i w I półroczu 2007 r. przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw (poddziałanie 1.2.1. Dokapitalizowanie funduszy mikropożyczkowych). Ich udział w kapitale pożyczkowym wzrósł z 10,3% na 31.12.2005 r. do 25,3% na koniec 2006 r. i do 30,5% na dzień 30.06.2007 r.

---

¹⁰⁴ Na podstawie danych zawartych w „Raportcie o Funduszach pożyczkowych w Polsce – stan na 30.06.2007 r.”, Polskie Stowarzyszenie Funduszy Pożyczkowych.

Sektor funduszy pożyczkowych cechuje znaczna koncentracja. Największym kapitałem dysponowała Polska Fundacja Przedsiębiorczości z siedzibą w Szczecinie (96,8 mln zł, t.j. 12,6% kapitału pożyczkowego funduszy ogółem) oraz Fundusz Mikro Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie (87,2 mln zł, t.j. 11,4% kapitału funduszy pożyczkowych ogółem). Z kolei spośród wszystkich funduszy najwięcej pożyczek udzielił Fundusz Mikro sp. z o.o., tj. 100,3 tys sztuk. Stanowiły one 70,6% ogólnej liczby pożyczek. Pod względem wartości były to jednak pożyczki mniejsze. Przeciętna ich wartość wynosiła 7,7 tys. zł. Również w rankingu funduszy według ogólnej wartości udzielonych pożyczek pierwsze miejsce zajął Fundusz Mikro Sp. z o.o. (771,6 mln zł, tj. 35,5% ogólnej wartości pożyczek).

Fundusze poręczeniowe¹⁰⁵

Wartość kapitału poręczeniowego ulokowanego w 53 badanych funduszach na koniec czerwca 2007 r. wyniosła około 486 mln zł i była szesnastokrotnie większa w stosunku do 1999 r. (tj. od momentu, gdy rozpoczęto przygotowywać raporty o stanie funduszy). Struktura funduszy poręczeniowych pod względem ich wyposażenia kapitałowego jest bardzo zróżnicowana. Z jednej strony występują fundusze, których kapitał poręczeniowy wynosi ponad 60 mln zł, z drugiej zaś fundusze o kapitale nieprzekraczającym kilkaset tysięcy zł. Zróżnicowanie to wpływa, poprzez zdolność poręczeniową, na terytorialny zakres działania i ich aktywność. W badanej populacji funduszy pojawiły się silne kapitałowo instytucje, prowadzące działalność na terenie całych województw.

Fundusze poręczeniowe dysponujące kapitałem powyżej 12 mln zł (13 funduszy) zgromadziły prawie 73% kapitału będącego w dyspozycji wszystkich funduszy poręczeniowych, podczas gdy grupa 14 funduszy dysponująca kapitałem poniżej 1 mln zł jest w posiadaniu jedynie 2% kapitału ogółem.

Wszystkie fundusze działające w Polsce od początku swej działalności do 30.06.2007 r. udzieliły 16886 poręczeń. Warto jednak podkreślić, że w ostatnim roku liczba poręczeń udzielonych wyniosła prawie 5000, z tego 58,4% udzieliło 10 najbardziej aktywnych funduszy poręczeniowych. W ostatnim półroczu udział ten jednak zmalał, co może świadczyć o procesie aktywizacji także mniejszych funduszy poręczeniowych.

W drugim półroczu 2007 r. po raz pierwszy w historii polskiego systemu poręczeniowego aktywność funduszy mierzona relacją wartości aktywnych poręczeń do kapitału funduszy przekroczyła poziom 100% i osiągnęła wartość 113%, co oznacza realne działanie mnożnika w skali całego systemu. Wartość aktualnych poręczeń na koniec I półrocza 2007 r. wyniosła 549 mln zł. Poręczono 6982 kredyty i pożyczki o łącznej wartości 1,08 mld zł.

Struktura udzielonych poręczeń według instytucji finansującej wskazuje na dominującą rolę banków jako partnerów funduszy poręczeniowych (ponad 89,0% liczby poręczeń i 96,0% wartości poręczeń udzielono bankom).

Najczęściej poręczanym zobowiązaniem (analizując według wartości poręczanych zobowiązań) były kredyty obrotowe (71,0%) oraz kredyty inwestycyjne (24%). W strukturze udzielonych poręczeń, biorąc pod uwagę ich liczbę również dominują kredyty obrotowe (70%). Drugą dużą grupę stanowią kredyty inwestycyjne (z udziałem 18%).

W strukturze udzielonych poręczeń według sektora działania poręczeniobiorcy dominują handel (34%), produkcja (18%) oraz usługi i transport (32%).

---

¹⁰⁵ Na podstawie danych zawartych w „Raporcie o Funduszach Poręczeń Kredytowych w Polsce – stan na 30.06.2007 r.”, Krajowe Stowarzyszenie Funduszy Poręczeniowych.

W strukturze udzielonych poręczeń zdecydowanie dominują poręczenia o małej wartości (do 50 tys. zł) – 46%. Następuje jednak powolna zmiana struktury poręczeń. Coraz większe znaczenia mają poręczenia o dużej wartości jednostkowej (w ciągu 12 miesięcy udzielono dwukrotnie więcej poręczeń dużych – o wartości powyżej 500 tys. zł). Jest to naturalna konsekwencja wzrostu wartości kapitałów poręczycielskich.

Blisko 70% udzielonych poręczeń trafiło do przedsiębiorców zatrudniających do 10 osób, natomiast ponad 26% beneficjentów stanowiły firmy małe – do 49 zatrudnionych.

Szacuje się, że poręczenia udzielone przez analizowane fundusze przyczyniły się w okresie ostatnich 12 miesięcy do utworzenia ponad 4000 nowych miejsc pracy.

Dopełnieniem systemu poręczeń kredytowych w Polsce jest Krajowy Fundusz Poręczeń Kredytowych, działający w Banku Gospodarstwa Krajowego. Funkcjonuje on na obszarze całego kraju i współpracuje z 25 bankami. Na dzień 30.06.2007 r. Fundusz udzielił 6084 poręczenia gospodarcze, na kwotę 1384 mln zł, w tym dla kredytów obrotowych 1214 poręczeń, natomiast dla kredytów inwestycyjnych 2673 poręczenia. Podobnie jak we wcześniej analizowanych funduszach poręczeniowych tak i w Krajowym Funduszu Poręczeń Kredytowych najwięcej poręczeń udzielono przedsiębiorcom zatrudniającym do 5 osób (2788 poręczeń) oraz małym – zatrudniającym do 50 osób (2460 poręczeń).

Fundusz Poręczeń Unijnych

Zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o Funduszu Poręczeń Unijnych. podstawowym celem działalności Funduszu Poręczeń Unijnych (FPU) jest zwiększenie możliwości wykorzystania środków Unii Europejskiej poprzez zwiększenie dostępności kredytu oraz możliwości pozyskiwania środków z emisji obligacji na realizację przedsięwzięć współfinansowanych ze środków unijnych.

Istotne znaczenie dla działalności Funduszu w 2007 r. miały zmiany wprowadzone nowelizacją ustawy o FPU, które weszły w życie w październiku 2006 r. Poszerzyły one zakres poręczeń FPU o gwarancje realizacji przedsięwzięć, regwarancje, gwarancje dobrego wykonania kontraktów udzielane w ramach portfela kontraktów. Wprowadzono jednakową wysokość poręczenia/gwarancji bez względu na przeznaczenie środków z kredytu/emisji obligacji (na poziomie 80%). Zwiększone zostały także maksymalne kwoty poręczenia/gwarancji w ramach portfela kredytowego oraz portfela kontraktów do wysokości 500 tys. EUR, a dla jednostek samorządu terytorialnego do wysokości 5 mln EUR. Ponadto wydzielona została pula środków na poręczenia kredytów na projekty, które nie uzyskały dofinansowania ze środków UE pomimo zaakceptowania przez bank kredytujący i BGK oraz umożliwiono udzielanie gwarancji/poręczeń na każdym etapie realizacji i finansowania przedsięwzięcia, po dokonaniu oceny i zaakceptowaniu przez BGK ryzyka związanego z daną transakcją. Z instrumentów FPU mogą obecnie korzystać nie tylko bezpośredni beneficjenci pomocy UE ale także kredytobiorcy uczestniczący w realizacji ich przedsięwzięcia. Zmiany powyższe poszerzyły znacznie zakres i możliwości działania Funduszu.

W 2007 r. udzielono poręczeń i gwarancji na kwotę 133,5 mln zł (ok. 2,5-krotnie wyższą niż w 2006 r.) przekraczając wielkości planowane o ponad 11%. Na wynik ten złożyły się również udzielone w wyniku nowelizacji ustawy gwarancje realizacji przedsięwzięcia na łączną kwotę 17,3 mln zł oraz regwarancje na łączną kwotę około 2,7 mln zł. W ciągu

całego roku BGK podjął decyzje negatywne w odniesieniu do zaledwie 5 wniosków na łączną kwotę 5,2 mln zł.

Stan Funduszu na dzień 31.12.2007 r. wyniósł 989,1 mln zł i wzrósł o 5% względem zamknięcia 2006 roku. Narastająco, kwota udzielonych poręczeń/gwarancji na dzień 31.12.2007 r. wyniosła 238,8 mln zł, co oznacza wzrost o prawie 127% w porównaniu z rokiem poprzednim, natomiast wartość udzielonych w 2007 r. poręczeń/gwarancji w stosunku do 2006 r. wzrosła o prawie 150%.

3.3.7 Pomoc publiczna¹⁰⁶

W 2005 r. KE w dokumencie programowym pn. *Plan działań w zakresie pomocy państwa* zapowiedziała przeprowadzenie, wraz z państwami członkowskimi, przeglądu wspólnotowych reguł i zasad udzielania pomocy publicznej. Zmiana rozporządzeń, komunikatów, wytycznych oraz zasad ramowych będzie prowadzona etapowo, a jej zakończenie zaplanowano na 2009 r.

Reforma zasad pomocy publicznej zapowiedziana w dokumencie KE powinna przyczynić się do ukierunkowania pomocy publicznej na działania o charakterze horyzontalnym, w tym przede wszystkim służące wspieraniu innowacyjności, badań i rozwoju, stymulowaniu przedsiębiorczości, inwestowaniu w kapitał ludzki i ochronę środowiska. Akcent położony jest również na pomoc o charakterze regionalnym, która powinna przyczyniać się do zmniejszania dysproporcji w rozwoju pomiędzy regionami UE.

Analiza porównawcza pomocy publicznej w Polsce i UE wykazuje zasadnicze różnice, ale jednocześnie w jej strukturze zachodzą korzystne zmiany. Pomoc publiczna w Polsce stopniowo zaczyna nabierać charakteru pomocy stymulującej rozwój społeczno-gospodarczy, który jest jednym z podstawowych celów odnowionej Strategii Lizbońskiej. Wskazuje na to wzrost wartości pomocy przeznaczonej na cele horyzontalne (w 2005 r. – 1,8 mld zł, w 2006 r. – 2,2 mld zł) oraz pomocy regionalnej (w 2005 r. – 763,6 mln zł, w 2006 r. – 1,56 mld zł). Spada natomiast wielkość pomocy sektorowej (w 2005 r. – 1,05 mld zł, w 2006 r. – 0,7 mld zł). Ogólna wartość pomocy udzielonej przedsiębiorcom w 2006 r. wyniosła 5,88 mld zł¹⁰⁷. Było to o 22,5% więcej niż w 2005 r., ale prawie 5-krotnie mniej niż jeszcze w 2003 r.

W kontekście analizy pomocy publicznej istotna jest ocena, jaką część pomocy przeznaczonej dla podmiotów gospodarczych stanowią bezpośrednio wydatki z budżetu (dotacje, wniesienie kapitału do spółki, kredyty preferencyjne), a jaką część stanowi pomoc bierna, polegająca na rezygnacji z należnych budżetowi wpływów. W UE preferowana jest pomoc aktywna, w formie dotacji. W Polsce w latach 1997–2004 dominowała pomoc bierna, polegająca na uszczupleniu należnych budżetowi wpływów. W 2005 r. sytuacja uległa zmianie. Zdecydowanie więcej pomocy udzielono w formie bezpośrednich wydatków niż w formie uszczuplenia wpływów do budżetu. Tendencja taka utrzymała się również w 2006 r.

---

¹⁰⁶ Pomoc publiczna to pomoc udzielana przez Państwo Członkowskie lub ze źródeł państwowych, w jakiegokolwiek formie, która narusza lub grozi naruszeniem konkurencji przez uprzywilejowanie niektórych przedsiębiorstw lub produkcji niektórych wyrobów, w zakresie, w jakim wpływa ona negatywnie na wymianę handlową pomiędzy Państwami Członkowskimi.

¹⁰⁷ *Raport o pomocy publicznej w Polsce udzielonej przedsiębiorcom w 2006 roku*, UOKiK, Warszawa, listopad 2007 r.

Tabela 28 Struktura pomocy publicznej ze względu na formę w krajach UE-25 i w Polsce*

Formy pomocy [%]						
	Dotacje	Subsydia podatkowe	Subsydia kapitałowo-inwestycyjne	Miękkie kredytowanie	Odroczenia płatności	Poręczenia i gwarancje
EU-25	50,0	43,0	1,0	3,0	2,0	2,0
Polska	78,3	19,2	0,2	2,1	0,2	-

* Dla państw UE-25 przedstawiona została średnia wartość pomocy udzielonej w sektorze produkcyjnym oraz usługach w okresie 2004–2006 na podstawie raportu KE „State Aid Scoreboard – autumn 2007 update”. Dane dla Polski dotyczą 2006 r., przytoczone zostały na podstawie opracowanego przez UOKiK Raportu o pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w 2006 r.

Rosnący udział pomocy udzielanej w formie dotacji w ogólnej wartości udzielanej pomocy jest zjawiskiem pozytywnym, ponieważ dotacja jest najbardziej przejrzystą formą pomocy publicznej. Bodźcem dla wydatków krajowych w tej formie stały się fundusze strukturalne. Natomiast niski udział pasywnych form pomocy (uszczuplenia wpływów do budżetu) wynika głównie z istotnego ograniczenia pomocy publicznej na ratowanie i restrukturyzację, która w przypadku dużych przedsiębiorstw (a taka pomoc dominowała) może być udzielana tylko pod warunkiem uzyskania pozytywnej decyzji KE.

3.3.8 Środki funduszy strukturalnych szansą na rozwój przedsiębiorstw

Ważnym źródłem finansowania działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwa, zwłaszcza małe i średnie, są środki pochodzące z funduszy strukturalnych. W ramach oferowanego przez nie wsparcia firmy mają możliwość ubiegania się o środki finansowe na rozbudowę i modernizację bazy produkcyjno-usługowej, uzyskanie dostępu do specjalistycznych usług doradczych, wdrażanie rozwiązań innowacyjnych, doskonalenie kwalifikacji kadr czy też osiągnięcie standardów UE w zakresie ochrony środowiska.

Podstawowym programem skierowanym do przedsiębiorców w ramach perspektywy finansowej 2004–2006 jest Sektorowy Program Operacyjny *Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw* (SPO WKP). Ponadto firmy są beneficjentami SPO *Rozwój zasobów ludzkich* (SPO RZL) oraz *Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego* (ZPORR). Uzupełnieniem działań podejmowanych w ramach SPO WKP, SPO RZL oraz ZPORR są działania realizowane w ramach Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL (PIW EQUAL). Z kolei przedsiębiorczość na obszarach wiejskich wspiera również SPO *Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich na lata 2004–2006* (SPO ROL).

Celem SPO WKP jest poprawa pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw działających na terytorium Polski w warunkach jednolitego rynku europejskiego. Działania w ramach SPO WKP obejmują zarówno bezpośrednią pomoc dla przedsiębiorców na doradztwo i inwestycje, jak i pośrednią – poprzez zapewnianie dostępu do wysokiej jakości usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu. Wsparcie oferowane przez ten program cieszyło się bardzo dużym zainteresowaniem przedsiębiorców – wartość złożonych wniosków prawie 4-krotnie przekroczyła kwotę alokacji na cały okres programowania. Z kolei łączna kwota płatności z kont programowych wyniosła wg stanu na koniec kwietnia 2008 r. 3,07 mld zł, czyli 69,6% alokacji środków wspólnotowych na cały okres programowania¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Źródło: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (Wykorzystanie środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w ramach NPR 2004–2006 oraz NSRO 2007–2013. Informacja miesięczna za kwiecień 2008 r.).

Wsparcie dla przedsiębiorstw w ramach SPO RZL 2004–2006 skoncentrowane jest w działaniu 2.3 *Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki*. Jego celem jest podniesienie konkurencyjności i rozwój potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw poprzez inwestycje w kadry i pracowników przedsiębiorstw. Zakres wsparcia udzielanego w ramach działania obejmuje doskonalenie umiejętności i kwalifikacji kadr zarządzających oraz pracowników przedsiębiorstw poprzez kursy zawodowe w zakresie języków obcych, szersze zastosowanie technologii informacyjnych oraz nabywanie lub dostosowanie umiejętności związanych ze zmianami technologicznymi, ułatwianie transferu wiedzy i zacieśnianie współpracy między szkołami wyższymi i przedsiębiorstwami (kursy zaawansowanych technologii, zachęcanie kadry kierowniczej oraz pracowników przedsiębiorstw do kontynuowania nauki na poziomie wyższym, jak również do odbywania staży w instytucjach naukowo-badawczych), ułatwienie wprowadzania nowych form zatrudnienia i nowych form organizacji pracy (w tym pracy czasowej, rotacji pracy, telepracy, dostosowanie organizacji i form zatrudnienia do zmian technologicznych z uwzględnieniem poprawy warunków pracy).

Ponadto przedsiębiorcy i osoby rozpoczynające działalność gospodarczą mogą korzystać ze wsparcia przewidzianego w ramach poszczególnych działań priorytetu I SPO RZL. Celem priorytetu I *Aktywna polityka rynku pracy oraz integracji zawodowej i społecznej* jest wzmocnienie potencjału instytucjonalnej obsługi klientów służb zatrudnienia, pomocy społecznej i innych instytucji działających na rzecz rynku pracy. Ma on służyć również działaniom na rzecz bezrobotnych oraz osób z grup szczególnego ryzyka. Celem priorytetu jest też wyrównywanie szans kobiet w dostępie do rynku pracy i zatrudnienia.

Do końca kwietnia br. zrealizowano płatności z kont programowych SPO RZL na łączną kwotę 4,1 mld zł, czyli 79,1% alokacji na lata 2004–2006, przy czym wartość podpisanych umów o dofinansowanie wyniosła 110,83% alokacji.

W ramach ZPORR przedsiębiorcy mogą korzystać z działania 2.5 *Promocja przedsiębiorczości* oraz działania 3.4 *Mikroprzedsiębiorstwa*.

- Działanie 2.5 ma na celu stymulowanie powstawania nowych mikroprzedsiębiorstw wraz z zapewnieniem im pomocy w wykorzystaniu dostępnych instrumentów wsparcia. Kwalifikujące się projekty obejmują następujące formy wsparcia: świadczenie usług doradczych z zakresu zasad prowadzenia działalności gospodarczej, rozpowszechnianie dobrych praktyk i metod rozwoju, przekazywanie pomocy finansowej przysługującej po zarejestrowaniu mikroprzedsiębiorstwa.
- Działanie 3.4 jest ukierunkowane na podniesienie jakości i efektywności zarządzania, a także na poprawę zdolności inwestycyjnych nowo powstałych przedsiębiorstw poprzez ułatwienie im dostępu do wysokiej jakości zewnętrznych usług doradczych świadczonych przez wyspecjalizowane firmy oraz dokapitalizowanie projektów inwestycyjnych. Dofinansowanie projektu doradczego może wynieść do 20 tys. zł, zaś projektu inwestycyjnego – do 200 tys. zł.

Wg stanu na koniec kwietnia 2008 r. wartość dokonanych refundacji z kont programowych ZPORR wyniosła 9,18 mld zł, co stanowi 87,8% alokacji – najwięcej spośród wszystkich programów operacyjnych. Wartość zakontraktowanych środków wyniosła 108,8% zobowiązań na cały okres programowania.

W ramach IW EQUAL realizowany jest Temat F *Wspieranie zdolności przystosowawczych przedsiębiorstw i pracowników do zmian strukturalnych w gospodarce oraz wykorzystania technologii informacyjnych i innych nowych technologii*. Działania Partnerstw na rzecz Rozwoju w tym temacie koncentrują się na wzmocnieniu struktur i systemów wsparcia

zdolności adaptacyjnych w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw. W trakcie realizacji projektów testowane są i wypracowywane modelowe rozwiązania wspierania przedsiębiorstw w procesie zastosowania nowych technologii oraz innowacyjnych metod zarządzania, które następnie rekomendowane są osobom kierującym polityką społeczno-ekonomiczną w celu zastosowania ich na poziomie szerszym niż warunki projektowe.

Wsparcie przedsiębiorczości na obszarach wiejskich jest realizowane w ramach SPO ROL przez działanie 2.4 *Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów*. Oferuje ono wsparcie dla projektów związanych z realizacją inwestycji służących podjęciu przez rolników i domowników, a także osoby prawne, dodatkowej działalności zapewniającej alternatywne źródła dochodów. Podjęcie lub rozwój dodatkowej działalności, wykorzystującej istniejące zasoby gospodarstwa rolnego i regionu oraz uwzględniającej potrzeby rynku, stwarza warunki do rozwoju wielofunkcyjnych i trwałych ekonomicznie gospodarstw rolnych. Wg stanu na dzień 31 maja 2008 r. w ramach tego działania ze złożonych 7.170 wniosków na łączną kwotę 524,8 mln zł zrealizowano 4.067 płatności na kwotę 259,7 mln zł. W mniejszym stopniu przedsiębiorczość na wsi wspierają także inne działania przewidziane w Programie, tj.: 1.1 *Inwestycje w gospodarstwach rolnych*, 1.5 *Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych*, 2.6 *Rozwój i ulepszenie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem*.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSRO) są dokumentem określającym kierunki wydatkowania środków dostępnych z budżetu Unii Europejskiej w latach 2007–2013. NSRO jest instrumentem odniesienia dla przygotowania programów operacyjnych, uwzględniając jednocześnie zapisy Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007–2015¹⁰⁹ (SRK) oraz Krajowego Programu Reform na lata 2005–2008. Za cel strategiczny NSRO uznano: tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski. Obok celu strategicznego, NSRO zakłada realizację celów horyzontalnych, wynikających ze Strategii Lizbońskiej, Strategicznych Wytycznych Wspólnoty oraz wniosków wynikających z analizy słabych i mocnych stron polskiej gospodarki, a także stojących przed nią wyzwań. Jednym z takich celów jest podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług.

Kluczowym instrumentem w ramach NSRO, nastawionym na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez podnoszenie ich innowacyjności jest **Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 2007–2013 (PO IG)**. Łączna wielkość środków publicznych zaangażowanych w realizację programu w latach 2007–2013 wyniesie ponad 9,7 mld EUR, z czego ze środków UE będzie pochodziło 8,3 mld EUR (EFRR). Ponad 90% funduszy skierowane zostanie na działania w obszarach: badania i rozwój, innowacje, technologie informacyjne i komunikacyjne. Tym samym PO IG jest programem w największym stopniu wpisującym się w realizację Strategii Lizbońskiej. 40% środków zostanie przeznaczone na bezpośrednie wsparcie przedsiębiorców. Z pozostałej puli skorzystają inne kategorie beneficjentów, m.in. jednostki administracji centralnej, instytucje sfery B+R, instytucje otoczenia biznesu, a także obywatele.

W ramach PO IG wspierane będą działania z zakresu innowacyjności produktowej, procesowej, marketingowej i organizacyjnej, które w sposób bezpośredni lub pośredni

---

¹⁰⁹ Strategia Rozwoju Kraju, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 27 czerwca 2006 r. jest podstawowym dokumentem określającym cele polityki rozwoju w Polsce w latach 2007–2015.

przyczyniają się do powstawania i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw, przy czym chodzi tutaj o innowacyjność co najmniej w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym. Przedsiębiorcy mogą się ubiegać o wsparcie m.in. następujących przedsięwzięć:

- przedsięwzięcia o wysokim stopniu innowacyjności bez względu na wielkość przedsiębiorstwa i branżę, z wyłączeniem branż wykluczonych na podstawie odrębnych przepisów,
- projekty wysoko innowacyjne o dużej wartości, np. inwestycje powyżej 2 mln EUR,
- świadczenie usług elektronicznych między przedsiębiorstwami (business to business-B2B) oraz przedsięwzięcia z zakresu gospodarki elektronicznej realizowane przez rozpoczynające działalność gospodarczą małe i średnie przedsiębiorstwa,
- wsparcie dla przedsiębiorców działających na Jednolitym Rynku Europejskim,
- prace badawczo-rozwojowe zamawiane przez przedsiębiorców,
- wdrożenia wyników prac B+R oraz nowych technologii,
- inwestycje związane z działalnością B+R przedsiębiorstw,
- inicjowanie nowych przedsiębiorstw o wysokim potencjale innowacyjnym,
- wsparcie powiązań kooperacyjnych.

Uzupełnieniem działań przewidzianych w PO IG są pozostałe programy przyczyniające się również do rozwoju przedsiębiorczości, realizowane w ramach NSRO:

- ***Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)***

Celem głównym programu jest wzrost zatrudnienia i spójności społecznej a do osiągnięcia tego celu przyczynia się realizacja sześciu celów strategicznych do których należą:

- podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo
- zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego
- poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce
- upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy
- zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa
- wzrost spójności terytorialnej.

W PO KL przewidziano działania komplementarne do działań wspieranych na poziomie centralnym i regionalnym, mające na celu wzmocnienie potencjału kadrowego przedsiębiorstw poprzez specjalistyczne szkolenia i rozwój usług doradczych nakierowanych na specyficzne potrzeby przedsiębiorców. Na wsparcie szeroko rozumianej przedsiębiorczości przeznaczono ok. 2,4 mld EUR, co stanowi 25% alokacji dla całego PO KL (9,7 mld EUR). Wraz ze środkami krajowymi, na realizację PO KL przeznaczono prawie 11,5 mld EUR.

- ***Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ)***

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Program zakłada m.in. wsparcie dla przedsięwzięć związanych z budową infrastruktury transportowej, ochrony środowiska, energetycznej oraz dostosowujących przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska. PO IiŚ przewiduje również wsparcie dla projektów związanych z bezpieczeństwem energetycznym oraz rozwojem szkolnictwa wyższego. Na realizację

programu zostanie przeznaczonych 38,9 mld EUR, z czego ze środków Unii Europejskiej będzie pochodziło 27,9 mld EUR (w tym ze środków Funduszu Spójności – 22,1 mld EUR oraz EFRR – 5,7 mld EUR). W ramach PO IiŚ przedsiębiorstwa (w tym duże) będą mogły skorzystać z ok. 2,9 mld EUR.

- **16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO)**

Cele RPO zostały ustalone na szczeblu regionalnym w odniesieniu do strategii rozwoju województw i wskazanych w nich obszarów wymagających wsparcia. We wszystkich 16 programach wskazano, w ramach celu głównego, na rozwój regionu bądź poprawę jego konkurencyjności. RPO przewidują przede wszystkim przedsięwzięcia ukierunkowane na:

- wspieranie gospodarki i przedsiębiorczości,
- ochronę środowiska
- znoszenie dysproporcji i budowanie spójności
- rozwój infrastruktury/systemu transportowego
- poprawę poziomu i jakości życia mieszkańców
- rozwój infrastruktury społecznej
- rozwój turystyki

W Regionalnych Programach Operacyjnych przewidziano m.in. bezpośrednie wsparcie finansowe na inwestycje przedsiębiorstw, wsparcie udziału w targach, wystawach oraz misjach krajowych i zagranicznych, a także wsparcie instytucji otoczenia biznesu. Z ogólnej kwoty alokacji na RPO, która wynosi 16,6 mld EUR, przedsiębiorstwa będą mogły skorzystać z ok. 5,2 mld EUR (31,5% alokacji). Tym samym RPO stanowią bardzo istotne źródło wsparcia dla firm działających na rynkach lokalnych i regionalnych.

- **Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)**

Celem programu jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej (tj. województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego) w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Cel główny programu osiągnąć będzie poprzez realizację celów szczegółowych, którymi są:

- stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy.
- zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego w Polsce Wschodniej.
- rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich.
- poprawa dostępności i jakości powiązań komunikacyjnych województw Polski Wschodniej.
- zwiększenie roli zrównoważonej turystyki w gospodarczym rozwoju makroregionu.
- optymalizacja procesu wdrażania PO Rozwój Polski Wschodniej.

W ramach Priorytetu I – *Nowoczesna gospodarka* współfinansowane będą m.in. następujące przedsięwzięcia: budowa i rozbudowa parków przemysłowych, parków technologicznych, itp., kompleksowe przygotowanie terenu pod inwestycje produkcyjne oraz sferę nowoczesnych usług i produkcji, tworzenie sieci współpracy dotyczącej innowacyjnej działalności gospodarczej (np. powoływanie nowych oraz rozwój istniejących inicjatyw klastrowych).

W realizację PO RPW zostanie zaangażowanych 2.675,05 mln EUR, w tym ze środków Unii Europejskiej (EFRR) – 2 273,79 mln EUR, a z publicznych środków krajowych – 401,26 mln EUR.

Kolejnym programem, w ramach którego realizowane będą również działania ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości jest **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013**. PROW 2007–2013 jest dokumentem określającym działania służące zdynamizowaniu procesu modernizacji polskiego rolnictwa i szybkiemu rozwojowi obszarów wiejskich.

Działania PROW 2007–2013 będą realizowane w ramach czterech osi: Oś 1: *Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego*; Oś 2: *Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich*; Oś 3: *Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej*; Oś 4: *Leader*.

Łączna suma środków przeznaczona na realizację PROW 2007–2013 wynosi 17,2 mld euro, z których ponad 13,2 mld euro będzie pochodzić z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), a około 4 mld stanowią będą krajowe środki publiczne. Wsparcie PROW 2007–2013 ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich będzie udzielane w ramach:

- osi 1 – działanie 1.5 *Modernizacja gospodarstw rolnych* i działanie 1.6 *Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej*;
- osi 3 – działanie 3.1 *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* i działanie 3.2 *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw*.

3.4 Funkcjonowanie sądownictwa

W ocenie przedsiębiorców funkcjonowanie całego wymiaru sprawiedliwości jest dla poprawy efektywności przedsiębiorstw sprawą pierwszoplanową. Sprawowanie wymiaru sprawiedliwości – w szerokim tego słowa znaczeniu – przez sądy w Polsce wywiera w chwili obecnej istotny wpływ na rozwój przedsiębiorczości. Począwszy od inicjowania przedsięwzięć gospodarczych, poprzez rozstrzyganie sporów gospodarczych i cywilnych oraz orzekanie w sprawach związanych z przestępczością gospodarczą, a skończywszy na przeprowadzaniu postępowań upadłościowych i wykreślaniu przedsiębiorców z rejestru.

W oczach wielu przedsiębiorców, a także obserwatorów życia społeczno-gospodarczego, funkcjonowanie polskiego sądownictwa gospodarczego, zwłaszcza w zakresie rozstrzygania sporów, pozostaje poważnym problemem. W chwili obecnej większość spraw składanych przez polskie podmioty w Trybunale w Strasburgu dotyczy właśnie długości postępowania przed polskimi sądami. Długotrwałość postępowań dla przedsiębiorców może oznaczać utratę płynności finansowej a nawet bankructwo, zwłaszcza tych małych i średnich.

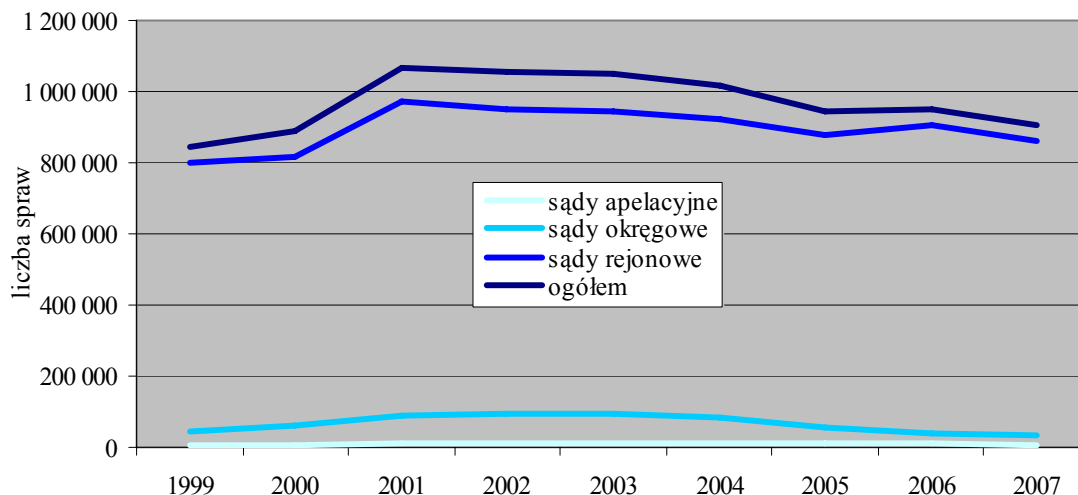
Według raportu Banku Światowego *Doing Business 2008* Polska pod względem egzekwowania postanowień umownych znajduje się na 68 miejscu w rankingu (na 178 sklasyfikowanych krajów). Miarą tej oceny jest czas potrzebny na egzekwowanie zobowiązań umownych, który w 2007 r. uległ skróceniu z 980 do 830 dni, niemniej jednak okres ten jest wciąż bardzo długi. To powoduje, że odzyskanie należności staje się często niemożliwe. Wykorzystują to nieuczciwi przedsiębiorcy, którzy uchylają się od płacenia za podjęte zobowiązania. Dla porównania, na Litwie procedury te trwają 210 dni, a na Węgrzech 335 dni.

Ubiegły rok charakteryzował się wzrostem wpływu spraw w sądach powszechnych. Ogółem wpłynęło 10,7 mln spraw (o 5,6% więcej niż w 2006 r.), jednocześnie o 7,7% wzrosła liczba załatwień – w konsekwencji wskaźnik opanowania wpływu wzrósł o 1,9 pkt. proc., do 100%. Oznacza to, że sądy załatwiły dokładnie taką samą liczbę spraw, jaka do nich wpłynęła, jednak wartość wskaźnika jest wyraźnie niższa niż w roku 2004 (104,1) czy 2005 (102,9). Wskaźnik załatwialności¹¹⁰ nieco wzrósł w stosunku do 2006 r. (86,3 vs 85,4), nie osiągnął jednak poziomu z 2005 r. (86,8).

¹¹⁰ Procentowa relacja liczby spraw załatwionych w danym roku do liczby spraw do załatwienia (będących sumą wpływu spraw w danym roku i spraw niezadowolonych w danym roku, pozostających z danego roku i lat poprzednich).

Sprawy gospodarcze stanowią mniej niż 10% wszystkich spraw rozpatrywanych przez sądy powszechne w Polsce. W ubiegłym roku wpływ tego typu spraw do wszystkich sądów wyniósł 906.228 spraw, co oznacza spadek o 4,9% w stosunku do 2006 r. Jednocześnie jest to poziom niewiele wyższy od zanotowanego w 2000 r. Apogeum wpływu spraw gospodarczych zanotowano w latach 2001–2003 (ponad 1 mln rocznie), czyli w okresie wyraźnego spowolnienia gospodarczego.

Wykres 41 Wpływ spraw gospodarczych wg kategorii sądów w latach 1999–2007

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie danych MS.

Tabela 29 Wpływ spraw gospodarczych w latach 2000–2007

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2007
sądy apelacyjne								
SPRAWY GOSPODARCZE	6 777	8 724	10 335	11 606	12 603	12 295	8 426	6 477
II instancji								
apelacje	2 486	2 922	3 093	3 330	4 107	4 618	3 338	2 637
zażalenia	3084	4581	5 755	6 536	6976	6 325	4 290	3 108
ogólne	7	15	24	21	23	91	30	39
skarga kasacyjna WSC	1 200	1 206	1 463	1 719	1 469	1 160	664	623
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem (WSC)	•	•	•	•	•	•	40	49
skargi na postępowanie sądowe Wykaz S	-	-	-	-	28	101	64	21
sądy okręgowe								
SPRAWY GOSPODARCZE	62 980	86 316	95 095	93 166	83 821	52 984	40 087	35 124
I instancji								
procesowe	34 597	25 842	25 839	25 504	22 100	12 572	8 568	7 717
nieprocesowe	32	17	22	22	30	23	35	45
nakazowe i upominawcze	15 092	4 870	50 904	47 068	37 728	14 020	8 097	7 499
pomoc sądowa	-	-	-	-	-	-	-	-
upadłościowe	13	6	11	5	1	1	6	2
II instancji								
apelacje	2 970	3 004	3 659	4 458	6229	7 895	7 473	6 843

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2007
zażalenia	7 813	8 084	9 230	10 005	11098	12 224	10 725	7 632
ogólne	2 067	3 124	5 061	5 755	6194	5 856	4 829	5 082
skarga kasacyjna WSC	396	369	369	349	342	188	137	94
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC I inst.	•	•	•	•	•	•	89	20
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC II inst.	•	•	•	•	•	•		109
skargi na postępowanie sądowe Wykaz S	-	-	-	-	99	205	128	81
sądy rejonowe								
SPRAWY GOSPODARCZE	817 601	973 108	951 999	943 306	920 485	878 484	903 846	863 675
procesowe	93 024	60 198	56 249	53 877	72 940	71 534	39 866	30 824
procesowe uproszczone	2 956	21 487	22 372	29 799	688	904	24 845	21 024
nieprocesowe	899	1 081	1 042	1 128			870	323
rejestrowe – razem	440 431	488 623	431 072	465 766	501 628	487 897	564 350	583 098
– Rejestr Zastawów	322 481	235 853	201 276	190 091	176 708	145 765	129 847	124 561
– Krajowy Rejestr Sądowy	-	239 420	225 522	271 963	324 870	342 132	434 503	458 537
– Inne a)	-	13 350	4 274	3 712	50	189	169	x
nakazowe i upominawcze	263 684	380 056	414 839	360 073	307 542	278 588	239 779	199 156
ogólne	10 544	12 821	16 169	20 056	25 743	27 120	22 905	20 822
pomoc sądowa	614	681	780	1 021	1 122	1 269	1 474	1 260
zakaz prowadzenia działalności gospodarczej	81	121	648	x	28	25	1	x
z zakresu postępowania upadłościowego i naprawczego a)	5 368	8 040	9 476	11 582	10 794	11 172	9 579	7 133
skarga kasacyjna WSC	-	-	-	4	-	-	-	-
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC	•	•	•	•	•	•	8	35

Źródło: MS.

W 2007 r. spadkowi wpływu spraw gospodarczych towarzyszył nieznaczny wzrost (o 1,7%) liczby załatwionych spraw. W konsekwencji liczba spraw do załatwienia (tzw. pozostałość) znacznie się zmniejszyła – z 99,3 tys. do 66,3 tys. (spadek o 33,3%). Podobnie jak w poprzednich latach, najwięcej pozostałości (w stosunku do liczby spraw, które wpłynęły do sądów) stwierdzono w sądach okręgowych, mimo że odpowiadają one za niespełna 4% nowo rejestrowanych spraw gospodarczych.

W sądach rejonowych, w których zaewidencjonowano w ubiegłym roku 95% wpływu wszystkich spraw gospodarczych, wskaźnik opanowania wpływu wzrósł z 97,2 w 2006 r. do 103,6 w 2007 r. W rezultacie tego wskaźnik pozostałości¹¹¹ zmniejszył się z 1,2 do

¹¹¹ Wskaźnik pozostałości (tzw. trwania postępowania) (w miesiącach) – jest to iloraz liczby spraw pozostających do załatwienia do przeciętnego miesięcznego wpływu w danym okresie sprawozdawczym lub w okresie działania jednostki sprawozdawczej.

0,8 miesiąca. Uwagę zwraca zwłaszcza istotna poprawa sprawności sądów rejonowych w zakresie spraw nakazowych i upominawczych¹¹², w przypadku których przeciętny czas trwania postępowania uległ skróceniu z 2 do 0,8 miesiąca. Podobnie jak w poprzednich latach, najdłużej toczyły się postępowania upadłościowe i naprawcze (6,1 miesiąca) oraz sprawy nieprocesowe (7 miesięcy).

Mimo wielu zastrzeżeń zgłaszanych pod adresem sądownictwa gospodarczego, w niektórych sferach działania sądów gospodarczych nastąpiła zauważalna poprawa, co jest wynikiem realizowanych działań na rzecz usprawnienia sądownictwa gospodarczego.

Systematycznie usuwane są zaległości w liczba wydziałów ksiąg wieczystych. Jest to efektem sukcesywnego wprowadzania systemu Nowa Księga Wieczysta (NKW), umożliwiającego m.in. zakładanie i prowadzenie ksiąg wieczystych w systemie informatycznym. Wydziały prowadzące księgi wieczyste w systemie informatycznym zaczęto tworzyć 1 października 2003 r. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2007 r. liczba wydziałów ksiąg wieczystych w sądach powszechnych wynosiła 350, natomiast System Nowa Księga Wieczysta (NKW) został do tego czasu wdrożony w 121 wydziałach ksiąg wieczystych. W 11 ośrodkach migracyjnych trwają prace przygotowujące wdrożenie Systemu Nowa Księga Wieczysta (NKW) w kolejnych wydziałach. Stan ksiąg wieczystych według repertoriów w dniu 31 grudnia 2007 roku wynosił 18.170 tys., natomiast według stanu w dniu 31 grudnia 2006 roku 17.597 tys.

Czas trwania postępowań o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego jest znacznie krótszy niż jeszcze kilka lat temu i wynosi 0,5 miesiąca. Relatywnie szybki jest czas oczekiwania na ustanowienie zastawu rejestrowego (0,4 miesiąca). W przypadku obu postępowań zanotowano w ubiegłym roku poprawę w zakresie opanowania wpływu – w przypadku wydziałów KRS wzrósł on z 98,1 do 99,5, a dla Rejestru Zastawów z 99,4 do 100,1.

Jednocześnie należy podkreślić, że ustawą z dnia 16 listopada 2006 r. *o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*¹¹³ wprowadzono szereg przepisów dotyczących postępowania w sprawach gospodarczych. Miały one na celu usprawnienie i racjonalizację przebiegu postępowania w sprawach gospodarczych. Chodziło o wykreowanie instytucji procesowych, w szczególności przez zmodyfikowanie i udoskonalenie instytucji już istniejących, które bezpośrednio zmierzają do przyspieszenia i usprawnienia toku procesu gospodarczego. Wprowadzono również instrumenty dyscyplinujące strony i ich pełnomocników, celem przyspieszenia rozstrzygnięcia sporów między przedsiębiorcami. Ponadto rozszerzono kompetencje referendarza sądowego w zakresie czynności procesowych w postępowaniu cywilnym. Należy jednak podkreślić, że przyjęte w nowelizacji rozwiązania zmuszają przedsiębiorcę do skorzystania z profesjonalnej pomocy prawnej, co może stanowić problem dla części przedsiębiorców, szczególnie firm mikro¹¹⁴.

---

¹¹² Stanowią one największą część (ok. 25%) wpływających do sądów rejonowych spraw z zakresu sądownictwa gospodarczego.

¹¹³ Dz.U. Nr 235, poz. 1699. Ustawa weszła w życie 20 marca 2007 r.

¹¹⁴ Należy zauważyć, iż Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 26 czerwca 2008 r. (sygn. SK 20/07) orzekł, że art. 1302 § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 1302 § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w zakresie, w jakim w postępowaniu w sprawach gospodarczych przewidują, że sąd odrzuca nieopłacone środki odwoławcze lub środki zaskarżenia, wniesione przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty, są niezgodne z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji.

10 marca 2007 r. weszła w życie nowelizacja *ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*¹¹⁵, wprowadzająca m.in. niższe opłaty w sprawach rejestrowych. Przykładowo opłata stała od wniosku o zarejestrowanie w Krajowym Rejestrze Sądowym spółki osobowej została obniżona z 1000 do 750 zł. Nowe przepisy obniżyły również o połowę opłatę od wniosku o wykreślenie wpisu w księdze wieczystej.

Ustawa z dnia 24 maja 2007 r. *o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw*¹¹⁶ wprowadziła duże uproszczenia w zakresie dostępu do zawodu komornika. Celem zmian była likwidacja monopolu w rewirach komorniczych, obniżenie kosztów egzekucyjnych oraz uproszczenie procedur przy zasięgnięciu informacji o dłużniku.

W celu zapewnienia sprawnego i prawidłowego toku postępowania upadłościowego wprowadzona została ustawa z dnia 15 czerwca 2007 r. *o licencji syndyka*¹¹⁷.

Aktualnie trwają prace legislacyjne nad projektem *ustawy o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym*, a także projektem *ustawy o zmianie ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów oraz niektórych innych ustaw*.

Pierwsza z wymienionych nowelizacji ma na celu korektę przepisów obowiązującej ustawy, wynikającej z praktycznego jej stosowania oraz z uwagi na konieczność dostosowania unormowań w niej zawartych do treści innych obowiązujących ustaw i orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego poddania kontroli instancyjnej postanowienia sędziego-komisarza w sprawie wypowiedzenia umowy najmu lub dzierżawy. Projekt ponadto zawiera regulacje mające na celu usprawnienie postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości, postępowania po jej ogłoszeniu, zawarcia układu oraz postępowania naprawczego.

Drugi projekt ma na celu: usunięcie barier i pełne wykorzystanie zastawu rejestrowego w praktyce, zniesienie ograniczeń podmiotowych po stronie wierzycieli zabezpieczonych oraz uproszczenie postępowania rejestrowego, usprawnienie pracy sądów poprzez ograniczenie sądowego badania wniosków o wpis, a także stworzenie możliwości przesyłania w formie elektronicznej zarządzeń, postanowień i wszelkiej innej korespondencji z sądu oraz dokumentów i informacji z centralnej informacji rejestru zastawów.

Trwają także prace nad założeniami do projektu *ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* – w zakresie postępowania w sprawach gospodarczych. Projekt ten zakłada wprowadzenie nowych środków dowodowych: pisemnego oświadczenia świadka, pisemnego oświadczenia strony, stwierdzenia stanu faktycznego, konsultacji specjalistycznej, prywatnej opinii osoby posiadającej wiadomości specjalne. Ponadto projekt ten zakłada poszerzenie kompetencji referendarza i asystenta sędziego.

Wskazanim działaniom o charakterze legislacyjnym towarzyszą bieżące czynności nadzorcze, podejmowane w odniesieniu do konkretnych spraw oraz jednostek organizacyjnych sądów, do których należy między innymi monitorowanie i nadzorowanie przebiegu spraw gospodarczych, w tym upadłościowych, które trwają dłużej niż trzy lata.

---

¹¹⁵ Dz.U. z 2007 r. Nr 21, poz.123.

¹¹⁶ Dz.U. Nr 112, poz. 769. Ustawa weszła w życie z dniem 28 grudnia 2007 r.

¹¹⁷ Dz.U. Nr 123, poz. 850. Ustawa weszła w życie z dniem 10 października 2007 r.

W ramach planowanych działań Ministerstwa Sprawiedliwości na lata 2008–2010, jednym z zadań objętych priorytetem jest usprawnienie sądów gospodarczych przez przyspieszenie postępowań w sprawach gospodarczych, tak aby osiągnąć dalsze polepszenie wskaźnika o ok. 20% średniego czasu ich trwania.

3.5 Instytucje wspierające MSP

Instytucje wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa są cennym partnerem administracji publicznej we wdrażaniu publicznych programów wsparcia. Dzięki posiadanemu doświadczeniu i elastyczności, podążają zakresem tematycznym i rodzajem świadczonych usług za strategicznymi celami interwencji publicznych¹¹⁸.

Przedsiębiorcy w Polsce widzą potrzebę istnienia zintegrowanego systemu wsparcia zrzeszającego organizacje pomagające przedsiębiorcom. Jak wynika z prowadzonych badań, 43% przedsiębiorców zdecydowanie pochwała taką ideę, a 36% wyraża umiarkowaną aprobatę¹¹⁹. Krajowy System Usług dla MSP oceniany jest korzystnie zarówno przez ośrodki należące do tej sieci, jak i przedsiębiorców korzystających z jej usług.

Funkcjonowanie instytucji otoczenia biznesu w ramach KSU obarczone jest równocześnie szeregiem problemów. Ich identyfikacja pozwoliła na opracowanie, na przełomie 2007 i 2008 r. przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, przedstawicieli ministerstw oraz środowisk otoczenia biznesu, *strategii rozwoju Krajowego Systemu Usług dla MSP*. Określono w niej misję sieci, która brzmi następująco: „*Misją systemu jest rozwój przedsiębiorczości poprzez zapewnienie najwyższej jakości usług w kluczowych obszarach wymagających wsparcia państwa.*”

Obszary te obejmują aktualnie sferę usług:

- informacyjnych w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej oraz możliwości uzyskania zewnętrznego finansowania, w tym ze środków publicznych;
- doradczych o charakterze proinnowacyjnym (audyt technologiczny, pomoc we wdrożeniu lub transferze nowej technologii, opiniowanie stopnia innowacyjności przedsięwzięć);
- doradczych proeksportowych (ocena potencjału eksportowego oraz pomoc w przygotowaniu planu rozwoju eksportu), finansowych, polegających na udzielaniu pożyczek i poręczeń kredytowych.

Założenia strategii rozwoju KSU realizowane będą w ramach projektu własnego PARP do poddziałania 2.2.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Jednym z głównych problemów, rozwiązaniu których służyć będą działania wdrażane w ramach ww. strategii, jest niewystarczająca rozpoznawalność sieci KSU i niska wiedza o jej istnieniu w sektorze przedsiębiorstw. Oferta systemu oraz sposób jego funkcjonowania nie są również czytelne dla odbiorców. Tylko jedna trzecia mikro, małych i średnich

---

¹¹⁸ „Instytucje otoczenia biznesu wspierane w ramach SPO WKP, lata 2004–2006 – określenie wpływu programu na ofertę usługową oraz poziom jakości świadczonych usług” – badanie przeprowadzone w okresie luty-czerwiec 2007 przez konsorcjum WYG International i PSDB Sp. z o.o. na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

¹¹⁹ „Rozwój usług realizowanych przez ośrodki Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw” – badanie przeprowadzone w okresie lipiec-październik 2006 r. przez konsorcjum PAG Uniconsult Sp. z o.o. – Pentor RI S.A. na zlecenie PARP.

przedsiębiorstw w Polsce spotkało się z nazwą KSU.¹²⁰ Działania informacyjne na temat oferty systemu oraz wdrożenie strategii promocyjnej są zatem kluczowymi wyzwaniem na kolejne lata.

Według badań przeprowadzonych na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) w 2007 r.¹²¹, cechą charakterystyczną instytucji wspierania biznesu jest ich niski potencjał do świadczenia usług proinnowacyjnych. Przyczyny tego stanu rzeczy to m.in: brak wykwalifikowanej kadry, słaba współpraca ze sferą nauki, trudności w utrzymaniu wysokiej jakości usług oraz braki występujące w jej standaryzacji. Powyższe zidentyfikowane problemy, jak i nie odpowiadająca oczekiwaniom liczba organizacji zarejestrowanych w Krajowej Sieci Innowacji (25)¹²², działającej w ramach KSU, wskazuje na konieczność zapewnienia mechanizmów gwarantujących rozbudowę tej sieci oraz podnoszenie kwalifikacji osób, które w niej pracują. Działania o takim charakterze zaplanowano m.in. w *Strategii Rozwoju KSU na lata 2008–2013*.

W 2007 r. system wspierania przedsiębiorczości w Polsce opierał się na współpracy partnerów na trzech poziomach działania: krajowym (Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości), wojewódzkim (Regionalne Instytucje Finansujące) i bezpośrednich usługodawców (organizacje zarejestrowane w Krajowym Systemie Usług dla MSP, w tym m.in. Punkty Konsultacyjne, ośrodki Enterprise Europe Network, Fundusze Poręczeń Kredytowych, Fundusze Pożyczkowe, Krajowa Sieć Innowacji).

PARP jest agencją rządową podlegającą Ministrowi właściwemu ds. gospodarki. Agencja realizuje zadania z zakresu administracji rządowej, które zostały określone dla niej w programach rozwoju gospodarki, w szczególności w zakresie wspierania rozwoju mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców, eksportu, rozwoju regionalnego, działalności innowacyjnej, tworzenia nowych miejsc pracy, przeciwdziałania bezrobociu i rozwoju zasobów ludzkich.

Regionalne Instytucje Finansujące (RIF) są wojewódzkim partnerem PARP, współpracującym przy wdrażaniu programów adresowanych do MSP w regionie. Pełnią one jednocześnie analogiczną rolę wobec samorządowych władz regionalnych wdrażających strategię rozwoju regionu w obszarze dotyczącym MSP.

Poziom bezpośrednich usługodawców to przede wszystkim ośrodki Krajowego Systemu Usług. W 2007 r. w ramach sieci KSU działało 181 organizacji, świadczących usługi w 188 lokalizacjach na terenie całej Polski, o następującym charakterze:

- doradczych o charakterze ogólnym – 122 organizacje,
- doradczych o charakterze proinnowacyjnym – 22 organizacje,
- informacyjnych – 156 organizacji,
- szkoleniowych – 160,
- finansowych – udzielanie poręczeń – 10,
- finansowych – udzielanie pożyczek – 38.

---

¹²⁰ „Rozwój usług realizowanych przez ośrodki Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw” – badanie przeprowadzone w okresie lipiec–październik 2006 r. przez konsorcjum PAG Uniconsult Sp. Z o. o. – Pentor RI S.A. na zlecenie PARP.

¹²¹ „Badanie możliwości świadczenia usług doradczych o charakterze proinnowacyjnym przez organizacje wspierania biznesu w ramach Krajowego Systemu Usług dla MSP” przeprowadzone w okresie maj–sierpień 2007 r. przez konsorcjum WYG International – PSDB – CBOS na zlecenie PARP.

¹²² Dane własne PARP, stan na 17 kwietnia 2008 r.

Obsłużyły one łącznie około 137 tys. klientów, z czego ok. 76% stanowili mikro-, mali i średni przedsiębiorcy. Ośrodki KSU zrealizowały w minionym roku około 137 tys. usług różnego rodzaju, najczęściej informacyjne, szkoleniowe, doradcze.

System wdrażania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka oraz Regionalnych Programów Operacyjnych, a także zidentyfikowane w trakcie prowadzonych badań problemy w funkcjonowaniu sieci KSU wskazują na konieczność zmodyfikowania struktur wewnętrznych systemu. W związku z tym w Strategii Rozwoju KSU zaplanowano opracowanie koncepcji powiązań wewnętrznych, obejmujących struktury krajowe oraz regionalne i specjalistyczne oparte na poszczególnych kategoriach usług, które zapewnią rozwój i sprawne funkcjonowanie systemu w województwach oraz współpracę z przedstawicielami władz lokalnych i regionalnych, stowarzyszeń gospodarczych, itp.

Pewne zmiany dla funkcjonowania instytucji wspierających MSP niesie także ustawa z dnia 30 maja 2008 r. *o zmianie ustawy o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości oraz ustawy o swobodzie działalności gospodarczej*. Grono beneficjentów pomocy finansowej udzielanej przez PARP obejmie oprócz przedsiębiorców i pracowników przedsiębiorstw również osoby podejmujące działalność gospodarczą, podmioty działające na rzecz zatrudnienia, rozwoju zasobów ludzkich lub potencjału adaptacyjnego przedsiębiorców, partnerów społecznych i gospodarczych¹²³, takich jak: samorządy zawodowe, izby gospodarcze, organizacje pozarządowe oraz organizacje pracodawców i reprezentatywne organizacje związkowe¹²⁴ i jednostki naukowe¹²⁵. Ponadto Agencja będzie gromadzić i udostępniać informacje o programach pomocowych w rozumieniu przepisów o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej. Organy administracji publicznej, które wdrażają programy pomocowe w rozumieniu przepisów o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, będą zobligowane do przekazywania drogą elektroniczną informacji o warunkach i formach pomocy udzielanej przedsiębiorcom do Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, która będzie je udostępniać na stronie internetowej.

3.6 Dialog społeczny w ramach Komisji Trójstronnej

Dialog społeczny to forma debaty o tematyce społeczno-ekonomicznej, forum wymiany opinii w kluczowych dla funkcjonowania jej uczestników kwestiach. W ostatnim okresie w wielu państwach Europy i świata jego rola wyraźnie wzrosła, czyniąc go nieodłącznym składnikiem procesu podejmowania ważnych, o szerokim oddziaływaniu społecznym, sprawach. W większości krajów europejskich stale rozbudowywane są mechanizmy doskonalące prowadzenie negocjacji i konsultacji rządów z przedstawicielami głównych grup społecznych. Dzięki nim możliwe jest współuczestniczenie partnerów społecznych w kluczowych sprawach oraz wspólne podejmowanie decyzji mających fundamentalne znaczenie dla życia gospodarczego i relacji pomiędzy stronami dialogu. Dialog społeczny służy mobilizowaniu partnerów społecznych do działań wraz z rządem służących dostosowaniu narodowych gospodarek i społeczeństw do wymogów stawianych przez zmieniające się realia międzynarodowej rywalizacji ekonomicznej.

---

¹²³ W rozumieniu ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

¹²⁴ W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych i wojewódzkich komisjach dialogu społecznego (Dz.U. Nr 100, poz. 1080, z późn. zm.).

¹²⁵ W rozumieniu art. 2 pkt 9 ustawy z dnia 8 października 2004 r.

Zinstytucjonalizowaną formą dialogu społecznego w Polsce jest Trójstronna Komisja ds. Społeczno-Gospodarczych, zwana potocznie Komisją Trójstronną¹²⁶. Komisja Trójstronna stanowi forum dialogu społecznego pomiędzy trzema stronami: rządową, związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców, który służy godzeniu interesów pracowników i pracodawców oraz dobra publicznego. W ustawie zapisano również, iż podstawowym celem działania Komisji jest osiągnięcie i zachowanie pokoju społecznego. Do kompetencji Komisji należy:

- prowadzenie dialogu społecznego w sprawach wynagrodzeń i świadczeń społecznych oraz w innych sprawach społecznych lub gospodarczych,
- rozpatrywanie sprawy o dużym znaczeniu społecznym lub gospodarczym wniesionych pod obrady Komisji przez jedną ze stron, jeżeli uzna, że jej rozwiązanie jest istotne dla zachowania pokoju społecznego,
- udział w pracach nad projektem ustawy budżetowej – poprzez możliwość opiniowania przez stronę pracowników i stronę pracodawców w Komisji – wybranych wielkości makroekonomicznych stanowiących podstawę do opracowania projektu budżetu państwa, a następnie założeń i projektu budżetu państwa na kolejny rok.

Ponadto Komisja Trójstronna posiada prerogatywy do realizacji określonych zadań zapisanych w ustawach szczegółowych. Te zadania to przede wszystkim:

- ustalanie maksymalnego rocznego wskaźnika przyrostu przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia u przedsiębiorców,
- dokonywanie kwartalnych ocen kształtowania się przyrostu przeciętnych wynagrodzeń u przedsiębiorców,
- uzgadnianie wysokości średniorocznych wskaźników wzrostu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej na rok następny,
- uzgadnianie wysokości minimalnego wynagrodzenia za prace na rok następny,
- uzgodnienie i weryfikacja kwot kryteriów dochodowych (w ramach polityki społecznej),
- uzgodnienie zwiększenia wskaźnika waloryzacji emerytur i rent.

W ramach Komisji działa 9 zespołów problemowych, m.in. do spraw: polityki gospodarczej kraju i rynku pracy; prawa pracy i układów zbiorowych; rozwoju dialogu społecznego; ubezpieczeń społecznych; budżetu, wynagrodzeń i świadczeń socjalnych.

W chwili obecnej ze strony związkowej członkami Komisji Trójstronnej są: NSZZ „Solidarność”, Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych i Forum Związków Zawodowych, a ze strony pracodawców: Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych „Lewiatan”, Konfederacja Pracodawców Polskich, Związek Rzemiosła Polskiego oraz Business Centre Club. W obradach Komisji mogą także brać udział z głosem doradczym inne podmioty, np. powołani przez Przewodniczącego Komisji przedstawiciele samorządu terytorialnego.

Biorąc pod uwagę historię funkcjonowania Komisji Trójstronnej – lata 2005–2007 to okres rozluźnienia współpracy pomiędzy poszczególnymi stronami dialogu. Dopiero koniec 2007 r. przyniósł znaczące zmiany w tym zakresie. 20 grudnia 2007 r. na pierwszym, od czasu powstania nowego rządu, oficjalnym spotkaniu członków Prezydium Komisji Trójstronnej, Prezes Rady Ministrów powierzył przewodnictwo Komisji Wicepremierowi, Ministrowi

---

¹²⁶ Została ona powołana na drodze uchwały rządowej w 1994 r. Od lipca 2001 r. Komisja Trójstronna działa na podstawie Ustawy o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych i wojewódzkich komisjach dialogu społecznego, a od marca 2002 r. również w oparciu Regulamin przyjęty w formie uchwały.

Gospodarki. Dodatkowo, zgodnie z oczekiwaniami partnerów społecznych w skład Komisji powołani zostali konstytucyjni ministrowie: finansów, pracy i skarbu państwa oraz członkowie kierownictw innych resortów. Była to realizacja artykułowanych w latach poprzednich postulatów partnerów społecznych, zmierzających do podniesienia rangi Komisji Trójstronnej i oparcia dialogu społecznego na zaufaniu i równym traktowaniu wszystkich partnerów.

W trakcie posiedzenia Komisji Trójstronnej w kwietniu br. przyjęta została uchwała¹²⁷ w sprawie działań na rzecz przygotowania porozumienia społecznego, mającego na celu wypracowanie w szczególności:

- modelu i mechanizmów kształtowania wynagrodzeń w sferze publicznej,
- modelu i mechanizmów kształtowania wynagrodzeń u przedsiębiorców,
- programu aktywizacji zawodowej osób po 50 roku życia,
- spójnego systemu emerytalnego,
- wzmocnienie dialogu społecznego poprzez doprecyzowanie zasad reprezentatywności.

Na rok bieżący planowane jest również m.in. opracowanie aktualnej diagnozy stanu dialogu społecznego w Polsce. Dokument powinien wskazać wszystkie błędy, na które napotykają dzisiaj strony dialogu społecznego, stając się jednocześnie podstawowym materiałem analitycznym, służącym w dalszej kolejności wypracowaniu *Strategii Rozwoju Dialogu Społecznego w Polsce*. Minister Gospodarki, jako przewodniczący Komisji Trójstronnej, wspólnie z partnerami społecznymi wypracuje i przedstawi pod obrady Rady Ministrów Zasady Prowadzenia Konsultacji Społecznych, które powinny stać się instrukcją dla urzędów administracji publicznej co do właściwego prowadzenia konsultacji społecznych.

Zostaną ponadto zainicjowane działania w obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu, zmierzające do lepszej koordynacji prac nad wypracowaniem polityki publicznej w tym zakresie.

3.7 Infrastrukturalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości

Na rozwój społeczno-gospodarczy kraju wpływa infrastruktura. Istotny stymulator rozwoju gospodarczego stanowi zwłaszcza infrastruktura transportowa oraz informacyjna i telekomunikacyjna. Odpowiedni poziom elementów infrastruktury transportowej (drogi, koleje, lotniska, porty, terminale transportowe oraz śródlądowe drogi wodne) sprzyja napływowi kapitału zagranicznego i wymianie międzynarodowej zwiększając konkurencyjność danej gospodarki. Z kolei w infrastrukturze informacyjnej i telekomunikacyjnej coraz częściej upatruje się ważnego źródła wzrostu produktywności w gospodarce.

Stan rozwoju infrastruktury transportowej w Polsce nie jest zadowalający. Braki w tym zakresie hamują rozwój przedsiębiorczości oraz negatywnie wpływają na wykorzystanie potencjału regionów, zwłaszcza peryferyjnych.

3.7.1 Transport drogowy

Stan infrastruktury drogowej uważany jest za jedną z ważniejszych barier rozwoju przedsiębiorczości. Słabe strony sieci drogowej to brak kompleksowej sieci dróg i autostrad,

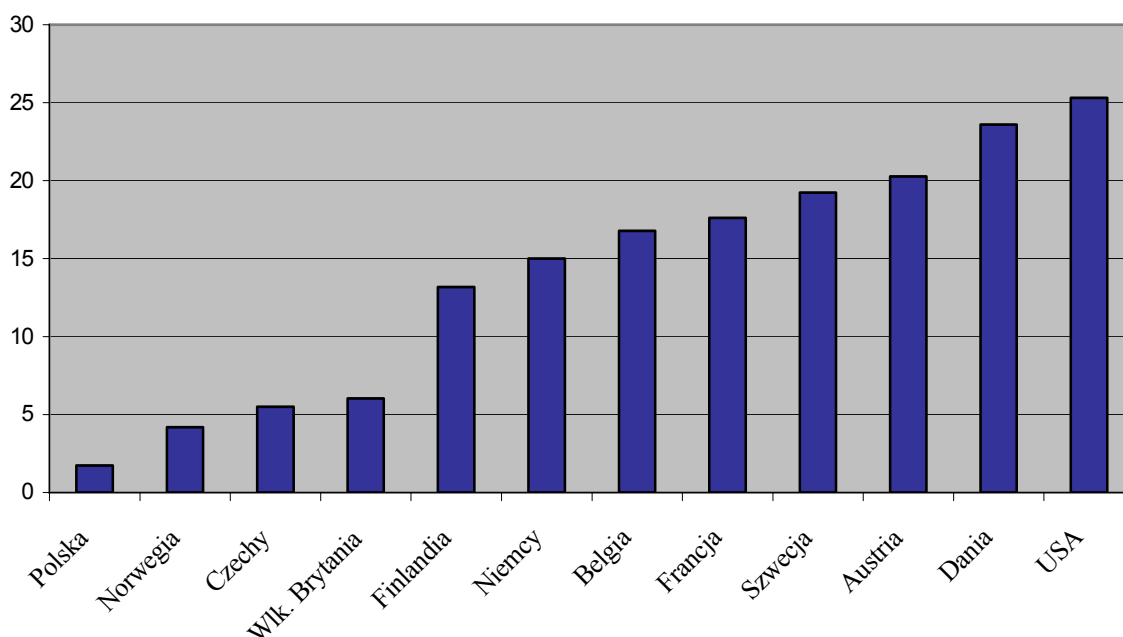
---

¹²⁷ Uchwała nr 31 z dnia 3 kwietnia 2008 r. w sprawie podjęcia prac nad rozwiązaniami w kluczowych kwestiach społeczno-gospodarczych.

niedostosowanie dróg do nośności 115 kN/oś, ruch odbywający się przez tereny zabudowane, bezpieczeństwo oraz niedostateczny stan techniczny dróg. Należy zauważyć, że niski przedział nośności dróg jest rezultatem prowadzenia polityki transportowej sprzed okresu transformacji, kiedy to zakładano, że polskie drogi będą służyły do obsługi ruchu osobowego i lekkiego ciężarowego, podczas gdy transport towarowy miał się odbywać drogą kolejową. Efektem takiego podejścia jest zmniejszenie bezpieczeństwa ruchu oraz wzrost kosztów ekonomicznych i społecznych.

Oprócz znacznego rozproszenia sieci drogowej, wśród niekorzystnych zjawisk charakteryzujących transport drogowy należy wymienić niską jakość połączeń międzyregionalnych. Pod koniec 2007 roku w eksploatacji istniało 701 km autostrad (4% więcej niż w roku 2006) i 330 km dróg ekspresowych¹²⁸, co oznacza przyrost w stosunku do ubiegłego roku o 12%. Pozytywnym zjawiskiem jest spadek o 25% liczby wypadków na polskich drogach w ostatnim dziesięcioleciu¹²⁹. Niepokojącym natomiast, że wzrósł udział wypadków śmiertelnych w liczbie wypadków. A więc rzadziej dochodzi do wypadków, jednak są to wypadki groźniejsze w skutkach dla zdrowia pasażerów i pieszych.

Wykres 42 Długość autostrad w km na 100 tys. mieszkańców w wybranych krajach OECD w 2006 roku¹³⁰

Źródło: Opracowanie DAP MG na podst. IRTAD Database OECD.

W 2007 roku oddano do ruchu 35 km autostrad, w tym 7,6 km po przebudowie oraz 37 km dróg ekspresowych. Do użytku oddano 14 obwodnic w tym są ujęte obwodnice na parametrach dróg ekspresowych. Ponadto w 2007 roku przebudowie, odnowie i rehabilitacji poddano 1740 km nawierzchni.¹³¹

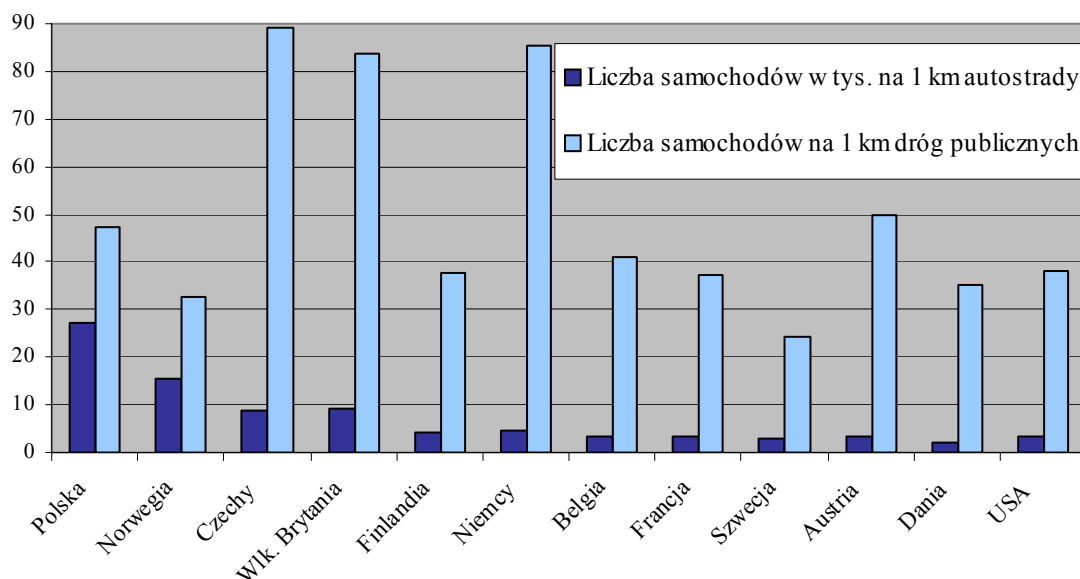
¹²⁸ Źródło: GDDKiA.

¹²⁹ Instytut Transportu Samochodowego.

¹³⁰ Dane z 2005 roku dla krajów: Norwegia i USA.

¹³¹ Źródło: GDDKiA.

Wykres 43 Zagęszczenie na drogach w wybranych krajach OECD w 2006 roku¹³²

Źródło: Opracowanie DAP MG na podst. IRTAD Database OECD.

Chociaż stan nawierzchni dróg uległ w ostatnich latach poprawie, to nadal pozostaje newralgicznym obszarem transportu samochodowego. Zgodnie z Raportem o stanie nawierzchni sieci dróg krajowych GDDKiA, na koniec 2007 roku 54,9% dróg krajowych znajdowało się w dobrym stanie technicznym, natomiast 22,6% w niezadowalającym i 22,5% w złym (w 2000 r. wielkości te wynosiły odpowiednio: 23,6%, 41,6%, 34,8%). Analizując poszczególne parametry techniczne okazuje się, że najgorzej sytuacja wygląda pod względem kolein, ok. 13% badanych nawierzchni oceniono pod względem tego parametru jako stan zły. Relatywnie najlepszy stan dróg obserwowany jest w województwach: lubuskim, zachodniopomorskim i podlaskim, najgorszy natomiast w małopolskim, kujawsko-pomorskim i świętokrzyskim.

Ramka 11 Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008–2012

25 września 2007 roku Rada Ministrów przyjęła Program budowy dróg krajowych i autostrad na lata 2008–2012. Głównym celem działań zapisanych w Programie jest stworzenie sieci drogowej o wysokich parametrach użytkowych, w tym lepszej przepustowości. Do 2012 roku planowane jest stworzenie sieci autostrad o łącznej długości ok. 1.779 km, dróg ekspresowych ok. 2.274 km, dalsze wzmocnienie nośności dróg do 115 kN/oś, budowa 54 obwodnic, przebudowa odcinków dróg krajowych z uwagi na bezpieczeństwo ruchu, poprawa warunków przejazdu w ruchu tranzytowym oraz poprawa stanu utrzymania dróg w celu osiągnięcia 75-proc. udziału dróg w stanie dobrym w 2013 roku. Na realizację Programu przewidziano środki w wysokości 121 mld zł, w tym na rozwój sieci dróg krajowych 104 mld zł.

Dodatkowo w związku z organizacją Mistrzostw Europy EURO 2012 w piłce nożnej w 2012 roku, opracowano program rozwoju połączeń drogowych między miastami organizującymi mecze w celu zapewnienia sprawnej komunikacji międzyregionalnej oraz międzynarodowej. Dlatego też zaproponowano przyspieszenie terminów realizacji zadań kluczowych z uwagi na EURO 2012, m.in. odcinki dróg łączących miasta oraz odcinki przygraniczne. Łączna wartość tych zadań to ok. 27 mld zł. W ramach Załącznika 1 poz. 148 Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2008–2012 będzie finansowane przygotowanie realizacji trzech zadań rezerwowych Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko w latach 2008–2011. Wartość tych zadań wynosi ok. 7,25 mld zł. W ramach Programu planuje się wyłącznie prace przygotowawcze tych zadań

¹³² Dane z 2005 roku dla krajów: Norwegia i USA.

3.7.2 Transport kolejowy

Transport kolejowy, pomimo znacznego zapóźnienia rozwojowego i w konsekwencji niskiej jego konkurencyjności, może stanowić niedrogi i szybki środek transportu ładunkowego. Jego plusem to możliwość przewozów masowych, niższe stawki szczególnie przy znacznych odległościach, możliwość łączenia transportu (transport kombinowany). Istotnym argumentem na rzecz jego wykorzystania są kwestie ochrony środowiska.

Długość eksploatowanych linii kolejowych wynosi obecnie 19 tys. km, tj. o ok. 3 tys. km mniej niż w 2000 roku, przy czym zaledwie 2,3 tys. km linii dostosowanych jest do prędkości 120 km/h (i więcej). Każdy z 72 największych dworców kolejowych obsługuje rocznie ok. 1 mln pasażerów.

Ustawa z dnia 25 kwietnia 2008r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego Polskie Koleje Państwowe (Dz.U. Nr 97, poz. 624) zawiera rozwiązania: dotyczące udzielenia rekompensaty, a następnie usamorządowienia spółki PKP Przewozy Regionalne Sp. z o.o. oraz udzielenia PKP S.A. z budżetu państwa pożyczki w łącznej kwocie 1,86 mld zł. Środki uzyskane z pożyczki PKP S.A. przekaże spółce PKP PLK S.A. na podwyższenie jej kapitału zakładowego i zostaną one wykorzystane przez PKP PLK S.A. na realizację inwestycji wynikających z umów i porozumień międzynarodowych, przygotowanie i realizację inwestycji obejmujących linie kolejowe o znaczeniu państwowym, a także na remont i utrzymanie infrastruktury kolejowej.

W Ministerstwie Infrastruktury przygotowany jest, w ścisłej współpracy z Komisją Europejską, *Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku*. Będzie on strategicznym dokumentem planistycznym, pozwalającym władzom państwa i podmiotom gospodarującym w polskim transporcie kolejowym podejmować zadania inwestycyjne oraz stworzyć harmonogram realizacji innych zadań, szczególnie w zakresie: projektowania i przygotowania inwestycji, budowy i modernizacji infrastruktury, likwidacji zbędnej części istniejącej infrastruktury, świadczenia usług przewozowych, zarządzania infrastrukturą kolejową i jej utrzymania. Działania te mają prowadzić do stworzenia sprawnego i efektywnego systemu transportu kolejowego, będącego konkurencyjną alternatywą wobec innych gałęzi transportu. Dokument będzie również podstawą do planowania i wydatkowania środków pochodzących z Unii Europejskiej, przewidzianych na modernizację infrastruktury kolejowej. Jest szczególnie oczekiwany od strony polskiej przez Komisję Europejską, która na tej podstawie będzie oceniać i analizować zmiany zachodzące w polskim systemie transportu kolejowego oraz przeznaczać środki finansowe na jego wsparcie. Przedłożenie Master Planu pod obrady Rady Ministrów planowane jest w II półroczu br.

3.7.3 Transport wodny

Z uwagi na niezadowalający poziom uregulowania polskich rzek oraz znacznie dłuższy czas realizacji dostaw żegluga śródlądowa nie stanowi obecnie konkurencji dla pozostałych środków transportu. Chociaż jej głównymi atutami są niskie ceny oraz najniższy wpływ na środowisko naturalne, to aktualną sytuację w żegludze śródlądowej charakteryzuje stagnacja. W Polsce ok. 3,7 tys. km rzek uznawanych jest za żeglowne, a udziału transportu śródlądowego w przewozach krajowych jest marginalny (ok. 1%).

3.7.4 Transport lotniczy

Rok 2007, podobnie jak poprzedni, charakteryzował się bardzo szybkim wzrostem rynku przewozów lotniczych. Liczba przewiezionych pasażerów wzrosła o ok. 23%, tj. o ok.

3,2 mln więcej niż w 2006 roku¹³³. Oznacza to, że w 2007 roku statystycznie prawie co drugi Polak podróżował samolotem (ponad 17,2 mln pasażerów). Ponad połowę (ok. 50,1%) podróżnych stanowili klienci tzw. tanich linii (ok. 8,6 mln osób). Obecnie w Polsce usługi swoje świadczy 57 przewoźników lotniczych. Podobnie jak w roku poprzednim tanie linie lotnicze stanowią sześć spośród 10 największych przewoźników.

Na rynku lotniczym nadal obserwowana jest utrata udziałów największego operatora PLL LOT (5,4 mln pasażerów) w 2007 roku o ok. 2 pkt proc. (spadek z 33,6% do 31,6%). Linie Centralwings, których właścicielem jest PLL LOT, ustabilizowały swoją pozycję – czwartego co do wielkości przewoźnika w Polsce. W tym samym okresie Wizzair i Ryanair, zajmujące odpowiednio 2. i 3. miejsce, zwiększyły swój udział. Najwyższy wzrost liczby pasażerów w 2007 roku notował Ryanair. Kolejny rok z rzędu polscy przewoźnicy tracą swój udział z 41,3% w 2006 do 39% w 2007 r. Z kolei pod względem przewozu przesyłek potentatem (prawie 3/4 rynku) jest PLL LOT.¹³⁴

Rośnie rola portów regionalnych. Postępująca decentralizacja ruchu, jak również perspektywa wyczerpania się przepustowości największego portu lotniczego Warszawa-Okęcie wpłynęła na rozkwit portów regionalnych, z których w 2007 roku skorzystała ponad połowa pasażerów. W 2007 roku liczba pasażerów portów regionalnych wzrosła o ok. 36%, z czego najwięcej Kraków-Balice, Katowice-Pyrzowice oraz Gdańsk-Rębiechowo. Wzrost obserwowano również w przypadku przesyłek (ponad 23%). Z kolei najprężniej rozwijającym się portem w ostatnich latach jest Łódź – Lublinem, który to z małego portu obsługującego ok. 6 tys. pasażerów w 2004 r. zwiększył ich liczbę do ponad 312 tys. w 2007 r.

Już drugi rok z rzędu poprawia się sytuacja na rynku krajowych przewozów lotniczych. Liczba pasażerów obsługiwanych w ruchu krajowym wzrosła o ok. 13% w 2007 roku (w 2006 r. o ok. 10%), po raz pierwszy przekraczając milion osób. Najwięcej pasażerów korzysta z tej formy transportu w miesiącach ciepłych tj. od maja do października.

Projekt *ustawy o zmianie ustawy – Prawo lotnicze*¹³⁵ przewiduje m.in. nie tylko poprawę bezpieczeństwa lotniczego i ochronę lotnictwa cywilnego, ale również modernizację i rozbudowę infrastruktury lotniskowej oraz nawigacyjnej, usprawnienie procesu zarządzania lotniskami, rozwój rynku lotniczego i dostosowanie niektórych regulacji Prawa lotniczego do prawa unijnego.

3.7.5 Infrastruktura informacyjna i telekomunikacyjna

W dobie globalizacji szczególnym źródłem poprawy konkurencyjności, innowacyjności oraz efektywności działania przedsiębiorstw jest wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT). Główne atuty ICT to niższe koszty funkcjonowania dla przedsiębiorstw, rozwój usług marketingowych, w tym dywersyfikacja kanałów sprzedaży, lepsza jakość obsługi klienta i usprawnienie procesów zarządzania w firmie.

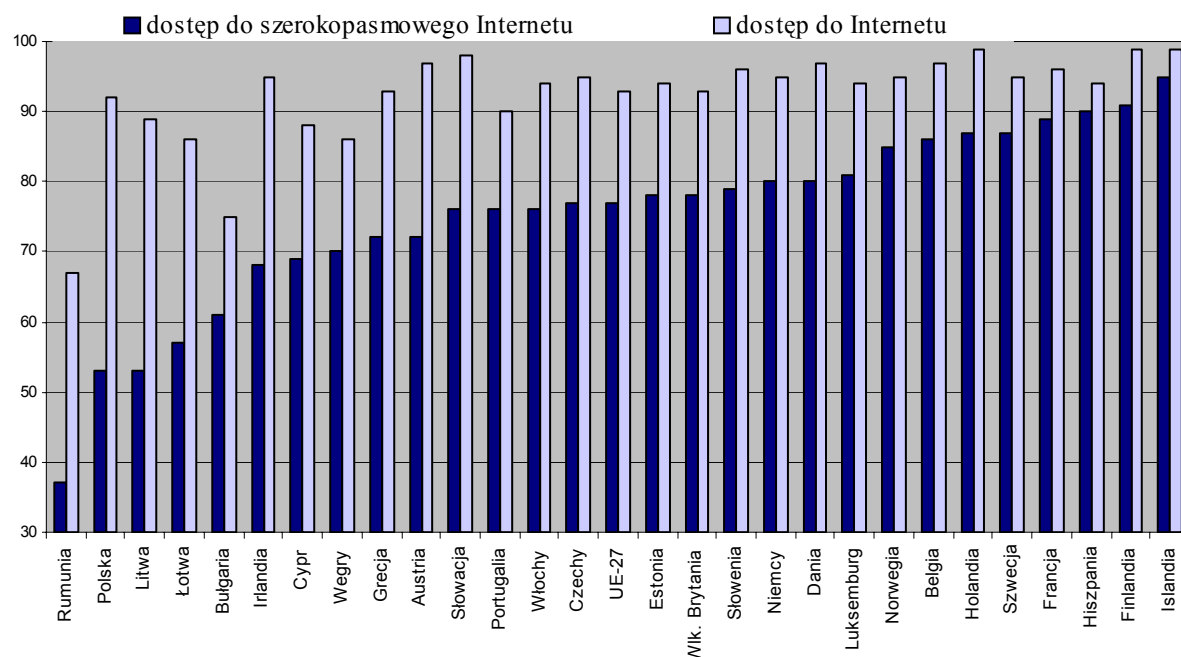
---

¹³³ Urząd Lotnictwa Cywilnego (www.ulc.gov.pl).

¹³⁴ ibidem.

¹³⁵ Przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 12 maja 2008 r.

Wykres 44 Udział przedsiębiorstw o liczbie pracujących pow. 9 posiadających dostęp do Internetu w 2007 roku

Źródło: Eurostat. Dane dla Islandii z 2006 r.

W 2007 roku 95% polskich przedsiębiorstw było wyposażonych w komputery, 92% miało dostęp do Internetu, a 53% do szerokopasmowego. Pomimo poprawy w stosunku do 2006 roku Polska nadal zajmuje jedną z ostatnich lokat pod względem dostępu do Internetu wśród krajów UE. Odsetek przedsiębiorstw kupujących w sieci wzrósł z 17% w 2004 roku do 22% w 2006. Co jedenaste przedsiębiorstwo korzystało z internetowych kanałów zbytu, przy czym co siódme przedsiębiorstwo o liczbie pracujących powyżej 250 osób¹³⁶.

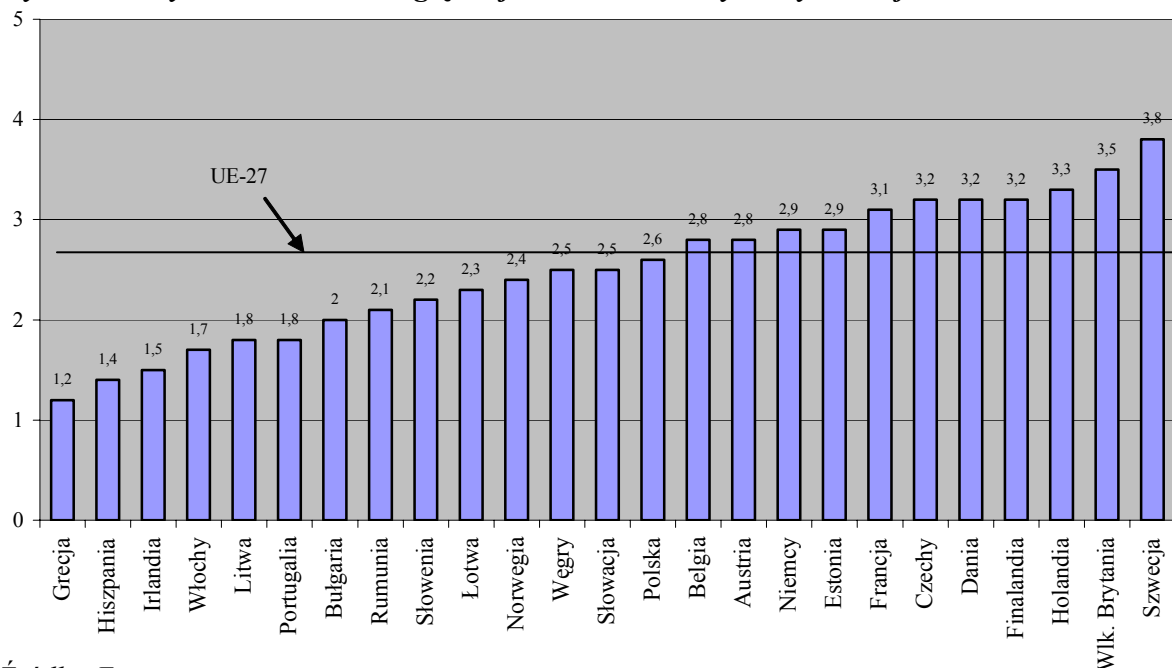
Jednym ze wskaźników potwierdzających szybkość rozwoju łączy szerokopasmowych jest tzw. wskaźnik penetracji¹³⁷. W przypadku Polski wskaźnik ten systematycznie wzrasta (w 2007 – 6,8, podczas gdy jeszcze w 2005 r. tylko 1,9)¹³⁸, chociaż nadal pozycja Polski jest niezadowolająca.

¹³⁶ Źródło: *Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach w 2007 r.*, GUS.

¹³⁷ Liczba linii szerokopasmowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

¹³⁸ Źródło: Eurostat.

Wykres 45 Wydatki na technologię IT jako % PKB w wybranych krajach w 2006 roku

Źródło: Eurostat.

Zautomatyzowanie procesów w przedsiębiorstwach wpływa pozytywnie m.in. na jakość świadczonych usług, usprawnia system obsługi klientów i logistykę, optymalizuje procesy produkcyjne oraz redukuje koszty administracyjne. Tym samym przekłada się na niższe koszty i wyższe przychody podmiotu, a także poprawia jego konkurencyjność. Wdrożenie odpowiedniego rozwiązania informatycznego zależy przede wszystkim od wielkości podmiotu, rodzaju działalności oraz indywidualnych potrzeb. Gospodarkę materiałową wspiera system informatyczny MRP (Material Requirements Planning). Rozwinięciem tej wersji jest MRPII (Manufacturing Resources Planning) obejmujący dodatkowo proces produkcyjny, sprzedaż, gospodarowanie popytem. Systemem informatycznym w sposób kompleksowy integrującym i wspierającym prawie wszystkie obszary funkcjonowania przedsiębiorstwa – włączając działy m.in. finansowy i zasobów ludzkich – jest ERP (Enterprise Resource Planning). W 2007 r. systemów ERP używało co drugie duże przedsiębiorstwo w Polsce, co czwarte średnie i niespełna co dziesiąte małe¹³⁹.

Handel elektroniczny w relacji B2C jest obecnie jednym z prężniej rozwijających się obszarów elektronicznej gospodarki. W Unii Europejskiej w 2007 roku 4,2% obrotów przedsiębiorstw odbywało się właśnie przez Internet. W Polsce natomiast wskaźnik ten wyniósł 3,2%. Wśród krajów europejskich pod tym względem wyróżnia się Irlandia i Norwegia. W państwach tych za pośrednictwem Internetu przeprowadza się transakcje stanowiące równowartość, odpowiednio, 9,8% oraz 8,5% ich obrotów¹⁴⁰. Obroty handlu elektronicznego osiągają poziom pozwalający na szybki zwrot zainwestowanego kapitału, a prognozy przewidują dalszy ich dynamiczny rozwój..

W Ministerstwie Gospodarki powstał projekt *Programu działań na rzecz wspierania elektronicznego handlu i usług*. Dokument realizuje strategiczne cele działań państwa dla ułatwienia prowadzenia działalności gospodarczej przy wykorzystaniu Internetu i innych środków komunikacji elektronicznej, jak również tworzenia warunków prawnych

¹³⁹ Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach w 2007 r., GUS.

¹⁴⁰ Eurostat.

wykorzystania narzędzi informatycznych i ułatwienia podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Program będzie sprzyjać zmianie struktury rynku IT w Polsce w kierunku zwiększenia udziału usług informatycznych i wzrostu rynku produkcji oprogramowania. W drugiej połowie 2008 roku planowane jest przedłożenie projektu pod obrady Rady Ministrów.

3.7.6. Telefonia komórkowa i stacjonarna

Rynek połączeń telefonicznych w Polsce, w szczególności segmentu telefonii komórkowej, cechuje dynamiczny rozwój.

W 2007 roku liczba abonentów i użytkowników telefonii komórkowej (liczona liczbą aktywnych kart telefonicznych) wyniosła w Polsce ok. 41,5 mln, co oznacza ok. 13-procentowy wzrost w porównaniu do 2006 r.¹⁴¹ Jednocześnie telefonia stacjonarna odnotowuje spadek, co jest jednak naturalną konsekwencją rozwoju telefonii mobilnej. Liczba łączy głównych w publicznej telefonii przewodowej wyniosła 10,2 mln osób, a więc 9,6% mniej niż w 2006 roku.

Jak wynika z opracowanego przez Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej Raportu o rynku telekomunikacyjnym w 2007 roku, wartość polskiego rynku telekomunikacyjnego oraz liczba klientów stale wzrasta. Ponadto we wszystkich obszarach rynku po raz kolejny zanotowano spadek cen, co jest zjawiskiem pozytywnym dla konsumentów. Niektóre segmenty rynku charakteryzowała w 2007 roku poprawa jakości świadczonych usług, co należy również wiązać z rosnącym poziomem konkurencyjności znacznych obszarów rynku.

3.8 Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na rozwój przedsiębiorczości

Proces transformacji mający miejsce w latach 90. ukształtował obecne podstawy funkcjonowania gospodarki Polski. Jednocześnie stanowił przyczynę wielu negatywnych zjawisk społeczno-ekonomicznych. Dotyczyło to przede wszystkim regionów kraju o dominacji sektorów przemysłu przeznaczonych do restrukturyzacji, wymagających podniesienia efektywności. Na obszarach dotkniętych wysoką stopą bezrobocia strukturalnego w celu ożywienia ich rozwoju gospodarczego postanowiono stymulować napływ nowych inwestycji w oparciu o specjalny pakiet zachęt finansowych skierowany do inwestorów. Tak powstały specjalne strefy ekonomiczne (SSE), a więc obszary na terenie których przedsiębiorcy, na mocy uzyskanych zezwoleń, mogą prowadzić działalność na preferencyjnych warunkach¹⁴².

W 2007 roku powierzchnia stref wzrosła o kolejne 2.800 ha, osiągając poziom 10.963 ha. Ponadto środki zainwestowane przez przedsiębiorców przekroczyły kwotę 10 mld zł, a liczba miejsc pracy wzrosła o 36%. Warto dodać, że dane te informują o bezpośrednich efektach funkcjonowania stref, podczas gdy efekt ich działania występuje pośrednio poprzez tworzenie popytu na produkty i usługi sieci poddostawców, a więc dalszy rozwój przedsiębiorczości.

Według danych z końca 2007 roku, w SSE zainwestowano łącznie 46,1 mld zł. Od początku istnienia stref stworzono ok. 140 tys. nowych miejsc pracy, a wliczając w to utrzymane

¹⁴¹ Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju 2006, GUS.

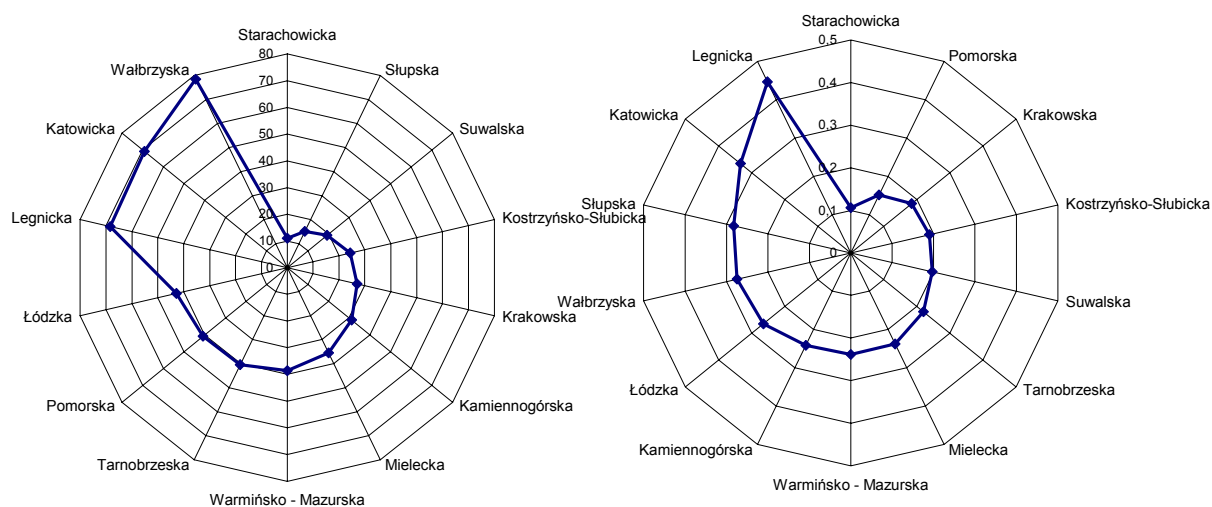
¹⁴² Ustawa z dnia 20 października 1994 roku o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz.U. z 1994 r. Nr 123, poz. 600 z późn. zm.).

stanowiska pracy okazuje się, że specjalne strefy ekonomiczne dały zatrudnienie 182 tys. pracownikom. W ubiegłym roku liczba ważnych zezwoleń była o ok. 15% wyższa niż w roku 2006 i wyniosła 1.059. Ponadto nadal utrzymuje się tendencja do wzrostu nakładów inwestycyjnych – w 2007 r. zanotowano ich wzrost o ok. 30%.

Poszczególne strefy różnią się pod względem powierzchni, lokalizacji, profilu dominującej działalności, warunków zagospodarowania i infrastruktury drogowej, technicznej, telekomunikacyjnej. Ich poziom rozwoju niejednokrotnie wynika z naturalnych uwarunkowań. Nastęstwem różnych warunków działalności jest zróżnicowane zainteresowanie inwestorów oraz niejednorodne efekty ich działalności. Biorąc pod uwagę liczby bezwzględne, najczęściej przedsiębiorców działa w „najstarszych” strefach, tj. katowickiej i mieleckiej. Uwzględniając obszar strefy, dużym zainteresowaniem cieszą się również tarnobrzaska i kostrzyńsko-słubicka. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na skalę „aktywności” stref przez pryzmat ich specyfiki (mała – duża, miejska – wiejska) oraz wzajemnych relacji wielkości je charakteryzujących (zezwolenia, wartość inwestycji, liczba miejsc pracy).

W 2007 roku najwyższą dynamiką nakładów inwestycyjnych wykazały się strefy: krakowska (213%), tarnobrzaska (172,5%) i kostrzyńsko-słubicka (163,3%). Najniższą natomiast zaobserwowano w strefach: mieleckiej (111%), katowickiej (115%) oraz legnickiej (116%). Jedne z najprężniej rozwijających się stref: katowicka i wałbrzyska odpowiadają za 42,5% poniesionych we wszystkich SSE nakładów inwestycyjnych, 35% wygenerowanych miejsc pracy oraz 1/4 udzielonych zezwoleń.

Wykres 46 Wielkość nakładów inwestycyjnych przypadająca na 1 zezwolenie (lewy wykres) i na 1 stanowisko pracy (prawy wykres) w SSE na koniec 2007 r. (mln zł)

Źródło: Opracowanie DAP MG

W lutym br. Rada Ministrów przyjęła projekt nowelizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych, którego najważniejsze zmiany dotyczą: określenia zasad i kryteriów obejmowania strefą gruntów stanowiących własność podmiotów innych niż Skarb Państwa, gmina, zarządzający strefą lub będących w użytkowaniu wieczystym osób innych niż zarządzający, zwiększenie limitu wielkości obszaru stref do 20 tys. ha, uściślenia warunków określonych w zezwoleniu na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy oraz określenia zasad jego zmiany przez ministra właściwego do spraw gospodarki, jak również zmian zakresu planu rozwoju strefy. Ponadto projekt przewiduje ograniczenie możliwości zatrudniania członków zarządów spółek zarządzających u przedsiębiorców działających

na terenie tej samej strefy, uregulowanie kwestii powoływania zarządów w spółkach zarządzających specjalnymi strefami ekonomicznymi wyłącznie w ustawie o specjalnych strefach ekonomicznych, zmiany podmiotu opiniującego wniosek o utworzenie strefy z wojewody na zarząd województwa i rozdzieleniu delegacji dla Rady Ministrów do wydania rozporządzeń w sprawie specjalnych stref ekonomicznych.

Od czasu powstania pierwszej SSE w Polsce minęło już 12 lat. W tym czasie doszło do znaczących zmian społeczno-gospodarczych w całym kraju. I chociaż mogłoby się wydawać, że instrument ten staje się „przestarzały” to dane z ostatnich lat wskazują na znaczne ożywienie, wręcz rozkwit inwestycji na terenie stref. Zgodnie z założeniami, strefy w ciągu najbliższych 9 lat przestaną funkcjonować w swoim obecnym kształcie. W obliczu stopniowej minimalizacji pomocy publicznej zarządzający strefami powinni postawić na długofalowy rozwój przy wykorzystaniu zachowań globalizacyjnych inwestorów: delokalizacji i offshoringu. Promowanie inwestycji z zakresu tzw. wysokiej strategii, a więc tworzenia trwałych relacji współpracy między inwestorem a kooperantami, dostawcami i odbiorcami, społecznością lokalną, sferą badawczo-naukową z pewnością wpływa pozytywnie na trwanie inwestycji, jej żywotność. W konsekwencji sprzyja stabilnemu rozwojowi regionów.

3.9 Problem korupcji

Korupcja jest jednym z istotnych czynników spowalniających rozwój społeczno-gospodarczy. Potencjalnie korupcjogenna jest zwłaszcza sytuacja, w której istnieje możliwość wydawania decyzji uznaniowych, czyli najczęściej na styku administracja – przedsiębiorcy (obywatele). Przykładem takiej sytuacji są sprawy związane z planowaniem przestrzennym w gminach. Chodzi tutaj zwłaszcza o wydawanie warunków zabudowy, które w dużym stopniu są uznaniową decyzją urzędniczą. Wagę problemu nasila bardzo małe pokrycie kraju planami zagospodarowania przestrzennego (ok. 20%).

Jednym z najbardziej jaskrawych obszarów narażonym na zjawiska korupcyjne, od dłuższego czasu wskazywanym przez przedsiębiorców¹⁴³, są zamówienia publiczne, zwłaszcza w jednostkach samorządu terytorialnego. Wprowadzone w ostatnich dwóch latach zmiany w ustawie pzk wyłączyły część zamówień z trybu przetargowego oraz ograniczyły tryb odwoławczy, co może stanowić pole do nadużyć. Z drugiej strony, zmiany te były niezbędne dla zwiększenia absorpcji środków unijnych.

Znaczna część przedsiębiorców wskazuje obszar działalności służb skarbowych, celnych i organów nadzoru. Najczęściej występujące praktyki i zachowania korupcyjne związane są z postępowaniami w sprawach o umorzenie podatków, rozłożeniem ich na raty bądź uzyskiwaniem ulg w urzędzie skarbowym (zbyt skomplikowane prawo podatkowe oraz zbyt duża uznaniowość w przyznawaniu ulg), uzyskiwaniem umorzeń lub ulg podatkowych od władz samorządowych czy zwolnieniami z podatku VAT. Funkcjonowanie różnego rodzaju funduszy celowych i agencji rządowych jest obszarem występowania zjawisk korupcyjnych ze względu na istniejące możliwości nadmiernej swobody w dysponowaniu środkami publicznymi, przy braku dostatecznych mechanizmów kontroli, a także z uwagi na występującą skłonność do dysponowania środkami publicznymi według niejasnych, nieprzejrzystych kryteriów¹⁴⁴.

---

¹⁴³ Pogląd ten został wyrażony m.in. przez organizacje zrzeszające przedsiębiorców w ramach inicjatywy Ministra Gospodarki przeglądu utrudnień w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej (luty 2006 r.).

¹⁴⁴ ibidem.

Indeks Percepcji Korupcji¹⁴⁵ 2007, opublikowany we wrześniu 2007 r. przez Transparency International po raz kolejny potwierdził relatywnie wysoki poziom korupcji w państwach Europy Środkowo-Wschodniej. Kraje te są najbardziej, spośród państw członkowskich UE, podatne na korupcję w życiu politycznym społecznym i gospodarczym. Na 179 krajów sklasyfikowanych pod względem percepcji korupcji Polska zajęła 61 pozycję (bez zmian w stosunku do CPI 2006), co oznacza, że spośród krajów UE-12 gorzej od Polski oceniane są tylko Rumunia (69) i Bułgaria (64). Jednocześnie należy zauważyć, że jest to drugie badanie z rzędu, w którym wartość indeksu CPI dla Polski wzrosła – z 3.7 do 4.2¹⁴⁶. Najbardziej wolna od korupcji okazała się Dania ex equo z Finlandią i Nową Zelandią.

Tabela 30 Ranking wybranych państw pod względem CPI 2007 (w nawiasie wartość CPI*)

	W. Brytania	Niemcy	Hiszpania	Litwa	Czechy	Grecja	Rumunia	Słowacja	Polska
Miejsce w rankingu CPI 2007	12 (8.4)	16 (7.8)	25 (6.7)	51 (4.8)	41 (5.2)	56 (4.6)	69 (3.7)	49 (4.9)	61 (4.2)

* Wskaźnik CPI może przyjmować wartości od 0 do 10, przy czym 10 oznacza, że kraj jest całkowicie wolny od problemu korupcji.

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie Corruption Perception Index 2007, Transparency International.

Zgodnie z wynikami 10. edycji globalnego raportu Ernst&Young, dotyczącego korupcji w biznesie¹⁴⁷, 18% polskich menedżerów doświadczyło korupcji i jest to dwukrotnie więcej niż w krajach rozwiniętych. Pomimo tego jedynie 16% ankietowanych (w porównaniu do 25% w państwach Europy Zachodniej) postrzega korupcję jako poważne zagrożenie dla biznesu. Duże rozbieżności w odpowiedziach są również widoczne w postrzeganiu skuteczności organów ścigania w walce z korupcją. O ile w państwach rozwiniętych 85% firm jest przekonana o skuteczności organów ścigania w tym zakresie, w Polsce odsetek ten wynosi 54%. Do otrzymania propozycji korupcyjnej przyznało się 18% ankietowanych w Polsce, natomiast w firmach zachodnich z propozycją łapówki spotkało się 14% biorących udział w sondażu. Jednocześnie 69% menedżerów z państw rozwiniętych i tylko 44% menedżerów z Polski wyraża pogląd, że nie trzeba płacić łapówek, aby zdobyć klienta.

¹⁴⁵ Corruption Perceptron Index – CPI.

¹⁴⁶ W 2006 r. wartość tego indeksu wzrosła po raz pierwszy od 10 lat (o 0.3 pkt.). W latach 1996–2005 wartość CPI dla Polski spadała z roku na rok (za wyjątkiem 2001 r., kiedy to osiągnęła identyczną wartość, jak w 2000 r.).

¹⁴⁷ *Corruption or compliance. Weighing the cost – 10th global fraud survey*. W badaniu wzięło udział 1.180 przedstawicieli kierownictwa największych korporacji z 33 krajów. Badanie przeprowadzono w okresie XI 2007 – II 2008.

4. MIĘDZYNARODOWE RANKINGI KONKURENCYJNOŚCI – POZYCJA POLSKI

W świetle międzynarodowych porównań i rankingów polska gospodarka nie jest konkurencyjna. Co więcej, większość tych rankingów sugeruje słabnącą z roku na rok pozycję Polski na tle innych krajów. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż oceny te w większości przypadków odnoszą się do sytuacji sprzed 1–2 lat.

Poniżej przedstawiono oceny pozycji konkurencyjnej polskiej gospodarki, na tle innych państw, w świetle ważniejszych publikacji na ten temat.

- **Raport Banku Światowego i IFC¹⁴⁸ ‘Doing business 2008’**

Raport Banku Światowego jest jednym z najbardziej znanych i najczęściej cytowanych opracowań tego typu. Pomimo tego, że odnosi się on tylko do aspektów mikroekonomicznych prowadzenia działalności gospodarczej, nie umniejsza to jego użyteczności w ocenie konkurencyjności i perspektyw rozwojowych gospodarki.

Najnowsza edycja raportu – Doing business 2008 – dotyczy okresu od kwietnia 2006 r. do czerwca 2007 r. Wg syntetycznej oceny łatwości prowadzenia działalności gospodarczej (*ease of doing business*) Polska spadła o 6 miejsc i zajmuje obecnie **74 miejsce** na 178 ocenianych krajów.

Jeśli chodzi o rankingi cząstkowe, najniższa ocena przypadła kategorii „rozpoczynanie działalności gospodarczej” (129 miejsce Polski). Mimo względnej poprawy wskaźników cząstkowych (obniżenie kosztu rozpoczęcia działalności z 21,4% do 21,2% PKB *per capita* oraz poziomu wymaganego kapitału z 204,4% do 196,8% PKB *per capita*), inne kraje szybciej reformowały ten obszar. W konsekwencji oznaczało to spadek aż o 11 pozycji w stosunku do poprzedniego rankingu.

Podobnie jak w ostatnich latach, wyjątkowo niekorzystnie oceniono Polskę pod względem łatwości uzyskiwania licencji i koncesji. Wg autorów raportu są one bardzo czasochłonne (308 dni), sformalizowane (doliczono się 30 formalności) i kosztowne (159,8% dochodu *per capita*). W konsekwencji zajmujemy pod tym względem niechlubne, 156 miejsce (spadek o 2 pozycje). Spośród państw UE najlepsze noty uzyskała w tej kategorii Dania (6 miejsce), a wśród UE-12¹⁴⁹ prym wiedzie Estonia (14 pozycja).

Równie słabo oceniono nasz kraj pod względem łatwości płacenia podatków. W rankingu cząstkowym Polska zajęła 125 miejsce, co oznacza spadek o 5 pozycji. Zgodnie z szacunkami autorów raportu przedsiębiorca, który chciałby spełnić wymagania polskich przepisów podatkowych, musiałby dokonać 41 płatności składających się w sumie na 38,4% zysku brutto i poświęcić na to 418 godzin w roku. Najwyższą pozycję w grupie państw Europy Środkowo-Wschodniej Łotwa (20 miejsce). Uwagę zwraca za to niska ocena Słowacji (122 miejsce), co jest m.in. konsekwencją wysokiego, wg autorów raportu, całkowitego podatku do zapłaty (50,5% zysku brutto).

Autorzy rankingu dostrzegli poprawę w zakresie egzekwowania w Polsce zobowiązań umownych. Dzięki ograniczeniu możliwości wysuwania roszczeń wzajemnych i eliminacji konieczności prowadzenia oddzielnych postępowań egzekucyjnych czas dochodzenia należności z umów skrócił się z 980 do 830 dni. W konsekwencji Polska zanotowała poprawę o 6 miejsc

¹⁴⁸ International Finance Corporation (Międzynarodowa Korporacja Finansowa).

¹⁴⁹ Bez Malty i Cypru.

i zajmuje w chwili obecnej 68 miejsce. Spośród państw regionu najlepsza pod tym względem sytuacja panuje w Łotwie (3 miejsce).

Pod względem łatwości rejestracji nieruchomości Polska została sklasyfikowana na 81 miejscu, co oznacza poprawę o 5 miejsc. Główną przyczyną niskiej oceny jest bardzo czasochłonny proces rejestracji (197 dni), chociaż uwagę zwraca duży spadek kosztu rejestracji – z 1,6 do 0,5% wartości nieruchomości. Na Litwie, która zajęła w tej kategorii najwyższą (4.) pozycję spośród państw UE-27, wypełnienie wszystkich procedur z tym związanych trwa 3 dni.

Uwagę zwraca wysokie, 33 miejsce Polski (*ex equo* z Bułgarią, Estonią i Rumunią) pod względem ładu korporacyjnego (kategoria ‘protecting investors’). Relatywnie dobrze oceniono w Polsce również procedury związane z handlem międzynarodowym (40 miejsce).

W pozostałych kategoriach Polska zajęła następujące miejsca: uzyskiwanie kredytu (68), zatrudnianie pracowników (78), likwidacja przedsiębiorstwa (88).

Reasumując, Polska nie znalazła się w grupie państw-reformatorów i pod względem całościowej oceny łatwości prowadzenia biznesu, spośród państw UE-27 nasz kraj wyprzedza tylko Grecję.

Tabela 31 Ranking swobody prowadzenia działalności gospodarczej

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2007*	6	16	32	38	20	61	50	31	68
Ranking 2008	6	20	31	38	22	56	53	32	74

* dane zaktualizowane w celu zapewnienia porównywalności z rankingiem z 2008 r.

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie *Doing Business 2007, 2008*.

• **Ranking globalnej konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego**

Ranking globalnej konkurencyjności jest kluczowym elementem corocznego raportu Światowego Forum Ekonomicznego pt. *Global Competitiveness Report*. Powstaje on na podstawie oceny tzw. **wskaźnika konkurencyjności wzrostu** (*Growth Competitiveness Index – GCI*), który mierzy średniookresowe perspektywy rozwoju gospodarczego. Uwzględnia on warunki makroekonomiczne kraju, jakość instytucji publicznych oraz zaawansowanie technologiczne. Wskaźnik został wyliczony na podstawie 89 ocen cząstkowych, pogrupowanych w 9 kategoriach: instytucje, infrastruktura, warunki makroekonomiczne, zdrowie i szkolnictwo podstawowe, szkolnictwo wyższe i szkolenie, efektywność rynku, gotowość technologiczna, stopień rozwoju biznesu, innowacje.

W ostatnim rankingu globalnej konkurencyjności (GCI 2007-2008) Polska spadła o 3 miejsca i zajmuje obecnie 51 pozycję spośród 131 państw poddanych ocenie. Spośród krajów UE-12 najwyżej sklasyfikowano Estonię (27). Za główne słabości polskiej gospodarki twórcy rankingu uznali: jakość instytucji publicznych, infrastrukturę, efektywność rynku produktów, stopień rozwoju rynku finansowego, tzw. gotowość technologiczną oraz innowacyjność.

Tabela 32 Ranking wg wskaźnika globalnej konkurencyjności (GCI)

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2006–2007	10	8	19	28	36	29	42	37	48
Ranking 2007–2008	9	5	18	29	38	33	46	41	51

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie *The Global Competitiveness Report 2006–2007, 2007–2008*.

Obok wskaźnika GCI, w corocznym raporcie WEF uwzględnia się również tzw. **wskaźnik konkurencyjności biznesu** (Business Competitiveness Index – BCI). Obrazuje on konkurencyjność mikroekonomiczną, która zdaniem autorów daje dobrą ocenę trwałości perspektyw rozwojowych gospodarki. Indeks tworzony jest w oparciu o 2 główne kategorie czynników: jakość krajowego otoczenia biznesu oraz działalność i strategie przedsiębiorstw.

W rankingu BCI z 2006 r. Polska spadła o 3 pozycje – **z 53 na 56 miejsce** (na 131 ocenianych krajów). Jeśli chodzi o rankingi cząstkowe, pod względem jakości otoczenia biznesu Polska została sklasyfikowana na 56 miejscu (spadek o 3 pozycje). Większy spadek (o 6 miejsc) zanotowaliśmy w kategorii ‘działalność i strategie przedsiębiorstw’ (55 miejsce).

Tabela 33 Ranking wg wskaźnika konkurencyjności biznesu (BCI)

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2006–2007	8	2	16	30	47	32	38	40	53
Ranking 2007–2008	11	2	17	27	39	32	42	44	56

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie *The Global Competitiveness Report 2006–2007, 2007–2008*.

- **Indeks wolności gospodarczej 2008 – Heritage Foundation i Wall Street Journal**

Autorzy raportu oceniają m.in. swobodę prowadzenia działalności gospodarczej, politykę handlową, obciążenia podatkowe, politykę budżetową, politykę rynku pracy czy stopień korupcji. W rankingu wolności gospodarczej za 2008 r., w którym ocenie poddano 162 kraje, Polska zajęła **83 miejsce**, notując poprawę o 7 pozycji. Jest to jednocześnie najniższa pozycja wśród państw UE-27. Za główne słabości w Polsce uznano m.in. wysoki stopień korupcji, nadmierny interwencjonizm rządu w gospodarce, ograniczoną swobodę działalności gospodarczej, nieelastyczne prawo pracy. Wysoko oceniono za to politykę handlową oraz politykę monetarną.

Tabela 34 Ranking wolności gospodarczej

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2007*	7	22	60	28	21	39	61	36	90
Ranking 2008	10	23	48	31	26	37	64	35	83

* dane zaktualizowane w celu zapewnienia porównywalności z rankingiem z 2008 r.

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie *Index of Economic Freedom 2007, 2008*.

- **Światowy Rocznik Konkurencyjności 2007 – International Institute for Management Development (IMD)**

Raport IMD pt. ‘World Competitiveness Yearbook’ ocenia konkurencyjność 55 państw, w oparciu o 331 kryteriów szczegółowych. Czynniki branżowymi pod uwagę w tej ocenie są m.in. wyniki gospodarcze (m.in. wzrost gospodarczy, wyniki w HZ, zatrudnienie, poziom cen), finanse publiczne, polityka fiskalna, jakość ustawodawstwa biznesowego, efektywność przedsiębiorstw (m.in. produktywność, finanse przedsiębiorstw, zarządzanie, innowacyjność), infrastruktura (m.in. infrastruktura techniczna, technologiczna, naukowa, zdrowotna, edukacyjna). W aktualnym zestawieniu najbardziej konkurencyjnych gospodarek świata Polska awansowała **z 52 na 44 miejsce**. Z państw UE-27¹⁵⁰ nasz kraj wyprzedził jednak tylko Rumunię (45) i Włochy (46).

¹⁵⁰ W rankingu nie uwzględniono Łotwy, Malty, Cypru.

Tabela 35 Ranking IMD

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2007	20	16	28	30	31	32	42	34	52
Ranking 2008	21	16	25	33	36	28	46	30	44

Źródło: Opracowanie DAP MG na podstawie The World Competitiveness Scoreboard 2007.

- **Raport dotyczący realizacji strategii lizbońskiej ‘The Lisbon Scorecard VIII’ – Centre for European Reform (CER)**

Londyński instytut – Centrum ds. Reform Europejskich od kilku lat opracowuje raporty ukazujące postęp w realizacji strategii lizbońskiej. W aktualnym rankingu (za 2007 rok) Polska wyprzedziła ostatnią do tej opory Malte, zajmując **26 miejsce**. Zdaniem autorów dotychczasowe działania w obszarze polityki gospodarczo-społecznej są niewystarczające dla osiągnięcia szybkiej konwergencji z zamożniejszymi krajami UE. Do głównych słabości zaliczono: niską stopę zatrudnienia, niską elastyczność rynku pracy, obciążenia administracyjne nakładane na przedsiębiorców, czy wadliwe wdrażanie unijnych dyrektyw.

REKOMENDACJE

Wzrost gospodarczy osiągnięty w ubiegłym roku był rekordowy na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia (6,6%), ale nie byłby on możliwy bez aktywności polskich przedsiębiorców. Uwagę zwraca zwłaszcza silne ożywienie inwestycyjne w sektorze przedsiębiorstw, w tym również w sektorze MŚP. Świadczy to o dużym zaufaniu przedsiębiorców do stabilnych fundamentów polskiej gospodarki.

Perspektywy na najbliższe dwa lata również są korzystne. Średnie tempo rozwoju gospodarczego w Polsce, wynikające z potencjalnych możliwości naszej gospodarki, powinno kształtować się w okolicach 5,5% w 2008 i 5% w 2009 r. Cykliczne spowolnienie wzrostu gospodarki światowej powinno mieć mniejszy wpływ na polską gospodarkę, ponieważ na jej wzrost oddziałują głównie czynniki wewnętrzne, tj. wzrost konsumpcji gospodarstw domowych oraz wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach. Na pierwszy czynnik pozytywnie oddziałuje wciąż poprawiająca się sytuacja na rynku pracy, drugi stanowi pozytywną przesłankę do wzrostu możliwości produkcyjnych gospodarki w przyszłości.

Silny wzrost gospodarczy w ostatnich latach nie wyeliminował jednak najistotniejszych barier w rozwoju przedsiębiorczości. Niezależnie od dobrej sytuacji makroekonomicznej, Polska wciąż wypada słabo w porównaniach międzynarodowych. Ocena ta wygląda szczególnie źle pod względem łatwości prowadzenia biznesu oraz innowacyjności. Równie krytyczni w swoich sądach są sami przedsiębiorcy, wskazujący od lat na rozmaite bariery hamujące ich działalność. Wyniki raportu potwierdziły, że obszarem, w którym jest wciąż najwięcej do nadrobienia, jest sfera instytucjonalno-prawna działalności gospodarczej. Istniejące bariery – generujące nadmierne koszty i ryzyko działalności – skutecznie uniemożliwiają wykorzystanie potencjału polskiej przedsiębiorczości. Wydaje się również, że pomimo podejmowanych działań, skutecznie hamują one postęp w takich sferach, jak innowacyjność, badania i rozwój czy wykorzystanie technik informacyjnych i komunikacyjnych.

Postępująca globalizacja jest czynnikiem dodatkowo przemawiającym za koniecznością działań na rzecz poprawy warunków prowadzenia biznesu. Konkurencja krajów o niskich kosztach produkcji i wynikający z tego wzrost czynnika wiedzy niewątpliwie wzmagają presję na odpowiednie dostosowania rodzimych przedsiębiorców. Dla skuteczności tych dostosowań niezbędne są jasne, proste i przewidywalne reguły gry.

Szczególnego podejścia w polityce gospodarczej wymaga sektor MŚP. Pomimo bardzo dobrej kondycji finansowej polskich małych i średnich przedsiębiorstw w ostatnich dwóch latach, słabości strukturalne tego sektora sprawiają, że wymaga on konsekwentnej realizacji zasady *Think Small First*. Niemniej jednak istniejące bariery instytucjonalno-prawne utrudniają rozwój wszystkich podmiotów gospodarczych, niezależnie od ich wielkości.

Jednym z obszarów kluczowych w ramach odnowionej Strategii Lizbońskiej jest wzmocnienie i rozwój postaw przedsiębiorczych. Tematyka ta została umieszczona wśród priorytetów w przygotowanym przez polski rząd *Krajowym Programie Reform na Rzecz Realizacji Strategii Lizbońskiej w Polsce lata 2005–2008*. Za zadania pierwszoplanowe uznano zwiększenie nakładów na działalność badawczo-rozwojową, przy jednoczesnym zwiększeniu udziału przedsiębiorstw w finansowaniu tych prac oraz poprawę otoczenia regulacyjnego działalności przedsiębiorstw i usprawnienie wymiaru sprawiedliwości w sprawach gospodarczych.

Komisja Europejska¹⁵¹, oceniając wdrażanie KPR w Polsce w roku 2007, wskazała na szereg działań w obszarach priorytetowych, w których reformy powinny być realizowane z największą intensywnością. W oparciu o wnioski zawarte w Komunikacie Komisji¹⁵² Rada Europejska na wiosennym szczycie 13–14 marca 2008 r. przyjęła następujące rekomendacje dla Polski:

- kontynuacja działań zmierzających do konsolidacji finansów publicznych i do uzupełnienia zasady utrzymywania nominalnej kotwicy budżetowej (pułapu deficytu) o dodatkowe mechanizmy zwiększające kontrolę wydatków,
- poprawa warunków konkurencji w sektorach sieciowych, w tym na rynkach energii, między innymi przez przegląd funkcjonowania urzędów regulacyjnych,
- kontynuacja reformy publicznego sektora badawczego z naciskiem na promowanie badań i rozwoju oraz innowacji, a także poprawa warunków ramowych dla badań i rozwoju w sektorze prywatnym,
- podniesienie poziomu i skuteczności aktywnej polityki zatrudnienia przez opracowanie kompleksowej strategii zgodnej z zintegrowanym podejściem opartym na modelu *flexicurity*, czyli równowadze między elastycznością i pewnością zatrudnienia, szczególnie w zakresie zatrudnienia osób starszych oraz pochodzących z grup społecznych zagrożonych ubóstwem; przeprowadzenie przeglądu systemu zabezpieczenia społecznego w celu zwiększenia bodźców do podejmowania pracy; wdrożenie strategii uczenia się przez całe życie; ulepszenie systemu edukacji i szkoleń z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy.

Ponadto Rada Europejska przedstawiła pięć wyzwań w zakresie tzw. obszarów do monitorowania, na które Polska powinna zwrócić szczególną uwagę:

- modernizacja infrastruktury transportowej,
- przyspieszenie procesu rejestracji działalności gospodarczej,
- zapewnienie terminowego wdrożenia programów w dziedzinie administracji elektronicznej,
- poprawa transpozycji dyrektyw dotyczących rynku wewnętrznego do prawa krajowego,
- rozbudowa świadczeń z zakresu opieki nad dziećmi w celu łączenia życia zawodowego i pracy.

W związku z rozpoczęciem kolejnego cyklu realizacji odnowionej Strategii Lizbońskiej prowadzone są obecnie prace nad projektem „Krajowego Programu Reform na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej w Polsce na lata 2008–2011”. Jednym z priorytetów nowego KPR jest stworzenie warunków sprzyjających swobodnemu prowadzeniu działalności gospodarczej, co bezpośrednio przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej kraju. Dla osiągnięcia tego celu konieczne jest m.in.: zapewnienie przyjaznego dla przedsiębiorców otoczenia prawnego i instytucjonalnego oraz wdrażanie rozwiązań wspierających działalność innowacyjną i B+R.

Inicjatywy mające na celu polepszenie warunków funkcjonowania przedsiębiorców są również podejmowane na forum Unii Europejskiej, m.in. w ramach przeglądu rynku wewnętrznego¹⁵³ zostały zaproponowane działania mające zapewnić by jednolity rynek przyczyniał się w jeszcze większym stopniu do otwarcia na małe przedsiębiorstwa, stymulowania innowacji, lepszego wdrażania i wykonywania prawa oraz odnoszenia korzyści z globalizacji. Do najważniejszych środków określonych w ramach przeglądu należą m.in.:

¹⁵¹ Komisja Europejska monitoruje przebieg realizacji odnowionej Strategii Lizbońskiej i dokonuje rocznej oceny postępów we wdrażaniu reform w poszczególnych państwach członkowskich.

¹⁵² Komunikat Komisji do Rady Europejskiej Sprawozdanie strategiczne na temat odnowionej Strategii Lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia: rozpoczęcie nowego etapu (2008–2010) COM(2007) 803.

¹⁵³ Komunikat Komisji Europejskiej Jednolity rynek Europy XXI wieku [COM (2007) 724].

zapewnienie lepszej informacji dla małych przedsiębiorstw, zaradzenie słabościom w niewystarczająco efektywnych sektorach jednolitego rynku i inicjatywa rynków pionierskich itp. Cel ten będzie realizowany m.in. poprzez większe oparcie jednolitego rynku na danych, skupienie się na obszarach mających największe znaczenie, optymalizację wykorzystania narzędzi jednolitego rynku oraz poprawienie przekazu informacji i nagłośnienie możliwości oferowanych przez jednolity rynek.

25 czerwca 2008 r. Komisja Europejska opublikowała Komunikat A „*Small Business Act*” for Europe, COM(2008), w którym przedstawiła pakiet inicjatyw mających na celu stymulowanie wzrostu i rozwoju sektora MSP na poziomie wspólnotowym oraz krajowym, jak również określiła zasady i konkretne środki wsparcia MSP.

Dokument *Small Business Act* (SBA) jest konkretyzacją zasady *Think Small First* i inicjatywą podkreślającą zasadnicze znaczenie sektora MSP dla rozwoju gospodarki Unii Europejskiej. Pakiet przewiduje m.in.:

- działania mające ułatwić rozpoczęcie i prowadzenie działalności gospodarczej (np. skrócenie do tygodnia czasu potrzebnego na zarejestrowanie działalności gospodarczej),
- dotrzymanie zobowiązania UE do ograniczenia obciążeń administracyjnych dla MŚP o 25 proc. do 2012 r.,
- wprowadzenie całkowicie nowej formuły przedsiębiorstwa – Europejskiej Spółki Prywatnej (*European Private Company*), opartej o jednolite w całej UE przepisy i charakteryzującej się elastyczną strukturą i minimalnym kapitałem w wysokości 1 euro,
- ułatwienie dostępu do wsparcia finansowego, zwłaszcza na badania i rozwój,
- obniżenie stawek VAT na usługi świadczone lokalnie (w tym o wysokim nakładzie pracy ręcznej),
- łatwiejszy dostęp do rynku zamówień publicznych,
- działania na rzecz eliminacji opóźnień w płatnościach.

W oparciu o wyniki niniejszego raportu, wskazujące na istnienie w dalszym ciągu szeregu barier w działalności przedsiębiorstw, jak również wychodząc naprzeciw licznym postulatom formułowanym przez środowiska przedsiębiorców, a także uwzględniając wspólnotowy kontekst polityki gospodarczej, rekomenduje się następujące kierunki działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości:

1. Działania o charakterze horyzontalnym, na rzecz poprawy jakości i stanowienia prawa (reforma regulacji)

Konieczna jest kontynuacja działań podejmowanych przez rząd w ramach Reformy Regulacji w szczególności:

- zwiększanie wykorzystania zmodyfikowanej **oceny skutków regulacji** w celu zapewnienia, że przyjmowane przez rząd nowe akty prawne stanowią efektywne rozwiązania zidentyfikowanych problemów,
- **usprawnienie procesu zasięgania opinii** w trakcie tworzenia prawa i przygotowywania innych interwencji publicznych – w celu rozwiązania problemu niskiej jakości i efektywności systemu dyskusji publicznej. W nowym rozwiązaniu konieczne jest znaczne uproszczenie procesu zasięgania opinii, między innymi przez zastosowanie nowoczesnych narzędzi (np. konsultacji elektronicznych). Wprowadzenie obowiązku przekazywania odpowiedzi zwrotnych do respondentów (wraz z wykazem zgłoszonych uwag oraz uzasadnionym odniesieniem się do nich) pozwoli uczynić z procesu legislacyjnego formę dialogu z partnerami społecznymi.

- wprowadzenie rozwiązań pozwalających na **weryfikację jakości** przedstawianych pod obrady Rady Ministrów aktów prawnych i ocen skutków regulacji, rekomendujących przyjęcie określonych rozwiązań
- **redukcja obciążeń administracyjnych** dla przedsiębiorców na podstawie przeprowadzonych dotychczas pomiarów sektorowych, zgodnie z celem redukcji ustalonym przez Radę Ministrów 11 marca 2008 r.
- przeprowadzenie **pomiaru i rozpoczęcie redukcji obciążeń administracyjnych** w całym obszarze prawa gospodarczego,
- **udoskonalenie systemu wdrażania dyrektyw wspólnotowych**, w celu ograniczenia tworzenia nadmiernych obciążeń dla przedsiębiorców przez przepisy krajowe transponujące legislację wspólnotową, w tym dopracowanie zasad odnośnie do sposobu transpozycji dyrektyw rynku wewnętrznego w celu zmniejszenia deficytu transpozycyjnego Polski, przynajmniej do poziomu dopuszczalnego – 1,5%; jakkolwiek mając na uwadze cel uzyskania i utrzymania deficytu poniżej 1% do 2010 r.
- wdrożenie, przewidzianej w Programie Reformy Regulacji, **zasady Najpierw mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa**.

Niezbędne jest dokonanie ewaluacji Programu w celu weryfikacji efektywności podejmowanych działań oraz ewentualnej jego modyfikacji uwzględniającej dotychczasowe doświadczenia.

2. Wprowadzenie ułatwień w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej

Uproszczenie i zmniejszenie kosztów rozpoczęcia działalności gospodarczej, w szczególności:

- Uproszczenie i wydatne skrócenie procedur rejestracji działalności gospodarczej poprzez wprowadzenie idei „**jednego okienka**” – umożliwiającego dokonywanie zgłoszeń do różnych organów (w zakresie NIP, REGON, ZUS) na jednym formularzu składanym drogą elektroniczną,

Zwiększenie swobody prowadzenia działalności gospodarczej, w szczególności:

- **Dalsze ograniczenie i różnicowanie czasu trwania kontroli** – w zależności od wielkości przedsiębiorstwa, ograniczenie możliwości wszczęcia **kontroli „na legitymację”**, wzmocnienie pozycji przedsiębiorców w relacjach z instytucjami kontrolnymi, wprowadzenie rozwiązań **nienaruszających normalnego funkcjonowania** przedsiębiorstwa,
- **Ograniczenie liczby instytucji kontrolujących i skonsolidowanie** ich działań,
- **Ograniczenie reglamentacji działalności gospodarczej** (zezwolenia, pozwolenia, zgody, itp.), w tym uproszczenie warunków formalnych i technicznych, które musi spełnić wnioskodawca występujący o udzielenie zezwolenia oraz likwidacja klauzul uznaniowych
- Wprowadzenie możliwości **zawieszenia działalności gospodarczej**.

Uproszczenie systemu podatkowego, w szczególności:

- **Zmiana ustawy o podatku od towarów i usług** w kierunku ograniczenia istniejących obecnie niejasności interpretacyjnych oraz niekorzystnych dla przedsiębiorców rozwiązań w zakresie uzyskiwania zwrotu podatku,
- Rozważenie możliwości wprowadzenia obowiązkowego **zawieszenia wykonania decyzji podatkowej do chwili rozpatrzenia sprawy przez sąd** lub inne rozwiązanie, które nie powodowałoby zakłócenia płynności finansowej firmy,

- Przegląd aktów prawnych konstytuujących parafunkcyjne **daniny publicznoprawne** w kierunku możliwie pełnego ujednoczenia sposobu ich naliczania, terminów wpłat i kont, na które należy te daniny wpłacać.

Kontynuacja działań na rzecz usprawnienia sądownictwa gospodarczego, w szczególności:

- Nowelizacja ustaw: o **Krajowym Rejestrze Sądowym, zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, prawie naprawczym** oraz **Kodeksu postępowania cywilnego**
- Kontynuacja **działań organizacyjnych na rzecz usprawnienia pracy sądów gospodarczych**: informatyzacja wydziałów gospodarczych, kontynuacja wdrażania elektronicznej księgi wieczystej, doskonalenie zawodowe sędziów orzekających w sprawach gospodarczych,
- Upowszechnienie alternatywnych form rozwiązywania sporów, takich jak **mediacja i sądownictwo polubowne**.

Uproszczenie procesu inwestycyjnego, w szczególności:

- **Uproszczenie budowlanego procesu inwestycyjnego**, m.in. nowelizacja ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i ustawy Prawo Budowlane w kierunku racjonalizacji procesu planowania i eliminacji niepotrzebnych procedur,
- Udoskonalenie i upowszechnienie zasad **Partnerstwa Publiczno-Prywatnego (PPP)** w procesie inwestycyjnym,
- Wsparcie działań na rzecz zwiększenia roli **obligacji korporacyjnych** w finansowaniu działalności inwestycyjnej sektora MŚP.

Działania ukierunkowane na podniesienie poziomu przedsiębiorczości i zwiększenie elastyczności rynku pracy, w szczególności:

- Dalsze **obniżanie pozapłacowych kosztów pracy** w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia,
- Kontynuacja działań na rzecz **promowania aktywnych postaw przedsiębiorczych oraz kształtowania przedsiębiorczego społeczeństwa** – wypracowanie systemowych rozwiązań dotyczących kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w formie jednolitego dokumentu strategicznego, kontynuowanie działań dla zapewnienia coraz wyższego poziomu edukacji oraz zwiększenia dostępności do nauki, a także dla lepszego powiązania kształcenia z potrzebami rynku pracy oraz przygotowania do życia w zmieniającym się świecie, w którym gospodarka oparta jest na wiedzy i technologiach informacyjnych i komunikacyjnych,
- Upowszechnianie i propagowanie **elastycznych form zatrudnienia** pozwalających na lepsze godzenie obowiązków zawodowych z życiem rodzinnym.

3. Wzmacnianie przyjaznego przedsiębiorcom systemu otoczenia przedsiębiorstw

Działania na rzecz zwiększenia sprawności instytucji otoczenia biznesu, w szczególności:

- Rozwijanie **systemu instytucji otoczenia biznesu** mającego na celu zapewnienie wysokiej jakości usług dla biznesu (np. podnoszenie kwalifikacji kadr, wzmocnienie współpracy pomiędzy ośrodkami zrzeszonymi w sieciach instytucji otoczenia biznesu),
- **Wzmocnienie współpracy** pomiędzy ośrodkami Krajowego Systemu Usług na rzecz przedsiębiorczości, a przedstawicielami władz lokalnych i regionalnych i stowarzyszeń gospodarczych,

- Wspieranie **rozwoju systemu instytucji finansowych** wspomagających przedsiębiorstwa, poprzez aktywną politykę wzmocnienia niekomercyjnych, pozabankowych instytucji finansowych dostarczających kapitału mikro, małym i średnim przedsiębiorcom, m.in. w oparciu o środki pochodzące z funduszy strukturalnych.

Działania na rzecz wspierania przedsiębiorstw na rynku międzynarodowym, w szczególności:

- **Stworzenie sprawnego i optymalnego systemu promocji polskiej gospodarki.** Brak rozwiązania systemowego powoduje, że duża ilość podmiotów publicznych, o różnym statusie, zajmuje się w chwili obecnej promocją polskiej gospodarki zagranicą, co powoduje brak optymalnego wykorzystania dostępnych sił i środków na rzecz promocji gospodarczej, wspierania działań przedsiębiorców polskich za granicą i ściągania inwestycji zagranicznych do Polski.
- **Wspieranie przedsiębiorstw, zwłaszcza z sektora MSP, na rynku międzynarodowym** z wykorzystaniem instrumentów takich jak: promocja eksportu, budowa i rozwój systemu obsługi inwestora i eksportera uzupełnione promocją turystycznych walorów Polski,
- **Wspieranie funkcjonowania polskich przedsiębiorstw, zwłaszcza z sektora MSP, na rynku wewnętrznym** m.in. poprzez podejmowanie intensywnych działań w zakresie informowania przedsiębiorców na temat korzyści i możliwości oferowanych przez jednolity rynek europejski,
- Rozbudowa systemu **instrumentów wsparcia bezpośredniego** dla przedsiębiorców w zakresie eksportu oraz udoskonalenie **instrumentów finansowych** wsparcia eksportu,
- Poprawa **nadzoru merytorycznego** Rządu nad funkcjonującą od lat instytucjonalną infrastrukturą wspierania eksportu (m.in. KUKE, BGK, PAIiZ).

Stworzenie dogodnych warunków dla współpracy i dialogu pomiędzy przedsiębiorcami a administracją, w szczególności:

- Wzmocnienie procesu **konsultacji projektów aktów prawnych** ze środowiskiem przedsiębiorców,
- **Rozwijanie dobrej współpracy** z organizacjami reprezentującymi przedsiębiorców i pracodawców,
- Kontynuacja działań na rzecz usprawnienia funkcjonowania polskiej administracji poprzez wdrażanie **systemów zapewniających właściwą jakość świadczonych usług**,
- Kontynuowanie działań w celu **ograniczenia zjawiska korupcji w gospodarce** – eliminowanie czynników sprzyjających sytuacjom korupcyjnym, takich jak: nadmiar kompetencji w ręku jednego urzędnika, uznaniowość w wydawaniu rozstrzygnięć (wynikająca z braku jasnych i przejrzystych kryteriów), słabość komórek kontroli wewnętrznej, nierówność w dostępie do informacji, brak precyzyjnie określonej osobistej odpowiedzialności urzędnika.

II. Wzmocnienie postaw innowacyjnych wśród przedsiębiorców

Podstawowym warunkiem wzmocnienia postaw innowacyjnych wśród przedsiębiorców jest sprawnie działający system instytucjonalny, zapewniający efektywne instrumenty wsparcia dla przedsiębiorców i sfery naukowo-badawczej i gwarantujący swobodny transfer wiedzy. Rozwój innowacyjności nie będzie jednak możliwy bez osiągnięcia istotnej poprawy w zakresie warunków ramowych prowadzenia działalności gospodarczej.

*Wzmocnieniu postaw innowacyjnych wśród przedsiębiorców będą sprzyjać*¹⁵⁴:

- Poprawa **systemu zarządzania innowacjami** na szczeblu krajowym, poprzez budowę systemu długookresowego planowania w zakresie innowacyjności oraz ulepszenie koordynacji instytucjonalnej w zakresie tworzenia i wdrażania polityki innowacyjnej,
- Wzmocnienie **bazy technologicznej** oraz naukowej, poprzez skoncentrowanie finansowania publicznego na instytutach i organizacjach o największym potencjale przeprowadzania prac badawczych zakończonych sukcesem,
- Rozwój **systemu zachęt** dla wdrażania przez przedsiębiorców prac badawczo-rozwojowych,
- Wspieranie ochrony **praw własności przemysłowej**,
- Stworzenie **zachęt dla naukowców** do doskonalenia zawodowego oraz podejmowania współpracy z biznesem,
- Rozwój sieci instytucji świadczących **usługi proinnowacyjne** (zwłaszcza Krajowej Sieci Innowacji),
- Wspieranie rozwoju i upowszechnienie idei tworzenia **klastrów, platform technologicznych** oraz innych **powiązań kooperacyjnych** pomiędzy przedsiębiorcami oraz pomiędzy przedsiębiorstwami i jednostkami naukowymi, ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych,
- Pobudzanie innowacji poprzez upowszechnienie stosowania **technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT)** oraz inwestycji w te technologie.

Ocena stanu realizacji rekomendacji z 2007 r.

Powyższe rekomendacje w dużym stopniu pokrywają się z postulatami przedstawionymi w zeszłorocznym raporcie – *Przedsiębiorczość w Polsce 2007*¹⁵⁵. Wynika to głównie z kompleksowego, długofalowego charakteru działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Należy jednak zauważyć, że zdecydowana większość działań jest realizowana. Na stronach 142–144 przedstawiono w ujęciu tabelarycznym ogólny stan realizacji rekomendacji z 2007 r.

---

¹⁵⁴ Proponowane kierunki działań opierają się w dużym stopniu na rekomendacjach OECD zawartych w raporcie z przeglądu polskiej polityki innowacyjnej *Policy mix for innovation in Poland – key issues and recommendations*, opublikowanym w połowie 2007 r.

¹⁵⁵ Przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 27 lipca 2007 r.

Tabela 36 Ogólny stan realizacji rekomendacji z ubiegłorocznej edycji raportu

REKOMENDACJE Z 2007 R.	STAN REALIZACJI NA DZIEŃ 30.06.2008				
	Zrealizowane	W trakcie realizacji	Brak postępu w realizacji	Planowane nowe działania/instrumenty	Praca ciągła/charakter długofalowy
I. Poprawa otoczenia instytucjonalno-prawnego przedsiębiorstw					
1. Działania o charakterze horyzontalnym, na rzecz poprawy jakości i stanowienia prawa (reformy regulacji)					
Zwiększenie wykorzystania zmodyfikowanego mechanizmu oceny wpływu regulacji prawnych		x			x
Usprawienie systemu opiniowania projektów aktów prawnych na poszczególnych etapach procesu legislacyjnego		x		x	
Wprowadzenie rozwiązań pozwalających na weryfikację jakości przedstawianych pod obrady Rady Ministrów aktów prawnych i wykonanych dla nich ocen skutków regulacji		x			
Redukcja obciążeń administracyjnych dla przedsiębiorców na podstawie przeprowadzonych dotychczas pomiarów sektorowych		x		x	x
Przeprowadzenie pomiaru i rozpoczęcie redukcji obciążeń w całym obszarze prawa gospodarczego,	x	x		x	x
Udoskonalenie systemu wdrażania dyrektyw wspólnotowych, w celu ograniczenia tworzenia nadmiernych obciążeń dla przedsiębiorców przez przepisy krajowe transponujące legislację wspólnotową,		x			x
Wdrożenie, przewidzianej w Programie Reformy Regulacji, zasady Najpierw mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa		x		x	x
2. Wprowadzenie ułatwień w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej					
Uproszczenie i skrócenie procedur rejestracji działalności gospodarczej poprzez wprowadzenie idei „jednego okienka”		x			
Rozważenie obniżenia minimalnego kapitału zakładowego spółek z o.o.		x			
Dalsze ograniczenie i różnicowanie czasu trwania kontroli				x	
Ograniczenie liczby instytucji kontrolujących i skonsolidowanie ich działań				x	x
Weryfikacja określonych form reglamentacji działalności gospodarczej (zezwolenia, zgody, itp.) pod kątem ich ograniczenia		x		x	

Eliminacja uznaniowości w wydawaniu zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej					X					X		
Wprowadzenie możliwości zawieszenia działalności gospodarczej					X							
Zmiana ustawy o podatku od towarów i usług w kierunku ograniczenia istniejących obecnie niejasności interpretacyjnych (...)										X		X
Rozważenie możliwości wprowadzenia obligatoryjnego zawieszenia wykonania decyzji podatkowej do chwili rozpatrzenia sprawy przez sąd lub inne rozwiązanie, które nie powodowałoby zakłócenia płynności finansowej firmy												
Rozważenie wprowadzenia wiążących interpretacji przepisów prawa na inne obszary niż podatki dochodowe i VAT				X								
Przeгляд aktów prawnych konstytuujących parafunkcyjne podatki publicznoprawne w kierunku możliwie pełnego ujednoczenia sposobu ich naliczania, terminów wpłat i kont, na które należy te daniny wpłacać					X							X
Nowelizacja ustaw: o zastawie rejestrowym, prawie upadłościowym i naprawczym oraz ustaw regulujących dostęp do zawodów oraz usług prawnych				X						X		
Kontynuacja działań organizacyjnych na rzecz usprawnienia pracy sądów gospodarczych					X							X
Dalsze rozwijanie instrumentów związanych z mediacją i sądownictwem polubownym					X							X
Uproszczenie budowlanego procesu inwestycyjnego					X					X		
Udoskonalenie i upowszechnienie zasad Partnerstwa Publiczno-Prywatnego (PPP) w procesie inwestycyjnym					X					X		
Obniżenie pozapłacowych kosztów pracy, mające na celu pobudzenie wzrostu zatrudnienia				X								
Działania na rzecz promowania aktywnych postaw przedsiębiorczych oraz kształtowania przedsiębiorczego społeczeństwa					X					X		X
Upowszechnianie i propagowanie elastycznych form zatrudnienia pozwalających na lepsze godzenie obowiązków zawodowych z życiem rodzinnym					X							X
3. Wzmacnianie przyjaznego przedsiębiorcom systemu otoczenia przedsiębiorstw												
Rozwijanie systemu instytucji otoczenia biznesu mającego na celu zapewnienie wysokiej jakości usług dla biznesu					X							X
Wspieranie rozwoju systemu instytucji finansowych wspomagających przedsiębiorstwa					X							X
Wspieranie przedsiębiorstw na rynku międzynarodowym					X					X		X
Rozbudowa systemu instrumentów wsparcia bezpośredniego dla przedsiębiorców w zakresie eksportu oraz udoskonalenie instrumentów finansowych wsparcia eksportu					X					X		X
Wzmocnienie procesu konsultacji projektów aktów prawnych ze środowiskiem przedsiębiorców					X							
Usprawnienie systemu informowania przedsiębiorców o funkcjonujących przepisach prawnych					X							X

